IAS WITH DR RAVI
AIM. PREPARE. ACHIEVE

APPSC GROUP 1 · 1,000 TOPICS IN 100 DAYS

# DAY 21
# సంపూర్ణ రివిజన్ నోట్స్

## Topics 201-210 · తెలుగు

> పూర్తి బోధన నోట్స్, ఉదాహరణలు, పరీక్షల్లో పొరపాట్లుఆధారాల సూచనలు. అంశానికి సంబంధించిన సంవత్సరం, అంచనా రకం, తేదీతో కూడిన వివరాలు యథాతథంగా ఉన్నాయి.

| | |
|---|---|
| 201 | కనౌజ్ కోసం త్రిపాక్షిక పోరాటం |
| 202 | డచ్ డేన్లు ఫ్రెంచ్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ |
| 203 | ఐక్యరాజ్యసమితి ప్రధాన అవయవాలు వాటి విధులు |
| 204 | కేంద్ర నిఘా కమిషన్ సీబీఐ చట్టబద్ధ ప్రాతిపదిక పాత్రలు జవాబుదారీతనం |
| 205 | నామమాత్ర వాస్తవ GDP GDP డిఫ్లేటర్ ఆధార సంవత్సరం |
| 206 | ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రధాన పంటలు అవి పండే ప్రాంతాలు |
| 207 | వాతావరణ మార్పుపై జాతీయ కార్యాచరణ ప్రణాళిక ఎనిమిది మిషన్లు |
| 208 | వ్యక్తుల మధ్య నైపుణ్యాలు సమాచార ప్రసారం శ్రద్ధగా వినడం |
| 209 | ఘాతాంకాల నియమాలు |
| 210 | వర్తమాన అంశాలు పద్మ పురస్కారాలు 2026 |

Prepared 25 October 2026 · iaswithdrravi.com

# అంశాలు మరియు ఉపాంశాల సూచిక

**201 · కనౌజ్ కోసం త్రిపాక్షిక పోరాటం ..... 6**
1. ఒక్క వాక్యంలో భావన ..... 6
2. రివిజన్ నోట్స్ ..... 6
2.1 హర్షుడి తర్వాత: కనౌజ్‌కు ఎందుకు అంత విలువ ..... 6
2.2 మూడు శక్తులు ఒక్క చూపులో ..... 6
2.3 బెంగాల్ పాలులు ..... 7
2.4 గూర్జర ప్రతీహారులు ..... 8
2.5 రాష్ట్రకూటులు ..... 9
2.6 అరబ్ రచయితలు ..... 10
2.7 ఫలితం, ప్రాముఖ్యం ..... 10
3. అదనపు విభాగం: పోరాటం కాలక్రమం ..... 11
4. పరీక్షలో తరచూ తప్పు చేసే మూడు చోట్లు ..... 12
7. ఆధారాలు ..... 12
7.1 ఆధారాల పట్టిక ..... 12

**202 · డచ్ డేన్లు ఫ్రెంచ్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ ..... 16**
1. ఒక్క వాక్యంలో భావన ..... 16
2. రివిజన్ నోట్స్ ..... 16
2.1 పోటీ నిండిన వ్యాపారంలోకి మూడు కంపెనీలు ..... 16
2.2 డచ్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ (VOC) ..... 16
2.3 ఆంధ్ర తీరంలో డచ్ స్థావరాలు ..... 17
2.4 డచ్చివారి క్షీణత ..... 18
2.5 డేన్లు ..... 19
2.6 ఫ్రెంచి ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ ..... 19
2.7 ఫ్రెంచి స్థావరాలు భారతదేశానికి ఎలా వచ్చాయి ..... 20
2.8 కంపెనీల పోలిక, ఆంగ్లేయులు ఎందుకు గెలిచారు ..... 21
3. అదనపు విభాగం: కాలక్రమం, 1602 నుంచి 1962 వరకు ..... 22
4. పరీక్షలో తరచూ తప్పు చేసే మూడు చోట్లు ..... 24
7. ఆధారాలు ..... 24
7.1 ఆధారాల పట్టిక ..... 24

**203 · ఐక్యరాజ్యసమితి ప్రధాన అవయవాలు వాటి విధులు ..... 29**
1. ఒక్క వాక్యంలో భావన ..... 29
2. రివిజన్ నోట్స్ ..... 29
2.1 ఏర్పాటు ..... 29
2.2 లక్ష్యాలు, సూత్రాలు (అధికరణలు 1, 2) ..... 29
2.3 ఆరు ప్రధాన అంగాలు ఒక చూపులో (అధికరణ 7) ..... 30
2.4 సర్వప్రతినిధి సభ (అధికరణలు 9 నుంచి 22) ..... 32
2.5 భద్రతా మండలి (అధికరణలు 23 నుంచి 32) ..... 32

2.6 ECOSOC, ధర్మకర్తృత్వ మండలి ..... 33
2.7 అంతర్జాతీయ న్యాయస్థానం ..... 33
2.8 సచివాలయం, సెక్రటరీ జనరల్ (అధికరణలు 97, 99) ..... 33
2.9 భారతదేశం, ఐక్యరాజ్యసమితి ..... 34
2.10 అంగాలు, ప్రత్యేక సంస్థలు ..... 34
3. అదనపు విభాగం: ఐక్యరాజ్యసమితి, భారతదేశం పాత్ర: కాలక్రమం ..... 35
4. పరీక్షలో తరచూ తప్పు చేసే మూడు చోట్లు ..... 36
7. ఆధారాలు ..... 36
7.1 ఆధారాల పట్టిక ..... 36

**204 · కేంద్ర నిఘా కమిషన్ సీబీఐ చట్టబద్ధ ప్రాతిపదిక పాత్రలు జవాబుదారీతనం ..... 40**

1. ఒక్క వాక్యంలో భావన ..... 40
2. రివిజన్ నోట్స్ ..... 40
2.1 CVC: తీర్మానం నుంచి చట్టం వరకు ..... 40
2.2 CVC: కూర్పు, నియామకం, పదవీకాలం, తొలగింపు ..... 40
2.3 CVC: విధులు, అధికారాలు ..... 41
2.4 CBI: మూలం, చట్టపరమైన ఆధారం ..... 41
2.5 CBI డైరెక్టర్: నియామకం, పదవీకాలం ..... 42
2.6 CBIని ఎవరు పర్యవేక్షిస్తారు ..... 42
2.7 జవాబుదారీతనం: కోర్టులు ఏం చెప్పాయి ..... 43
2.8 CVC, CBI, లోక్‌పాల్: పోలిక ..... 44
2.9 నియామకాలు చట్టబద్ధ అధికారాలు వేరు ..... 44
3. అదనపు విభాగం: CVC, CBI కాలక్రమం ..... 44
4. పరీక్షలో తరచూ తప్పు చేసే మూడు చోట్లు ..... 45
7. ఆధారాలు ..... 46
7.1 ఆధారాల పట్టిక ..... 46

**205 · నామమాత్ర వాస్తవ GDP GDP డిఫ్లేటర్ ఆధార సంవత్సరం ..... 50**

1. ఒక్క వాక్యంలో భావన ..... 50
2. రివిజన్ నోట్స్ ..... 50
2.1 టాపిక్‌లు 5, 13, 174 నుంచి గుర్తు చేసుకుందాం ..... 50
2.2 నామమాత్ర GDP, వాస్తవ GDP (NCERT) ..... 50
2.3 GDP డిఫ్లేటర్ ..... 51
2.4 నామమాత్ర వృద్ధి, వాస్తవ వృద్ధి, డిఫ్లేటర్ వృద్ధి ..... 52
2.5 ఆధార సంవత్సరం ..... 53
2.6 సిరీస్‌లను కలపడం, కొత్త ఆధారం వృద్ధిని ఎందుకు మారుస్తుంది ..... 55
3. అదనపు విభాగం: లెక్కలు చేసి చూద్దాం ..... 55
A. రెండు సంవత్సరాల్లో నామమాత్ర, వాస్తవ GDP, డిఫ్లేటర్ (ఊహించి ఇచ్చిన అంకెలు) ..... 55
B. భారతదేశం, 2025-26 (2026 ఆగస్టు31 నాటి MoSPI అంకెలు) ..... 56
C. నామమాత్ర వృద్ధి, డిఫ్లేటర్ నుంచి వాస్తవ వృద్ధి ..... 56
4. పరీక్షలో తరచూ తప్పు చేసే మూడు చోట్లు ..... 56
7. ఆధారాలు ..... 57
7.1 ఆధారాల పట్టిక ..... 57

**206 · ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రధాన పంటలు అవి పండే ప్రాంతాలు ..... 60**
1. ఒక్క వాక్యంలో భావన ..... 60
2. రివిజన్ నోట్స్ ..... 60
2.1 ఇంతకు ముందు టాపిక్‌లు తేల్చినవి ..... 60
2.2 భూమి, వర్షం, పంట కాలాలు (సామాజిక ఆర్థిక సర్వే, Socio-Economic Survey 2024-25) ..... 60
2.3 వ్యవసాయ వాతావరణ మండలాలు (agro-climatic zones) ..... 61
2.4 పొలం పంటలు: విస్తీర్ణం, ఉత్పత్తి, ముందున్న జిల్లాలు ..... 62
2.5 రాష్ట్రాల్లో ఆంధ్రప్రదేశ్ స్థానం: పొలం పంటలు ..... 63
2.6 ఉద్యాన పంటలు, తోట పంటలు, చేపలు ..... 64
2.7 వ్యవసాయ వస్తువులకు భౌగోళిక గుర్తింపు (GI) ..... 65
2.8 సవాళ్లు ఒక్కో లైన్‌లో ..... 65
3. అదనపు విభాగం: ప్రాంతాలు, మండలాల వారీగా ..... 66
4. పరీక్షలో తరచూ తప్పు చేసే మూడు చోట్లు ..... 67
7. ఆధారాలు ..... 67
7.1 ఆధారాల పట్టిక ..... 67

**207 · వాతావరణ మార్పుపై జాతీయ కార్యాచరణ ప్రణాళిక ఎనిమిది మిషన్లు ..... 71**
1. ఒక్క వాక్యంలో భావన ..... 71
2. రివిజన్ నోట్స్ ..... 71
2.1 నేపథ్యం: కౌన్సిల్, ప్రణాళిక విడుదల ..... 71
2.2 విధానం, సూత్రాలు ..... 72
2.3 ఎనిమిది మిషన్లు వాటి ముఖ్య లక్ష్యాలు ..... 73
2.4 మిషన్లను ఎవరు నడుపుతున్నారు ..... 74
2.5 గుర్తుంచుకోవాల్సిన మిషన్ వివరాలు ..... 75
2.6 రాష్ట్ర ప్రణాళికలు, అడాప్టేషన్ నిధి ..... 76
2.7 తొమ్మిదో మిషన్, NDCతో సంబంధం ..... 77
3. అదనపు విభాగం: కాలక్రమం, 2007 నుంచి 2025 వరకు ..... 78
4. పరీక్షలో తరచూ తప్పు చేసే మూడు చోట్లు ..... 79
7. ఆధారాలు ..... 79
7.1 ఆధారాల పట్టిక ..... 79

**208 · వ్యక్తుల మధ్య నైపుణ్యాలు సమాచార ప్రసారం శ్రద్ధగా వినడం ..... 83**
1. ఒక్క వాక్యంలో భావన ..... 83
2. రివిజన్ నోట్స్ ..... 83
2.1 ఇంతకు ముందు టాపిక్‌లు చెప్పింది ..... 83
2.2 వ్యక్త్యంతర నైపుణ్యాలు, అవి ఎందుకు ముఖ్యం ..... 83
2.3 సంభాషణ: అర్థం, ప్రక్రియ ..... 84
2.4 శాబ్దిక, అశాబ్దిక సంభాషణ ..... 85
2.5 వినడం, శ్రద్ధగా వినడం ..... 86
2.6 సంభాషణకు అవరోధాలు ..... 88
2.7 తరచూ కలిపేసే జంటలు ..... 88
3. అదనపు విభాగం: ఒక గ్రీవెన్స్ హియరింగ్, సోపానాల వారీగా ..... 89

4. పరీక్షలో తరచూ తప్పు చేసే మూడు చోట్లు ..... 89
7. ఆధారాలు ..... 90
7.1 ఆధారాల పట్టిక ..... 90

**209 · ఘాతాంకాల నియమాలు ..... 92**

1. ఒక్క వాక్యంలో భావన ..... 92
2. రివిజన్ నోట్స్ ..... 92
2.1 భూమి, ఘాతాంకం, ఘాతం ..... 92
2.2 న్యాయాలు, వాటి షరతులు ..... 92
2.3 సున్న ఘాతాంకం, రుణ ఘాతాంకం ..... 93
2.4 భిన్న ఘాతాంకాలు: మూలాలు (9వ తరగతి, వాస్తవ సంఖ్యలు) ..... 94
2.5 ప్రామాణిక రూపం (శాస్త్రీయ సంజ్ఞామానం) ..... 94
2.6 ఒకే భూమి ఉన్న సమీకరణాలు ..... 95
2.7 ఘాతాలను పోల్చడం ..... 95
2.8 ఒక ఘాతంలో ఒకట్ల స్థానంలోని అంకె (ఒక చిట్కా) ..... 96
2.9 తరచూ జరిగే పొరపాట్లు ఒక్క చూపులో ..... 96
3. అదనపు విభాగం: సాధించిన ఎనిమిది ప్రశ్నల అభ్యాసం ..... 97
4. పరీక్షలో తరచూ తప్పు చేసే మూడు చోట్లు ..... 97
7. ఆధారాలు ..... 98
7.1 ఆధారాల పట్టిక ..... 98

**210 · వర్తమాన అంశాలు పద్మ పురస్కారాలు 2026 ..... 99**

1. ఒక్క వాక్యంలో భావన ..... 99
2. రివిజన్ నోట్స్ ..... 99
2.1 ఈ పురస్కారాలు ఏమిటి, వీటి చరిత్ర ..... 99
2.2 మూడు శ్రేణులు, రంగాలు ..... 100
2.3 ఎవరు ఎంపిక చేస్తారు, నియమాలు ఏమిటి ..... 100
2.4 2026 జాబితా సంఖ్యల్లో ..... 101
2.5 2026 పద్మ విభూషణ్ గ్రహీతలు ..... 102
2.6 ఆంధ్రప్రదేశ్, తెలంగాణ నుంచి పురస్కారాలు పొందినవారు ..... 102
2.7 2026 పురస్కార ప్రదాన కార్యక్రమాలు, భారతరత్న ..... 104
3. అదనపు విభాగం: కాలక్రమం ..... 104
4. పరీక్షలో తరచూ తప్పు చేసే మూడు చోట్లు ..... 105
7. ఆధారాలు ..... 106
7.1 ఆధారాల పట్టిక ..... 106

# Topic 201
# కనౌజ్ కోసం త్రిపాక్షిక పోరాటం

Day 21 · History & Culture | Unit A-2 · తెలుగు

## 1. ఒక్క వాక్యంలో భావన

గంగా లోయలోని కనౌజ్ (Kanauj) మీద పట్టు కోసం గూర్జర ప్రతీహారులు (Gurjara-Pratiharas), రాష్ట్రకూటులు (Rashtrakutas), పాలులు (Palas) అనే మూడు వంశాలు సుమారు 8వ శతాబ్దం చివరి నుంచి 10వ శతాబ్దం వరకు చేసిన సుదీర్ఘ పోరాటాన్నే త్రిముఖ పోరాటం (tripartite struggle) అంటారు. పరీక్షలో ఈ మూడు వంశాల గురించి, వాటి ముఖ్య రాజుల గురించి, కనౌజ్ కోసం జరిగిన పోరాటం దశల గురించి, అది ఎలా ముగిసిందనే దాని గురించి అడుగుతారు.

## 2. రివిజన్ నోట్స్

### 2.1 హర్షుడి తర్వాత: కనౌజ్‌కు ఎందుకు అంత విలువ

- **టాపిక్ 161 నుంచి గుర్తు** హర్షుడు (Harsha) సుమారు 647లో వారసుడు లేకుండా చనిపోయాడు. అతని సామ్రాజ్యం ముక్కలైంది.
- **NCERT:** గంగా లోయలోని కనౌజ్ నగరం ప్రత్యేకంగా ఎంతో విలువైన ప్రాంతమని NCERT చెబుతుంది. గూర్జర ప్రతీహార, రాష్ట్రకూట, పాల వంశాల రాజులు కనౌజ్ మీద పట్టు కోసం శతాబ్దాల పాటు పోరాడారు. ఇందులో మూడు "పక్షాలు" ఉన్నాయి. అందుకే చరిత్రకారులు దీన్ని "త్రిముఖ పోరాటం" అంటారు.
- **సతీష్ చంద్ర (Satish Chandra):** హర్షుడి కాలం నుంచి కనౌజ్‌ను ఉత్తర భారతదేశం మీద సార్వభౌమాధికారానికి గుర్తుగా భావించారు. కనౌజ్ చేతిలో ఉంటే ఎగువ గంగా లోయ కూడా చేతిలో ఉన్నట్టే. ఆ లోయలోని వ్యాపారం, వ్యవసాయం కూడా దక్కినట్టే.
- **కొత్త వంశాలు ఎలా పుట్టాయి (NCERT):** 7వ శతాబ్దం నాటికి పెద్ద భూస్వాములను, యోధ నాయకులను రాజులు తమ అధీనంలో ఉండే సామంతులుగా (samantas) గుర్తించారు. వీరిలో కొందరు బలపడ్డారు. మహా సామంత (maha-samanta), మహా మండలేశ్వర (maha-mandaleshvara) లాంటి బిరుదులు పెట్టుకున్నారు. తాము స్వతంత్రులమని ప్రకటించుకున్నారు. రాష్ట్రకూటులు కూడా ఇలాగే ఎదిగారు.
- **ఎంత కాలం:** NCERT "శతాబ్దాల పాటు" అంటుంది. ఈ పోరాటం ఎగుడుదిగుళ్లతో సుమారు 150 ఏళ్లు సాగిందని NIOS చెబుతుంది. వికీపీడియా ఈ పోరాటానికి 785 నుంచి 816 వరకు అనే కాలం ఇస్తుంది. అది రెండో నాగభటుడు కనౌజ్‌ను గెలిచే వరకు సాగిన మొదటి దశ మాత్రమే.

### 2.2 మూడు శక్తులు ఒక్క చూపులో

| అంశం | పాలులు | గూర్జర ప్రతీహారులు | రాష్ట్రకూటులు |
|---|---|---|---|
| NCERT చెప్పే ప్రాంతం | బెంగాల్ | గుజరాత్, రాజస్థాన్ | పశ్చిమ దక్కన్ |

| అంశం | పాలులు | గూర్జర ప్రతీహారులు | రాష్ట్రకూటులు |
|---|---|---|---|
| సొంత ప్రాంతం, రాజధాని | వీరి ప్రాంతం బెంగాల్, బిహార్; ముఖ్య రాజధాని ముద్గగిరి (Mudgagiri, ముంగేర్, Munger) (బ్రిటానికా, Britannica) | తొలి రాజధాని భిన్‌మాల్ (Bhinmal) (సతీష్ చంద్ర); సామ్రాజ్య శాఖ మొదట ఉజ్జయిని (Ujjain) నుంచి, తర్వాత కనౌజ్ నుంచి పాలించింది (బ్రిటానికా) | వీరు లట్టలూరు (Lattalur, లాతూర్) రాజకుటుంబానికి చెందినవారు (బ్రిటానికా); రాజధాని షోలాపూర్ (Sholapur) దగ్గరి మాన్యఖేట (Manyakhet, మాల్ఖేడ్) (సతీష్ చంద్ర) |
| స్థాపకుడు | గోపాలుడు (Gopala), 8వ శతాబ్దం మధ్యలో | హరిచంద్రుడు (Harichandra) అనే బ్రాహ్మణుడు ఆయుధం పట్టి రాజస్థాన్‌లో రాజ్యం స్థాపించాడు (NCERT); మాళ్వా (Malwa)లో మొదటి నాగభటుడు (Nagabhata I) ఈ వంశాన్ని స్థాపించాడని NIOS అంటుంది | దంతిదుర్గుడు (Dantidurga), 8వ శతాబ్దం మధ్యలో |
| గొప్ప రాజులు | ధర్మపాలుడు (Dharmapala), దేవపాలుడు (Devapala) | రెండో నాగభటుడు (Nagabhata II), మిహిర భోజుడు (Mihira Bhoja), మొదటి మహేంద్రపాలుడు (Mahendrapala I) | ధ్రువుడు (Dhruva), మూడో గోవిందుడు (Govinda III), మొదటి అమోఘవర్షుడు (Amoghavarsha I), మూడో ఇంద్రుడు (Indra III), మూడో కృష్ణుడు (Krishna III) |
| ఆధారం ఇచ్చే కాలం | 8వ శతాబ్దం నుంచి 12వ శతాబ్దం వరకు (బ్రిటానికా) | సామ్రాజ్య శాఖ 8వ శతాబ్దం నుంచి పాలించింది (బ్రిటానికా); 9వ శతాబ్దం మొదటి నుంచి 10వ శతాబ్దం మధ్య వరకు ఉత్తర భారతంలో వీరిదే పైచేయి (సతీష్ చంద్ర) | సుమారు 755 నుంచి 975 వరకు (బ్రిటానికా) |

- ప్రతీహార సామ్రాజ్యానికి "అసలు స్థాపకుడు" భోజుడేనని, ఈ వంశంలో అందరికన్నా గొప్ప రాజు కూడా అతనే అని సతీష్ చంద్ర అంటారు. NCERT చెప్పే హరిచంద్రుడు అంతకు ముందటి శాఖకు చెందినవాడు. హరిచంద్రుడి శాఖ మార్వార్ (Marwar)లోని మండోర్ (Mandor) నుంచి, సాధారణంగా సామంతులుగా పాలించిందని బ్రిటానికా చెబుతుంది.

## 2.3 బెంగాల్ పాలులు

- **గోపాలుడు:** అల్లకల్లోలం ఉన్న కాలంలో 8వ శతాబ్దం మధ్యలో అధికారంలోకి వచ్చిన స్థానిక నాయకుడని బ్రిటానికా అంటుంది. ఆ అల్లకల్లోలాన్ని అంతం చేయడానికి ఆ ప్రాంతంలోని పెద్దమనుషులు అతన్ని రాజుగా ఎన్నుకున్నారని సతీష్ చంద్ర చెబుతారు. ఆ అల్లకల్లోలాన్ని మాత్స్యన్యాయం (matsyanyaya, "చేపల న్యాయం") అంటారు. ప్రకృతి (prakriti), అంటే ప్రజలు, గోపాలుడిని రాజును చేశారని ఖలీంపూర్ తామ్ర శాసనం (Khalimpur copper plate) చెబుతుంది. చరిత్రకారులు ఈ మాటకు ప్రముఖ నాయకులు అనే అర్థం తీసుకుంటారు. ప్రజలు ఓటు వేశారని దీని అర్థం కాదని వారు భావిస్తారు. ప్రజలే ఎన్నుకున్నారనే తారానాథుడి (Taranatha) కథ సుమారు 800 ఏళ్ల తర్వాత రాసినది. దాన్ని ఐతిహ్యంగానే (legend) చూస్తారు.
- **ధర్మపాలుడు (Dharmapala, సుమారు 770 నుంచి 810 వరకు):** ఇతను గోపాలుడి కొడుకు. రాజ్యాన్ని బాగా విస్తరించాడు. కొంత కాలం కనౌజ్‌ను తన అదుపులో ఉంచుకున్నాడు (బ్రిటానికా). చక్రాయుధుడిని (Chakrayudha) తన సామంతుడిగా కనౌజ్ సింహాసనం మీద కూర్చోబెట్టాడు (వికీపీడియా, Wikipedia). అక్కడ ఒక గొప్ప దర్బారు (darbar)

జరిపాడు. పంజాబ్, తూర్పు రాజస్థాన్ లాంటి ప్రాంతాల సామంత రాజులు దానికి వచ్చారు (సతీష్ చంద్ర). రెండో నాగభటుడి కాలంలో ప్రతీహారులు మళ్లీ బలపడ్డారు. ఆ తర్వాత ముంగేర్ (Mongyr, Monghyr) దగ్గర ధర్మపాలుడు ఓడిపోయాడు.

- **ధర్మపాలుడు, విద్య:** బిహార్‌లోని భాగల్‌పూర్ (Bhagalpur) దగ్గర విక్రమశిల (Vikramashila) బౌద్ధ ఆరామాన్ని (monastery) ఇతను స్థాపించాడు. నలంద (Nalanda)కు 200 గ్రామాలు ఇచ్చి దాన్ని మళ్లీ నిలబెట్టాడు (సతీష్ చంద్ర; NIOS).
- **దేవపాలుడు (Devapala, సుమారు 810 నుంచి 850 వరకు):** ఇతను ధర్మపాలుడి కొడుకు, గోపాలుడి మనవడు. 810 నుంచి 40 ఏళ్లు పాలించాడని సతీష్ చంద్ర అంటారు. ప్రాగ్జ్యోతిషపురం (Pragjyotishpur, అస్సాం) మీద, ఒరిస్సాలోని కొన్ని భాగాల మీద పాలుల అదుపును విస్తరించాడని కూడా ఆయన చెబుతారు. ఉత్తరాది మీద, దక్కన్ మీద, ద్వీపకల్పం మీద ఇతను దాడులు చేశాడని బ్రిటానికా అంటుంది.
- **బౌద్ధం:** పాలులు బౌద్ధమతాన్ని ఆదరించారు. వీరి రాజ్యం నుంచి వెళ్లిన ధర్మప్రచారకులు (missionaries) చివరికి టిబెట్ (Tibet)లో బౌద్ధాన్ని స్థిరపరిచారు (బ్రిటానికా). విక్రమశిలకు టిబెట్ నుంచి విద్యార్థులు వచ్చారు. విక్రమశిలతో ముడిపడిన పేర్లలో అతి ప్రసిద్ధమైనది అతీశ దీపంకరుడు (Atisha Dipankara) (NIOS).
- **ఆగ్నేయాసియా (Southeast Asia):** ఆగ్నేయాసియాతో జరిగిన వ్యాపారం బెంగాల్‌ను సంపన్నం చేసింది. శైలేంద్ర (Shailendra) రాజులు పాలుల ఆస్థానానికి రాయబార బృందాలను పంపారు. నలందలో ఒక ఆరామం కట్టుకోవడానికి అనుమతి పొందారు. దాని కోసం దేవపాలుడు ఐదు గ్రామాలను దానంగా ఇచ్చాడు (సతీష్ చంద్ర; NIOS). ఈ శైలేంద్ర రాజు పేరు బాలపుత్రదేవుడు (Balaputradeva) అని ఎస్.ఎన్. సేన్ (S.N. Sen) ఆధారంగా వికీపీడియా (Wikipedia) చెబుతుంది.
- **తర్వాతి కాలం:** పాలులు దాదాపు నాలుగు శతాబ్దాలు బిహార్, బెంగాల్‌లను పాలించారు (NIOS). మొదటి మహీపాలుడు (Mahipala I, సుమారు 988 నుంచి 1038 వరకు) వీరి బలాన్ని మళ్లీ నిలబెట్టాడు. 12వ శతాబ్దంలో సేనులు (Senas) వీరిని మరుగున పడేశారు (బ్రిటానికా).

## 2.4 గూర్జర ప్రతీహారులు

- **మొదటి నాగభటుడు (8వ శతాబ్దం):** రాజస్థాన్, గుజరాత్, పంజాబ్‌లలోకి చొచ్చుకురావాలని చూసిన సింధ్ (Sind) అరబ్ పాలకులను ఇతను గట్టిగా ఎదిరించాడని సతీష్ చంద్ర చెబుతారు. 738 గురించి రెండు ఆధారాలు వేరువేరుగా చెబుతాయి. ఆ ఏడాది గుజరాత్ చాళుక్య పాలకుడు అరబ్బులను నిర్ణయాత్మకంగా ఓడించాడని సతీష్ చంద్ర అంటారు. మొదటి నాగభటుడి నాయకత్వంలోని కూటమి వారిని ఓడించిందని బ్లాంకిన్‌షిప్ (Blankinship), వింక్ (Wink) ఆధారంగా వికీపీడియా అంటుంది.
- **వత్సరాజు (Vatsaraja, ఒక జాబితాలో 775 నుంచి 805 వరకు):** రాజ్యాన్ని విస్తరించే క్రమంలో ఇతను ధర్మపాలుడితో తలపడ్డాడు (NIOS). ధర్మపాలుడిని ఓడించాడు. తర్వాత రాష్ట్రకూట రాజు ధ్రువుడు (Dhruva) వత్సరాజును ఓడించాడు. అప్పుడు వత్సరాజు రాజస్థాన్ ఎడారుల్లో తలదాచుకున్నాడు.
- **రెండో నాగభటుడు (Nagabhata II, సుమారు 795 నుంచి 833 వరకు; మరో జాబితాలో 805 నుంచి 833 వరకు):** గ్వాలియర్ (Gwalior)కు చెందిన ఒక సంస్కృత ప్రశస్తి (prashasti) "నాగభటుడి" విజయాలను వర్ణిస్తుందని NCERT చెబుతుంది. ఆంధ్ర, సింధ్, విదర్భ, కళింగ రాజులు అతని ముందు ఓడిపోయారు. కనౌజ్ పాలకుడు చక్రాయుధుడి మీద అతను విజయం సాధించాడు. వంగ (Vanga, బెంగాల్‌లో ఒక భాగం) రాజును ఓడించాడు. ఈ నాగభటుడు రెండో నాగభటుడే. ప్రశస్తుల్లో ఉన్నదంతా అక్షరాలా నిజం కాకపోవచ్చని NCERT హెచ్చరిస్తుంది. రాష్ట్రకూట రాజు మూడో

గోవిందుడు రెండో నాగభటుడిని ఓడించాడు. రెండో నాగభటుడు కనౌజ్‌ను గెలిచి దాన్ని తన రాజధానిగా చేసుకున్నాడు. ముంగేర్ దగ్గర ధర్మపాలుడిని ఓడించాడు. కనౌజ్‌ను అతను గెలిచింది 816లో అని హూజా (Hooja) ఆధారంగా వికీపీడియా చెబుతుంది.

- **మిహిర భోజుడు (Mihira Bhoja, సుమారు 885లో చనిపోయాడు):** ఈ వంశంలో అందరికన్నా గొప్ప రాజు ఇతనేనని సతీష్ చంద్ర అంటారు. రెండో నాగభటుడి కొడుకు రామభద్రుడు (Ramabhadra) కొద్ది కాలమే పాలించాడు. మిహిర భోజుడు అతని కొడుకు (వికీపీడియా). భోజుడు సామ్రాజ్యాన్ని మళ్లీ నిర్మించాడని, సుమారు 836 నాటికి కనౌజ్‌ను తిరిగి గెలుచుకున్నాడని సతీష్ చంద్ర చెబుతారు. అప్పటి నుంచి దాదాపు వంద ఏళ్లు కనౌజ్ ప్రతీహారుల రాజధానిగా ఉంది. ఇతను విష్ణు భక్తుడు. ఆదివరాహ (Adivaraha) అనే బిరుదు పెట్టుకున్నాడు. ఇతని రాజ్యం సట్లెజ్ (Sutlej) నదిని దాటి పడమటి వైపుకు కూడా విస్తరించిందని ఒక శాసనం చెబుతుంది.
- **మొదటి మహేంద్రపాలుడు (Mahendrapala I):** ఇతను భోజుడి తర్వాత రాజయ్యాడు. సుమారు 908-09 వరకు పాలించాడు (సతీష్ చంద్ర).
- **అరబ్బులకు అడ్డుకట్ట:** సింధు (Indus) నదికి తూర్పుగా అరబ్ సైన్యాలు ముందుకు రాకుండా ఆపడంలో ప్రతీహారులది ముఖ్య పాత్ర అని వింక్ ఆధారంగా వికీపీడియా చెబుతుంది. గూర్జర పాలకుడికి ఉన్నంత మంచి అశ్విక దళం (cavalry) మరే భారతీయ రాజుకూ లేదని అరబ్ రచయిత సులేమాన్ (Sulaiman) రాశాడు. ఆ పాలకుడు ఇస్లాంకు శత్రువని కూడా అన్నాడు.

## 2.5 రాష్ట్రకూటులు

- **దంతిదుర్గుడు:** రాష్ట్రకూటులు మొదట కర్ణాటక చాళుక్యులకు (Chalukyas of Karnataka) సామంతులుగా ఉండేవారని NCERT చెబుతుంది. 8వ శతాబ్దం మధ్యలో దంతిదుర్గుడు తన చాళుక్య ప్రభువును పడగొట్టాడు. హిరణ్యగర్భ (hiranya-garbha, అక్షరాలా "బంగారు గర్భం") అనే క్రతువు చేశాడు. బ్రాహ్మణుల సాయంతో ఈ క్రతువు చేస్తే, చేసిన వ్యక్తి పుట్టుకతో క్షత్రియుడు (Kshatriya) కాకపోయినా క్షత్రియుడిగా "మళ్లీ పుడతాడని" భావించేవారు. బాదామి (Badami) రాజు రెండో కీర్తివర్మను (Kirtivarman II) దంతిదుర్గుడు ఓడించాడని అతని 753 నాటి సామన్‌గఢ్ తామ్ర శాసనం (Samangadh copper plate) చెబుతుంది (వికీపీడియా).
- **మొదటి కృష్ణుడు (Krishna I, సుమారు 756 నుంచి 773 వరకు):** ఔరంగాబాద్ (Aurangabad) దగ్గరి ఎల్లోరా (Ellora)లో రాతిని తొలిచి కైలాస ఆలయాన్ని (Kailasa temple) ఇతను కట్టించాడు (బ్రిటానికా; NIOS). సతీష్ చంద్ర ఈ ఆలయాన్ని 9వ శతాబ్దానికి చెందినదిగా చెబుతారు. బ్రిటానికా ఇచ్చే మొదటి కృష్ణుడి పాలనా కాలం ప్రకారం అది 8వ శతాబ్దం అవుతుంది. ఎల్లోరా కళ గురించి టాపిక్ 572లో చదువుతారు.
- **ధ్రువుడు (780 నుంచి 793 వరకు):** ఇతని కాలంలో రాష్ట్రకూటులు కనౌజ్‌ను అదుపులోకి తెచ్చుకోవాలని ఉత్తర భారతం వైపు తిరిగారు (NIOS). ఇతను వత్సరాజును, ధర్మపాలుడిని ఓడించాడు. కానీ ఏ భూభాగాన్నీ తీసుకోలేదు. 790లో దక్షిణానికి తిరిగి వెళ్లిపోయాడు (ఎస్.ఎన్. సేన్ ఆధారంగా వికీపీడియా). ఇతను గాంగులను (Gangas) కూడా లొంగదీశాడు. పల్లవులను (Pallavas) అదుపులో ఉంచాడు (బ్రిటానికా).
- **మూడో గోవిందుడు (Govinda III, 793 నుంచి 814 వరకు):** "కనౌజ్ నాగభటుడి" మీద దండయాత్ర చేశాడు. మాళ్వాను తన రాజ్యంలో కలుపుకున్నాడు. ఆ తర్వాత దక్షిణం వైపు తిరిగాడు (సతీష్ చంద్ర). చక్రాయుధుడు, ధర్మపాలుడు ఇద్దరూ ఇతనికి లొంగిపోయారు (మహాజన్, Mahajan, ఆధారంగా వికీపీడియా).

- **మొదటి అమోఘవర్షుడు (Amoghavarsha I, 814 నుంచి 878 వరకు):** ఇతను 64 ఏళ్లు పాలించాడు. యుద్ధం కన్నా మతం, సాహిత్యం అంటేనే ఇతనికి ఇష్టం (సతీష్ చంద్ర). కవిరాజమార్గం (Kavirajamarga)లో కొంత భాగాన్ని ఇతను రాశాడు (బ్రిటానికా). కావ్య శాస్త్రం (poetics) మీద కన్నడంలో వచ్చిన తొలి పుస్తకం అదేనని సతీష్ చంద్ర అంటారు. ఇతను జైనుడని కూడా చెబుతారు.
- **మూడో ఇంద్రుడు (Indra III):** 914లో సింహాసనం ఎక్కాడు. కనౌజ్‌ను పట్టుకున్నాడు (బ్రిటానికా). 915 నుంచి 918 మధ్య ఇతను కనౌజ్‌ను నాశనం చేశాడని సతీష్ చంద్ర అంటారు. వికీపీడియా 916 అని ఇస్తుంది.
- **మూడో కృష్ణుడు (Krishna III):** సుమారు 940లో ఉత్తరాది మీద దండయాత్రలు చేశాడు (బ్రిటానికా). సుమారు 963లో ప్రతీహార పాలకుడిని ఓడించాడు (సతీష్ చంద్ర).
- **దక్షిణాన:** వేంగి తూర్పు చాళుక్యులకు (Eastern Chalukyas of Vengi) కూడా రాష్ట్రకూటులు ప్రత్యర్థులే. ఈ విషయం టాపిక్ 131లో ఉంది.
- **ముగింపు:** 972లో మాల్ఖేడ్‌ను దోచుకుని తగలబెట్టారు. సుమారు 975లో చాళుక్యులు అధికారం చేపట్టారు. దాంతో రాష్ట్రకూట వంశం ముగిసింది (సతీష్ చంద్ర; బ్రిటానికా).

## 2.6 అరబ్ రచయితలు

- **సులేమాన్ (851):** పాల రాజు వెంట 50,000 ఏనుగులు ఉండేవని రాశాడు (సతీష్ చంద్ర). మిహిర భోజుడు తన సామ్రాజ్యాన్ని దొంగల బెడద లేకుండా కాపాడాడని సులేమాన్ పొగిడాడు (NIOS). రాష్ట్రకూట రాజు అయిన బల్హారా (Balhara)ను ప్రపంచంలోని నలుగురు గొప్ప రాజుల్లో ఒకడిగా లెక్కించాడు. మిగతా ముగ్గురు ఖలీఫా (Caliph), బైజాంటియం (Byzantium) పాలకుడు, చైనా పాలకుడు (బ్రిటానికా; వికీపీడియా).
- **అల్ మసూదీ (Al-Masudi, 915-16లో గుజరాత్‌కు వచ్చాడు):** రాష్ట్రకూట రాజును బల్హారా (వల్లభరాజు, Vallabharaja) అని పిలిచాడు. అతనే భారతదేశంలో అత్యంత గొప్ప రాజు అని రాశాడు. భారతీయ రాజుల్లో ఎక్కువ మంది అతని సర్వాధిపత్యాన్ని (suzerainty) ఒప్పుకున్నారని కూడా రాశాడు. ప్రతీహార రాజ్యాన్ని అల్ జుజ్ర్ (al-Juzr) అని పిలిచాడు; ఇది "గూర్జర" అనే పేరుకు చెడిన రూపం (సతీష్ చంద్ర).

## 2.7 ఫలితం, ప్రాముఖ్యం

- **కనౌజ్:** కనౌజ్‌ను అందరికన్నా ఎక్కువ కాలం తమ చేతిలో ఉంచుకున్నది ప్రతీహారులే. చివరి వరకు కనౌజ్ మీద పట్టు నిలుపుకున్నది వారేనని NIOS చెబుతుంది.
- **రాష్ట్రకూటులు** ప్రతిసారీ ఉత్తరాది మీద దాడి చేసి దక్షిణానికి తిరిగి వెళ్లారు. ధ్రువుడు భూభాగం తీసుకోలేదు. మూడో గోవిందుడు దక్షిణం వైపు తిరిగాడు. మూడో ఇంద్రుడు కనౌజ్‌ను దోచుకున్నాడు.
- **పాలులను** పడమటి వైపు ప్రతీహారులు అడ్డుకున్నారు. అయినా పాలులు బిహార్, బెంగాల్‌లను పాలిస్తూనే ఉన్నారు.
- **పతనం:** సుమారు 963లో మూడో కృష్ణుడి దెబ్బ తర్వాత ప్రతీహార సామ్రాజ్యం ముక్కలైంది (సతీష్ చంద్ర). 10వ శతాబ్దం చివరి నాటికి దాని చేతిలో దాదాపు గంగా-యమునా అంతర్వేది (Doab) మాత్రమే మిగిలింది (వికీపీడియా). 1018లో గజనీ మహమూద్ (Mahmud of Ghazni) కనౌజ్‌ను పట్టుకున్నాడు. అప్పటి పాలకుడు రాజ్యపాలుడు (Rajyapala) పారిపోయాడు. రాష్ట్రకూటులు సుమారు 975లో అంతమయ్యారు. పాలులు సేనులు వచ్చే వరకు నిలిచారు.
- **తర్వాత ఏం వచ్చింది:** ఈ యుగంలో అతి ముఖ్యమైన విషయం రాజపుత్రుల (Rajputs) ఎదుగుదల అని NIOS అంటుంది. రాజపుత్రుల గురించి, అరబ్బులు సింధ్‌ను జయించడం గురించి, చోళుల (Cholas) గురించి వేరే రోజుల్లో చదువుతారు.

- **ప్రాముఖ్యం:** ప్రతీహారులు సింధ్ అరబ్బులను అదుపులో ఉంచారు. పాల రాజులు నలందను, విక్రమశిలను బౌద్ధ విద్యా కేంద్రాలుగా తీర్చిదిద్దారు. వాటికి టిబెట్‌తో, ఆగ్నేయాసియాతో సంబంధాలు ఏర్పడ్డాయి. రాష్ట్రకూటులు ఉత్తర, దక్షిణ భారతాల మధ్య వారధిలా నిలిచారని సతీష్ చంద్ర భావిస్తారు.

## 3. అదనపు విభాగం: పోరాటం కాలక్రమం

| సంవత్సరం (క్రీ.శ.) | సంఘటన |
|---|---|
| సుమారు 647 | హర్షుడు చనిపోయాడు; అతని సామ్రాజ్యం ముక్కలైంది (టాపిక్ 161) |
| 8వ శతాబ్దం మధ్యలో | గోపాలుడు బెంగాల్‌లో రాజయ్యాడు; దంతిదుర్గుడు తన చాళుక్య ప్రభువును పడగొట్టాడు |
| 738 | సింధ్ అరబ్బులు ఓడిపోయారు: గుజరాత్ చాళుక్య పాలకుడి చేతిలో అని సతీష్ చంద్ర అంటారు; మొదటి నాగభటుడి నాయకత్వంలోని కూటమి చేతిలో అని వికీపీడియా అంటుంది |
| 753 | దంతిదుర్గుడి సామన్‌గఢ్ తామ్ర శాసనం ఈ ఏడాది నాటిది |
| సుమారు 770 | ధర్మపాలుడి పాలన మొదలైంది |
| 780లు | వత్సరాజు ధర్మపాలుడిని ఓడించాడు; తర్వాత ధ్రువుడు ఇద్దరినీ ఓడించాడు |
| 790 | ధ్రువుడు దక్షిణానికి తిరిగి వెళ్లాడు (వికీపీడియా; 790లో రాష్ట్రకూటులు ప్రతీహారులను ఓడించారని సతీష్ చంద్ర కూడా చెబుతారు) |
| సుమారు 791 | ధర్మపాలుడు చక్రాయుధుడిని కనౌజ్ సింహాసనం మీద కూర్చోబెట్టాడు; అక్కడ దర్బారు జరిపాడు |
| 793 నుంచి 814 వరకు | మూడో గోవిందుడు రెండో నాగభటుడి మీద దండెత్తాడు; 806-07లో రాష్ట్రకూటులు ప్రతీహారులను మళ్లీ ఓడించారని సతీష్ చంద్ర చెబుతారు |
| 816 (వికీపీడియా) | రెండో నాగభటుడు చక్రాయుధుడి నుంచి కనౌజ్‌ను గెలుచుకున్నాడు; తర్వాత ముంగేర్ దగ్గర ధర్మపాలుడిని ఓడించాడు |
| సుమారు 836 | మిహిర భోజుడు కనౌజ్‌ను తిరిగి గెలుచుకున్నాడు; దాదాపు వంద ఏళ్లు అది ప్రతీహారుల రాజధానిగా ఉంది |
| 851 | సులేమాన్ తన కథనం రాశాడు |
| 914 | మూడో ఇంద్రుడు సింహాసనం ఎక్కాడు; 915 నుంచి 918 మధ్య (సతీష్ చంద్ర), లేదా 916లో (వికీపీడియా) కనౌజ్‌ను దోచుకున్నాడు |
| 915-16 | అల్ మసూదీ గుజరాత్‌కు వచ్చాడు |
| సుమారు 963 | మూడో కృష్ణుడు ప్రతీహార పాలకుడిని ఓడించాడు; ప్రతీహార సామ్రాజ్యం ముక్కలైంది |
| 972 నుంచి సుమారు 975 వరకు | మాల్ఖేడ్‌ను దోచుకున్నారు; రాష్ట్రకూట వంశం ముగిసింది |

| సంవత్సరం (క్రీ.శ.) | సంఘటన |
|---|---|
| 1018 | గజనీ మహమూద్ కనౌజ్‌ను పట్టుకున్నాడు |

- **ఏది ముందు అనే విషయంలో ఆధారాల మధ్య తేడా:** సతీష్ చంద్ర ప్రకారం మూడో గోవిందుడు "కనౌజ్ నాగభటుడి" మీద దండెత్తాడు. అంటే 814కు ముందే రెండో నాగభటుడి చేతిలో కనౌజ్ ఉన్నట్టు కనిపిస్తుంది. వికీపీడియా మాత్రం మూడో గోవిందుడు చనిపోయిన తర్వాత, 816లో, రెండో నాగభటుడు కనౌజ్‌ను గెలిచాడని చెబుతుంది. ఫలితం విషయంలో రెండూ ఒకటే చెబుతాయి: మూడో గోవిందుడు రెండో నాగభటుడిని ఓడించాడు; రెండో నాగభటుడు చక్రాయుధుడి నుంచి కనౌజ్‌ను గెలిచాడు.

## 4. పరీక్షలో తరచూ తప్పు చేసే మూడు చోట్లు

1. **"మూడో ఇంద్రుడు కనౌజ్‌ను పట్టుకున్నాడు కాబట్టి రాష్ట్రకూటులు దాన్ని చాలా కాలం పాలించారు" అనుకోవడం.** రాష్ట్రకూటులు కనౌజ్‌ను ఎక్కువ కాలం తమ చేతిలో ఉంచుకోలేదు. ధ్రువుడి నుంచి మూడో ఇంద్రుడి వరకు ఉత్తరాదికి వెళ్లిన ప్రతి రాష్ట్రకూట రాజూ యుద్ధాలు గెలిచాడు, లేదా నగరాన్ని దోచుకున్నాడు. తర్వాత దక్కన్‌కు తిరిగి వెళ్లిపోయాడు. కనౌజ్‌ను అందరికన్నా ఎక్కువ కాలం చేతిలో ఉంచుకున్నది గూర్జర ప్రతీహార వంశం. దాదాపు వంద ఏళ్లు కనౌజ్ వారి రాజధానిగా ఉంది.
2. **"గోపాలుడిని ప్రజలు ఓటు వేసి ఎన్నుకున్నారు" అనుకోవడం.** అల్లకల్లోలాన్ని (మాత్స్యన్యాయాన్ని) అంతం చేయడానికి గోపాలుడిని ఎన్నుకున్నారని ఆధారాలు చెబుతాయి. కానీ ఎన్నుకున్నది ఆ ప్రాంతంలోని పెద్దమనుషులు లేదా ప్రముఖ నాయకులు అని వాటి అర్థం. ఖలీంపూర్ తామ్ర శాసనంలోని "ప్రకృతి" అనే మాట ప్రజలు ఓటు వేశారని రుజువు చేయదు. ప్రజాస్వామ్య ఎన్నిక గురించి తారానాథుడు చెప్పిన కథ సుమారు 800 ఏళ్ల తర్వాత వచ్చింది.
3. **"త్రిముఖ పోరాటం 785 నుంచి 816 వరకు జరిగిన ఒకే యుద్ధం" అనుకోవడం.** ఆ సంవత్సరాలు రెండో నాగభటుడు కనౌజ్‌ను గెలిచే వరకు సాగిన మొదటి దశను మాత్రమే సూచిస్తాయి. ఈ మూడు వంశాలు "శతాబ్దాల పాటు" పోరాడాయని NCERT చెబుతుంది. NIOS సుమారు 150 ఏళ్లు అని ఇస్తుంది. తర్వాతి దశల్లో సుమారు 836 నాటికి మిహిర భోజుడు కనౌజ్‌ను తిరిగి గెలవడం, 915 నుంచి 918 మధ్య మూడో ఇంద్రుడు కనౌజ్‌ను దోచుకోవడం ఉన్నాయి.

## 7. ఆధారాలు

### 7.1 ఆధారాల పట్టిక

**S1**

NCERT, *Our Pasts II* (Class VII history), chapter 2, "Kings and Kingdoms". https://ncert.nic.in/textbook/pdf/gess102.pdf

"One particularly prized area was the city of Kanauj in the Ganga valley"; the three dynasties fighting "for centuries"; "tripartite struggle"; samantas, maha-samanta and maha-mandaleshvara; Rashtrakutas subordinate to the Chalukyas of Karnataka; Dantidurga in the mid-eighth century and the hiranya-garbha ("golden womb"); the Gwalior prashasti of Nagabhata and his victory over Chakrayudha, ruler of Kanauj, and over the king of Vanga; Harichandra; the regions in Let's Recall; the Ellora Cave 15 relief

**S2**

NCERT, *Our Pasts II*, chapter 2, "Kings and Kingdoms", as reproduced on SATHEE (IIT Kanpur and Ministry of Education). https://sathee.iitk.ac.in/ncert-books/class-07/social-science/history-our-past-2/chapter-02-kings-and-kingdoms

The full hiranya-garbha passage, read word for word: "When this ritual was performed with the help of Brahmanas, it was thought to lead to the 'rebirth' of the sacrificer as a Kshatriya, even if he was not one by birth"; "historians often describe it as the 'tripartite struggle'"; Harichandra a Brahmana who founded a kingdom in Rajasthan; the kings of Andhra, Sind, Vidarbha and Kalinga in the prashasti; prashastis not literally true; Let's Recall regions (Gujarat and Rajasthan, Western Deccan, Bengal)

**S3**

Satish Chandra, *History of Medieval India (800-1700)*, chapter 2, "Northern India: Age of the Three Empires (800-1000)", pp. 12-21. Internet Archive scan, read through its text file: https://archive.org/details/satishchandrahistoryofmedievalindia ; https://archive.org/stream/satishchandrahistoryofmedievalindia/Satish%20Chandra%20History%20of%20Medieval%20India_djvu.txt

Kanauj the symbol of sovereignty of north India since Harsha; upper Gangetic valley; "tripartite struggle"; Gopala elected by the notable men to end anarchy; Dharmapala 770 to 810, the Kanauj darbar, the defeat near Mongyr, Vikramashila and 200 villages for Nalanda; Devapala 40 years from 810, Pragjyotishpur and Orissa; the Shailendra embassies and five villages; Bhinmal; Nagabhatta I and the Arabs of Sind; the Chalukya victory of 738; Rashtrakuta victories of 790 and 806-07; refuge in the deserts of Rajasthan after Dhruva; Bhoja the real founder, who rebuilt the empire and recovered Kanauj by about 836, Adivaraha, Vishnu, the Sutlej, death about 885; Mahendrapala I to 908-09; Indra III between 915 and 918; Krishna III about 963; dominance from the early 9th to the mid-10th century; Manyakhet near Sholapur; Govinda III 793 to 814 and "Nagabhatta of Kanauj"; Amoghavarsha 814 to 878, 64 years, Kannada poetics, Jain; Kailasa in the ninth century; Malkhed sacked in 972; Sulaiman's 50,000 elephants; Al-Masudi in Gujarat 915-16, the Balhara and al-Juzr; the Rashtrakutas as a bridge between north and south

**S4**

National Institute of Open Schooling (NIOS), Senior Secondary History (315), Lesson 8, "India between AD 750-1200". https://digital.nios.ac.in/content/315en/315_History_Eng_Lesson8.pdf

The three powers in north, east and south India; Vatsaraja's conflict with Dharmapala; Dhruva's bid to control Kannauj; about 150 years; Pratiharas holding Kannauj till the last; Nagabhatta I in Malwa; Mihira Bhoja praised by Sulaiman for safety from robbers; Gopala, Dharmapala and Devapala as son and grandson; nearly four centuries in Bihar and Bengal; Buddhism; Vikramashila near Bhagalpur, students from Tibet, Atisha Dipankara; the Nalanda monastery and five villages; Dantidurga; Krishna I and the Kailasha temple near Aurangabad; the rise of the Rajputs

**S5**

Encyclopaedia Britannica, "Pala dynasty". https://www.britannica.com/topic/Pala-dynasty

Gopala, a local chieftain in the mid-8th century; Dharmapala about 770 to 810 and Kannauj; Devapala about 810 to 850 and his raids; Bihar and Bengal; Buddhism and Tibet; capital Mudgagiri (Munger); Mahipala I about 988 to 1038; the Senas; 8th to 12th century

**S6**

Encyclopaedia Britannica, "Rashtrakuta dynasty". https://www.britannica.com/topic/Rashtrakuta-dynasty

About 755 to 975; the royal family of Lattalur (Latur); Krishna I about 756 to 773 and the Kailasa temple; Dhruva, the Gangas, the Pallavas and Kannauj; Amoghavarsha I about 814 to 878 and part of the Kavirajamarga; Indra III in 914 and Kannauj; Krishna III about 940; the Muslim traveller's four great kings; the Chalukya succession about 975

**S7**

Encyclopaedia Britannica, "Gurjara-Pratihara dynasty" (summary only). https://www.britannica.com/topic/Gurjara-Pratihara-dynasty

Two lines: the Harichandra line at Mandor in Marwar, 6th to 9th centuries, generally feudatory; the Nagabhata line, first from Ujjain and later from Kannauj, from the 8th century

**S8**

Wikipedia, "Tripartite Struggle" (citing S.N. Sen, *Ancient Indian History and Civilization*, 1999, pp. 266, 370; Bhatia, *The Paramaras*, 1970, p. 29; Mahajan, *Ancient India*, p. 578; Hooja, *A History of Rajasthan*, 2006, p. 185; Tripathi, *History of Kanauj*, 1964, p. 233). https://en.wikipedia.org/wiki/Tripartite_Struggle

Vatsaraja's defeat of Dharmapala; Dhruva's defeat of Vatsaraja and Dharmapala and his return south in 790; Chakrayudha and the darbar about 791; Govinda III, the submission of Chakrayudha and Dharmapala; 816 for Nagabhata II's taking of Kannauj; Monghyr; the 785 to 816 span of its infobox

**S9**

Wikipedia, "Pala Empire" (citing Sengupta, *Land of Two Rivers*, 2011; Dasgupta, 2005; R.C. Majumdar, 1971; S.N. Sen, 1999; Paul, *The Early History of Bengal*, 1939). https://en.wikipedia.org/wiki/Pala_Empire

Matsyanyaya; the Khalimpur copper plate and the prakriti; chiefs rather than the people; Taranatha's legend; Majumdar's reign dates; Balaputradeva; Sulaiman's account of 851

**S10**

Wikipedia, "Gurjara-Pratihara dynasty" (citing Blankinship, 1994; Wink, *Al-Hind*, 2002, p. 284; Hooja, 2006; Chaurasia, 2002, p. 207; Sircar, 1971, p. 146; Dikshit, 1976). https://en.wikipedia.org/wiki/Gurjara-Pratihara_dynasty

Nagabhata I's confederacy and 738; Ramabhadra's brief reign and Bhoja as his son; Vatsaraja 775 to 805; Nagabhata II 805 to 833; containing the Arabs east of the Indus; Sulaiman on the Gurjara ruler's cavalry; Indra III in 916; the Doab at the end of the 10th century; Mahmud and Rajyapala in 1018

**S11**

Wikipedia, "Nagabhata II" (citing Panchanana Raya, 1939, p. 125; S.N. Sen, *A Textbook of Medieval Indian History*, 2013, p. 20; Tripathi, 1964, p. 233). https://en.wikipedia.org/wiki/Nagabhata_II

Reign about 795 to 833; victory over Chakrayudha at Kannauj; defeat by Govinda III; victory over Dharmapala at Monghyr

**S12**

Wikipedia, "Rashtrakuta dynasty" (citing Reu, 1933; Kamath, *A Concise History of Karnataka*, 2001; Thapar, 2003; S.N. Sen, 1999). https://en.wikipedia.org/wiki/Rashtrakuta_dynasty

Samangadh copper plate of 753 and Kirtivarman II; Dhruva 780 to 793; Govinda III 793 to 814; Sulaiman placing the Rashtrakuta kingdom among four great empires

**S13**

J.F. Fleet, note on the date of Govinda III and the Wani and Radhanpur grants of 807, *Epigraphia Indica*, volume VI (1900-01), as reproduced by The Indian Analyst. https://whatisindia.com/inscriptions/epigraphica_indica/vol6_1900-01/fleet93.html

The verse of the Wani and Radhanpur grants of Govinda III: Vatsaraja, who had seized the kingdom of Gauda, was driven away by Dhruva from his possessions in Malwa into the deserts of Maru (Marwar)

**S14**

Wikipedia, “Kavirajamarga”. https://en.wikipedia.org/wiki/Kavirajamarga

The Kavirajamarga as a Kannada work on poetics (“the earliest available work on rhetoric, poetics and grammar in the Kannada language”), written in part by Amoghavarsha I

# Topic 202
# డచ్ డేన్లు ఫ్రెంచ్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ

Day 21 · History & Culture | Unit A-4 · తెలుగు

## 1. ఒక్క వాక్యంలో భావన

డచ్ (Dutch, 1602), డేనిష్ (Danish, 1616), ఫ్రెంచి (French, 1664) ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీలు పోర్చుగీసువారితో పాటు, ఆంగ్లేయులతో పాటు భారతదేశంలో వ్యాపారం కోసం స్థావరాలు (settlements) ఏర్పాటు చేసుకున్నాయి. 1825 నాటికి డచ్చివారి భారతీయ స్థావరాలు బ్రిటిష్‌వారి చేతికి వెళ్లాయి; డేన్లు(Danes) తమ ప్రధాన భూభాగ స్థావరాలను 1845లో అమ్మేశారు; ఫ్రెంచివారు మాత్రం ఐదు చిన్న స్థావరాలను ఉంచుకున్నారు. అవి 1950లలో వాస్తవంగా (de facto) భారతదేశానికి వచ్చాయి. ఏ కంపెనీతో ఏ స్థావరం, ఏ పోరు (battle), ఏ సంవత్సరం ముడిపడి ఉన్నాయో పరీక్షలో అడుగుతారు.

## 2. రివిజన్ నోట్స్

### 2.1 పోటీ నిండిన వ్యాపారంలోకి మూడు కంపెనీలు

- NCERT (8వ తరగతి, “From Trade to Territory”) ఇలా చెబుతుంది: “పదిహేడో శతాబ్దం మొదట్లోనే డచ్చివారు కూడా హిందూ మహాసముద్రంలో వ్యాపార అవకాశాలను వెతుకుతున్నారు.” (By the early seventeenth century, the Dutch too were exploring the possibilities of trade in the Indian Ocean.) అది ఇంకా ఇలా చెబుతుంది: “కొంతకాలానికే ఫ్రెంచి వ్యాపారులు రంగంలోకి వచ్చారు.” (Soon the French traders arrived on the scene.)
- ఈ ఘర్షణకు కారణాన్ని కూడా NCERT చెబుతుంది: “కంపెనీలన్నీ ఒకే రకం సరుకులు కొనాలనుకున్నాయి” (all the companies were interested in buying the same things). ఈ పోటీ వల్ల భారతీయ సరుకుల ధరలు పెరిగాయి. కంపెనీలు ఒకదాని ఓడలను ఒకటి ముంచేశాయి, దారులను దిగ్బంధించాయి. ఆయుధాల అండతో వ్యాపారం చేశాయి, తమ వర్తక స్థావరాల చుట్టూ కోటలు కట్టుకున్నాయి.
- **ఇంతకు ముందు టాపిక్‌లలో చూసినవి:** ఇంగ్లిష్ కంపెనీకి 1600 డిసెంబర్ 31న చార్టర్ (charter) వచ్చింది. దాని మొదటి వర్తక స్థావరం (factory) 1611లో మచిలీపట్నంలో (Masulipatnam) ఏర్పడింది (52వ టాపిక్). పోర్చుగీసువారు 1498లో వచ్చారు. డచ్ కంపెనీతో జరిగిన యుద్ధం 1663లో శాంతి కుదిరే వరకు వారి వ్యాపారాన్ని దెబ్బతీసింది (171వ టాపిక్). ఆంగ్లేయులు, ఫ్రెంచివారు మూడు కర్ణాటక యుద్ధాల్లో(Carnatic Wars) పోరాడారు; ఆంగ్లేయులు గెలిచారు (61వ టాపిక్).

### 2.2 డచ్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ (VOC)

- **స్థాపన:** 1602లో డచ్ రిపబ్లిక్‌లో (Dutch Republic) ఇది ఏర్పడింది. దాని పేరు ఫెరీనిగ్డె ఊస్ట్-ఇండిషె కొంపాన్యీ (Vereenigde Oost-Indische Compagnie, VOC); అంటే యునైటెడ్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ (United East India Company). డచ్ ప్రభుత్వం దానికి వ్యాపార గుత్తాధిపత్యం (monopoly) ఇచ్చింది. ఆసియా రాజులతో ఒప్పందాలు చేసుకునే హక్కు, కోటలు కట్టుకునే హక్కు, సైన్యాన్ని ఉంచుకునే హక్కు కూడా ఇచ్చింది (బ్రిటానికా, Britannica).

- **దాని అసలు ఆసక్తి తూర్పు ఇండీస్ (East Indies, అంటే ఇండోనేషియా) మీదే:** 1619లో అది జకత్రా(Jacatra) పేరును బటేవియా (Batavia, ఇప్పటి జకార్తా) అని మార్చింది. జావా (Java) దీవిని జయించడానికి దాన్ని స్థావరంగా వాడుకుంది (బ్రిటానికా). ఇంగ్లిష్ కంపెనీ లక్ష్యం "డచ్చివారి లాగే, సుగంధ ద్రవ్యాల (spices) వ్యాపారం" (like that of the Dutch, was to trade in spices) అని బ్రిటానికా చెబుతుంది. డచ్చివారు ఆంగ్లేయులను ఇండోనేషియాలోకి రానివ్వలేదని కూడా చెబుతుంది. డచ్చివారి ఈ వ్యతిరేకత చివరికి 1623లో అంబోయినాలో (Amboina) ఆంగ్లేయుల ఊచకోతకు (massacre) దారితీసింది.
- **డచ్చివారికి భారతదేశం ఎందుకు ముఖ్యం:** వాళ్లు కోరమాండల్ (Coromandel) తీరంలో వస్త్రాలు కొని, వాటిని తూర్పు ఇండీస్‌లోని సుగంధ ద్రవ్యాల కోసం మార్పిడి చేసేవారు (డచ్ ఇండియాపై వికీపీడియా (Wikipedia) వ్యాసం).

| స్థావరం | సంవత్సరం | గుర్తుంచుకోవాల్సింది |
|---|---|---|
| మచిలీపట్నం | 1605 | కోరమాండల్ తీరంలో డచ్చివారి మొదటి వర్తక స్థావరం ఇదే. 1756లో దీన్ని వదిలేశారు |
| పులికాట్ (Pulicat) | 1610 | 1610 నుంచి డచ్ కోరమాండల్‌కు (Dutch Coromandel) ఇది రాజధానిగా ఉంది (కోట కట్టుకోవడానికి 1608లో అనుమతి వచ్చింది). 1613లో ఇక్కడ గె-ల్డ్రియా కోట (Fort Geldria) కట్టారు (డచ్ కోరమాండల్‌పై, పులికాట్‌పై వికీపీడియా వ్యాసాలు) |
| సూరత్ | 1616 | పశ్చిమ తీరంలోని వర్తక స్థావరం ఇది |
| చిన్సురా (Chinsura, హుగ్లీ-చుచురా), బెంగాల్ | 1627 | డచ్ బెంగాల్ (Dutch Bengal) 1627లో ఏర్పడింది. దాని వర్తక స్థావరం హుగ్లీ-చుచురాలో ఉండేది. అక్కడ సూరేకారం (saltpetre), నల్లమందు (opium) వ్యాపారం జరిగేది |
| నాగపట్నం (Nagapattinam) | 1658 | 1658లో డచ్చివారు దీన్ని పోర్చుగీసువారి నుంచి పట్టుకున్నారు. 1690లో డచ్ కోరమాండల్ ప్రధాన కేంద్రం (headquarters) పులికాట్ నుంచి ఇక్కడికి మారింది (అవే రెండు వ్యాసాలు) |
| కొచ్చిన్ (Cochin) | 1663 | 1663లో డచ్చివారు దీన్ని పోర్చుగీసువారి నుంచి పట్టుకున్నారు. మలబా-ర్ తీరంలోని డచ్ స్థావరాలు మిరియాల (pepper) వ్యాపారం చేసేవి |

- డచ్చివారు 1656లో పోర్చుగీసువారి నుంచి సిలోన్‌ను (Ceylon) తీసుకున్నారు. 1693లో వాళ్లు ఫ్రెంచివారి నుంచి పాండిచ్చేరిని (Pondicherry) కూడా పట్టుకున్నారు (బ్రిటానికా). 1699 వరకు దాన్ని తమ దగ్గరే ఉంచుకున్నారు (డచ్ కోరమాండల్‌పై వికీపీడియా వ్యాసం).

## 2.3 ఆంధ్ర తీరంలో డచ్ స్థావరాలు

| స్థావరం | ఏర్పడిన సంవ-త్సరం | దానికి ఏమైంది |
|---|---|---|
| మచిలీపట్నం | 1605 | 1756లో దీన్ని వదిలేశారు |
| నిజాంపట్నం (Nizampatnam) | 1606 | 1668లో దీన్ని వదిలేశారు |

| స్థావరం | ఏర్పడిన సంవత్సరం | దానికి ఏమైంది |
|---|---|---|
| పాలకొల్లు(Palakollu) | 1613 | 1730లో కొంతకాలం దీన్ని వదిలేశారు |
| ద్రాక్షారామం (Draksharama) | 1633 | 1730లో దీన్ని వదిలేసి, జగన్నాథపురానికి (Jagannathapuram) మారారు |
| భీమునిపట్నం (Bimlipatnam, Bheemunipatnam) | 1652 | 1758లో దీన్ని కోటగా మార్చారు. 1825 వరకు ఇది డచ్చివారి దగ్గరే ఉంది |

- ఈ తేదీలు డచ్ కోరమాండల్‌పై వికీపీడియా వ్యాసంలోని స్థావరాల పట్టికలో ఉన్నవి. పై పట్టికలో పులికాట్‌ను చేర్చలేదు. ఎందుకంటే అది ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో లేదు; తమిళనాడులోని తిరువళ్లూరు (Tiruvallur) జిల్లాలో ఉంది. ఆంధ్ర తీరంలోని స్థావరాల వివరాలు 471వ టాపిక్‌లో వస్తాయి.

## 2.4 డచ్చివారి క్షీణత

- **కొలచెల్ పోరు (Battle of Colachel, 1741):** మార్తాండ వర్మ (Marthanda Varma) నాయకత్వంలోని తిరువాన్కూరు (Travancore) సైన్యం డచ్ కంపెనీని ఓడించింది. డచ్ సేనాని (commander) యుస్టాకియస్ డి లనోయ్ (Eustachius De Lannoy) బందీగా చిక్కాడు. తర్వాత అతను తిరువాన్కూరుకు సేవ చేశాడు; దాని సైన్యానికి శిక్షణ ఇచ్చాడు. వికీపీడియా వ్యాసం ఈ పోరు తేదీని 1741 ఆగస్టు10 అని ఇస్తుంది; డచ్చివారి లొంగుబాటుకు వేరే తేదీలు కూడా ఉన్నాయని చెబుతుంది. మార్తాండ వర్మ "డచ్చివారిని ఓడించి, కేరళలో వారి రాజకీయ అధికారాన్ని అంతం చేశాడు" (defeated the Dutch and thus ended their political power in Kerala) అని బిపన్ చంద్ర (Bipan Chandra) రాసిన పాత NCERT పాఠ్యపుస్తకం చెబుతుంది. మావేలిక్కర సంధి (Treaty of Mavelikkara, 1753) ప్రకారం, తిరువాన్కూరు విస్తరణకు అడ్డుపడబోమని డచ్చివారు ఒప్పుకున్నారు.
- **బెదర పోరు (Battle of Bedara, Biderra), 1759 నవంబర్:** ఇది చిన్సురా దగ్గర, చిన్సురాకూ చంద్రనగర్‌కూ (Chandernagore) మధ్య ఉన్న మైదానంలో జరిగింది. బ్రిటిష్‌వారిని వెళ్లగొట్టడానికి సాయం చేయమని నవాబు మీర్ జాఫర్ (Mir Jafar) డచ్చివారిని పిలిపించాడు. కల్నల్ ఫ్రాన్సిస్ ఫోర్డ్ (Colonel Francis Forde) నాయకత్వంలో ఆంగ్లేయులు డచ్చివారిని ఓడించారు; క్లైవ్ (Clive) కలకత్తాలో ఉండి ఈ పోరాటాన్ని నడిపించాడు. నౌకా పోరు నవంబర్ 24న జరిగింది; నేల మీద పోరు నవంబర్ 25న జరిగింది. ఆ సమయంలో బ్రిటన్‌కూ డచ్ రిపబ్లిక్‌కూ మధ్య అధికారికంగా యుద్ధం లేదు. బెంగాల్‌లో విస్తరించాలన్న డచ్చివారి ప్రయత్నం విఫలమైంది (వికీపీడియా వ్యాసం; అది స్పెక్ట్రమ్ (Spectrum) "Modern History of India" పుస్తకాన్ని ఆధారంగా చూపుతుంది).
- **VOC ముగింపు:** పదిహేడో శతాబ్దం చివరికల్లా వ్యాపార శక్తిగా, సముద్ర శక్తిగా అది బలహీనపడింది. పద్దెనిమిదో శతాబ్దం చివరికల్లా అవినీతిలో కూరుకుపోయింది; భారీ అప్పుల్లో మునిగిపోయింది. 1799లో డచ్ ప్రభుత్వం దాని చార్టర్‌ను రద్దు చేసింది; దాని అప్పులను, ఆస్తులను తానే తీసుకుంది (బ్రిటానికా).
- **స్థావరాలు బ్రిటిష్‌వారి చేతికి:** బ్రిటిష్‌వారు 1781లో నాగపట్నాన్ని పట్టుకున్నారు. 1814 నాటి ఒక ఒప్పందం తర్వాత స్థావరాలు మళ్లీ డచ్చివారికి దక్కాయి; 1818 మార్చి 31న వాటిని డచ్చివారి చేతికి తిరిగి ఇచ్చారు. 1824 నాటి ఆంగ్లో-డచ్ ఒప్పందం (Anglo-Dutch Treaty) ప్రకారం డచ్చివారు 1825లో వాటిని బ్రిటిష్‌వారికి ఇచ్చేశారు.

## 2.5 డేన్లు

- **డేనిష్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ, 1616:** డెన్మార్క్-నార్వే (Denmark-Norway) రాజు నాలుగో క్రిస్టియన్ (Christian IV) 1616 మార్చి 17న దానికి చార్టర్ ఇచ్చాడు. ఆసియా వ్యాపారంపై 12 ఏళ్ల గుత్తాధిపత్యం ఇచ్చాడు (డేనిష్ ఇండియాపై వికీపీడియా వ్యాసం; అందులోని ఒక గమనిక 1616 అక్టోబర్ 16 అని ఇస్తుంది). ఈ కంపెనీ "1616 నుంచి మధ్యమధ్యలో ఆగుతూ పనిచేసింది" (operated intermittently from 1616) అని బ్రిటానికా చెబుతుంది.
- **ట్రాంక్విబార్ (Tranquebar), 1620:** మొదటి యాత్రాబృందం (expedition) 1618లో అడ్మిరల్ ఓవె యెడ్డె (Ove Gjedde) నాయకత్వంలో బయలుదేరింది. తంజావూరు నాయకుడు (Nayak of Tanjore) రఘునాథ నాయకుడు (Raghunatha Nayak) ట్రాంక్విబార్ గ్రామాన్ని డేన్లకు ఇచ్చాడు. రాతి ఇల్లు కట్టుకోవడానికి, పన్నులు వసూలు చేసుకోవడానికి కూడా అనుమతి ఇచ్చాడు. ఈ ఒప్పందం 1620 నవంబర్ 20న కుదిరింది (ఒప్పందాల రికార్డులో నవంబర్ 19 అని ఉంది). 1620లో డాన్స్‌బోర్గ్ కోట (Fort Dansborg) కట్టారు. తమిళనాడు ప్రభుత్వం 1977లో దాన్ని రక్షిత కట్టడంగా (protected monument) ప్రకటించింది.
- **కొత్త కంపెనీ:** ఏషియాటిక్ కంపెనీకి (Asiatic Company) 1732 ఏప్రిల్ 12న చార్టర్ వచ్చింది.
- **సెరాంపూర్ (Serampore), 1755:** బెంగాల్‌లో డేన్లు1755 అక్టోబర్‌లో ఫ్రెడెరిక్స్‌నగర్ (Frederiksnagore) స్థావరాన్ని ఏర్పాటు చేశారు (బ్రిటానికా కూడా 1755 అనే చెబుతుంది).
- **మిషనరీలు (missionaries):** డెన్మార్క్ రాజు జీగెన్‌బాల్గ్(Ziegenbalg), ప్లూట్షావ్ (Plütschau) అనే ప్రొటెస్టంట్ మిషనరీలను ట్రాంక్విబార్‌కు పంపాడు. జీగెన్‌బాల్గ్1706లో అక్కడికి చేరాడు (ఒక వికీపీడియా వ్యాసం 1707 అని ఇస్తుంది). సెరాంపూర్ విషయానికి వస్తే: విలియం కేరీ (William Carey) 1793లో బెంగాల్ చేరాడు; జాషువా మార్ష్‌మన్ (Joshua Marshman), విలియం వార్డ్ (William Ward) 1799లో వచ్చారు (సెరాంపూర్ త్రయంపై వికీపీడియా వ్యాసం). కేరీ 1800లో డేన్ల స్థావరానికి మారాడని బ్రిటానికా చెబుతుంది. ఇంగ్లిష్ కంపెనీ ప్రాంతాల్లోకి మిషనరీలను రానివ్వలేదు; అందుకే వాళ్లు డేన్ల స్థావరం నుంచి పనిచేశారు. ఈ ముగ్గురు బాప్టిస్ట్ మిషనరీలు (Baptist missionaries) 1818లో సెరాంపూర్ కాలేజీని (Serampore College) స్థాపించారు.
- **ముగింపు:** బ్రిటిష్‌వారు 1801-02లో, మళ్లీ 1808 నుంచి 1815 వరకు డేన్ల స్థావరాలను ఆక్రమించారు. సెరాంపూర్ "1845లో బ్రిటిష్‌వారి చేతికి వచ్చింది" (was acquired by the British in 1845) అని బ్రిటానికా చెబుతుంది. ట్రాంక్విబార్‌ను, ప్రధాన భూభాగంలోని మిగతా స్థావరాలను కూడా 1845లోనే అమ్మారని వికీపీడియా వ్యాసం చెబుతుంది. నికోబార్ దీవుల (Nicobar Islands) మీద తమ హక్కులను డేన్లు1868లో అమ్మేశారు.

## 2.6 ఫ్రెంచి ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ

- **స్థాపన:** 1664లో ఆర్థిక మంత్రి జీన్-బాప్టిస్ట్ కోల్బర్ట్ (Jean-Baptiste Colbert) రాజు పద్నాలుగో లూయీ (Louis XIV) మద్దతుతో దీన్ని ప్రారంభించాడు (బ్రిటానికా). 1668 నాటికి ఇందులో అందరికన్నా ఎక్కువ పెట్టుబడి పెట్టింది రాజే. కంపెనీ పేరు మారుతూ వచ్చింది: మొదట కొంపానీ ఫ్రాన్సెజ్ దె జాందె ఓరియంటాల్ (Compagnie Française des Indes Orientales, 1664 నుంచి 1719 వరకు); తర్వాత కొంపానీ దె జాంద్ (Compagnie des Indes, 1719 నుంచి 1720 వరకు); ఆ తర్వాత కొంపానీ ఫ్రాన్సెజ్ దె జాంద్ (Compagnie Française des Indes, 1720 నుంచి 1789 వరకు).
- **తొలి వర్తక స్థావరాలు:** ఫ్రాంస్వా కరోన్ (François Caron) నాయకత్వంలోని యాత్రాబృందం 1668లో సూరత్ చేరింది; భారతదేశంలో మొదటి ఫ్రెంచి వర్తక స్థావరాన్ని అక్కడ ఏర్పాటు చేసింది. 1669లో మచిలీపట్నంలో రెండో వర్తక స్థావరం వచ్చింది.
- **పాండిచ్చేరి:** ఈ ప్రాంతం 1673లో ఫ్రెంచివారికి దక్కింది. దాని మొదటి గవర్నర్ ఫ్రాంస్వా మార్టిన్ (François Martin) 1674లో పట్టణాన్ని అభివృద్ధి చేయడం మొదలుపెట్టాడు. అదే ఫ్రెంచి ఇండియాకు (French India) రాజధాని అయింది.

- **మిగతా స్థావరాలు:** బెంగాల్‌లోని చంద్రనగర్ 1692లో వచ్చింది (బ్రిటానికా ప్రకారం 1690-92లో, మొగల్ గవర్నర్ నుంచి). యానాం (Yanam) 1723లో, మలబార్ తీరంలోని మాహే (Mahe) 1725లో (కంపెనీపై బ్రిటానికా వ్యాసం ప్రకారం 1724లో), కారైకాల్ (Karaikal) 1739లో ఫ్రెంచివారికి వచ్చాయి.
- **డూప్లే (Dupleix):** 1742 నుంచి 1754 వరకు పాండిచ్చేరి గవర్నర్‌గా ఉన్నాడు. భారతదేశంలో ఫ్రెంచివారికి సొంత భూభాగాలతో సామ్రాజ్యం కట్టాలన్నది అతని లక్ష్యం (61వ టాపిక్).
- **క్షీణత:** వందవాసి (Wandiwash) ఓటమి (1760 జనవరి 22), పాండిచ్చేరి లొంగుబాటు (1761 జనవరి) ఫ్రెంచివారి సవాలుకు ముగింపు పలికాయి. అయినా 1765లో పాండిచ్చేరి వారికి తిరిగి వచ్చింది (61వ టాపిక్). భారతదేశంతో ఫ్రాన్స్ వ్యాపారంపై కంపెనీకి ఉన్న గుత్తాధిపత్యం 1769లో పోయింది. 1789లో ఫ్రెంచి విప్లవ (French Revolution) కాలంలో కంపెనీ కనుమరుగైంది (బ్రిటానికా).

## 2.7 ఫ్రెంచి స్థావరాలు భారతదేశానికి ఎలా వచ్చాయి

| దశ | చంద్రనగర్ | పాండిచ్చేరి, కారైకాల్, మాహే, యానాం |
|---|---|---|
| ఓటింగ్ | 1949 జూన్ 19న ప్రజాభిప్రాయ సేకరణ (referendum) జరిగింది: ప్రజలు భారతదేశాన్నే కోరుకున్నారు | 1954 అక్టోబర్ 18న కీళూర్‌లో (Kizhur) ప్రతినిధి కౌన్సిళ్ల (representative councils) 178 మంది సభ్యుల్లో170 మంది భారతదేశంలో చేరడానికి ఓటు వేశారు |
| వాస్తవ బదిలీ (de facto) | 1950 మే 2 | 1954 నవంబర్ 1 |
| అప్పగింత ఒప్పందం (Treaty of cession) | 1951 ఫిబ్రవరి 2 | 1956 మే 28న సంతకాలు జరిగాయి |
| చట్టపరమైన బదిలీ (de jure) | 1952 జూన్ 9 | 1962 ఆగస్టు16; ఆ రోజు ఒప్పందం ఆమోద పత్రాలను (instruments of ratification) మార్చుకున్నారు |
| ఆ తర్వాత ఏమైంది | చంద్రనగర్ (విలీన) చట్టం, 1954 (Chandernagore (Merger) Act, 1954) ప్రకారం 1954 అక్టోబర్ 2న పశ్చిమ బెంగాల్‌లో విలీనమైంది | రాజ్యాంగ (పద్నాలుగో సవరణ) చట్టం, 1962 (Constitution (Fourteenth Amendment) Act, 1962) పాండిచ్చేరిని కేంద్రపాలిత ప్రాంతంగా (Union Territory) చేసింది. ఇది 1962 ఆగస్టు16 నుంచి అమల్లోకి వచ్చింది |

- పశ్చిమ బెంగాల్ 1955లో చేసిన సొంత చట్టం 1954 అక్టోబర్ 2ను విలీనం జరిగిన నియమిత తేదీగా (appointed day) తీసుకుంటుంది. 1952 జూన్ 9కి ముందు నాటి ఆ ప్రాంతాన్ని ఆ చట్టం “ఫ్రీ టౌన్ ఆఫ్ చంద్రనగర్” (Free town of Chandernagore) అని పిలుస్తుంది.
- యానాం ఇప్పుడు పుదుచ్చేరి కేంద్రపాలిత ప్రాంతంలో ఒక భాగం (region). దాని చుట్టూ అన్ని వైపులా ఆంధ్రప్రదేశ్ ఉంది (యానాం జిల్లా యంత్రాంగం వెబ్‌సైట్).

## 2.8 కంపెనీల పోలిక, ఆంగ్లేయులు ఎందుకు గెలిచారు

| కంపెనీ | స్థాపన | భారతదేశంలో మొదటి వర్తక స్థావరం | ముఖ్య స్థావరాలు | భారతదేశంలో ముగింపు |
|---|---|---|---|---|
| ఇంగ్లిష్ | 1600 డిసెంబర్ 31 (చార్టర్) | మచిలీపట్నం, 1611 | మద్రాసు, బొంబాయి, కలకత్తా | ఇది ఈ టాపిక్ పరిధిలో లేదు (52వ టాపిక్) |
| డచ్ (VOC) | 1602 | మచిలీపట్నం, 1605 | పులికాట్, నాగపట్నం, సూరత్, చిన్సురా, కొచ్చిన్ | 1799లో VOC చార్టర్ రద్దయింది; చివరి స్థావరాలు 1825లో బ్రిటిష్‌వారికి వెళ్లాయి |
| డేనిష్ | 1616 | ట్రాంక్విబార్, 1620 | ట్రాంక్విబార్, సెరాంపూర్ | 1845లో బ్రిటిష్‌వారికి అమ్మేశారు |
| ఫ్రెంచి | 1664 | సూరత్, 1668 | పాండిచ్చేరి, చంద్రనగర్, మాహే, కారైకాల్, యానాం | కంపెనీ 1789లో ముగిసింది; స్థావరాలు 1950 నుంచి 1954 మధ్య వాస్తవంగా (de facto) భారతదేశానికి వచ్చాయి |

- **ఆంగ్లేయులు ఎందుకు గెలిచారు:** ఆంగ్లేయుల వ్యాపారం తక్కువ విస్తీర్ణంలో సాగింది; గుత్తాధిపత్యాన్ని బలవంతంగా అమలు చేయడానికి సైన్యం అవసరం రాలేదు. అందుకే అది డచ్చివారి వ్యాపారం కన్నా ఎక్కువ లాభసాటి అయిందని బ్రిటానికా చెబుతుంది. ఫ్రెంచివారి వ్యాపారం "చేజిక్కించుకోవాలనిపించేంత పెద్దదే, కానీ ఆంగ్లేయుల వ్యాపారానికి పోటీ ఇచ్చేంత పెద్దది కాదు" (large enough to be worth seizing but not great enough to rival that of the English) అని కూడా బ్రిటానికా చెబుతుంది. ఫ్రెంచివారిపై పోరులో సముద్రంపై బ్రిటిష్‌వారి ఆధిపత్యం, బెంగాల్ వనరులు ఫలితాన్ని తేల్చాయి (61వ టాపిక్).

| అంశం | ఏ ఆధారం ఏం చెబుతుంది |
|---|---|
| పాండిచ్చేరి వచ్చిన సంవత్సరం | వికీపీడియా "French India": 1673. బ్రిటానికా: 1674 |
| చంద్రనగర్ వచ్చిన సంవత్సరం | వికీపీడియా "French India": 1692. బ్రిటానికా: 1690-92 (ఆ పట్టణంపై బ్రిటానికా వ్యాసం: 1673) |
| యానాం వచ్చిన సంవత్సరం | వికీపీడియా: 1723లో వచ్చింది; 1727లో వదిలేశారు; 1731లో మళ్లీ తీసుకున్నారు. 1723, 1731 రెండూ కారైకాల్ (1739) కన్నా ముందువే |
| మాహే వచ్చిన సంవత్సరం | వికీపీడియా "French India", భారతదేశంపై బ్రిటానికా వ్యాసం: 1725. కంపెనీపై బ్రిటానికా వ్యాసం: 1724 |
| చంద్రనగర్ వాస్తవ బదిలీ | ఆ పట్టణంపై వికీపీడియా వ్యాసం: పాఠంలో 1950 మే 2; సారాంశ పెట్టెలో (summary box) 1951 ఫిబ్రవరి 2 |

| అంశం | ఏ ఆధారం ఏం చెబుతుంది |
|---|---|
| పాండిచ్చేరి చట్టపరమైన బదిలీ తేదీ | 1962 ఆగస్టు16 (రాజ్యాంగ (పద్నాలుగో సవరణ) చట్టం, 1962 ఇదే తేదీ ఇస్తుంది). పుదుచ్చేరి ప్రధాన ఎన్నికల అధికారి (Chief Electoral Officer) వెబ్‌పేజీలో 1963 అని ముద్రించి ఉంది; పరీక్షలో 1962 అనే రాయండి |
| డేనిష్ చార్టర్ | 1616 మార్చి 17; అదే వ్యాసంలోని ఒక గమనిక 1616 అక్టోబర్ 16 అని ఇస్తుంది |
| డచ్ స్థావరాలను బ్రిటిష్‌వారికి ఇచ్చేసిన తేదీ | 1825 మార్చి 1 (వికీపీడియా “Dutch India”); కోరమాండ-ల్ స్థావరాలకు 1825 జూన్ 1 (వికీపీడియా “Dutch Coromandel”) |
| చిన్సురాలో డచ్ వర్తక స్థావరం | వికీపీడియా “Dutch India”: డచ్ బెంగాల్ 1627లో ఏర్పడింది; దాని వర్తక స్థావరం హుగ్లీ-చుచురాలో ఉండేది. హుగ్లీపై బ్రిటానికా వ్యాసం: డచ్చివారు 1656లో చిన్సురాలో వర్తక స్థావరం కట్టారు |

- పరీక్ష కోసం ఇవి గుర్తుపెట్టుకోండి: VOC 1602; డేనిష్ కంపెనీ 1616; ఫ్రెంచి కంపెనీ 1664; పాండిచ్చేరి వాస్తవ బదిలీ 1954 నవంబర్ 1, చట్టపరమైన బదిలీ 1962.

## 3. అదనపు విభాగం: కాలక్రమం, 1602 నుంచి 1962 వరకు

| సంవత్సరం | సంఘటన |
|---|---|
| 1602 | డచ్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ (VOC) ఏర్పడింది |
| 1605 | మచిలీపట్నంలో డచ్ వర్తక స్థావరం ఏర్పడింది |
| 1610 | పులికాట్ డచ్ కోరమాండల్‌కు రాజధాని అయింది |
| 1613 | పులికాట్‌లో గెల్డ్రియా కోట కట్టారు |
| 1616 | డేనిష్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీకి చార్టర్ వచ్చింది (మార్చి 17); సూరత్‌లో డచ్ వర్తక స్థావరం ఏర్పడింది |
| 1620 | ట్రాంక్విబార్ డేన్లకు దక్కింది; డాన్స్‌బోర్గ్ కోట కట్టారు |
| 1623 | అంబోయినాలో ఆంగ్లేయుల ఊచకోత జరిగింది |
| 1627 | డచ్ బెంగాల్ ఏర్పడింది; దాని వర్తక స్థావరం హుగ్లీ-చుచురాలో (చిన్సురా) ఉండేది |
| 1658 | డచ్చివారు పోర్చుగీసువారి నుంచి నాగపట్నాన్ని పట్టుకున్నారు |
| 1663 | డచ్చివారు పోర్చుగీసువారి నుంచి కొచ్చిన్‌ను పట్టుకున్నారు |
| 1664 | కోల్బర్ట్ ఆధ్వర్యంలో ఫ్రెంచి ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ ఏర్పడింది |
| 1668 | సూరత్‌లో మొదటి ఫ్రెంచి వర్తక స్థావరం ఏర్పడింది |

| సంవత్సరం | సంఘటన |
|---|---|
| 1669 | మచిలీపట్నంలో ఫ్రెంచి వర్తక స్థావరం ఏర్పడింది |
| 1673 | పాండిచ్చేరి ఫ్రెంచివారికి దక్కింది; ఫ్రాంస్వా మార్టిన్ 1674 నుంచి దాన్ని అభివృద్ధి చేశాడు |
| 1690 | డచ్ ప్రధాన కేంద్రం పులికాట్ నుంచి నాగపట్నానికి మారింది |
| 1692 | చంద్రనగర్ ఫ్రెంచివారికి వచ్చింది (బ్రిటానికా: 1690-92) |
| 1693 | డచ్చివారు పాండిచ్చేరిని పట్టుకున్నారు; 1699 వరకు దాన్ని తమ దగ్గరే ఉంచుకున్నారు |
| 1706 | జీగెన్‌బాల్గ్ ప్లూట్షావ్‌లను ట్రాంక్విబార్‌కు పంపారు; జీగెన్‌బాల్గ్ అక్కడికి చేరాడు (ఒక వ్యాసం ప్రకారం 1707లో చేరాడు) |
| 1723 | యానాం ఫ్రెంచివారికి వచ్చింది |
| 1725 | మాహే ఫ్రెంచివారికి వచ్చింది (కంపెనీపై బ్రిటానికా వ్యాసం: 1724) |
| 1739 | కారైకాల్ ఫ్రెంచివారికి వచ్చింది |
| 1741 | కొలచెల్ పోరు జరిగింది: తిరువాన్కూరు డచ్చివారిని ఓడించింది |
| 1753 | తిరువాన్కూరు, డచ్చివారి మధ్య మావేలిక్కర సంధి కుదిరింది |
| 1755 | డేన్లు సెరాంపూర్‌ను ఏర్పాటు చేశారు (అక్టోబర్) |
| 1759 | చిన్సురా దగ్గర బెదర పోరు జరిగింది (నవంబర్ 24, 25): ఆంగ్లేయులు డచ్చివారిని ఓడించారు |
| 1760 | వందవాసి పోరు జరిగింది (జనవరి 22) |
| 1769 | ఫ్రెంచి కంపెనీ తన గుత్తాధిపత్యాన్ని కోల్పోయింది |
| 1799 | VOC అప్పులను, ఆస్తులను డచ్ ప్రభుత్వం తీసుకుంది; మార్ష్‌మన్, వార్డ్ బెంగాల్ చేరారు |
| 1818 | సెరాంపూర్ కాలేజీ ఏర్పడింది; డచ్ స్థావరాలను డచ్చివారికి తిరిగి ఇచ్చారు (మార్చి 31) |
| 1825 | డచ్ స్థావరాలు బ్రిటిష్‌వారి చేతికి వెళ్లాయి |
| 1845 | డేన్ల స్థావరాలను బ్రిటిష్‌వారికి అమ్మేశారు |
| 1949 | చంద్రనగర్‌లో ప్రజాభిప్రాయ సేకరణ జరిగింది (జూన్ 19) |
| 1950 | చంద్రనగర్ వాస్తవంగా భారతదేశానికి వచ్చింది (మే 2) |
| 1952 | చంద్రనగర్ చట్టపరంగా భారతదేశానికి వచ్చింది (జూన్ 9) |
| 1954 | చంద్రనగర్ పశ్చిమ బెంగాల్‌లో విలీనమైంది (అక్టోబర్ 2); పాండిచ్చేరి, కారైకాల్, మాహే, యానాం వాస్తవంగా భారతదేశానికి వచ్చాయి (నవంబర్ 1) |
| 1956 | ఈ నాలుగు స్థావరాల అప్పగింత ఒప్పందంపై సంతకాలు జరిగాయి (మే 28) |

| సంవత్సరం | సంఘటన |
|---|---|
| 1962 | ఈ నాలుగు స్థావరాలు చట్టపరంగా భారతదేశానికి వచ్చాయి (ఆగస్టు16) |

## 4. పరీక్షలో తరచూ తప్పు చేసే మూడు చోట్లు

1. **"మచిలీపట్నంలోని మొదటి వర్తక స్థావరం" అనే ప్రశ్న.** మచిలీపట్నంలో ఒకటి కన్నా ఎక్కువ కంపెనీల వర్తక స్థావరాలు ఉండేవి. ఇంగ్లిష్ కంపెనీ 1611లో అక్కడ వర్తక స్థావరం పెట్టింది (52వ టాపిక్); దానికి ఆరేళ్ల ముందే, 1605లోనే, డచ్చివారు అక్కడ ఉన్నారు. కాబట్టి "మొదటి ఇంగ్లిష్ వర్తక స్థావరం" అనే ప్రశ్న వేరు; "మచిలీపట్నంలో మొదటి యూరోపియన్ వర్తక స్థావరం" అనే ప్రశ్న వేరు. ప్రశ్నలో ఏ కంపెనీ పేరు ఉందో చూసుకోండి.
2. **"డచ్ కంపెనీ ఇంగ్లిష్ కంపెనీ కన్నా పాతది" అనుకోవడం.** అది నిజం కాదు. ఇంగ్లిష్ చార్టర్ తేదీ 1600 డిసెంబర్ 31; VOC 1602లో ఏర్పడింది. డచ్చివారి దగ్గర మూలధనం ఎక్కువ ఉండేది. ఇంగ్లిష్ కంపెనీ మొదటి మూలధనం డచ్ కంపెనీ మూలధనంలో పదో వంతు కూడా లేదని బ్రిటానికా చెబుతుంది. అయినా ముందు వచ్చింది ఆంగ్లేయులే.
3. **"బెదర పోరు ఆంగ్లేయులకూ ఫ్రెంచివారికీ మధ్య జరిగింది" అనుకోవడం.** ఆ పోరు చిన్సురాకూ చంద్రనగర్‌కూ మధ్య జరిగింది; అందుకే ఫ్రెంచి పట్టణం పేరు చూసి పొరపడతారు. పోరాడిన రెండు పక్షాలు ఆంగ్లేయులు, డచ్చివారు; డచ్చివారిని మీర్ జాఫర్ పిలిపించాడు. బెదర పోరు 1759లో, ప్లాసీ (Plassey) యుద్ధం (311వ టాపిక్) తర్వాత జరిగింది. అప్పుడు బ్రిటన్‌కూ డచ్ రిపబ్లిక్‌కూ మధ్య అధికారికంగా యుద్ధం లేదు.

## 7. ఆధారాలు

### 7.1 ఆధారాల పట్టిక

**S1**

NCERT, *Our Pasts III* (Class VIII), Chapter 2 "From Trade to Territory: The Company Establishes Power". Official file: https://ncert.nic.in/textbook/pdf/hess202.pdf ; read in the Internet Archive copy of the NCERT book: https://archive.org/download/ncert-hess2/hess202_djvu.txt

"By the early seventeenth century, the Dutch too were exploring the possibilities of trade in the Indian Ocean."; "Soon the French traders arrived on the scene."; "all the companies were interested in buying the same things"; competition pushing up prices; ships sunk and routes blockaded; trade carried on with arms and posts fortified; the charter of 1600

---

**S2**

Bipan Chandra, *Modern India: A History Textbook for Class XII*, NCERT, reprint 1982 (the "old NCERT"), Chapter II "Indian States and Society in the 18th Century", passage on Travancore. Internet Archive: https://archive.org/details/dli.ernet.231730 (text: https://archive.org/stream/dli.ernet.231730/231730-Modern%20India%20A%20History%20Textbook%20For%20Class-xii_djvu.txt)

Martanda Varma "defeated the Dutch and thus ended their political power in Kerala"

---

**S3**

Encyclopaedia Britannica, "Dutch East India Company". https://www.britannica.com/topic/Dutch-East-India-Company

Founded in 1602 in the Dutch Republic; Vereenigde Oost-Indische Compagnie, the United East India Company; monopoly, treaties with princes, forts and armed forces; Batavia in 1619 and the conquest of Java; decline by the late seventeenth century; corruption and debt; charter revoked and debts and possessions taken over in 1799

---

**S4**

Encyclopaedia Britannica, “India”, section “The British, 1600-1740”. https://www.britannica.com/place/India/The-British-1600-1740

English object “like that of the Dutch, was to trade in spices”; English initial capital less than one-tenth of the Dutch company’s; England’s exclusion from Indonesia by the Dutch; Amboina, 1623; English trade more profitable than the Dutch, with the reasons; the Dutch capture of Pondicherry in 1693; the French company launched by Colbert with the support of Louis XIV in 1664; Pondicherry, 85 miles south of Madras, acquired from a local ruler in 1674; Chandernagore from the Mughal governor in 1690-92; Mahe 1725 and Karaikal 1739; French trade “large enough to be worth seizing but not great enough to rival that of the English”; the Danish company “operated intermittently from 1616”, from Tranquebar, acquiring Serampore in 1755

**S5**

Encyclopaedia Britannica, “French East India Company”. https://www.britannica.com/topic/French-East-India-Company

Colbert, finance minister to Louis XIV; the king the biggest investor by 1668; the three names of the company and their years; Mahe 1724; Dupleix governor-general in 1742 and recalled in 1754; Pondicherry captured in 1761; monopoly lost in 1769; the company’s disappearance in 1789

**S6**

Encyclopaedia Britannica, “Shrirampur”. https://www.britannica.com/place/Shrirampur

Danish settlement called Frederiksnagar; a Baptist mission begun there in 1793; Serampore College founded in 1818 by three Baptist missionaries; acquired by the British in 1845

**S7**

Wikipedia, “Dutch Coromandel” (citing Jayapaul Azariah, *Paliacatte to Pulicat 1400 to 2007*, 2007; P.H. van der Kemp in *Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde*, 1901 and 1918; Sanjay Subrahmanyam, *The Political Economy of Commerce: Southern India 1500-1650*, 2001; Lach and Van Kley, *Asia in the Making of Europe*, vol. III, 1993). https://en.wikipedia.org/wiki/Dutch_Coromandel

Settlement table: Masulipatnam 1605 to 1756, Nizampatnam 1606 to 1668, Palakollu 1613, Draksharama 1633 to 1730, Bheemunipatnam 1652 (fort 1758) to 1825, Fort Geldria 1613, Nagapattinam captured from the Portuguese in 1658, Pondicherry 1693 to 1699; leave for a fort at Pulicat in 1608 and Pulicat capital from 1610; headquarters shifted to Nagapattinam in 1690; British capture of Nagapattinam in 1781; the handover of 31 March 1818; cession on 1 June 1825 under the treaty of 1824

**S8**

Wikipedia, “Dutch India” (citing VOCsite, Jaap van Overbeek, “handelsposten”: Coromandel, Suratte, Bengalen, Malabar). https://en.wikipedia.org/wiki/Dutch_India

Textiles of the Coromandel coast traded for the spices of the East Indies; Surat 1616; Dutch Bengal 1627 and the factory at Hugli-Chuchura; saltpetre and opium; Cochin captured from the Portuguese in 1663; Ceylon taken in 1656; pepper on the Malabar coast; the treaty of 1814; the Anglo-Dutch Treaty of 1824 and transfers on 1 March 1825

**S9**

Wikipedia, “Battle of Colachel” (citing M.O. Koshy, *The Dutch Power in Kerala, 1729-1758*, 1989; A.P. Ibrahim Kunju, “The Battle of Kulaccal (1741)”, *Journal of Kerala Studies*, 1975; A. Sreedhara Menon, *A Survey of Kerala History*, 1996). https://en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_Colachel

Date, 10 August 1741, and the other dates given; Travancore under Marthanda Varma against the Dutch Company; Eustachius De Lannoy captured, and his later service in Travancore; the Treaty of Mavelikkara of 1753

**S10**

Wikipedia, "Battle of Chinsurah" (citing Rajiv Ahir, *Spectrum Modern History of India*, p. 41; Robert Harvey, *Clive*, 1999; John Keay, *The Honourable Company*, 1993; G.B. Malleson, *The Decisive Battles of India*). https://en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_Chinsurah

Also called the Battle of Biderra; 24 November 1759 on the river and 25 November on land; the plain between Chinsurah and Chandernagore; the Dutch invited by Mir Jafar; Francis Forde, with Clive directing from Calcutta; British victory; the two nations not formally at war; failure of the Dutch attempt in Bengal

**S11**

Wikipedia, "Danish India" (citing Rasmussen, *Tranquebar: The Danish East India Company 1616-1669*, 1996; Laursen, 1916, on the treaties of Denmark-Norway; Feldbaek, 1986 and 1991). https://en.wikipedia.org/wiki/Danish_India

Charter of Christian IV of 17 March 1616 and the note giving 16 October 1616; 12-year monopoly; Ove Gjedde's expedition of 1618; Raghunatha Nayak's grant of Tranquebar, the treaty of 20 November 1620 (19 November in the treaty record); Fort Dansborg, 1620, a protected monument from 1977; the Asiatic Company charter of 12 April 1732; Frederiksnagore, October 1755; Ziegenbalg and Plütschau sent in 1706 and arriving in 1707; British occupations of 1801-02 and 1808 to 1815; sales of 1845; Nicobar rights sold in 1868

**S12**

Wikipedia, "Serampore trio" (citing J.C. Marshman, *Carey, Marshman and Ward*, 1864; Stennett, *Memoirs of the Life of William Ward*, 1825; National Museum of Denmark, "Serampore"). https://en.wikipedia.org/wiki/Serampore_trio

William Carey in Bengal from 1793; Joshua Marshman and William Ward arriving in 1799; the Danish post at Serampore chosen because missionaries were barred from the English Company's areas; the college prospectus of 1818

**S13**

Wikipedia, "French India" (citing Lach, *Asia in the Making of Europe*, 1998; Benians, Newton and Rose, *The Cambridge History of the British Empire*, 1940; Chisholm (ed.), *Encyclopaedia Britannica*, 11th edition, 1911; Haudrere, *Les Compagnies des Indes Orientales*, 2006). https://en.wikipedia.org/wiki/French_India

Company reconstructed under Colbert in 1664; François Caron's expedition and the first French factory at Surat in 1668; Masulipatnam 1669; Pondicherry acquired in 1673 and François Martin from 1674; Chandernagore 1692; Yanam 1723; Mahe 1725; Karaikal 1739; Dupleix 1742 to 1754; de facto transfer of the four settlements on 1 November 1954; de jure union in 1962

**S14**

Wikipedia, "Chandannagar" (citing the Ministry of External Affairs, "Treaty to confirm the Cession of Chandernagore"; Lok Sabha debate on the Chandernagore (Merger) Bill, 1954; India Code, the Chandernagore (Merger) Act, 1954). https://en.wikipedia.org/wiki/Chandannagar

Referendum of 19 June 1949; de facto control on 2 May 1950 (2 February 1951 in the summary box); cession on 2 February 1951; de jure transfer on 9 June 1952; merger with West Bengal on 2 October 1954 under the Chandernagore (Merger) Act, 1954

**S15**

Wikipedia, "Treaty establishing De Jure Cession of French Establishments in India" (citing the treaty text on the Ministry of External Affairs website, mea.gov.in; Pitoeff in *Revue francaise d'histoire d'outre-mer*, 1991). https://en.wikipedia.org/wiki/Treaty_establishing_De_Jure_Cession_of_French_Establishments_in_India

Treaty signed on 28 May 1956; ratification and exchange of instruments on 16 August 1962; Merger Day, 1 November 1954; the vote of 18 October 1954 at Kizhur, 170 of 178

**S16**

Office of the Chief Electoral Officer, Puducherry (Government of Puducherry), "General Information". https://ceopuducherry.py.gov.in/general_information.php

The five French settlements: Chandernagore, Pondicherry, Karaikal and Yanam on the Coromandel coast and Mahe on the west coast; de facto merger on 1 November 1954; de jure merger printed as 16 August 1963

**S17**

Government of West Bengal, the Chandernagore (Assimilation of Laws) Act, 1955 (West Bengal Act IV of 1955), on India Code. https://www.indiacode.nic.in/bitstream/123456789/14222/1/act4.pdf

Appointed day, 2 October 1954; "the Free town of Chandernagore" as it stood immediately before 9 June 1952

**S18**

The Constitution (Fourteenth Amendment) Act, 1962, text with its Statement of Objects and Reasons, National Portal of India (Government of India). https://www.india.gov.in/my-government/constitution-india/amendments/constitution-india-fourteenth-amendment-act-1962

Ratification of the Treaty of Cession by India and France on 16 August 1962, when Pondicherry, Karikal, Mahe and Yanam became territories of the Indian Union; Pondicherry added to the Union Territories in the First Schedule, deemed in force from 16 August 1962; Act dated 28 December 1962

**S19**

Madras High Court, *D. Gobalousamy v. The Union Territory of Pondicherry*, judgment of 6 April 1966, AIR 1968 Madras 298, on Indian Kanoon. https://indiankanoon.org/doc/139728/

Treaty of Cession dated 28 May 1956; de jure transfer on 16 August 1962, "known as the appointed day"

**S20**

District Courts of Puducherry (eCourts, Government of India), history page. https://puducherry.dcourts.gov.in/?p=5859

Indian Government took over the administration on 1 November 1954; de jure transfer on 16 August 1962

**S21**

Encyclopaedia Britannica, "Chandannagar". https://www.britannica.com/place/Chandannagar

Settled by the French in 1673; under France until 1950

**S22**

Encyclopaedia Britannica, "William Carey". https://www.britannica.com/biography/William-Carey

Carey went to Calcutta in 1793; moved to the Danish colony of Frederiksnagar in 1800; Joshua Marshman and William Ward, the "Serampore trio"

**S23**

Wikipedia, "Yanam" (its reference list includes J.B. Prashant More, *The Telugus of Yanam and Masulipatnam*, 2007; the dates themselves carry no inline citation). https://en.wikipedia.org/wiki/Yanam

French trading post in 1723, given up in 1727, taken again in 1731; summary box date 1731

**S24**

Wikipedia, "Tharangambadi" (citing Danmarkshistorien.dk, "Grundlaeggelsen af kolonien Tranquebar, 1620-1630"; Frontline, "Danish flavour", 2009). https://en.wikipedia.org/wiki/Tharangambadi

Danish post established on 19 November 1620; Ove Gjedde's deal with Raghunatha Nayak of Thanjavur; Fort Dansborg begun in 1620; Ziegenbalg's arrival in 1706; sale with Serampore to the British in 1845

**S25**

Wikipedia, "Pulicat" (citing *The New Cambridge History of India*, vol. 2, 1998, for the date of the fort; S. Muthiah, "Madras Miscellany", *The Hindu*, 2001). https://en.wikipedia.org/wiki/Pulicat

Pulicat in Tiruvallur district, Tamil Nadu; Fort Geldria built by the Dutch Company in 1613; Pulicat capital of Dutch Coromandel until 1690

**S26**

Encyclopaedia Britannica, "Hugli". https://www.britannica.com/place/Hugli-India

The Dutch built a factory at Chinsurah in 1656

**S27**

Yanam district administration (Government of Puducherry), "About District". https://yanam.gov.in/about-district

Yanam one of the regions of the Union Territory of Puducherry; bounded on all sides by Andhra Pradesh

# Topic 203
# ఐక్యరాజ్యసమితి ప్రధాన అవయవాలు వాటి విధులు

Day 21 · Constitution, Polity, Social Justice & IR | Unit B-6 · తెలుగు

## 1. ఒక్క వాక్యంలో భావన

ఐక్యరాజ్యసమితి (United Nations, UN) చార్టర్ (Charter) తన అధికరణ 7లో ఆరు ప్రధాన అంగాలను (principal organs) ఏర్పాటు చేస్తుంది; ఒక్కో అంగంలో ఎవరు ఉంటారో, అది ఎలా నిర్ణయిస్తుందో లేదా ఎలా ఎంపికవుతుందో, అది ఏ పనులు చేయవచ్చో చెబుతుంది. పరీక్షలో అడిగేవి ఇవి: ఒక్కో అంగంలో ఎవరు ఉంటారు, అది ఎలా ఓటు వేస్తుంది, చార్టర్ దాన్ని ఏ పనులు చేయనిస్తుంది, ఇందులో భారతదేశం పాత్ర ఏమిటి.

## 2. రివిజన్ నోట్స్

### 2.1 ఏర్పాటు

- **శాన్ ఫ్రాన్సిస్కో (San Francisco):** 1945 ఏప్రిల్ 25 నుంచి జూన్ 26 వరకు శాన్ ఫ్రాన్సిస్కోలో అంతర్జాతీయ సంస్థ మీద ఐక్యరాజ్యసమితి సదస్సు (United Nations Conference on International Organization) జరిగింది. 50 దేశాల ప్రతినిధులు అందులో పాల్గొన్నారు. 1945 జూన్ 26న అక్కడే చార్టర్ మీద సంతకాలు జరిగాయి.
- **అమల్లోకి రావడం:** చైనా, ఫ్రాన్స్, సోవియట్ యూనియన్, యునైటెడ్ కింగ్‌డమ్ (United Kingdom), అమెరికా, అలాగే సంతకాలు చేసిన మిగతా దేశాల్లో మెజారిటీ దేశాలు చార్టర్‌ను ఆమోదించి ధ్రువీకరించాయి (ratified). ఆ తర్వాత 1945 అక్టోబర్ 24న ఐక్యరాజ్యసమితి ఉనికిలోకి వచ్చింది. చార్టర్ అమల్లోకి వచ్చిన రోజుకు గుర్తుగా ఏటా అక్టోబర్ 24ను ఐక్యరాజ్యసమితి దినోత్సవంగా (United Nations Day) జరుపుకుంటారు.
- **సభ్య దేశాలు:** 2026 అక్టోబర్ 24 నాటికి ఐక్యరాజ్యసమితిలో 193 సభ్య దేశాలు (Member States) ఉన్నాయి. చివరిగా చేరిన దేశం దక్షిణ సూడాన్ (South Sudan). అది 2011 జూలై 14న చేరింది.
- **భారతదేశం:** సర్ ఆర్కాట్ రామస్వామి మొదలియార్ (Sir Arcot Ramaswamy Mudaliar) నాయకత్వంలోని ప్రతినిధి బృందం 1945 జూన్ 26న భారతదేశం తరఫున చార్టర్ మీద సంతకం చేసింది. ఐక్యరాజ్యసమితి జాబితా భారతదేశం చేరిన తేదీని 1945 అక్టోబర్ 30గా ఇస్తుంది. అలా భారతదేశం వ్యవస్థాపక సభ్య దేశం (founding member) అయింది.

### 2.2 లక్ష్యాలు, సూత్రాలు (అధికరణలు 1, 2)

- **లక్ష్యాలు (Purposes, అధికరణ 1):**
  1. అంతర్జాతీయ శాంతి, భద్రతలను కాపాడడం;
  2. సమాన హక్కుల సూత్రాన్ని, ప్రజల స్వయం నిర్ణయాధికార (self-determination) సూత్రాన్ని గౌరవిస్తూ దేశాల మధ్య స్నేహ సంబంధాలను పెంచడం;
  3. ఆర్థిక, సామాజిక, సాంస్కృతిక, మానవతా స్వభావం ఉన్న అంతర్జాతీయ సమస్యలను పరిష్కరించడంలో అంతర్జాతీయ సహకారం సాధించడం;

4. ఈ లక్ష్యాల సాధనలో దేశాల చర్యలను సమన్వయం చేసే కేంద్రంగా ఉండడం.

- **సూత్రాలు (Principles, అధికరణ 2), ముఖ్యమైనవి:**
  1. సంస్థ తన సభ్య దేశాలన్నిటి సార్వభౌమ సమానత్వం (sovereign equality) అనే సూత్రం మీద ఆధారపడి ఉంది;
  2. సభ్య దేశాలు చార్టర్ కింద తమ బాధ్యతలను చిత్తశుద్ధితో (good faith) నెరవేర్చాలి;
  3. అవి తమ అంతర్జాతీయ వివాదాలను శాంతియుత మార్గాల్లో పరిష్కరించుకోవాలి;
  4. అవి తమ అంతర్జాతీయ సంబంధాల్లో బలప్రయోగం చేయకూడదు, బలప్రయోగం చేస్తామని బెదిరించకూడదు;
  5. ఏ దేశపు దేశీయ అధికార పరిధిలోకైనా (domestic jurisdiction) ప్రధానంగా వచ్చే విషయాల్లో జోక్యం చేసుకునే అధికారాన్ని చార్టర్ ఐక్యరాజ్యసమితికి ఇవ్వదు. అయితే 7వ అధ్యాయం (Chapter VII) కింద తీసుకునే అమలు చర్యలకు (enforcement measures) ఈ సూత్రం అడ్డు కాదు (అధికరణ 2(7)).

## 2.3 ఆరు ప్రధాన అంగాలు ఒక చూపులో (అధికరణ 7)

అధికరణ 7(1) ఆరు ప్రధాన అంగాల పేర్లు చెబుతుంది. అవసరమైతే అనుబంధ అంగాలను (subsidiary organs) ఏర్పాటు చేసుకోవచ్చని అధికరణ 7(2) చెబుతుంది.

| అంగం | సభ్యత్వం | ఓటింగ్ లేదా ఎన్నిక | ముఖ్య అధికారాలు | కేంద్ర స్థానం |
|---|---|---|---|---|
| సర్వప్రతినిధి సభ (General Assembly) | మొత్తం 193 సభ్య దేశాలూ ఇందులో ఉంటాయి | ఒక్కో దేశానికి ఒక ఓటు ఉంటుంది; ముఖ్యమైన ప్రశ్నలకు హాజరై ఓటు వేసిన సభ్యుల్లో మూడింట రెండు వంతుల మెజారిటీ కావాలి; మిగతా ప్రశ్నలకు సాధారణ మెజారిటీ చాలు | చార్టర్ పరిధిలోని ఏ విషయాన్నైనా చర్చిస్తుంది, సిఫార్సులు (recommendations) చేస్తుంది; బడ్జెట్‌ను ఆమోదిస్తుంది; భద్రతా మండలి తాత్కాలిక సభ్యులను (non-permanent members), ఇతర మండళ్ల సభ్యులను ఎన్నుకుంటుంది; భద్రతా మండలి సిఫార్సు మీద సెక్రటరీ జనరల్‌ను (Secretary-General) నియమిస్తుంది | న్యూయార్క్‌లోని సర్వప్రతినిధి సభ హాలులో ఇది సమావేశమవుతుంది |

| అంగం | సభ్యత్వం | ఓటింగ్ లేదా ఎన్నిక | ముఖ్య అధికారాలు | కేంద్ర స్థానం |
|---|---|---|---|---|
| భద్రతా మండలి (Security Council) | 15 సభ్యులు ఉంటారు: ఐదు శాశ్వత సభ్య దేశాలు (permanent members), సర్వప్రతినిధి సభ రెండేళ్లకు ఎన్నుకునే పది తాత్కాలిక సభ్య దేశాలు (non-permanent members) | ఒక్కో సభ్యుడికి ఒక ఓటు ఉంటుంది; విధానపరమైన (procedural) విషయాలకు తొమ్మిది అనుకూల ఓట్లు కావాలి; మిగతా విషయాలకు శాశ్వత సభ్యుల సమ్మతి ఓట్లతో (concurring votes) కలిపి తొమ్మిది ఓట్లు కావాలి | అంతర్జాతీయ శాంతి, భద్రతలను కాపాడే ప్రధాన బాధ్యత దీనిదే; 6వ, 7వ అధ్యాయాల (Chapters VI, VII) కింద దీనికి అధికారాలు ఉన్నాయి; దీని నిర్ణయాలకు సభ్య దేశాలు కట్టుబడాలి | ఇది న్యూయార్క్‌లో ఉంది |
| ఆర్థిక, సామాజిక మండలి (Economic and Social Council, ECOSOC) | సర్వప్రతినిధి సభ ఎన్నుకునే 54 సభ్యులు ఉంటారు; ఏటా 18 సభ్యులను మూడేళ్ల కాలానికి ఎన్నుకుంటారు | ఒక్కో సభ్యుడికి ఒక ఓటు ఉంటుంది; హాజరై ఓటు వేసిన సభ్యుల మెజారిటీతో నిర్ణయాలు జరుగుతాయి | ఆర్థిక, సామాజిక, సాంస్కృతిక, విద్యా, ఆరోగ్య విషయాల మీద, మానవ హక్కుల మీద అధ్యయనాలు, నివేదికలు, సిఫార్సులు చేస్తుంది | ఇది న్యూయార్క్‌లో ఉంది |
| ధర్మకర్తృత్వ మండలి (Trusteeship Council) | ఇప్పుడు భద్రతా మండలిలోని ఐదు శాశ్వత సభ్య దేశాలే ఇందులో ఉన్నాయి | ఒక్కో సభ్యుడికి ఒక ఓటు ఉంటుంది; హాజరై ఓటు వేసిన సభ్యుల మెజారిటీతో నిర్ణయాలు జరుగుతాయి | 11 ధర్మకర్తృత్వ ప్రాంతాలను (Trust Territories) పర్యవేక్షించడానికి దీన్ని ఏర్పాటు చేశారు; 1994 నవంబర్ 1న ఇది తన కార్యకలాపాలను నిలిపివేసింది (suspended) | ఇది న్యూయార్క్‌లో ఉంది |
| అంతర్జాతీయ న్యాయస్థానం (International Court of Justice, ICJ) | 15 మంది న్యాయమూర్తులు ఉంటారు; ఒక్కొక్కరినీ తొమ్మిదేళ్లకు ఎన్నుకుంటారు | అభ్యర్థికి సర్వప్రతినిధి సభలోనూ భద్రతా మండలిలోనూ సంపూర్ణ మెజారిటీ (absolute majority) కావాలి; రెండూ వేర్వేరుగా ఓటు వేస్తాయి | ఇది ప్రధాన న్యాయ అంగం: దేశాలు తెచ్చే న్యాయ వివాదాలను పరిష్కరిస్తుంది, సలహా అభిప్రాయాలు (advisory opinions) ఇస్తుంది | ఇది హేగ్‌లోని (The Hague, నెదర్లాండ్స్) పీస్ ప్యాలెస్‌లో (Peace Palace) ఉంది |

| అంగం | సభ్యత్వం | ఓటింగ్ లేదా ఎన్నిక | ముఖ్య అధికారాలు | కేంద్ర స్థానం |
|---|---|---|---|---|
| సచివాలయం (Secretariat) | సెక్రటరీ జనరల్ (Secretary-General), సిబ్బంది ఇందులో ఉంటారు | ఇది ఓటు వేసే సంస్థ కాదు: భద్రతా మండలి సిఫార్సు మీద సర్వప్రతినిధి సభ సెక్రటరీ జనరల్‌ను నియమిస్తుంది | ఐక్యరాజ్యసమితి రోజువారీ పనులను ఇది నిర్వహిస్తుంది; సెక్రటరీ జనరల్ సంస్థకు ప్రధాన పరిపాలనాధికారి (chief administrative officer) | ఇది న్యూయార్క్‌లో ఉంది |

- ఆరు ప్రధాన అంగాల్లో న్యూయార్క్‌లో లేనిది అంతర్జాతీయ న్యాయస్థానం ఒక్కటే.

## 2.4 సర్వప్రతినిధి సభ (అధికరణలు 9 నుంచి 22)

- **కూర్పు (అధికరణ 9):** ఐక్యరాజ్యసమితి సభ్య దేశాలన్నీ ఇందులో ఉంటాయి. సభలో ఒక్కో సభ్య దేశానికి ఐదుగురికి మించకుండా ప్రతినిధులు ఉండవచ్చు.
- **ఒక పరిమితి (అధికరణ 12):** భద్రతా మండలి ఒక వివాదాన్ని చూస్తున్నంత కాలం, ఆ వివాదం మీద సర్వప్రతినిధి సభ ఏ సిఫార్సూ చేయకూడదు. మండలి కోరితే మాత్రం చేయవచ్చు.
- **ఓటింగ్ (అధికరణ 18):** ఒక్కో సభ్య దేశానికి ఒక ఓటు ఉంటుంది. ముఖ్యమైన ప్రశ్నల మీద నిర్ణయాలు హాజరై ఓటు వేసిన సభ్యుల్లో మూడింట రెండు వంతుల మెజారిటీతో జరుగుతాయి. మిగతా నిర్ణయాలు హాజరై ఓటు వేసిన సభ్యుల మెజారిటీతో జరుగుతాయి.
- **బకాయిలు (అధికరణ 19):** ఒక సభ్య దేశం బకాయిలు అంతకు ముందు రెండు పూర్తి సంవత్సరాలకు అది కట్టాల్సిన చందాలకు సమానమైతే, లేదా వాటిని మించితే, సభలో ఆ దేశం ఓటు కోల్పోతుంది. అయితే చెల్లించలేకపోవడానికి ఆ దేశం చేతిలో లేని పరిస్థితులు కారణమైతే, సభ ఆ దేశాన్ని ఓటు వేయనివ్వవచ్చు.
- **శాంతి కోసం ఐక్యత (Uniting for Peace):** 1950 నవంబర్ 3 నాటి 377వ తీర్మానం ప్రకారం, ఒక శాశ్వత సభ్య దేశం వీటో (veto) వల్ల భద్రతా మండలి ముందుకు కదలలేనప్పుడు సర్వప్రతినిధి సభ చర్య తీసుకోవచ్చు. సమష్టి చర్యలను (collective measures) సిఫార్సు చేయవచ్చు.
- **అధ్యక్షుడు:** 81వ సమావేశానికి (81st session) అధ్యక్షుడిగా పనిచేయడానికి బంగ్లాదేశ్ విదేశాంగ మంత్రి ఖలీలుర్ రహమాన్ (Khalilur Rahman) 2026 జూన్ 2న ఎన్నికయ్యారు.

## 2.5 భద్రతా మండలి (అధికరణలు 23 నుంచి 32)

- **కూర్పు (అధికరణ 23):** ఇందులో 15 సభ్య దేశాలు ఉంటాయి. చార్టర్ ఐదు శాశ్వత సభ్య దేశాల పేర్లను ఇలా ఇస్తుంది: రిపబ్లిక్ ఆఫ్ చైనా (Republic of China), ఫ్రాన్స్, సోవియట్ సోషలిస్ట్ రిపబ్లిక్కుల యూనియన్ (Union of Soviet Socialist Republics), యునైటెడ్ కింగ్‌డమ్, అమెరికా. ఇప్పుడు ఐక్యరాజ్యసమితి వాటిని చైనా, ఫ్రాన్స్, రష్యన్ ఫెడరేషన్ (Russian Federation), యునైటెడ్ కింగ్‌డమ్, అమెరికాగా చూపిస్తుంది.
- **తాత్కాలిక సభ్య దేశాలు:** ఇవి పది. సర్వప్రతినిధి సభ వీటిని రెండేళ్ల కాలానికి ఎన్నుకుంటుంది. పదవీకాలం ముగించుకునే సభ్య దేశం వెంటనే మళ్లీ ఎన్నికకు అర్హత పొందదు (అధికరణ 23(2)).

- **2026 తాత్కాలిక సభ్య దేశాలు (2026 అక్టోబర్ 24 నాటికి):** పదవీకాలం 2027లో ముగిసేవి ఐదు: బహ్రెయిన్ (Bahrain), కొలంబియా (Colombia), డెమొక్రాటిక్ రిపబ్లిక్ ఆఫ్ కాంగో (Democratic Republic of the Congo), లాట్వియా (Latvia), లైబీరియా (Liberia). పదవీకాలం 2026లో ముగిసేవి ఐదు: డెన్మార్క్, గ్రీస్, పాకిస్తాన్, పనామా (Panama), సోమాలియా (Somalia).
- **2027-28 కోసం ఎన్నికైనవి:** 2026 జూన్ 3న సర్వప్రతినిధి సభ ఐదు దేశాలను 2027 జనవరి 1 నుంచి రెండేళ్ల కాలానికి ఎన్నుకుంది. అవి ఆస్ట్రియా (Austria), కిర్గిజ్‌స్తాన్ (Kyrgyzstan), పోర్చుగల్ (Portugal), ట్రినిడాడ్ అండ్ టొబాగో (Trinidad and Tobago), జింబాబ్వే (Zimbabwe). పదవీకాలం 2026లో ముగిసే ఐదు దేశాల స్థానాల్లోకి ఇవి వస్తాయి.
- **ఓటింగ్ (అధికరణ 27):** ఒక్కో సభ్య దేశానికి ఒక ఓటు ఉంటుంది. విధానపరమైన విషయాల మీద నిర్ణయాలకు తొమ్మిది సభ్యుల అనుకూల ఓటు కావాలి. మిగతా అన్ని విషయాల మీద నిర్ణయాలకు శాశ్వత సభ్యుల సమ్మతి ఓట్లతో కలిపి తొమ్మిది ఓట్లు కావాలి. వీటో అనే అధికారం ఇక్కడి నుంచే వస్తుంది. 6వ అధ్యాయం (Chapter VI) కింద, అలాగే అధికరణ 52(3) కింద జరిగే నిర్ణయాల్లో వివాదంలో భాగమైన పక్షం ఓటింగ్‌కు దూరంగా ఉంటుంది.

## 2.6 ECOSOC, ధర్మకర్తృత్వ మండలి

- **ఆర్థిక, సామాజిక మండలి (అధికరణలు 61 నుంచి 72):** సర్వప్రతినిధి సభ ఎన్నుకునే 54 సభ్య దేశాలు ఇందులో ఉంటాయి. ఏటా 18 దేశాలను మూడేళ్ల కాలానికి ఎన్నుకుంటారు. పదవీకాలం ముగించుకునే సభ్య దేశం వెంటనే మళ్లీ ఎన్నికకు అర్హత పొందుతుంది. ఒక్కో సభ్య దేశానికి ఒక ప్రతినిధి ఉంటారు (అధికరణ 61).
- **ధర్మకర్తృత్వ మండలి (అధికరణలు 86 నుంచి 91):** ప్రతి సభ్య దేశమూ తన తరపున ప్రత్యేక అర్హతలు ఉన్న ఒక వ్యక్తిని ప్రతినిధిగా నియమిస్తుంది (అధికరణ 86).
- **కార్యకలాపాల నిలిపివేత:** ఐక్యరాజ్యసమితి కింద మిగిలిన చివరి ధర్మకర్తృత్వ ప్రాంతంగా పలావ్ (Palau) ఉండేది. పలావ్ స్వాతంత్ర్యం పొందిన నెల తర్వాత, 1994 నవంబర్ 1న, మండలి తన కార్యకలాపాలను నిలిపివేసింది. ఇప్పుడు భద్రతా మండలిలోని ఐదు శాశ్వత సభ్య దేశాలే ఇందులో ఉన్నాయి. అవసరమైనప్పుడు సమావేశం కావాలని మండలి అంగీకరించింది.

## 2.7 అంతర్జాతీయ న్యాయస్థానం

- **సలహా అభిప్రాయాలు (అధికరణ 96):** ఏ న్యాయ ప్రశ్న మీదైనా సలహా అభిప్రాయం ఇవ్వమని సర్వప్రతినిధి సభ గానీ, భద్రతా మండలి గానీ కోరవచ్చు.
- **న్యాయమూర్తులు:** సర్వప్రతినిధి సభ, భద్రతా మండలి ఒకే సమయంలో, కానీ వేర్వేరుగా ఓటు వేస్తాయి. అభ్యర్థికి ఆ రెండిట్లోనూ సంపూర్ణ మెజారిటీ కావాలి. ప్రతి మూడేళ్లకు ఒకసారి న్యాయస్థానంలో మూడో వంతు మందిని ఎన్నుకుంటారు. న్యాయమూర్తులు మళ్లీ ఎన్నిక కావచ్చు. పదవీకాలాలు ఫిబ్రవరి 6న మొదలవుతాయి. న్యాయస్థానం రహస్య బ్యాలెట్‌తో తన అధ్యక్షుడిని (President), ఉపాధ్యక్షుడిని (Vice-President) మూడేళ్లకు ఎన్నుకుంటుంది.
- **ఇప్పటి అధిపతులు (2026 అక్టోబర్ 24 నాటికి):** అధ్యక్షుడు యూజీ ఇవసావా (Yuji Iwasawa, జపాన్); ఆయన 2025 మార్చి 3 నుంచి ఈ పదవిలో ఉన్నారు. ఉపాధ్యక్షురాలు జూలియా సెబుటిండే (Julia Sebutinde, ఉగాండా); ఆమె 2024 ఫిబ్రవరి 6 నుంచి ఈ పదవిలో ఉన్నారు.

## 2.8 సచివాలయం, సెక్రటరీ జనరల్ (అధికరణలు 97, 99)

- **చార్టర్:** సచివాలయంలో ఒక సెక్రటరీ జనరల్, సిబ్బంది ఉంటారు. భద్రతా మండలి సిఫార్సు మీద సర్వప్రతినిధి సభ సెక్రటరీ జనరల్‌ను నియమిస్తుంది. సెక్రటరీ జనరల్ సంస్థకు ప్రధాన పరిపాలనాధికారి (అధికరణ 97).

- **అధికరణ 99:** అంతర్జాతీయ శాంతి, భద్రతలకు ముప్పు తెచ్చే అవకాశం ఉందని తాను భావించే ఏ విషయాన్నైనా సెక్రటరీ జనరల్ భద్రతా మండలి దృష్టికి తీసుకురావచ్చు.
- **పదవీకాలం:** చార్టర్ ఏ పదవీకాలాన్నీ నిర్ణయించలేదు. ఐక్యరాజ్యసమితి పేజీ ఐదేళ్ల పదవీకాలాన్ని, ఆ పదవికి మళ్లీ నియమించే వీలును చెబుతోంది. 1971 నుంచి ప్రతి సెక్రటరీ జనరల్‌నూ ఐదేళ్ల కాలానికి నియమించారు.
- **ఇప్పటి సెక్రటరీ జనరల్:** పోర్చుగల్‌కు చెందిన ఆంటోనియో గుటెరెస్ (António Guterres) తొమ్మిదో సెక్రటరీ జనరల్. ఆయన 2017 జనవరి 1న పదవి చేపట్టారు. 2021 జూన్ 8న భద్రతా మండలి ఆయనకు మద్దతు ప్రకటించింది. ఆ తర్వాత 2021 జూన్ 18న సర్వప్రతినిధి సభ ఆయనను రెండో పదవీకాలానికి నియమించింది. ఆయన రెండో పదవీకాలం 2022 జనవరి నుంచి 2026 డిసెంబర్ వరకు ఉంటుంది.
- **2027 జనవరి 1 నుంచి మొదలయ్యే పదవీకాలానికి ఎంపిక:** 2026 అక్టోబర్ 25న పరిశీలించిన, అక్టోబర్ 22 నాటి అధికారిక ఐక్యరాజ్యసమితి ఎంపిక రికార్డు ప్రకారం భద్రతా మండలిలో పరిశీలన కొనసాగుతోంది. మండలి సిఫార్సును గానీ సర్వప్రతినిధి సభ నియామక తేదీని గానీ ఆ రికార్డు ప్రకటించలేదు. కొత్త పదవీకాలం 2027 జనవరి 1న మొదలవుతుంది. ఇది నిర్దిష్ట తేదీ నాటి ప్రక్రియ రికార్డు మాత్రమే; అభ్యర్థుల సంఖ్యను స్థిరంగా చెప్పడం లేదా ఫలితాన్ని ముందుగా ఊహించడం కాదు.

## 2.9 భారతదేశం, ఐక్యరాజ్యసమితి

- **భద్రతా మండలి:** భారతదేశం ఎనిమిది సార్లు తాత్కాలిక సభ్య దేశంగా ఉంది. ఆ పదవీకాలాలు ఇవి: 1950-51, 1967-68, 1972-73, 1977-78, 1984-85, 1991-92, 2011-12, అలాగే 2021-22. 2021-22 పదవీకాలానికి పోలైన 192 ఓట్లలో 184 ఓట్లతో భారతదేశం ఎన్నికైంది (MEA, 2020 జూన్ 18). 2028-29 పదవీకాలానికి భారతదేశం తన అభ్యర్థిత్వాన్ని ప్రకటించింది.
- **శాశ్వత స్థానం:** తాత్కాలిక సభ్య దేశంగా భారతదేశం సాధించిన రికార్డు శాశ్వత సభ్యత్వం కోసం దాని వాదనను బలపరిచిందని 2019 జూలై 17న MEA లోక్‌సభకు చెప్పింది. ఇందుకోసం భారతదేశం G4తో (బ్రెజిల్, జర్మనీ, భారతదేశం, జపాన్) కలిసి పనిచేస్తోంది.
- **అంతర్జాతీయ న్యాయస్థానం:** నగేంద్ర సింగ్ (Nagendra Singh) 1985 నుంచి 1988 వరకు న్యాయస్థానం అధ్యక్షుడిగా ఉన్నారు. దల్వీర్ భండారీ (Dalveer Bhandari) 2012 ఏప్రిల్ 27 నుంచి న్యాయస్థానం సభ్యుడిగా ఉన్నారు. 2018 ఫిబ్రవరి 6 నుంచి మొదలైన పదవీకాలానికి ఆయన మళ్లీ ఎన్నికయ్యారు. ఆ తేదీ నుంచి తొమ్మిదేళ్ల పదవీకాలం 2027 ఫిబ్రవరి వరకు ఉంటుంది.
- **సర్వప్రతినిధి సభ:** విజయలక్ష్మి పండిట్ (Vijaya Lakshmi Pandit) 1953లో సర్వప్రతినిధి సభకు మొదటి మహిళా అధ్యక్షురాలిగా ఎన్నికయ్యారు.

## 2.10 అంగాలు, ప్రత్యేక సంస్థలు

- అధికరణ 7లోని ఆరు సంస్థలే ఐక్యరాజ్యసమితి ప్రధాన అంగాలు. WHO, ILO లాంటి ప్రత్యేక సంస్థలు (specialised agencies) వాటిలో లేవు. చార్టర్ వాటిని ఐక్యరాజ్యసమితితో అనుసంధానమైన వేరు సంస్థలుగా చూస్తుంది. ఈ ప్రత్యేక సంస్థల వివరాలు టాపిక్ 333లో వస్తాయి.

## 3. అదనపు విభాగం: ఐక్యరాజ్యసమితి, భారతదేశం పాత్ర: కాలక్రమం

| తేదీ | సంఘటన |
|---|---|
| 1945 ఏప్రిల్ 25 నుంచి జూన్ 26 వరకు | శాన్ ఫ్రాన్సిస్కోలో 50 దేశాలతో అంతర్జాతీయ సంస్థ మీద ఐక్యరాజ్యసమితి సదస్సు జరిగింది |
| 1945 జూన్ 26 | శాన్ ఫ్రాన్సిస్కోలో చార్టర్ మీద సంతకాలు జరిగాయి; భారతదేశం తరఫున సర్ ఆర్కాట్ రామస్వామి మొదలియార్ సంతకం చేశారు |
| 1945 అక్టోబర్ 24 | అవసరమైన ధ్రువీకరణలు పూర్తయ్యాక చార్టర్ అమల్లోకి వచ్చింది, ఐక్యరాజ్యసమితి ఉనికిలోకి వచ్చింది; ఏటా ఈ రోజును ఐక్యరాజ్యసమితి దినోత్సవంగా జరుపుకుంటారు |
| 1945 అక్టోబర్ 30 | ఐక్యరాజ్యసమితి జాబితాలో భారతదేశం చేరిన తేదీ ఇది |
| 1950-51 | భద్రతా మండలిలో తాత్కాలిక సభ్య దేశంగా భారతదేశం మొదటి పదవీకాలం ఇది |
| 1950 నవంబర్ 3 | సర్వప్రతినిధి సభ శాంతి కోసం ఐక్యత (Uniting for Peace) అనే 377వ తీర్మానాన్ని ఆమోదించింది |
| 1953 | విజయలక్ష్మి పండిట్ సర్వప్రతినిధి సభ అధ్యక్షురాలిగా ఎన్నికయ్యారు |
| 1985 నుంచి 1988 వరకు | నగేంద్ర సింగ్ అంతర్జాతీయ న్యాయస్థానం అధ్యక్షుడిగా ఉన్నారు |
| 1994 నవంబర్ 1 | పలావ్ స్వాతంత్ర్యం పొందిన నెల తర్వాత ధర్మకర్తృత్వ మండలి తన కార్యకలాపాలను నిలిపివేసింది |
| 2011 జూలై 14 | దక్షిణ సూడాన్ సభ్య దేశంగా చేరింది; ఇప్పటివరకు చివరిగా చేరిన దేశం ఇదే |
| 2012 ఏప్రిల్ 27 | దల్వీర్ భండారీ అంతర్జాతీయ న్యాయస్థానంలో చేరారు |
| 2017 జనవరి 1 | తొమ్మిదో సెక్రటరీ జనరల్‌గా ఆంటోనియో గుటెరెస్ పదవి చేపట్టారు |
| 2018 ఫిబ్రవరి 6 | భండారీ ఇప్పటి పదవీకాలం మొదలైంది |
| 2020 జూన్ 18 | 192 ఓట్లలో 184 ఓట్లతో 2021-22కు భారతదేశం ఎన్నికైందని MEA ప్రకటించింది; ఇది ఎనిమిదో పదవీకాలం |
| 2021 జూన్ 18 | సర్వప్రతినిధి సభ గుటెరెస్‌ను రెండో పదవీకాలానికి నియమించింది |
| 2025 మార్చి 3 | యూజీ ఇవసావా అంతర్జాతీయ న్యాయస్థానం అధ్యక్షుడయ్యారు |
| 2026 జూన్ 2 | సర్వప్రతినిధి సభ 81వ సమావేశానికి అధ్యక్షుడిగా ఖలీలుర్ రహమాన్ ఎన్నికయ్యారు |
| 2026 అక్టోబర్ 22 | అధికారిక UN ఎంపిక రికార్డులో మండలి పరిశీలన కొనసాగుతోంది; ఆ రికార్డులో సిఫార్సు, నియామక తేదీలను ప్రకటించలేదు |
| 2027 జనవరి 1 | తర్వాతి సెక్రటరీ జనరల్ పదవి చేపట్టాల్సిన తేదీ ఇది |

## 4. పరీక్షలో తరచూ తప్పు చేసే మూడు చోట్లు

1. **"ధర్మకర్తృత్వ మండలిని రద్దు చేశారు" అనుకోవడం.** దాన్ని రద్దు చేయలేదు. చివరి ధర్మకర్తృత్వ ప్రాంతమైన పలావ్ స్వాతంత్ర్యం పొందాక, 1994 నవంబర్ 1న మండలి తన కార్యకలాపాలను నిలిపివేసింది. అధికరణ 7 పేర్కొన్న ఆరు ప్రధాన అంగాల్లో అది ఇప్పటికీ ఒకటి. ఇప్పుడు భద్రతా మండలిలోని ఐదు శాశ్వత సభ్య దేశాలే అందులో ఉన్నాయి.
2. **ఎవరిని ఎవరు ఎంచుకుంటారు.** భద్రతా మండలి సిఫార్సు మీద సర్వప్రతినిధి సభ సెక్రటరీ జనరల్‌ను నియమిస్తుంది; భద్రతా మండలి ఒక్కటే నియమించదు. ఐదేళ్ల పదవీకాలం ఆనవాయితీ మాత్రమే; అది చార్టర్ నియమం కాదు. అంతర్జాతీయ న్యాయస్థానం న్యాయమూర్తులకు సర్వప్రతినిధి సభలోనూ భద్రతా మండలిలోనూ సంపూర్ణ మెజారిటీ కావాలి; రెండూ వేర్వేరుగా ఓటు వేస్తాయి.
3. **అంగాలు, సంస్థలు, కేంద్ర స్థానాలు.** WHO, ILO, మిగతా ప్రత్యేక సంస్థలు ఐక్యరాజ్యసమితి ప్రధాన అంగాలు కావు; అవి దానితో అనుసంధానమైన వేరు సంస్థలు. ఆరు ప్రధాన అంగాల్లో న్యూయార్క్ బయట ఉన్నది అంతర్జాతీయ న్యాయస్థానం ఒక్కటే. అది హేగ్‌లోని పీస్ ప్యాలెస్‌లో ఉంది.

## 7. ఆధారాలు

### 7.1 ఆధారాల పట్టిక

**S1**

Charter of the United Nations, full text, United Nations. https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text

Articles 1 and 2 (purposes and principles); Article 7 (six principal organs, subsidiary organs); Articles 9, 10, 12, 17, 18, 19 (General Assembly); Articles 23, 24, 25, 27 (Security Council, including the Charter's names of the permanent members, two-year terms and no immediate re-election); Chapters VI and VII; Articles 61, 62, 67 (ECOSOC, 54 members, 18 a year, three years, immediate re-election); Articles 86 and 89 (Trusteeship Council); Articles 92 and 96 (ICJ, advisory opinions); Articles 97 and 99 (Secretariat); signing at San Francisco on 26 June 1945

---

**S2**

United Nations, "Main Bodies". https://www.un.org/en/about-us/main-bodies

193 Member States in the General Assembly; two-thirds majority on important questions; General Assembly Hall in New York; Security Council of 15 (5 permanent, 10 non-permanent), one vote each, primary responsibility; ECOSOC of 54 members elected for overlapping three-year terms; Trusteeship Council set up for 11 Trust Territories, suspended on 1 November 1994; ICJ at the Peace Palace, The Hague, the only principal organ not in New York; Secretariat, day-to-day work; Secretary-General appointed by the General Assembly on the Security Council's recommendation for a five-year, renewable term

---

**S3**

United Nations, "Member States". https://www.un.org/en/about-us/member-states

The list of 193 Member States; India's date of admission, 30 October 1945; South Sudan admitted on 14 July 2011

---

**S4**

United Nations, "History of the United Nations". https://www.un.org/en/about-us/history-of-the-un

The San Francisco conference of 50 countries, 25 April to 26 June 1945; the UN coming into existence on 24 October 1945 after ratification by China, France, the Soviet Union, the United Kingdom, the United States and a majority of other signatories

---

**S5**

United Nations, General Assembly, "Functions and powers of the General Assembly" (background page, referring to the 81st session). https://www.un.org/en/ga/about/background.shtml

Powers of the Assembly; Uniting for Peace, resolution 377 of 3 November 1950

**S6**

United Nations, "President-elect of the 81st Session of the General Assembly". https://static.un.org/en/ga/president/81/

Khalilur Rahman (Bangladesh), Minister for Foreign Affairs, elected on 2 June 2026 to serve as President of the 81st session

**S7**

United Nations Security Council, "Current Members". https://main.un.org/securitycouncil/en/content/current-members

The five permanent members as now listed; the ten non-permanent members for 2026 and the years their terms end; election by the General Assembly for two-year terms

**S8**

United Nations, "Trusteeship Council". https://www.un.org/en/about-us/trusteeship-council

Suspension on 1 November 1994, a month after the independence of Palau, the last remaining trust territory; present membership of the five permanent members; meeting as occasion requires

**S9**

International Court of Justice, "Members of the Court". https://www.icj-cij.org/members

15 judges, nine-year terms; simultaneous but separate voting in the General Assembly and the Security Council, absolute majority in both; one third elected every three years; re-election; terms beginning on 6 February; President and Vice-President elected by secret ballot for three years

**S10**

International Court of Justice, "Current Members". https://www.icj-cij.org/current-members

President Yuji Iwasawa (Japan) from 3 March 2025; Vice-President Julia Sebutinde (Uganda) from 6 February 2024; Dalveer Bhandari (India), member since 27 April 2012, re-elected as from 6 February 2018

**S11**

Wikipedia, "Secretary-General of the United Nations" (citing the UN's "Appointment Process" page, un.org/sg/en/appointment.shtml, and General Assembly resolution 51/241). https://en.wikipedia.org/wiki/Secretary-General_of_the_United_Nations

Guterres as the ninth Secretary-General, in office from 1 January 2017; five-year appointments since 1971; no woman in the post up to 2026

**S12**

Wikipedia, "António Guterres". https://en.wikipedia.org/wiki/Ant%C3%B3nio_Guterres

Reappointment by the General Assembly on 18 June 2021, after the Security Council's support on 8 June 2021; Portuguese nationality

**S13**

United Nations, President of the 81st General Assembly, Secretary-General selection process, official record dated 22 October 2026, consulted 25 October 2026. https://www.un.org/pga/81/sg-selection/

Council consideration under way; recommendation and General Assembly appointment dates not announced in that dated record; new term begins 1 January 2027

**S14**

High Commission of India, Colombo (Ministry of External Affairs), "India's election as a non-permanent member of the Security Council for the term 2021-22", 18 June 2020. https://www.hcicolombo.gov.in/section/press-releases/india-s-election-as-a-non-permanent-member-of-the-security-council-for-the-term-2021-22/

184 of 192 votes; the eighth time India serves on the Security Council; India a founding member

**S15**

Lok Sabha, Unstarred Question No. 4079, answered on 17 July 2019 by V. Muraleedharan, Minister of State, Ministry of External Affairs. https://eparlib.nic.in/bitstream/123456789/954279/1/AU4079.pdf

India's terms 1950-51, 1967-68, 1972-73, 1977-78, 1984-85, 1991-92 and 2011-12; the claim to permanent membership strengthened; the G4 (India, Japan, Brazil and Germany)

**S16**

Wikipedia, "India and the United Nations" (citing the MEA page "India and the United Nations" for the signing, and NDTV for the 2028-29 candidature). https://en.wikipedia.org/wiki/India_and_the_United_Nations

Signing of the Charter for India by the delegation of Sir Arcot Ramaswamy Mudaliar on 26 June 1945; Nagendra Singh, ICJ President 1985 to 1988; Vijaya Lakshmi Pandit, first woman President of the General Assembly, 1953; eight terms, the latest 2021-22; candidature for 2028-29

**S17**

United Nations, "United Nations Day, 24 October". https://www.un.org/en/observances/un-day

24 October as United Nations Day, the anniversary of the Charter's entry into force in 1945

**S18**

UN News, "Kyrgyzstan wins seat on UN Security Council for first time ever", June 2026. https://news.un.org/en/story/2026/06/1167636

Election on 3 June 2026 of Austria, Kyrgyzstan, Portugal, Trinidad and Tobago and Zimbabwe for 1 January 2027 to the end of 2028, replacing Denmark, Greece, Pakistan, Panama and Somalia

**S19**

International Court of Justice, "All Members". https://www.icj-cij.org/all-members

Nagendra Singh (India), member 1973 to 1988, President 1985 to 1988

**S20**

UN News, "Stories from the UN Archive: UN General Assembly's first female president", March 2024. https://news.un.org/en/story/2024/03/1147327

Vijaya Lakshmi Pandit elected President of the General Assembly in 1953, the first woman in the post

**S21**

UN News, “António Guterres secures second term as UN Secretary-General”, 18 June 2021. https://news.un.org/en/story/2021/06/1094282

Reappointment by the General Assembly on 18 June 2021; first term from January 2017; second term from January 2022 to December 2026

**S22**

UN News, “António Guterres nominated by Security Council for second term as UN chief”, 8 June 2021. https://news.un.org/en/story/2021/06/1093622

The Security Council’s recommendation of 8 June 2021 for a second five-year term

# Topic 204
# కేంద్ర నిఘా కమిషన్ సీబీఐ చట్టబద్ధ ప్రాతిపదిక పాత్రలు జవాబుదారీతనం

Day 21 · Constitution, Polity, Social Justice & IR | Unit B-4 · తెలుగు

## 1. ఒక్క వాక్యంలో భావన

కేంద్ర నిఘా కమిషన్ (Central Vigilance Commission, CVC) కేంద్ర ప్రభుత్వపు నిఘా సంస్థ; కేంద్ర నిఘా కమిషన్ చట్టం, 2003 కింద ఇది చట్టబద్ధ సంస్థ. కేంద్ర దర్యాప్తు సంస్థ (Central Bureau of Investigation, CBI) కేంద్ర ప్రభుత్వపు దర్యాప్తు సంస్థ; ఇది 1963 నాటి ప్రభుత్వ తీర్మానంతో (resolution) ఏర్పడింది, ఢిల్లీ ప్రత్యేక పోలీసు వ్యవస్థ చట్టం (Delhi Special Police Establishment Act), 1946 ఇచ్చే అధికారాలతో పనిచేస్తుంది. పరీక్షలో ఈ విషయాలు అడుగుతారు: ఒక్కో సంస్థ ఎలా ఏర్పడింది, దాని అధిపతిని ఎవరు నియమిస్తారు, ఎంత కాలానికి నియమిస్తారు, ఏ విషయాల్లో CBIని ఎవరు పర్యవేక్షిస్తారు.

## 2. రివిజన్ నోట్స్

### 2.1 CVC: తీర్మానం నుంచి చట్టం వరకు

- **మూలం:** భారత ప్రభుత్వం 1964 ఫిబ్రవరి 11 నాటి తీర్మానం నంబర్ 24/7/64-AVDతో CVCని ఏర్పాటు చేసింది.
- **చట్టబద్ధ హోదా:** వినీత్ నారాయణ్ వర్సెస్ యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా (Vineet Narain v. Union of India) కేసులో 1997 డిసెంబర్ 18 నాటి తీర్పులో CVCకి "చట్టబద్ధ హోదా ఇవ్వాలి" (shall be given statutory status) అని సుప్రీంకోర్టు ఆదేశించింది. 1998 ఆగస్టు25 నాటి ఒక ఆర్డినెన్స్ మొదట దానికి చట్టబద్ధ హోదా ఇచ్చింది. ఆ తర్వాత మరికొన్ని ఆర్డినెన్స్‌లు వచ్చాయి. చివరకు CVC చట్టం, 2003 (2003 చట్టం నంబర్ 45) దాన్ని శాశ్వతంగా చట్టబద్ధ సంస్థగా చేసింది.

### 2.2 CVC: కూర్పు, నియామకం, పదవీకాలం, తొలగింపు

| అంశం | CVC చట్టం, 2003 ఏం చెబుతుంది |
|---|---|
| కూర్పు (సెక్షన్ 3) | ఒక కేంద్ర నిఘా కమిషనర్ (ఛైర్‌పర్సన్), ఇద్దరికి మించని నిఘా కమిషనర్లు(సభ్యులు) ఉంటారు |
| నియామకం (సెక్షన్ 4) | ఒక కమిటీ సిఫార్సుతో రాష్ట్రపతి తన సంతకం, ముద్ర ఉన్న వారెంట్ ద్వారా నియమిస్తారు. ఆ కమిటీలో ప్రధానమంత్రి (ఛైర్‌పర్సన్), కేంద్ర హోం మంత్రి, లోక్‌సభలో ప్రతిపక్ష నాయకుడు (Leader of the Opposition) ఉంటారు |
| పదవీకాలం (సెక్షన్ 5) | నాలుగు సంవత్సరాలు, లేదా 65 ఏళ్ల వయసు వచ్చే వరకు ఉంటుంది; ఈ రెండిటిలో ఏది ముందు వస్తే అది వర్తిస్తుంది |

| అంశం | CVC చట్టం, 2003 ఏం చెబుతుంది |
|---|---|
| మళ్లీ నియామకం | కేంద్ర నిఘా కమిషనర్‌ను కమిషన్‌లో మళ్లీ నియమించకూడదు. నిఘా కమిషనర్ కేంద్ర నిఘా కమిషనర్ కావచ్చు; కానీ ఆయన మొత్తం పదవీకాలం నాలుగు సంవత్సరాలు దాటకూడదు |
| తొలగింపు (సెక్షన్ 6) | రుజువైన దుష్ప్రవర్తన (proved misbehaviour) లేదా అసమర్థత (incapacity) కారణంగా, సుప్రీంకోర్టు విచారణ జరిపిన తర్వాత, రాష్ట్రపతి ఉత్తర్వుతో తొలగిస్తారు |
| తాత్కాలిక అధిపతి (సెక్షన్ 10(1)) | కేంద్ర నిఘా కమిషనర్ పదవి ఖాళీ అయితే, ఆ విధులు నిర్వహించడా-నికి ఒక నిఘా కమిషనర్‌కు రాష్ట్రపతి అధికారం ఇవ్వవచ్చు |

## 2.3 CVC: విధులు, అధికారాలు

- **సెక్షన్ 8(1)(a):** అవినీతి నిరోధక చట్టం (Prevention of Corruption Act), 1988 కింద నేరాల దర్యాప్తుకు (investigation) సంబంధించినంత వరకు, ఢిల్లీ ప్రత్యేక పోలీసు వ్యవస్థ (DSPE, అంటే CBI) పనితీరుపై CVCకి పర్యవేక్షణ (superintendence) ఉంటుంది.
- **సెక్షన్ 8(1)(c):** కేంద్ర ప్రభుత్వం పంపితే (reference), కేంద్ర ప్రభుత్వ ఉద్యోగులపై ఆరోపణలు వచ్చిన నేరాలపై CVC విచారణ (inquiry) జరుపుతుంది, లేదా దర్యాప్తు చేయిస్తుంది.
- **పరిమితి (సెక్షన్ 8(1)(b) ప్రొవిజో (proviso)):** ఒక కేసును ఒక ప్రత్యేక పద్ధతిలో దర్యాప్తు చేయాలని గానీ ముగించాలని గానీ DSPEను కమిషన్ ఆదేశించకూడదు.
- **సెక్షన్ 11:** విచారణ జరిపేటప్పుడు, సివిల్ ప్రొసీజర్ కోడ్ (Code of Civil Procedure), 1908 కింద దావాను (suit) విచారించే సివిల్ కోర్టుకు ఉండే అధికారాలన్నీ కమిషన్‌కు ఉంటాయి. ఉదాహరణకు సాక్షులను పిలిపించగలదు, పత్రాలు తెప్పించగలదు.
- **సెక్షన్ 14:** సంవత్సరం ముగిసిన ఆరు నెలల్లోపు కమిషన్ తన వార్షిక నివేదికను (annual report) రాష్ట్రపతికి సమర్పిస్తుంది. రాష్ట్రపతి దాన్ని పార్లమెంటు ఉభయ సభల ముందు ఉంచేలా చేస్తారు.

## 2.4 CBI: మూలం, చట్టపరమైన ఆధారం

- **1941:** యుద్ధ సరఫరా శాఖ (War and Supply Department) లావాదేవీల్లో లంచం, అవినీతిపై దర్యాప్తు చేయడానికి భారత ప్రభుత్వం ప్రత్యేక పోలీసు వ్యవస్థను (Special Police Establishment, SPE) ఏర్పాటు చేసింది.
- **1963 ఏప్రిల్ 1:** కేంద్ర హోం మంత్రిత్వ శాఖ తీర్మానం నంబర్ 4/31/61-Tతో CBI ఏర్పడింది (వినీత్ నారాయణ్ తీర్పులో ఇలా నమోదై ఉంది).
- **పేరుతో చట్టబద్ధ సంస్థ కాదు:** DSPE చట్టం "ఢిల్లీ ప్రత్యేక పోలీసు వ్యవస్థ" గురించి, దాని డైరెక్టర్ గురించి మాట్లాడుతుంది; CBI పేరు చెప్పదు. CBI ఇప్పటికీ DSPE చట్టం నుంచే అధికారాలు పొందుతోంది. 2013 నవంబర్‌లో గౌహతి హైకోర్టు (Gauhati High Court) CBIకి చెల్లుబాటయ్యే చట్టపరమైన హోదా లేదని చెప్పింది; ఆ తీర్పును సుప్రీంకోర్టు నిలిపివేసింది (stay).
- **సెక్షన్ 6, రాష్ట్ర సమ్మతి:** ఒక రాష్ట్రంలో (కేంద్రపాలిత ప్రాంతం, రైల్వే ప్రాంతం కాకుండా) ఆ రాష్ట్ర ప్రభుత్వ సమ్మతి (consent) లేకుండా ఈ దళం తన అధికారాలను వాడకూడదు. పలు రాష్ట్రాలు వేర్వేరు సమయాల్లో తమ సాధారణ సమ్మతిని (general consent) ఉపసంహరించుకున్నాయి. 2023 డిసెంబర్ 20 నాటి లోక్‌సభ జవాబు అలాంటి పది

రాష్ట్రాల పేర్లు చెప్పింది. పత్రికా వార్తల్లోని తేదీలతో కొన్ని ఉదాహరణలు: పశ్చిమ బెంగాల్ (2018 నవంబర్); కేరళ, ఝార్ఖండ్, పంజాబ్ (2020 నవంబర్); తమిళనాడు (2023 జూన్). ఆంధ్రప్రదేశ్ 2019లో తన సాధారణ సమ్మతిని మళ్లీ ఇచ్చింది. ఈ జాబితా మారుతూ ఉంటుంది; దీన్ని స్థిరమైన జాబితాగా గుర్తుపెట్టుకోకండి.

## 2.5 CBI డైరెక్టర్: నియామకం, పదవీకాలం

| అంశం | లోక్‌పాల్ (Lokpal) చట్టానికి ముందు | ఇప్పుడు (సవరించిన DSPE చట్టం ప్రకారం) |
|---|---|---|
| డైరెక్టర్‌ను ఎవరు సిఫార్సు చేస్తారు (సెక్షన్ 4A) | కేంద్ర నిఘా కమిషనర్ (ఛైర్‌పర్సన్) అధ్యక్షతన ఉండే కమిటీ సిఫార్సు చేసేది. అందులో నిఘా కమిషనర్లు హోం సెక్రటరీ, కేబినెట్ సెక్రటేరియట్‌లోని సెక్రటరీ (సమన్వయం, ప్రజా ఫిర్యాదులు) (Secretary (Coordination and Public Grievances)) సభ్యులుగా ఉండేవారు (2003లో చేర్చారు) | ప్రధానమంత్రి (ఛైర్‌పర్సన్), లోక్‌సభలో ప్రతిపక్ష నాయకుడు (ఆ పదవిలో ఎవరూ లేకపోతే అతి పెద్ద ప్రతిపక్ష పార్టీ నాయకుడు), భారత ప్రధాన న్యాయమూర్తి లేదా ఆయన నామినేట్ చేసే సుప్రీంకోర్టు న్యాయమూర్తి ఉండే కమిటీ సిఫార్సు చేస్తుంది |
| పదవీకాలం (సెక్షన్ 4B) | బాధ్యతలు చేపట్టిన రోజు నుంచి రెండు సంవత్సరాలకు తగ్గకుండా ఉండేది | రెండు సంవత్సరాలకు తగ్గకుండా ఉంటుంది. DSPE (సవరణ) చట్టం, 2021 (2021 చట్టం నంబర్ 45; 2021 నవంబర్ 14 నుంచి అమల్లో ఉన్నట్టు భావిస్తారు) ప్రకారం ప్రజా ప్రయోజనం (public interest) కోసం, కమిటీ సిఫార్సుతో, కారణాలను రాతపూర్వకంగా నమోదు చేసి పదవీకాలాన్ని పొడిగించవచ్చు. ఒకసారికి ఒక సంవత్సరం వరకు పొడిగించవచ్చు. మొదటి పదవీకాలంతో కలిపి మొత్తం ఐదు సంవత్సరాలు దాటకూడదు |
| బదిలీ | కమిటీ సమ్మతితోనే బదిలీ చేయవచ్చు | కమిటీ ముందస్తు సమ్మతితోనే బదిలీ చేయవచ్చు (సెక్షన్ 4B(2)) |

- లోక్‌పాల్, లోకాయుక్తల చట్టం (Lokpal and Lokayuktas Act), 2013 సెక్షన్ 4Aలోని కమిటీని మార్చింది. సెక్షన్ 4BAను చేర్చింది: దాని ప్రకారం ఒక ప్రాసిక్యూషన్ డైరెక్టరేట్ (Directorate of Prosecution) ఉంటుంది. దానికి ఒక డైరెక్టర్ అధిపతిగా ఉంటారు; ఆయన జాయింట్ సెక్రటరీ (Joint Secretary) హోదాకు తగ్గకూడదు. ఈ డైరెక్టరేట్ CBI డైరెక్టర్ పర్యవేక్షణలో (supervision) పనిచేస్తుంది.
- 2021 నియమానికి ఉదాహరణ: ప్రవీణ్ సూద్ (Praveen Sood) 2023 మే 25న రెండేళ్ల కాలానికి బాధ్యతలు చేపట్టారు. 2025 మేలో ఒక సంవత్సరం, 2026 మేలో ఇంకో సంవత్సరం పొడిగింపు వచ్చింది. కాబట్టి ఆయన పదవీకాలం ఇప్పుడు 2027 మే 24 వరకు ఉంది; మొత్తం నాలుగు సంవత్సరాలు.

## 2.6 CBIని ఎవరు పర్యవేక్షిస్తారు

- **DSPE చట్టంలోని సెక్షన్ 4** (2003లో కొత్తగా రాసినది): అవినీతి నిరోధక చట్టం, 1988 కింద నేరాల దర్యాప్తుకు సంబంధించినంత వరకు DSPEపై పర్యవేక్షణ CVCకి ఉంటుంది. మిగతా అన్ని విషయాల్లో పర్యవేక్షణ కేంద్ర ప్రభుత్వానికి ఉంటుంది. దళం పరిపాలన (administration) డైరెక్టర్‌కు ఉంటుంది.
- **లోక్‌పాల్, లోకాయుక్తల చట్టం, 2013లోని సెక్షన్ 25:** లోక్‌పాల్ తానే ప్రాథమిక విచారణ (preliminary inquiry) కోసం గానీ దర్యాప్తు కోసం గానీ DSPEకు పంపిన విషయాల్లో దానిపై లోక్‌పాల్‌కు పర్యవేక్షణ ఉంటుంది; దానికి ఆదేశాలు కూడా ఇవ్వవచ్చు. కేసును ఎలా దర్యాప్తు చేయాలో, ఎలా ముగించాలో లోక్‌పాల్ కూడా ఆదేశించకూడదు.

- **సెక్షన్ 6A (2003లో చేర్చారు):** జాయింట్ సెక్రటరీ స్థాయి, ఆ పై స్థాయి అధికారిపై (లేదా కేంద్ర ప్రభుత్వ సంస్థల్లోని కొందరు అధికారులపై) అవినీతి నిరోధక చట్టం కింద నేరం చేశారని ఆరోపణ వస్తే, విచారణ గానీ దర్యాప్తు గానీ మొదలుపెట్టే ముందు DSPE కేంద్ర ప్రభుత్వ ముందస్తు అనుమతి (previous approval) తీసుకోవాల్సి ఉండేది. లంచం తీసుకుంటుండగా అక్కడికక్కడే అరెస్టు చేసే సందర్భానికి మాత్రం ఈ నియమం వర్తించేది కాదు.
- **సింగిల్ డైరెక్టివ్, సెక్షన్ 6A కోర్టులో:** వినీత్ నారాయణ్ కేసులో సింగిల్ డైరెక్టివ్ (Single Directive) అనే కార్యనిర్వాహక సూచనల్లోని డైరెక్టివ్ నంబర్ 4.7(3)ను కోర్టు కొట్టివేసింది (struck down). అందులోనూ ఇలాంటి రక్షణే ఉండేది. ఆ తర్వాత పార్లమెంటు ఆ రక్షణను సెక్షన్ 6Aలో పెట్టింది. డాక్టర్ సుబ్రమణియన్ స్వామి వర్సెస్ డైరెక్టర్, CBI (Dr. Subramanian Swamy v. Director, CBI) కేసులో 2014 మే 6న ఐదుగురు న్యాయమూర్తుల రాజ్యాంగ ధర్మాసనం (Constitution Bench) ఈ రక్షణ చెల్లదని, రాజ్యాంగ విరుద్ధమని తీర్పు ఇచ్చింది.
- **అవినీతి నిరోధక చట్టంలోని సెక్షన్ 17A:** 2018 సవరణ (2018 జూలై 26 నుంచి అమల్లో ఉంది) మరో రకమైన ముందస్తు అనుమతిని చేర్చింది. ప్రభుత్వ ఉద్యోగి (public servant) తన అధికార విధుల్లో చేసిన సిఫార్సుకు గానీ తీసుకున్న నిర్ణయానికి గానీ సంబంధించిన నేరం చేశారని ఆరోపణ వస్తే, ఏ పోలీసు అధికారీ ముందస్తు అనుమతి లేకుండా విచారణ గానీ దర్యాప్తు గానీ చేయకూడదు. ఆ అనుమతిని సందర్భాన్ని బట్టి కేంద్ర ప్రభుత్వం, రాష్ట్ర ప్రభుత్వం, లేదా ఆ ఉద్యోగిని తొలగించే అధికారం ఉన్న సంస్థ ఇస్తుంది. అనుచిత ప్రయోజనం (undue advantage) తీసుకుంటుండగా గానీ తీసుకోబోతుండగా గానీ అక్కడికక్కడే అరెస్టు చేసే సందర్భంలో ఈ అనుమతి అవసరం లేదు. ఇది అవినీతి నిరోధక చట్టంలోని నిబంధన; DSPE చట్టంలోది కాదు.
- **సెక్షన్ 17A కోర్టులో:** సెంటర్ ఫర్ పబ్లిక్ ఇంటరెస్ట్ లిటిగేషన్ వర్సెస్ యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా (2026 INSC 55) కేసులో 2026 జనవరి 13న ఇద్దరు న్యాయమూర్తులు భిన్న అభిప్రాయాలు ఇచ్చారు. జస్టిస్ బి. వి. నాగరత్న సెక్షన్ 17A రాజ్యాంగ విరుద్ధమని చెప్పారు. జస్టిస్ కె. వి. విశ్వనాథన్ ఒక షరతుతో దాన్ని సమర్థించారు: లోక్‌పాల్ లేదా లోకాయుక్త సిఫార్సు ప్రకారమే అనుమతి ఇవ్వాలి. తగిన ధర్మాసనం కొత్తగా పరిశీలించేందుకు కేసును భారత ప్రధాన న్యాయమూర్తి ముందు ఉంచాలని రిజిస్ట్రీని ఆదేశించారు. ఈ భిన్నాభిప్రాయ తీర్పును సెక్షన్ 17Aను రద్దు చేసిన తుది మెజారిటీ తీర్పుగా భావించకూడదు. 2014లో DSPE సెక్షన్ 6Aను చెల్లనిదిగా ప్రకటించిన తీర్పు వేరు.

## 2.7 జవాబుదారీతనం: కోర్టులు ఏం చెప్పాయి

- **వినీత్ నారాయణ్ (1997 డిసెంబర్ 18, ముగ్గురు న్యాయమూర్తులు, ప్రధాన న్యాయమూర్తి జె. ఎస్. వర్మ (J. S. Verma)):** DSPE చట్టంలోని సెక్షన్ 4(1)లో ఉన్న "పర్యవేక్షణ" అనే మాటలో దర్యాప్తు మొదలుపెట్టడం, నడపడంపై నియంత్రణ కలిసి ఉండదని కోర్టు చెప్పింది. కోర్టు ఇచ్చిన ఆదేశాల్లో ఇవి ఉన్నాయి: CBI సమర్థంగా పనిచేసేలా చూసే బాధ్యత CVCకి ఉంటుంది; CBI తాను దర్యాప్తుకు తీసుకున్న కేసుల గురించి CVCకి నివేదించాలి; కేంద్ర నిఘా కమిషనర్ అధ్యక్షతన, హోం సెక్రటరీ, సెక్రటరీ (పర్సనల్) సభ్యులుగా ఉండే కమిటీ సిఫార్సుతో డైరెక్టర్‌ను ఎంపిక చేయాలి; డైరెక్టర్ రిటైర్మెంట్ తేదీ ఎప్పుడైనా సరే, ఆయనకు కనీసం రెండు సంవత్సరాల పదవీకాలం ఉండాలి. చట్టసభ వీటి స్థానంలో చట్టం చేసే వరకు ఈ ఆదేశాలు అమల్లో ఉండాలని కోర్టు చెప్పింది. CVC చట్టం, 2003, DSPE చట్టంలోని కొత్త సెక్షన్లు ఆ పని చేశాయి.

## 2.8 CVC, CBI, లోక్‌పాల్: పోలిక

| అంశం | CVC | CBI | లోక్‌పాల్ |
|---|---|---|---|
| చట్టపరమైన ఆధారం | CVC చట్టం, 2003 (మొదట 1964 ఫిబ్రవరి 11 నాటి తీర్మానంతో ఏర్పడింది) | 1963 ఏప్రిల్ 1 నాటి తీర్మానంతో ఏర్పడింది; అధికారాలు DSPE చట్టం, 1946 నుంచి వస్తాయి | లోక్‌పాల్, లోకాయుక్తల చట్టం, 2013 (2014 చట్టం నంబర్ 1); 2014 జనవరి 16 నుంచి అమల్లో ఉంది |
| సంస్థ రకం | చట్టబద్ధ సంస్థ | దీని పేరు చెప్పి ఏ చట్టమూ దీన్ని ఏర్పాటు చేయలేదు | చట్టబద్ధ సంస్థ |
| అధిపతి, సభ్యులు | కేంద్ర నిఘా కమిషనర్, ఇద్దరికి మించని నిఘా కమిషనర్లు ఉంటారు | డైరెక్టర్ ఉంటారు (ఆయన కింద ప్రాసిక్యూషన్ డైరెక్టర్ ఉంటారు) | ఛైర్‌పర్సన్, ఎనిమిది మందికి మించని సభ్యులు ఉంటారు; సభ్యుల్లో సగం మంది న్యాయ సభ్యులు (judicial members) ఉంటారు |
| ఎవరు నియమిస్తారు | రాష్ట్రపతి నియమిస్తారు | కేంద్ర ప్రభుత్వం నియమిస్తుంది | రాష్ట్రపతి నియమిస్తారు |
| సిఫార్సు చేసే కమిటీ | ప్రధానమంత్రి, హోం మంత్రి, లోక్‌సభలో ప్రతిపక్ష నాయకుడు ఉంటారు | ప్రధానమంత్రి, లోక్‌సభలో ప్రతిపక్ష నాయకుడు, భారత ప్రధాన న్యాయమూర్తి లేదా ఆయన నామినేట్ చేసే న్యాయమూర్తి ఉంటారు | ప్రధానమంత్రి, స్పీకర్, లోక్‌సభలో ప్రతిపక్ష నాయకుడు, భారత ప్రధాన న్యాయమూర్తి లేదా ఆయన నామినేట్ చేసే న్యాయమూర్తి, ఒక ప్రముఖ న్యాయ నిపుణుడు (eminent jurist) ఉంటారు |
| పదవీకాలం | నాలుగు సంవత్సరాలు లేదా 65 ఏళ్ల వయసు వరకు ఉంటుంది; ఏది ముందు వస్తే అది వర్తిస్తుంది | రెండు సంవత్సరాలకు తగ్గకుండా ఉంటుంది; ఒకసారికి ఒక సంవత్సరం చొప్పున మొత్తం ఐదు సంవత్సరాల వరకు పొడిగించవచ్చు | ఐదు సంవత్సరాలు లేదా 70 ఏళ్ల వయసు వరకు ఉంటుంది; ఏది ముందు వస్తే అది వర్తిస్తుంది |
| CBI విషయంలో పాత్ర | అవినీతి నిరోధక చట్టం కింద నేరాల దర్యాప్తుపై పర్యవేక్షణ ఉంటుంది | దర్యాప్తు చేస్తుంది | తాను CBIకి పంపిన విషయాల్లో పర్యవేక్షణ, ఆదేశాలు ఉంటాయి |

## 2.9 నియామకాలు చట్టబద్ధ అధికారాలు వేరు

సెక్షన్ 10(1)లోని తాత్కాలిక విధుల నిర్వహణ ఏర్పాటు రెగ్యులర్ నియామకానికి వేరు. పైన చెప్పిన చట్టబద్ధ కూర్పు, ఎంపిక ప్రక్రియ, పదవీకాల నియమాలు ప్రస్తుత పదవీధారుల జాబితాపై ఆధారపడవు.

# 3. అదనపు విభాగం: CVC, CBI కాలక్రమం

| సంవత్సరం, తేదీ | ఘటన |
|---|---|
| 1941 | యుద్ధ, సరఫరా శాఖలో లంచం, అవినీతిపై దర్యాప్తుకు ప్రత్యేక పోలీసు వ్యవస్థ ఏర్పడింది |

| సంవత్సరం, తేదీ | ఘటన |
|---|---|
| 1946 | ఢిల్లీ ప్రత్యేక పోలీసు వ్యవస్థ చట్టం వచ్చింది; దళం హోం శాఖ కిందికి వచ్చింది |
| 1963 ఏప్రిల్ 1 | కేంద్ర హోం మంత్రిత్వ శాఖ తీర్మానం నంబర్ 4/31/61-Tతో CBI ఏర్పడింది |
| 1964 ఫిబ్రవరి 11 | సంతానం కమిటీ (Santhanam Committee) సిఫార్సుతో, తీర్మానం నంబర్ 24/7/64-AVDతో CVC ఏర్పడింది |
| 1997 డిసెంబర్ 18 | వినీత్ నారాయణ్ తీర్పు వచ్చింది: CVCకి చట్టబద్ధ హోదా, CBIపై CVC పర్యవేక్షణ, డైరెక్టర్ ఎంపికకు ఒక కమిటీ, డైరెక్టర్‌కు కనీసం రెండేళ్ల పదవీకాలం ఉండాలని ఆదేశించింది; సింగిల్ డైరెక్టివ్‌లోని 4.7(3)ను కొట్టివేసింది |
| 1998 ఆగస్టు25 | ఒక ఆర్డినెన్స్ మొదట CVCకి చట్టబద్ధ హోదా ఇచ్చింది; ఆ తర్వాత మరికొన్ని ఆర్డినెన్స్‌లు వచ్చాయి |
| 2003 సెప్టెంబర్ | CVC చట్టం, 2003 వచ్చింది; అది DSPE చట్టంలో సెక్షన్ 4ను కొత్తగా రాసింది; సెక్షన్లు4A, 4B, 4C, 6Aలను చేర్చింది (2003 సెప్టెంబర్ 11 నుంచి అమల్లోకి వచ్చాయి) |
| 2004 ఏప్రిల్ | PIDPI తీర్మానం వచ్చింది: సమాచారం ఇచ్చేవారి (informers) నుంచి ఫిర్యాదులను CVC తీసుకుంటుంది |
| 2014 జనవరి 1 | లోక్‌పాల్, లోకాయుక్తల చట్టానికి రాష్ట్రపతి ఆమోదం (assent) లభించింది (2014 జనవరి 16 నుంచి అమల్లోకి వచ్చింది); సెక్షన్ 4Aలోని కమిటీ ప్రధానమంత్రి, ప్రతిపక్ష నాయకుడు, భారత ప్రధాన న్యాయమూర్తితో కూడిన కమిటీగా మారింది; ప్రాసిక్యూషన్ డైరెక్టరేట్ (సెక్షన్ 4BA) వచ్చింది |
| 2014 మే 6 | సుబ్రమణియన్ స్వామి కేసులో రాజ్యాంగ ధర్మాసనం సెక్షన్ 6A రక్షణ చెల్లదని తీర్పు ఇచ్చింది |
| 2014 మే 9 | విజిల్ బ్లోయర్ల రక్షణ చట్టానికి (Whistle Blowers Protection Act) రాష్ట్రపతి ఆమోదం లభించింది |
| 2018 జూలై 26 | అవినీతి నిరోధక చట్టంలోని సెక్షన్ 17A అమల్లోకి వచ్చింది |
| 2021 నవంబర్ 14 | DSPE (సవరణ) చట్టం, 2021 ఈ తేదీ నుంచి అమల్లో ఉన్నట్టు భావిస్తారు: డైరెక్టర్ పదవీకాలాన్ని ఒకసారికి ఒక సంవత్సరం చొప్పున ఐదు సంవత్సరాల వరకు పొడిగించవచ్చు |
| 2026 జనవరి 13 | సెంటర్ ఫర్ పబ్లిక్ ఇంటరెస్ట్ లిటిగేషన్ కేసులో సెక్షన్ 17Aపై భిన్న తీర్పు వచ్చింది; కొత్త ధర్మాసనం కోసం కేసు భారత ప్రధాన న్యాయమూర్తి ముందుకు వెళ్లింది |

- రెండు తీర్మానాలను క్రమంగా చదవండి: CBI (1963) CVC (1964) కన్నా పాతది. రెండూ మొదట కార్యనిర్వాహక నిర్ణయాలతోనే ఏర్పడ్డాయి.

## 4. పరీక్షలో తరచూ తప్పు చేసే మూడు చోట్లు

1. **“CBIని DSPE చట్టం, 1946 ఏర్పాటు చేసింది, కాబట్టి అది పేరుతోనే చట్టబద్ధ సంస్థ” అనుకోవడం.** ఆ చట్టం ఢిల్లీ ప్రత్యేక పోలీసు వ్యవస్థను ఏర్పాటు చేసింది; అందులో ఎక్కడా CBI పేరు లేదు. CBI 1963 ఏప్రిల్ 1 నాటి హోం మంత్రిత్వ శాఖ తీర్మానంతో ఏర్పడింది; DSPE అధికారాలతో పనిచేస్తుంది. దానికి ముందున్న ప్రత్యేక పోలీసు వ్యవస్థ 1941 నాటిది.

2. **"సీనియర్ అధికారులపై దర్యాప్తుకు ముందస్తు అనుమతి ఇంకా DSPE చట్టంలోని సెక్షన్ 6Aలోనే ఉంది" అనుకోవడం.** సింగిల్ డైరెక్టివ్‌లోని నిబంధనను సుప్రీంకోర్టు1997లో కొట్టివేసింది. సెక్షన్ 6A చెల్లదని 2014 మే 6న రాజ్యాంగ ధర్మాసనం తీర్పు ఇచ్చింది. ఇప్పుడు అడిగే ముందస్తు అనుమతి అవినీతి నిరోధక చట్టంలోని సెక్షన్ 17A కింద ఉంది (2018 జూలై 26 నుంచి); అది వేరే చట్టం.
3. **"CBI డైరెక్టర్ పదవీకాలం సరిగ్గా రెండు సంవత్సరాలు" అనుకోవడం.** రెండు సంవత్సరాలు కనీస కాలం మాత్రమే; మొత్తం కాలం కాదు. 2021 సవరణ నుంచి పదవీకాలాన్ని పొడిగించవచ్చు. కానీ ఒకసారికి ఒక సంవత్సరం మాత్రమే పొడిగించవచ్చు; మొత్తం ఐదు సంవత్సరాలు ఎప్పుడూ దాటకూడదు. ఇప్పుడు 2027 మే 24 వరకు సాగుతున్న ప్రవీణ్ సూద్ పదవీకాలమే దీనికి ఉదాహరణ.

## 7. ఆధారాలు

### 7.1 ఆధారాల పట్టిక

**S1**

Central Vigilance Commission Act, 2003 (Act No. 45 of 2003), as amended by the Central Vigilance Commission (Amendment) Act, 2021 (Act No. 46 of 2021), copy on the Tripura High Court site. https://www.thc.nic.in/Central%20Governmental%20Acts/Central%20Vigilance%20Commission%20Act,%202003.pdf

Sections 3 (composition), 4 (warrant, committee), 5 (four years or 65, no reappointment, aggregate four years), 6 (removal), 8(1)(a), (c) and the proviso, 11 (civil court powers), 14 (annual report), 24 (Resolution No. 24/7/64-AVD of 11 February 1964), 26 (sections 4A, 4B, 4C and 6A inserted in the DSPE Act, with the original section 4A committee of the Central Vigilance Commissioner, the Vigilance Commissioners, the Home Secretary and the Secretary (Coordination and Public Grievances)); section 10(1); section 3(1) (the Commission constituted under the Central Vigilance Commission Ordinance, 1999, one of the further Ordinances)

---

**S2**

Delhi Special Police Establishment Act, 1946, text with amendment footnotes, as published by LegitQuest. https://www.legitquest.com/act/delhi-special-police-establishment-act-1946/61F7

Sections 2, 3, 4 (as substituted by Act 45 of 2003 from 11 September 2003), 4A (committee, leader of the single largest opposition party, panel from the IPS on seniority, integrity and experience), 4A(2) (2014), 4B and 4B(2), 5, 6 and 6A, with the footnotes on the 2003, 2013, 2014 and 2021 amendments

---

**S3**

Delhi Special Police Establishment (Amendment) Act, 2021 (Act No. 45 of 2021), PRS Legislative Research. https://PRSINDIA.org/files/bills_acts/acts_parliament/2021/The%20Delhi%20Special%20Police%20Establishment%20(Amendment)%20Act,%202021.pdf

Assent 18 December 2021; deemed in force 14 November 2021; extension by up to one year at a time, not beyond five years in total

---

**S4**

Supreme Court of India, Common Cause and Anr. v. Union of India and Anr., Writ Petition (Civil) No. 54 of 2019, judgment of 19 February 2019. https://api.sci.gov.in/supremecourt/2019/1843/1843_2019_Judgement_19-Feb-2019.pdf

Text of section 4A (Prime Minister, Leader of the Opposition, Chief Justice of India or a nominated Judge); Vineet Narain's directions to insulate the CBI, a selection committee and a two-year tenure

---

**S5**

Supreme Court of India, Vineet Narain and Others v. Union of India and Another, judgment of 18 December 1997, as published by Indian Kanoon. https://indiankanoon.org/doc/1203995/

CBI established on 1 April 1963 by Resolution No. 4/31/61-T/MHA; meaning of superintendence in section 4(1); directions on statutory status of the CVC, its responsibility for the CBI, reporting, the selection committee and the two-year tenure; Directive No. 4.7(3) of the Single Directive struck down; directions to hold till legislation

**S6**

Lokpal and Lokayuktas Act, 2013 (Act No. 1 of 2014), as published by B&B Legal. https://bnblegal.com/bareact/the-lokpal-and-lokayuktas-act-2013/

Sections 3(2), 4(1), 6 (five years or 70), 20(1) and 25(1); the Schedule amending section 4A and inserting section 4BA of the DSPE Act

**S7**

Lokpal of India, home page (seen on 24 October 2026). https://lokpal.gov.in/

Act No. 1 of 2014; assent 1 January 2014; in force 16 January 2014

**S8**

President's Secretariat, press communique of 29 May 2023. https://presidentofindia.nic.in/press_releases/press-communique-1

Praveen Kumar Srivastava sworn in as Central Vigilance Commissioner on 29 May 2023

**S9**

India TV News, "CBI Director Praveen Sood's tenure extended by one year" (13 May 2026). https://www.indiatvnews.com/news/india/cbi-director-praveen-soods-tenure-extended-by-one-year-2026-05-13-1041022

Appointed 25 May 2023 for two years; extension in May 2025; extension beyond 24 May 2026 for one year by the Appointments Committee of the Cabinet; IPS 1986 batch, Karnataka cadre

**S10**

Wikipedia, "Central Vigilance Commission" (citing the CVC's "Former CVCs" page on cvc.gov.in). https://en.wikipedia.org/wiki/Central_Vigilance_Commission

Santhanam Committee on Prevention of Corruption; 1998 Ordinance conferring statutory status; CVC Act in September 2003; 2004 designation to receive complaints

**S11**

Wikipedia, "Central Bureau of Investigation" (citing "A Brief History of CBI" on cbi.gov.in; Reuters, 10 May 2013; The Times of India, 8 May 2013; Indian Express, 17 November 2018 and 5 November 2020; Mint, 14 June 2023; India Today, 7 November 2013). https://en.wikipedia.org/wiki/Central_Bureau_of_Investigation

SPE of 1941, War and Supply Department; DSPE Act and the Home Department; powers drawn from the DSPE Act; withdrawals of general consent and Andhra Pradesh's restoration in 2019; Gauhati High Court verdict of November 2013 and its stay

**S12**

Wikipedia, "Subramanian Swamy" (on Writ Petition (Civil) No. 38 of 1997). https://en.wikipedia.org/wiki/Subramanian_Swamy

Judgment of 6 May 2014 by a five-judge Constitution Bench holding invalid the protection of prior approval for probing officers of Joint Secretary level and above

**S13**

Wikipedia, "Whistle Blowers Protection Act, 2014". https://en.wikipedia.org/wiki/Whistle_Blowers_Protection_Act,_2014

Assent 9 May 2014; PIDPI Resolution of 2004 making the CVC the nodal agency

**S14**

Wikipedia, "Prevention of Corruption Act, 1988" (citing the Gazette of India notification of 2018). https://en.wikipedia.org/wiki/Prevention_of_Corruption_Act,_1988

2018 amendment in force from 26 July 2018; prior approval before a probe, with an exception for those caught red-handed

**S15**

Delhi Special Police Establishment Act, 1946, as amended, with footnotes, copy on the Tripura High Court site. https://www.thc.nic.in/Central%20Governmental%20Acts/Delhi%20Special%20Police%20Establishment%20Act%201946.pdf

Sections 2(1), 3, 4(1) to (3), 4A(1) to (3), 4B(1) with the 2021 provisos and 4B(2), 4BA, 5, 6 and 6A; footnotes: section 4 substituted by Act 45 of 2003 from 11 September 2003; section 4A(1) substituted by Act 1 of 2014 from 16 January 2014; section 6A struck down by the Supreme Court on 6 May 2014

**S16**

Delhi Special Police Establishment (Amendment) Act, 2014 (Act No. 28 of 2014), PRS Legislative Research. https://PRSINDIA.org/files/bills_acts/bills_parliament/2014/Delhi_special_police_(A)_act,_2014_0.pdf

Clause (b) of section 4A(1) (leader of the single largest opposition party where there is no Leader of the Opposition); section 4A(2) on vacancy or absence of a member

**S17**

Prevention of Corruption Act, 1988, as amended, India Code. https://www.indiacode.nic.in/bitstream/123456789/1558/1/A1988-49.pdf

Section 17A: offence relatable to a recommendation made or decision taken in official functions or duties; approval of the Union Government, the State Government or the removing authority; no approval for arrest on the spot; inserted by Act 16 of 2018 from 26 July 2018

**S18**

Supreme Court of India, Centre for Public Interest Litigation v. Union of India, 2026 INSC 55, judgment and order dated 13 January 2026, final order at PDF page 271. https://www.sci.gov.in/sci-get-pdf/?diary_no=406182018&from=latest_judgements_order&order_date=2026-01-13&type=j

Divergent opinions on section 17A; Registry directed to place the matter before the Chief Justice of India for an appropriate Bench for fresh consideration; not a final majority invalidation

**S19**

DT Next (PTI), "SC delivers split verdict on Section 17A of PC Act" (13 January 2026). https://www.dtnext.in/news/national/sc-delivers-split-verdict-on-section-17a-of-pc-act-mandating-sanction-to-probe-government-servants

Verdict delivered on Tuesday, 13 January 2026, by a two-judge Bench; referral to the Chief Justice of India

**S20**

Lok Sabha, Unstarred Question No. 2777, answered on 20 December 2023 by the Minister of State, Ministry of Personnel, Public Grievances and Pensions. https://eparlib.nic.in/bitstream/123456789/2972808/1/AU2777.pdf

Ten States that had withdrawn general consent to the CBI, among them Punjab, Jharkhand, Kerala, West Bengal and Tamil Nadu

**S21**

News On AIR (Prasar Bharati), “Praveen Sood gets one-year extension as CBI Director” (14 May 2026). https://newsonair.gov.in/praveen-sood-gets-one-year-extension-as-cbi-director/

One-year extension beyond 24 May 2026 approved by the Appointments Committee of the Cabinet; order issued by DoPT

**S22**

LiveLaw, “Central Vigilance Commission Act, 2003: An Overview And The Need To Give It More Teeth”. https://www.livelaw.in/amp/columns/central-vigilance-commission-act-2003-an-overview-and-the-need-to-give-it-more-teeth-155151

Central Vigilance Commission Ordinance, 1998 promulgated on 25 August 1998; a further (Amendment) Ordinance of 27 October 1998; Bill to replace the Ordinances, passed in 2003

# Topic 205
# నామమాత్ర వాస్తవ GDP GDP డిఫ్లేటర్ ఆధార సంవత్సరం

Day 21 · Indian & AP Economy and Planning | Unit C-2 · తెలుగు

## 1. ఒక్క వాక్యంలో భావన

నామమాత్ర (nominal) GDP ఒక సంవత్సరపు ఉత్పత్తిని అదే సంవత్సరపు ధరలతో లెక్కిస్తుంది. వాస్తవ (real) GDP అదే ఉత్పత్తిని ఒక స్థిరమైన ఆధార సంవత్సరపు (base year) ధరలతో లెక్కిస్తుంది. ఈ రెండింటి నిష్పత్తే GDP డిఫ్లేటర్ (GDP deflator); ఉత్పత్తి అయిన అన్నిటి ధరలు ఆధార సంవత్సరం నుంచి ఎంత మారాయో అది చూపిస్తుంది. ఇచ్చిన అంకెల నుంచి డిఫ్లేటర్‌ను, వాస్తవ వృద్ధిని లెక్కించమని, డిఫ్లేటర్ CPI, WPIల నుంచి ఎలా వేరో, ఆధార సంవత్సరం అంటే ఏమిటో, భారతదేశం దాన్ని ఎందుకు సవరిస్తుందో పరీక్షలో అడుగుతారు.

## 2. రివిజన్ నోట్స్

### 2.1 టాపిక్‌లు 5, 13, 174 నుంచి గుర్తు చేసుకుందాం

- **టాపిక్ 174, రెండు లైన్లలో:** 2022-23 ఆధార సంవత్సరంతో జాతీయ ఖాతాల (national accounts) కొత్త సిరీస్ 2026 ఫిబ్రవరి 27న విడుదలైంది. ఇది 2011-12 సిరీస్ స్థానంలో వచ్చింది. MoSPI 2022-23ను “a recent normal year (after COVID)”, అంటే కోవిడ్ తర్వాతి ఇటీవలి సాధారణ సంవత్సరం, అని ఎంచుకుంది.
- **టాపిక్ 5:** వృద్ధిని స్థిర ధరల్లో(constant prices) GDPతో కొలుస్తారు.  **టాపిక్ 13:** NCERT మూడు ధరల సూచీలను (price indices) పేర్కొంటుంది: CPI, WPI, GDP డిఫ్లేటర్. ఈ టాపిక్ డిఫ్లేటర్ గురించి.
- MoSPI అంటే గణాంక, కార్యక్రమాల అమలు మంత్రిత్వ శాఖ (Ministry of Statistics and Programme Implementation). దాని కింద ఉన్న జాతీయ గణాంక కార్యాలయం (National Statistics Office, NSO) జాతీయ ఖాతాలను లెక్కిస్తుంది.

### 2.2 నామమాత్ర GDP, వాస్తవ GDP (NCERT)

- **నామమాత్ర GDP:** ఆ సంవత్సరంలో ఉన్న ధరలతో, అంటే ప్రస్తుత ధరల్లో(current prices), లెక్కించిన GDP.
- **వాస్తవ GDP:** ఒక స్థిరమైన ధరల సమితితో, అంటే ఎంచుకున్న ఆధార సంవత్సరపు ధరలతో, లెక్కించిన GDP. వాస్తవ GDPలో వచ్చే మార్పు ఉత్పత్తి పరిమాణంలో వచ్చిన మార్పును మాత్రమే చూపిస్తుంది.
- **రెండూ ఎందుకు కావాలి (NCERT):** ధరలు మారితే వేర్వేరు సంవత్సరాల GDP అంకెలను నేరుగా పోల్చలేం. నామమాత్ర GDP పెరగడానికి ఉత్పత్తి పెరగడం కారణం కావచ్చు, ధరలు పెరగడం కారణం కావచ్చు, లేదా రెండూ కారణం కావచ్చు.
- **NCERT ఉదాహరణ (ఆధార సంవత్సరం 2000):** ఒక ఆర్థిక వ్యవస్థ బ్రెడ్ ఒక్కటే తయారు చేస్తుంది. 2000లో అది ఒక్కొక్కటి రూ. 10 చొప్పున 100 యూనిట్లు తయారు చేస్తుంది. కాబట్టి నామమాత్ర GDP రూ. 1,000. 2001లో ఒక్కొక్కటి రూ. 15 చొప్పున 110 యూనిట్లు తయారు చేస్తుంది. కాబట్టి నామమాత్ర GDP రూ. 1,650. 2000 ధరల్లో 2001 వాస్తవ GDP = 110 × 10 = రూ. 1,100.

- అంటే నామమాత్ర GDP 65 శాతం పెరిగింది. కానీ ఉత్పత్తి 10 శాతమే పెరిగింది. మిగతా పెరుగుదల అంతా ధర పెరగడం వల్ల వచ్చింది.

## 2.3 GDP డిఫ్లేటర్

- **సూత్రం:** GDP డిఫ్లేటర్ = (నామమాత్ర GDP ÷ వాస్తవ GDP) × 100.
- NCERT దీన్ని నిష్పత్తిగా రాస్తుంది: 1,650 ÷ 1,100 = 1.5. దీన్ని 100తో గుణిస్తే డిఫ్లేటర్ (ఒక సూచీ) 150 వస్తుంది. ఆధార సంవత్సరంతో పోలిస్తే బ్రెడ్ ధర 1.5 రెట్లు అయింది, అంటే 50 శాతం పెరిగింది.
- **ఇందులో ఏమేం ఉంటాయి:** దేశంలో ఉత్పత్తి అయిన అన్ని వస్తువులు, సేవలు ఇందులో ఉంటాయి (NCERT). MoSPI (2026 సెప్టెంబర్ 2) ప్రకారం ఇది మొత్తం ఆర్థిక వ్యవస్థను కవర్ చేస్తుంది. ప్రభుత్వ వ్యయం, పెట్టుబడి, ఎగుమతులు ఇందులో ఉంటాయి. బ్యాంకింగ్, IT, రియల్ ఎస్టేట్ లాంటి సేవలు కూడా ఉంటాయి. కాబట్టి పెట్టుబడి వస్తువులు (investment goods), ప్రభుత్వ సేవలు (government services) కూడా దీనిలో ఉంటాయి. వినియోగదారుల బుట్ట (basket) వీటిని వదిలేస్తుంది.
- **ఇందులో ఏం ఉండదు:** దిగుమతి అయిన వస్తువులు (imported goods) ఉండవు. ఎందుకంటే అవి దేశంలో ఉత్పత్తి అయినవి కావు (NCERT).
- **ఇది పరోక్షంగా వస్తుంది:** దీని కోసం ఏ బుట్ట ధరలనూ సేకరించరు. MoSPI దీన్ని పరోక్ష GDP డిఫ్లేటర్ (implicit GDP deflator) అంటుంది. ప్రస్తుత ధరల్లో GDPకి, స్థిర ధరల్లో GDPకి ఉన్న నిష్పత్తే ఇది. వస్తువుల స్థాయిలో (item-level) ఉండే 300కు పైగా ధరల డిఫ్లేటర్ల నుంచి ఇది వస్తుందని MoSPI చెబుతోంది.

### డిఫ్లేటర్, CPI, WPI పోలిక (NCERT చెప్పిన మూడు తేడాలు, 2026 సెప్టెంబర్ 2 నాటి MoSPI నోట్‌తో)

| అంశం | GDP డిఫ్లేటర్ | CPI | WPI |
|---|---|---|---|
| ఎవరి ధరలు | దేశంలో ఉత్పత్తి అయిన అన్ని వస్తు-వులు, సేవల ధరలు | ఒక సగటు వినియోగదారు (representative consumer) కొనే వస్తువులు, సేవల స్థిరమైన బుట్ట ధరలు | టోకుగా (పెద్ద మొత్తాల్లో) అమ్మే వస్తువుల ధరలు |
| దిగుమతి అయిన వస్తువులు | ఇందులో ఉండవు | వినియోగదారులు కొంటే ఇందులో ఉంటాయి | ఇది NCERT చెప్పిన మూడు తేడాల్లో లేదు |
| యంత్రాల లాంటి పెట్టుబడి వస్తువు-లు | ఇందులో ఉంటాయి | ఇందులో ఉండవు: కుటుంబాలు (households) వాటిని కొనవు | ఇది NCERT చెప్పిన మూడు తేడాల్లో లేదు |
| సేవలు | ప్రభుత్వ సేవలతో సహా ఇందులో ఉంటాయి | కుటుంబాలు కొనే సేవలు ఇందులో ఉంటాయి; ప్రభుత్వ సేవలు ఉండవు | ఇందులో ఉండవు: WPI వస్తువులను మాత్రమే చూస్తుంది |
| భారాలు (weights) | ఒక్కో వస్తువు ఉత్పత్తిని బట్టి మార-తాయి | స్థిరంగా ఉంటాయి | ఇది NCERT చెప్పిన మూడు తేడాల్లో లేదు |

| అంశం | GDP డిఫ్లేటర్ | CPI | WPI |
|---|---|---|---|
| ఎలా వస్తుంది | నామమాత్ర, వాస్తవ GDPల నుంచి లెక్కిస్తారు | ఒక బుట్ట ధరలను ప్రతి నెలా సేకరిస్తారు | టోకు ధరల బుట్ట నుంచి వస్తుంది |

- అమెరికా లాంటి దేశాల్లో WPIని ఉత్పత్తిదారుల ధరల సూచీ (Producer Price Index, PPI) అంటారని NCERT చెబుతోంది. భారతదేశంలో CPI, WPIల వివరాలు టాపిక్ 13లో ఉన్నాయి.

**పద్ధతుల్లో తేదీతో కూడిన నవీకరణ:** పై పోలిక సాంప్రదాయ CPI, WPI భావనలను వివరిస్తుంది. 2026 జూన్‌లో విడుదలైన కొత్త PPI, IIP, Banking Services Price Index సిరీస్‌లను MoSPI 2026 ఆగస్టు31 నాటి National Accounts Statistics అంచనాల్లో చేర్చింది. ఫిబ్రవరి 2026 పద్ధతి చట్రం, తర్వాతి ఆగస్టు అంచనాలు వేర్వేరు విడుదల దశలు. ఫిబ్రవరిలోని WPI వివరణనే అన్ని చోట్లా మారని ప్రస్తుత ఇన్‌పుట్‌గా భావించకండి. [S4]

## 2.4 నామమాత్ర వృద్ధి, వాస్తవ వృద్ధి, డిఫ్లేటర్ వృద్ధి

- నామమాత్ర GDP = వాస్తవ GDP × డిఫ్లేటర్ ÷ 100. అందుకే వృద్ధి రేట్లు ఇలా ముడిపడి ఉంటాయి: (1 + నామమాత్ర వృద్ధి) = (1 + వాస్తవ వృద్ధి) × (1 + డిఫ్లేటర్ వృద్ధి).
- **సులువు లెక్క:** డిఫ్లేటర్ వృద్ధి సుమారుగా నామమాత్ర వృద్ధి మైనస్ వాస్తవ వృద్ధికి సమానం. రేట్లు చిన్నవిగా ఉన్నప్పుడు ఈ సులువు లెక్క దగ్గరగా వస్తుంది. కచ్చితమైన జవాబు కావాలంటే రెండు డిఫ్లేటర్లను భాగించాలి.
- **సూచీ పాయింట్లు శాతం కావు:** డిఫ్లేటర్ ఒక సూచీ సంఖ్య (index number). వచ్చిన మార్పును ముందరి డిఫ్లేటర్‌తో భాగిస్తే దాని వృద్ధి రేటు వస్తుంది. డిఫ్లేటర్ 200 నుంచి 210కి వెళ్తే అది 10 సూచీ పాయింట్లు పెరిగింది. కానీ దాని వృద్ధి రేటు 10 ÷ 200 = 5 శాతం.
- **భారతదేశం, 2025-26, దానికి ముందు రెండు సంవత్సరాలు** (MoSPI, *National Accounts Statistics 2026*, 2026 ఆగస్టు31న విడుదలైంది; ఆధార సంవత్సరం 2022-23 = 100). డిఫ్లేటర్ నిలువు వరుసలు MoSPI నేరుగా ఇచ్చిన అంకెలు కావు. GDP అంకెల నుంచి లెక్కించి రెండు దశాంశ స్థానాలకు రౌండ్ చేసిన విలువలు. వృద్ధి లెక్కలో ముందుగా రౌండ్ చేయని నిష్పత్తులను వాడి, చివరి ఫలితాన్ని రౌండ్ చేయాలి.

| సంవత్సరం | అంచనా | ప్రస్తుత ధరల్లో GDP (రూ. కోట్లు) | స్థిర ధరల్లో GDP (రూ. కోట్లు) | నామమాత్ర వృద్ధి | వాస్తవ వృద్ధి | పరోక్ష డిఫ్లేటర్ | డిఫ్లేటర్ వృద్ధి |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2023-24 | తుది అంచనా (Final) | 2,90,73,287 | 2,80,94,358 | 11.1 శాతం | 7.3 శాతం | 103.48 | సుమారు 3.5 శాతం |
| 2024-25 | మొదటి సవరించిన అంచనా (First Revised) | 3,17,98,524 | 3,01,15,428 | 9.4 శాతం | 7.2 శాతం | 105.59 | సుమారు 2.0 శాతం |

| సంవత్సరం | అంచనా | ప్రస్తుత ధర-ల్లో GDP (రూ. కోట్లు) | స్థిర ధరల్లో GDP (రూ. కోట్లు) | నామమాత్ర వృద్ధి | వాస్తవ వృద్ధి | పరోక్ష డిఫ్లేట-ర్ | డిఫ్లేటర్ వృద్ధి |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2025-26 | తాత్కాలిక అంచనా (Provisional) | 3,45,36,796 | 3,24,70,100 | 8.6 శాతం | 7.8 శాతం | 106.36 | సుమారు 0.7 శాతం |

- 2025-26కు సులువు లెక్క 8.6 - 7.8 = 0.8 శాతం ఇస్తుంది. ఇక్కడ లెక్కించిన రెండు డిఫ్లేటర్లను భాగిస్తే సుమారు 0.7 శాతం వస్తుంది. 2026 అక్టోబర్ 24 నాటికి తాజా వార్షిక అంకెలు ఇవే.
- **డిఫ్లేటర్ CPI కన్నా తక్కువగా పెరిగినప్పుడు.** 2026-27 ఏప్రిల్ నుంచి జూన్ (Q1) అంచనాలు విడుదలైన తర్వాత MoSPI 2026 సెప్టెంబర్ 2న ఒక నోట్ ఇచ్చింది. పరోక్ష GDP ద్రవ్యోల్బణం (implied GDP inflation) ఒకే సమయంలో CPI, WPI ద్రవ్యోల్బణాల కన్నా బాగా తక్కువగా ఎందుకు ఉండవచ్చో అందులో వివరించింది: ఈ మూడింటి పరిధి (coverage), భారాలు, ధరల భావనలు వేరు. చాలా ఎక్కువగా ఉన్న ముడి సరుకుల ధరలు టోకు ధరలను, వినియోగదారుల ధరలను పైకి నెట్టాయి. కొన్ని సేవల్లో ద్రవ్యోల్బణం తక్కువగా ఉండి డిఫ్లేటర్‌ను కిందికి లాగింది.

## 2.5 ఆధార సంవత్సరం

- **అర్థం:** స్థిర ధరల సిరీస్‌లో ప్రతి సంవత్సరపు ఉత్పత్తికి ఏ సంవత్సరపు ధరలతో విలువ కడతారో అదే ఆధార సంవత్సరం. ఆధార సంవత్సరంలో నామమాత్ర GDP, వాస్తవ GDP సమానంగా ఉంటాయి. కాబట్టి ఆ ఏడాది డిఫ్లేటర్ 100. MoSPI ఇచ్చిన 2022-23 అంకెలు ఇదే చూపిస్తాయి: ప్రస్తుత ధరల్లోనూ స్థిర ధరల్లోనూ GDP రూ. 2,61,77,001 కోట్లుగా ఉంది (*NAS 2026*).
- **దీన్ని ఎందుకు సవరిస్తారు (MoSPI, 2026 ఫిబ్రవరి 27):** అంతర్జాతీయ ఉత్తమ విధానాల (international best practice) ప్రకారం ఆధార సంవత్సరాన్ని ఎప్పటికప్పుడు సవరిస్తారు. ఆర్థిక వ్యవస్థలో వచ్చిన నిర్మాణాత్మక మార్పులను (structural changes) పట్టుకోవడానికి, తాజా సమాచార ఆధారాలను చేర్చడానికి, పద్ధతులను మెరుగుపరచడానికి, పరిధిని పెంచడానికి ఇలా చేస్తారు. వార్షిక సవరణలా కాకుండా, ఇది చట్రాన్ని (framework), సమాచార ఆధారాలను మారుస్తుంది. కొత్తగా వస్తున్న రంగాలను, సాపేక్ష ధరల్లో(relative prices) వచ్చిన మార్పులను ఆధార మార్పు పట్టుకుంటుందని PIB చెబుతోంది.

### భారతదేశ ఆధార సంవత్సరాలు

| ఆధార సంవత్సరం | అధికారిక రికార్డు ఏం చెబుతోంది |
|---|---|
| 1948-49 | జాతీయాదాయానికి మొదటి అధికారిక అంచనాలను కేంద్ర గణాంక సంస్థ (Central Statistical Organisation, CSO) 1956లో తయారు చేసింది |
| 1960-61 | ఆర్థిక సర్వే (Economic Survey) 2005-06 చెప్పిన ఐదు మార్పుల్లో ఇది మొదటిది. ఈ సవరించిన సిరీస్‌ను CSO 1967లో ప్రచురించింది |
| 1970-71 | ఇది రెండో మార్పు. దీని అంచనాలను 1978 జనవరిలో ప్రచురించారు |
| 1980-81 | ఇది మూడో మార్పు. ఇది 1988 ఫిబ్రవరిలో జరిగింది |

| ఆధార సంవత్సరం | అధికారిక రికార్డు ఏం చెబుతోంది |
|---|---|
| 1993-94 | ఇది నాలుగో మార్పు. ఇది 1999 ఫిబ్రవరిలో జరిగింది |
| 1999-2000 | ఇది ఐదో మార్పు. ఇది 2006లో జరిగింది. ఆర్థిక సర్వే 2005-06 వివరించిన సిరీస్ ఇదే |
| 2004-05 | 2010 జనవరిలో ఈ సవరణ జరిగింది (ఆర్థిక సర్వే 2014-15) |
| 2011-12 | 2015 జనవరి 30న కొత్త సిరీస్ వచ్చింది: కంపెనీ ఖాతాల MCA21 డేటాబేస్ వాడారు; వృద్ధిని కారక వ్యయంలో (factor cost) కాకుండా స్థిర మార్కెట్ ధరల్లో GDPతో కొలవడం మొదలైంది |
| 2022-23 | 2026 ఫిబ్రవరి 27న కొత్త సిరీస్ వచ్చింది |

### 2022-23 సిరీస్‌లో ఏమేం మారాయి (MoSPI ప్రెస్ నోట్, PIB నోట్, 2026 ఫిబ్రవరి 27)

| మార్పు | అది ఏం చేస్తుంది |
|---|---|
| వస్తుసేవల పన్ను (Goods and Services Tax, GST) డేటా | త్రైమాసిక అంచనాలకు దీన్ని విస్తృతంగా వాడతారు. ప్రైవేటు కార్పొరేట్ అంచనాలను రాష్ట్రాల మధ్య పంచడానికి కూడా వాడతారు |
| MCA-21 కంపెనీ రిటర్నులు (కార్పొరేట్ వ్యవహారాల మంత్రిత్వ శాఖ, Ministry of Corporate Affairs) | వీటిని ప్రైవేటు కార్పొరేట్ రంగానికి వాడతారు. పలు కార్యకలాపాలు ఉన్న కంపెనీల కార్యకలాపాలను విడదీస్తారు |
| PLFS, ASUSE | కుటుంబ రంగం (household sector) స్థాయిలు ఇప్పుడు ఈ వార్షిక సర్వేల నుంచే వస్తాయి (ఆవర్తన శ్రామిక శక్తి సర్వే, Periodic Labour Force Survey; కంపెనీగా నమోదు కాని సంస్థల వార్షిక సర్వే, Annual Survey of Unincorporated Sector Enterprises) |
| డబుల్ డిఫ్లేషన్ (Double deflation) | దీన్ని వ్యవసాయం, తయారీ రంగాల్లో వాడతారు. మిగతా రంగాల్లో సింగిల్ ఎక్స్‌ట్రాపొలేషన్ (single extrapolation) వాడతారు. సింగిల్ డిఫ్లేషన్‌ను ఆపేశారు |
| సరఫరా, వినియోగ పట్టికలు (Supply and Use Tables, SUT) | ఉత్పత్తి వైపు అంచనాలు, వ్యయం వైపు అంచనాలు బాగా సరిపోలేలా ఇవి చేస్తాయి |
| త్రైమాసిక బెంచ్‌మార్కింగ్ (Quarterly benchmarking) | ప్రోరేటా (pro-rata) పద్ధతి స్థానంలో ప్రొపోర్షనల్ డెంటన్ (Proportional Denton) పద్ధతి వచ్చింది |
| ప్రైవేటు వినియోగం | దీన్ని COICOP 2018 ప్రకారం వర్గీకరిస్తారు. కుటుంబ వినియోగ వ్యయ సర్వే (Household Consumption Expenditure Survey), e-Vahan లాంటి పరిపాలనా సమాచారం వాడతారు |

| మార్పు | అది ఏం చేస్తుంది |
|---|---|
| ధరల డిఫ్లేటర్లు | CPI, WPI, యూనిట్ విలువ సూచీలను (unit value indices) వస్తు సమూహాల స్థాయిలో వాడతారు. వస్తువుల స్థాయిలో 260కి పైగా CPI సూచీలను వాడతారు. ఇది PIB చెప్పిన CPI సూచీల సంఖ్య మాత్ర-మే. 2.3లోని "300కు పైగా" అనేది వస్తువుల స్థాయి ధరల డిఫ్లేటర్ల సంఖ్య అని MoSPI చెప్పింది |

- **డబుల్ డిఫ్లేషన్ (అమెరికా ఆర్థిక విశ్లేషణ బ్యూరో, US Bureau of Economic Analysis):** ఒక పరిశ్రమ స్థూల ఉత్పత్తిని (gross output), దాని మాధ్యమిక ఇన్‌పుట్‌లను (intermediate inputs) విడివిడిగా డిఫ్లేట్ చేస్తారు. ఆ రెండింటి మధ్య తేడాయే వాస్తవ విలువ జోడింపు (real value added). సింగిల్ డిఫ్లేషన్‌లో విలువ జోడింపును ఒకే ధరల సూచీతో డిఫ్లేట్ చేస్తారు.

### 2.6 సిరీస్‌లను కలపడం, కొత్త ఆధారం వృద్ధిని ఎందుకు మారుస్తుంది

- **బ్యాక్ సిరీస్ (Back series):** ఒకే పొడవైన సిరీస్ అందుబాటులో ఉండేందుకు కొత్త ఆధారానికి ముందరి సంవత్సరాలను కొత్త పద్ధతిలో మళ్లీ అంచనా వేస్తారు. 2011-12 ఆధారానికి, 2004-05 నుంచి బ్యాక్ సిరీస్‌ను CSO 2018 నవంబర్ 28 నాటి పత్రికా ప్రకటనలో విడుదల చేసింది (2019 జనవరి 2 నాటి లోక్‌సభ జవాబు). 2022-23 ఆధారానికి బ్యాక్ సిరీస్ 2026 డిసెంబర్ నాటికి వస్తుందని భావిస్తున్నట్లు PIB (2026 ఫిబ్రవరి 27) చెప్పింది. దాన్ని 1950-51 వరకు వెనక్కి కలుపుతారని కూడా చెప్పింది.
- **వృద్ధి అంకెలు ఎందుకు మారతాయి:** కొత్త ఆధారంతో కొత్త ధరలు, కొత్త భారాలు, కొత్త సమాచారం, కొత్త పద్ధతులు వస్తాయి. కాబట్టి GDP స్థాయిని, దాని వృద్ధిని రెండింటినీ మళ్లీ అంచనా వేస్తారు. 1999-2000కు మార్చినప్పుడు మొత్తం వృద్ధిలో "no major changes", అంటే పెద్ద మార్పులు లేవు (ఆర్థిక సర్వే 2005-06). కానీ 2015 సవరణలో పెద్ద మార్పులు వచ్చాయి.
- **2015 చర్చ, ఒక్క లైన్‌లో:** 2011-12 సిరీస్‌లో 2012-13, 2013-14 వృద్ధి వరుసగా 5.1 శాతం, 6.9 శాతం వచ్చింది. 2014 మేలో 2004-05 సిరీస్ కింద విడుదలైన అంకెలు వరుసగా 4.7 శాతం, 5.0 శాతంగా ఉన్నాయి. ఈ నాలుగు అంకెలూ స్థిర మార్కెట్ ధరల్లోనివే. పాత సిరీస్ ప్రధాన కొలమానం (headline measure) కారక వ్యయంలో GDP. ఆ కొలమానంలో 2014 మే అంకెలు 4.5 శాతం, 4.7 శాతంగా ఉన్నాయి. ఆర్థిక సర్వే 2014-15 ఇది గమనించి, ఆ అధిక వృద్ధి "somewhat puzzling", అంటే కొంత అయోమయంగా ఉంది, అని రాసింది. అంతకు ముందు సంవత్సరాల్లో GDP స్థాయి తక్కువగా రావడం, డిఫ్లేటర్లు తక్కువగా రావడం దీనికి కొంత కారణమని అది చెప్పింది.
- **2026:** 2011-12 ఆధారంతో లెక్కించిన మొదటి ముందస్తు అంచనాలతో (First Advance Estimates) పోలిస్తే, కొత్త సిరీస్‌లో 2025-26 వృద్ధి రేట్లను పైకి సవరించారని MoSPI చెప్పింది.

## 3. అదనపు విభాగం: లెక్కలు చేసి చూద్దాం

### A. రెండు సంవత్సరాల్లో నామమాత్ర, వాస్తవ GDP, డిఫ్లేటర్ (ఊహించి ఇచ్చిన అంకెలు)

ఒక ఆర్థిక వ్యవస్థ గోధుమ (వినియోగ వస్తువు), యంత్రాలు (పెట్టుబడి వస్తువు) ఉత్పత్తి చేస్తుంది. 1వ సంవత్సరమే ఆధార సంవత్సరం.

| వస్తువు | 1వ సంవత్సరం పరిమాణం, ధర | 1వ సంవత్సరం వి-లువ (రూ.) | 2వ సంవత్సరం పరిమాణం, ధర | 2వ సంవత్సరం ధరల్లో2వ సంవ-త్సరం విలువ (రూ.) | 1వ సంవత్సరం ధరల్లో2వ సంవ-త్సరం విలువ (రూ.) |
|---|---|---|---|---|---|
| గోధుమ | రూ. 20 చొప్పున 100 క్వింటాళ్లు | 2,000 | రూ. 22 చొప్పున 110 క్వింటాళ్లు | 2,420 | 2,200 |
| యంత్రాలు | రూ. 200 చొప్పున 10 | 2,000 | రూ. 210 చొప్పున 12 | 2,520 | 2,400 |
| GDP | వర్తించదు | 4,000 | వర్తించదు | 4,940 (నామమాత్ర) | 4,600 (వాస్తవ) |

- 1వ సంవత్సరం డిఫ్లేటర్ = 100 (ఆధార సంవత్సరం). 2వ సంవత్సరం డిఫ్లేటర్ = 4,940 ÷ 4,600 × 100 ≈ 107.39.
- నామమాత్ర వృద్ధి = 940 ÷ 4,000 × 100 = 23.5 శాతం. వాస్తవ వృద్ధి = 600 ÷ 4,000 × 100 = 15.0 శాతం.
- డిఫ్లేటర్ వృద్ధి సుమారు 7.39 శాతం; లెక్క: (1.235 ÷ 1.150 - 1) × 100. సులువు లెక్క 23.5 - 15.0 = 8.5 శాతం ఇస్తుంది. రేట్లు పెద్దవి కాబట్టి ఇక్కడ ఆ లెక్క అంత దగ్గరగా రాదు.
- ఈ ఆర్థిక వ్యవస్థకు CPI లెక్కిస్తే అది గోధుమ ధరనే చూస్తుంది; యంత్రాల ధరను చూడదు. కుటుంబాలు దిగుమతి అయిన ఫోన్లు కూడా కొంటే CPIలో అవి ఉంటాయి. డిఫ్లేటర్‌లో ఉండవు.

### B. భారతదేశం, 2025-26 (2026 ఆగస్టు31 నాటి MoSPI అంకెలు)

- 2025-26 డిఫ్లేటర్ = 3,45,36,796 ÷ 3,24,70,100 × 100 ≈ 106.36. 2024-25 డిఫ్లేటర్ = 3,17,98,524 ÷ 3,01,15,428 × 100 ≈ 105.59.
- డిఫ్లేటర్ వృద్ధి = 106.36 ÷ 105.59 = సుమారు 1.007, అంటే సుమారు 0.7 శాతం. సులువు లెక్క: 8.6 - 7.8 = 0.8 శాతం.
- ఈ కొలమానం ప్రకారం 2025-26లో దేశీయ ఉత్పత్తి అంతటి ధరలు 1 శాతం కన్నా చాలా తక్కువగా పెరిగాయి. అదే ఏడాది వాస్తవ ఉత్పత్తి 7.8 శాతం పెరిగింది.

### C. నామమాత్ర వృద్ధి, డిఫ్లేటర్ నుంచి వాస్తవ వృద్ధి

- నామమాత్ర GDP 12 శాతం, డిఫ్లేటర్ 5 శాతం పెరిగాయనుకోండి. అప్పుడు వాస్తవ వృద్ధి = (1.12 ÷ 1.05 - 1) × 100 ≈ 6.67 శాతం (సులువు లెక్క 7 శాతం).

## 4. పరీక్షలో తరచూ తప్పు చేసే మూడు చోట్లు

1. **"నామమాత్ర GDP వృద్ధే ఉత్పత్తి వృద్ధి" అనుకోవడం.** నామమాత్ర వృద్ధిలో ఉత్పత్తిలో వచ్చిన మార్పు, ధరల్లో వచ్చిన మార్పు రెండూ కలిసి ఉంటాయి. ఉత్పత్తి వృద్ధి అంటే వాస్తవ వృద్ధి; దాన్ని స్థిర ధరల్లో కొలుస్తారు. 2025-26లో భారతదేశ నామమాత్ర వృద్ధి (8.6 శాతం) వాస్తవ వృద్ధి (7.8 శాతం) కన్నా ఎక్కువగా ఉంది. ఎందుకంటే ధరలు కూడా పెరిగాయి.

2. **"కొత్త ఆధార సంవత్సరం ధరల సమితిని మాత్రమే మారుస్తుంది, వృద్ధి రేట్లు మారవు" అనుకోవడం.** ఆధార సవరణతో కొత్త సమాచార ఆధారాలు, కొత్త పరిధి, కొత్త పద్ధతులు, కొత్త భారాలు కూడా వస్తాయి. కాబట్టి గత స్థాయిలను, వృద్ధి రేట్లను మళ్లీ అంచనా వేస్తారు. 2015లో కొత్త 2011-12 సిరీస్ 2013-14 వృద్ధిని 2004-05 సిరీస్ అంకె కన్నా బాగా ఎక్కువగా చూపించింది. ఆధారం మారడానికి ముందు సంవత్సరాలను, తర్వాతి సంవత్సరాలను పోల్చాలంటే బ్యాక్ సిరీస్ వాడాలి.
3. **"GDP డిఫ్లేటర్, CPI ఒకే ద్రవ్యోల్బణాన్ని చూపించాలి" అనుకోవడం.** అవి వేర్వేరు వాటి ధరలను చూస్తాయి. డిఫ్లేటర్ దేశీయ ఉత్పత్తి అంతటినీ చూస్తుంది; పెట్టుబడి, ప్రభుత్వ సేవలు కూడా అందులో ఉంటాయి. కుటుంబాలు కొనేవాటిని మాత్రమే CPI చూస్తుంది. ఈ రెండూ ఎందుకు వేరుగా ఉండవచ్చో 2026 సెప్టెంబర్ 2 నాటి MoSPI నోట్ వివరిస్తుంది (2.4).

# 7. ఆధారాలు

## 7.1 ఆధారాల పట్టిక

**S1**

NCERT, *Introductory Macroeconomics* (Class XII), Chapter 2 "National Income Accounting", Section 2.4 "Nominal and Real GDP". https://ncert.nic.in/textbook/pdf/leec102.pdf

Definitions of nominal GDP (current prevailing prices) and real GDP (a constant set of prices); why GDP of different years cannot be compared when prices change; the bread example with base year 2000 (100 units at Rs 10, 110 units at Rs 15, Rs 1,000, Rs 1,650, Rs 1,100); GDP deflator as nominal GDP ÷ real GDP, 1.5 or 150 per cent; CPI as the price index of a given basket bought by a representative consumer; wholesale prices and the WPI, called PPI in countries like the USA; the three differences between the CPI and the deflator (all goods produced, imports, constant against changing weights)

---

**S2**

National Statistics Office, MoSPI, "Press Note on New Series of Gross Domestic Product (GDP) Estimates with Base Year 2022-23", 27 February 2026. https://static.pib.gov.in/WriteReadData/specificdocs/documents/2026/feb/doc2026227806401.pdf

Release date and replacement of the 2011-12 series; reasons for base revision (periodic, international best practice, structural change, latest data sources, methods, coverage); 2022-23 as "a recent normal year (after COVID)"; methodological changes (multi-activity enterprises, unincorporated sector from annual survey data, double deflation in agriculture and manufacturing, Proportional Denton in place of pro-rata, GST and administrative data, COICOP 2018, SUT); 2022-23 GDP equal at current and constant prices; 2025-26 growth revised upward from First Advance Estimates on the 2011-12 base

---

**S3**

PIB Research, "Redefining Growth: India's Revised GDP Estimates and the New Measurement Framework", 27 February 2026. https://static.pib.gov.in/WriteReadData/specificdocs/documents/2026/feb/doc2026227806801.pdf

Rebasing to reflect structural change, emerging sectors and shifts in relative prices; new data sources ASUSE, PLFS, GST, PFMS; GST to allocate corporate estimates across States; MCA-21 filings; e-Vahan and HCES for consumption; double deflation in manufacturing and agriculture, single extrapolation elsewhere, single deflation discontinued; SUT product balancing; CPI, WPI and unit value indices at item-group level, over 260 item-level CPI indices; back series expected by December 2026, linked back to 1950-51

---

**S4**

MoSPI, press release "National Accounts Statistics - 2026 Publication", 31 August 2026 (PIB copy). https://static.pib.gov.in/WriteReadData/specificdocs/documents/2026/aug/doc_9748_20260831_15530601.pdf

GDP at current and constant (2022-23) prices for 2022-23 (Rs 2,61,77,001 crore at both), 2023-24 (final), 2024-25 (first revised) and 2025-26 (provisional), with growth rates 11.1 and 7.3, 9.4 and 7.2, 8.6 and 7.8 per cent; implied deflators derived and rounded from these figures; incorporation of PPI, IIP and Banking Services Price Index series released in June 2026

**S5**

Ministry of Statistics and Programme Implementation, "Additional Information related to GDP Estimates Received After Release of Q1 Estimates of FY 2026-27", PIB, 2 September 2026. https://www.pib.gov.in/PressReleasePage.aspx?PRID=2305896&lang=1&reg=48

Implicit GDP deflator as the ratio of GDP at current to constant prices; why implied GDP inflation can be below CPI and WPI inflation (the figures quoted in the note name no period and are not used); issued after the Q1 (April to June) 2026-27 estimates; differences in coverage, weights and price concepts; deflator covers the whole economy including government spending, investment, exports and services; raw material prices and low service inflation; more than 300 item-level price deflators

**S6**

Government of India, *Economic Survey 2005-06*, Box 1.1 "New Series of National Accounts Statistics". https://indiabudget.gov.in/budget_archive/es2005-06/chapt2006/box1.1.pdf

First official estimates with base year 1948-49 prepared by the CSO in 1956; five shifts to 1960-61, 1970-71, 1980-81, 1993-94 and 1999-2000; revisions reflect structural changes; no major change in overall growth in the 1999-2000 revision

**S7**

Government of India, *Economic Survey 2014-15*, Volume II, Chapter 1, Section 1.3 and Box 1.1. https://indiabudget.gov.in/budget2015-2016/es2014-15/echapvol2-01.pdf

New 2011-12 series in the CSO press notes of 30 January 2015; earlier revision in January 2010 (2004-05 base); headline growth at constant market prices instead of factor cost; MCA21; growth of 5.1 and 6.9 per cent in 2012-13 and 2013-14 against 4.7 and 5.0 per cent under the 2004-05 series (May 2014); "somewhat puzzling"; lower GDP levels and lower deflators

**S8**

Lok Sabha, Unstarred Question No. 3559, answered on 2 January 2019 by the Minister of State, MoSPI. https://eparlib.nic.in/bitstream/123456789/804242/1/AU3559.pdf

Back series of GDP on the 2011-12 base, from 2004-05, with reference to the CSO press release of 28 November 2018

**S9**

US Bureau of Economic Analysis, Glossary, "Double deflation". https://www.bea.gov/help/glossary/double-deflation

Gross output and intermediate inputs deflated separately; real value added as the difference between real gross output and real intermediate inputs

**S10**

Central Statistical Organisation, MoSPI, *National Accounts Statistics: Sources and Methods 2007*, Chapter 1. https://www.mospi.gov.in/sites/default/files/reports_and_publication/cso_national_accounts/Chapter%201.pdf

MoSPI's own history of base years: first official estimates with base year 1948-49 prepared by the CSO and published in 1956; revised series with base 1960-61 (1967), 1970-71 (January 1978), 1980-81 (February 1988), 1993-94 (February 1999) and 1999-2000 (released on 31 January 2006, February 2006 in another paragraph)

**S11**

Central Statistical Organisation, MoSPI, Press Note on Provisional Estimates of Annual National Income 2013-14, 30 May 2014. https://mospi.gov.in/sites/default/files/press_release/nad_pr_30may14.pdf

2004-05 series: growth of GDP at constant market prices 4.7 per cent (2012-13) and 5.0 per cent (2013-14); GDP at factor cost at constant prices 4.5 and 4.7 per cent

**S12**

MoSPI, *National Accounts Statistics 2017*, Notes and Methodology. https://www.mospi.gov.in/sites/default/files/reports_and_publication/statistical_publication/National_Accounts/NAS17/Notes%20And%20Methdology%20eng.pdf

Series with base year 2011-12 introduced through a press release on 30 January 2015, replacing the series with base year 2004-05; MCA21 database

# Topic 206
# ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రధాన పంటలు అవి పండే ప్రాంతాలు

Day 21 · Geography | Unit D-4 · తెలుగు

## 1. ఒక్క వాక్యంలో భావన

ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో గోదావరి, కృష్ణా డెల్టాల్లో(deltas), ఉత్తర కోస్తాలో వరి (paddy) పండుతుంది. పొడిగా ఉండే నైరుతి జిల్లాల్లో పప్పుధాన్యాలు (pulses), వేరుశనగ (groundnut) పండుతాయి. మిరప (chillies), పసుపు (turmeric), పండ్లు రాష్ట్రంలో ఎంత ఎక్కువగా పండుతాయంటే, వాటిలో రాష్ట్రం దేశంలో ముందున్న రాష్ట్రాల్లో ఒకటిగా ఉంది. పరీక్షలో ఒక పంటలో ఏ జిల్లా లేదా ఏ వ్యవసాయ వాతావరణ మండలం (agro-climatic zone) ముందుంది, ఆ పంటను ఏ పంట కాలంలో (season) పండిస్తారు, దేశంలో రాష్ట్రం స్థానం ఏమిటి అని అడుగుతారు. ప్రతి అంకెనూ దాని సంవత్సరంతో, ఆధారంతో అడుగుతారు.

## 2. రివిజన్ నోట్స్

### 2.1 ఇంతకు ముందు టాపిక్‌లు తేల్చినవి

- **టాపిక్ 55:** ఖరీఫ్ (Kharif) పంటను రుతుపవనాలు (monsoon) మొదలైనప్పుడు వేస్తారు. రబీ (Rabi) పంటను చలికాలంలో వేస్తారు. దక్షిణాది రాష్ట్రాల్లో ఒకే పంటను ఒకటి కన్నా ఎక్కువ పంట కాలాల్లో పండించవచ్చు.
- **టాపిక్ 66:** గోదావరి, కృష్ణా డెల్టాల్లో ఒండ్రు నేలలు (alluvial soils) ఉన్నాయి. రాష్ట్రంలో మిగతా చాలా ప్రాంతాన్ని ఎర్ర నేలలు (red soils), నల్లరేగడి నేలలు (black soils) ఆక్రమించి ఉన్నాయి.
- **టాపిక్ 74:** గోదావరి, కృష్ణా డెల్టా కాలువలు డెల్టాలకు నీరు అందిస్తాయి. 2020-21లో ఆంధ్రప్రదేశ్ నికర నీటిపారుదల విస్తీర్ణం (net irrigated area) 2,936 వేల హెక్టార్లు
- **టాపిక్ 164:** రాష్ట్ర ఆర్థిక వ్యవస్థలో వ్యవసాయ, అనుబంధ రంగాలకు (agriculture and allied sectors) మామూలు కన్నా చాలా పెద్ద వాటా ఉంది. 2024-25లో వరి ధాన్యం ఉత్పత్తి 127.15 లక్షల టన్నులు.
- **టాపిక్ 193:** వ్యవసాయ, అనుబంధ రంగాల్లో ఉద్యాన పంటలు (horticulture), పంటలు (crops) వేర్వేరు ఉప రంగాలు.
- **జిల్లాలు:** 2022 ఏప్రిల్ 4 వరకు రాష్ట్రంలో 13 జిల్లాలు ఉండేవి. ఆ తర్వాత 26 అయ్యాయి. 2026 జనవరి 1 నుంచి 28 జిల్లాలు ఉన్నాయి (టాపిక్ 164). పంటల పట్టికలను వాటి సంవత్సరం నాటి జిల్లాల జాబితా ప్రకారమే ఇస్తారు. అందుకే కింద ప్రతి పట్టిక తాను ఏ జాబితాను వాడుతుందో చెబుతుంది.

### 2.2 భూమి, వర్షం, పంట కాలాలు (సామాజిక ఆర్థిక సర్వే, Socio-Economic Survey 2024-25)

| కొలమానం | అంకె |
|---|---|
| సాగు అవుతున్న భూమి | 49.55 లక్షల హెక్టార్లు ఇది రాష్ట్ర భూమిలో 30.40 శాతం |

| కొలమానం | అంకె |
|---|---|
| వర్షపాతం, 2024 జూన్ నుంచి డిసెంబర్ వరకు | సాధారణ వర్షపాతం 860.0 మి.మీ.; కురిసింది 960.3 మి.మీ.; అంటే సాధారణం కన్నా 11.7 శాతం ఎక్కువ |
| ఆహార ధాన్యాలు (foodgrains), 2024-25 (రెండో ముందస్తు అంచనాలు, Second Advance Estimates) | 37.51 లక్షల హెక్టార్లు(2023-24లోని 33.24 లక్షల హెక్టార్ల కన్నా 12.85 శాతం ఎక్కువ); 161.86 లక్షల టన్నులు (143.31 లక్షల టన్నుల కన్నా 12.94 శాతం ఎక్కువ) |
| వరి, 2024-25 | విస్తీర్ణం 9.16 శాతం పెరిగింది; ఉత్పత్తి 12.95 శాతం పెరిగి 127.15 లక్షల టన్నులకు చేరింది |

- రాష్ట్రంలో చాలా పంటలను ఖరీఫ్, రబీ అనే రెండు పంట కాలాల్లో పండిస్తారు. వరి, వేరుశనగ, మిరప రెండు కాలాల్లోనూ పండుతాయి. కంది (red gram) ప్రధానంగా ఖరీఫ్ పంట. శనగ (Bengal gram) రబీ పంట.

## 2.3 వ్యవసాయ వాతావరణ మండలాలు (agro-climatic zones)

రాష్ట్రానికి భారత వాతావరణ శాఖ (India Meteorological Department, IMD) ఇచ్చిన వ్యవసాయ వాతావరణ సలహా బులెటిన్ (Agromet Advisory Bulletin; నం. 52/2025; 2025 జూలై 1న విడుదలైంది) ఆరు మండలాలను చూపిస్తుంది. అది జిల్లాల పేర్లను 2022కు ముందు ఉన్నట్టే ఇస్తుంది.

| మండలం (బులెటిన్ ఇచ్చిన పేరు) | బులెటిన్‌లోని జిల్లాలు |
|---|---|
| ఉత్తర కోస్తా ఆంధ్ర (North Coastal Andhra) | శ్రీకాకుళం, విజయనగరం, విశాఖపట్నం |
| గోదావరి (Godavari) | తూర్పు గోదావరి, పశ్చిమ గోదావరి |
| కృష్ణా (Krishna) | గుంటూరు, కృష్ణా, ప్రకాశం |
| దక్షిణ ఆంధ్ర (South Andhra) | నెల్లూరు, చిత్తూరు, కడప |
| అల్ప వర్షపాత మండలం (Scarce Rainfall) | అనంతపురం, కర్నూలు |
| అధిక ఎత్తు మండలం (High Altitude) | శ్రీకాకుళం, విజయనగరం, విశాఖపట్నం, తూర్పు గోదావరి |

- అధిక ఎత్తు మండలంలోని నాలుగు జిల్లాలు ఈ జాబితాలోని మరో మండలంలో కూడా ఉన్నాయి. కాబట్టి ఒకే జిల్లా రెండు మండలాల్లో ఉండవచ్చు.
- ANGRAU తన ప్రాంతీయ వ్యవసాయ పరిశోధనా స్థానాల (Regional Agricultural Research Stations) జాబితాలో మండలాలకు కొంచెం వేరే పేర్లు ఇస్తుంది. అవి: ఉత్తర కోస్తా మండలం (North Coastal Zone), గోదావరి మండలం (Godavari Zone), కృష్ణా మండలం (Krishna Zone), దక్షిణ మండలం (Southern Zone), అల్ప వర్షపాత మండలం (Scarce Rainfall Zone). కొండ ప్రాంతాల కోసం చింతపల్లిలో (Chintapalle) ఒక పరిశోధనా స్థానం ఉంది.
- మండలాల వివరాలు టాపిక్ 344లో (35వ రోజు) వస్తాయి.

## 2.4 పొలం పంటలు: విస్తీర్ణం, ఉత్పత్తి, ముందున్న జిల్లాలు

కింది జిల్లా అంకెలు రాష్ట్ర ప్రభుత్వ సొంత సమాచారం నుంచి వచ్చాయి (అర్థ, గణాంక డైరెక్టరేట్, Directorate of Economics and Statistics; *Andhra Pradesh Agricultural Statistics at a Glance*). ఆచార్య ఎన్.జి. రంగా వ్యవసాయ విశ్వవిద్యాలయం (Acharya N.G. Ranga Agricultural University, ANGRAU) తన పంటల ఔట్‌లుక్ నివేదికల్లో(crop outlook reports) వీటిని పట్టికలుగా ఇచ్చింది. రెండు రాష్ట్ర మొత్తాలు జాతీయ అంచనాల నుంచి వచ్చాయి; పట్టిక ఆ విషయం చెబుతుంది. అవి: 2025-26 కింది అంకె, 2023-24 మిరప అంకె.

| పంట, పంట కాలం | రాష్ట్ర అంకె | ముందున్న జిల్లాలు (వాడిన జిల్లాల జాబితా) |
|---|---|---|
| వరి: ఖరీఫ్, రబీ | 2022-23: 21.29 లక్షల హెక్టార్లు 126.30 లక్షల టన్నులు. ఖరీఫ్‌లో 14.52 లక్షల హెక్టార్లు 78.05 లక్షల టన్నులు; రబీలో 6.77 లక్షల హెక్టార్లు 48.25 లక్షల టన్నులు | విస్తీర్ణంలోనూ (176 వేల హెక్టార్లు) ఉత్పత్తిలోనూ (1,201 వేల టన్నులు) పశ్చిమ గోదావరి మొదటి స్థానంలో ఉంది. విస్తీర్ణం ప్రకారం తర్వాతి స్థానాల్లో కృష్ణా (168), శ్రీకాకుళం (160), కాకినాడ (155) ఉన్నాయి. ఈ నాలుగు జిల్లాలకు కలిపి సుమారు 31 శాతం విస్తీర్ణం ఉంది. విస్తీర్ణంలో నెల్లూరు ఐదో స్థానంలో (151) ఉంది. కానీ ఉత్పత్తిలో నెల్లూరు (1,007 వేల టన్నులు) రెండో స్థానంలో ఉంది. విస్తీర్ణంలో తూర్పు గోదావరి ఆరో స్థానంలో ఉంది (26 జిల్లాలు, 2022-23) |
| వేరుశనగ: ఖరీఫ్, రబీ | 2022-23: 594 వేల హెక్టార్లు 600 వేల టన్నులు. ఖరీఫ్‌లో 497 వేల హెక్టార్లు 328 వేల టన్నులు; రబీలో 97 వేల హెక్టార్లు 272 వేల టన్నులు | విస్తీర్ణం ప్రకారం (వేల హెక్టార్లలో): శ్రీ సత్యసాయి (Sri Sathya Sai) 204; అనంతపురం (Ananthapuramu) 197; కర్నూలు 59; అన్నమయ్య (Annamayya) 40; చిత్తూరు 38. ఉత్పత్తిలో 133 వేల టన్నులతో అనంతపురం ముందుంది (26 జిల్లాలు, 2022-23) |
| కంది: ప్రధానంగా ఖరీఫ్ | 2025-26 (జాతీయ మూడో ముందస్తు అంచనాలు, third advance estimates): 0.43 మిలియన్ హెక్టార్లు 0.28 మిలియన్ టన్నులు. రాష్ట్రంలో పప్పుధాన్యాల కింద ఉన్న విస్తీర్ణంలో ఇది 31.26 శాతం | విస్తీర్ణం ప్రకారం (వేల హెక్టార్లలో): అనంతపురం 101.64; ప్రకాశం 52.39; కర్నూలు 44.40; నంద్యాల (Nandyal) 42.51; పల్నాడు (Palnadu) 36.01; శ్రీ సత్యసాయి 24.38 (26 జిల్లాలు, 2025-26) |
| శనగ: రబీ | 2021-22: 4.45 లక్షల హెక్టార్లు 4.92 లక్షల టన్నులు | విస్తీర్ణంలోనూ (156 వేల హెక్టార్లు) ఉత్పత్తిలోనూ (176 వేల టన్నులు) కర్నూలు మొదటి స్థానంలో ఉంది. ఉత్పత్తి ప్రకారం తర్వాతి స్థానాల్లో ప్రకాశం (138), వైఎస్ఆర్ కడప (YSR Kadapa; 122), అనంతపురం (38) ఉన్నాయి. విస్తీర్ణం ప్రకారం అనంతపురం రెండో స్థానంలో (92) ఉంది (13 జిల్లాలు, 2020-21) |

| పంట, పంట కాలం | రాష్ట్ర అంకె | ముందున్న జిల్లాలు (వాడిన జిల్లాల జాబితా) |
|---|---|---|
| మిరప: ఖరీఫ్, రబీ | 2023-24 (సుగంధ ద్రవ్యాల బోర్డు Spices Board, అంచనా): 2.47 లక్షల హెక్టార్లు 14.44 లక్షల టన్నులు. 2022-23 (రాష్ట్ర సమాచారం): 258 వేల హెక్టార్లు 1,459 వేల టన్నులు | విస్తీర్ణంలోనూ (78 వేల హెక్టార్లు) ఉత్పత్తిలోనూ (456 వేల టన్నులు) గుంటూరు మొదటి స్థానంలో ఉంది. తర్వాత ప్రకాశం (51; 132) ఉంది. ఆ తర్వాత కర్నూలు, కృష్ణా వస్తాయి (13 జిల్లాలు, 2020-21). గుంటూరు మిర్చి యార్డు"the largest Chilli market in Asia" అని ఆధారం చెబుతోంది; అంటే ఆసియాలోనే అతి పెద్ద మిరప మార్కెట్ |

- **రబీలో వరి దిగుబడి (yield) ఎక్కువ.** 2022-23లో రబీ పంట హెక్టారుకు సుమారు 7.1 టన్నులు ఇచ్చింది. ఖరీఫ్ పంట సుమారు 5.4 టన్నులు ఇచ్చింది (లెక్కించినది). అయినా ఆ ఏడాది వరి ఉత్పత్తిలో రబీ వాటా సుమారు 38 శాతం మాత్రమే. ఎందుకంటే రబీ విస్తీర్ణం ఖరీఫ్ విస్తీర్ణంలో సగం కన్నా తక్కువ.
- **డెల్టాలు:** గోదావరి డెల్టా జిల్లాలుగా పశ్చిమ గోదావరి, డాక్టర్ బి.ఆర్. అంబేడ్కర్ కోనసీమ (Dr B.R. Ambedkar Konaseema) జిల్లాలను టాపిక్ 45 చెప్పింది. కృష్ణా నది వెంట సముద్రం వరకు ఉన్న జిల్లాలుగా ఎన్‌టీఆర్ (NTR), గుంటూరు, కృష్ణా, బాపట్ల (Bapatla) జిల్లాలను చెప్పింది (టాపిక్ 66లో గుర్తు చేసినట్లు). వరి విస్తీర్ణంలో మొదటి, రెండో స్థానాల్లో ఉన్న పశ్చిమ గోదావరి, కృష్ణా జిల్లాలు ఈ రెండు డెల్టాల్లోనే ఉన్నాయి.
- **పత్తి (cotton), పొగాకు (tobacco), చెరకు (sugarcane)** కూడా రాష్ట్రంలో పండుతాయి. వర్జీనియా పొగాకు (Virginia tobacco) ప్రాసెస్ చేసేవాళ్లను, తయారు చేసేవాళ్లను పొగాకు బోర్డు(Tobacco Board) నమోదు చేస్తుంది. ఈ బోర్డు కార్యాలయం గుంటూరులో ఉంది. ఫ్లూ క్యూర్డ్ వర్జీనియా (FCV) పొగాకు పండే ప్రాంతాలను బోర్డు నేల రకాన్ని బట్టి విభజిస్తుంది. దక్షిణ తేలిక నేలలు (Southern Light Soils), దక్షిణ నల్లరేగడి నేలలు (Southern Black Soils) ప్రకాశం, నెల్లూరు జిల్లాల్లో ఉన్నాయి. ఉత్తర తేలిక నేలలు (Northern Light Soils) తూర్పు గోదావరి, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాల్లో ఉన్నాయి. పశ్చిమ గోదావరి, కృష్ణా జిల్లాల పంటల్లో చెరకు ఒకటని టాపిక్ 66 చెప్పింది. భారతదేశంలో పత్తి, చెరకు గురించి టాపిక్ 395లో (40వ రోజు) వస్తుంది.

## 2.5 రాష్ట్రాల్లో ఆంధ్రప్రదేశ్ స్థానం: పొలం పంటలు

| పంట | భారతదేశంలో ఆంధ్రప్రదేశ్ స్థానం | సంవత్సరం, అంచనా |
|---|---|---|
| మిరప | ఉత్పత్తిలో మొదటి స్థానం: 29.13 లక్షల టన్నుల్లో 14.44 లక్షల టన్నులు, అంటే 49.57 శాతం ("tops the list", అంటే జాబితాలో అగ్రస్థానం). దేశంలో మిరప విస్తీర్ణం 8.09 లక్షల హెక్టార్లు | 2023-24; భారత సుగంధ ద్రవ్యాల బోర్డు(Spices Board of India) రెండో ముందస్తు అంచనాలు; ANGRAU ఉటంకించింది |
| కంది | దేశ విస్తీర్ణంలో సుమారు పదో వంతు (4.46 మిలియన్ హెక్టార్లలో 0.43). దేశ ఉత్పత్తిలో సుమారు 8 శాతం (3.59 మిలియన్ టన్నుల్లో0.28). విస్తీర్ణంలో కర్ణాటక (34 శాతం), ఉత్పత్తిలో మహారాష్ట్ర (33 శాతం) ముందున్నాయి | 2025-26; జాతీయ మూడో ముందస్తు అంచనాలు (UPAG); ANGRAU ఉటంకించింది |

| పంట | భారతదేశంలో ఆంధ్రప్రదేశ్ స్థానం | సంవత్సరం, అంచనా |
|---|---|---|
| వేరుశనగ | దేశ విస్తీర్ణంలో సుమారు 7.5 శాతం: 48.80 లక్షల హెక్టార్లలో 3.66 లక్షల హెక్టార్లు(లెక్కించినది). 16.35 లక్షల హెక్టార్లతో, 102.89 లక్షల టన్నుల్లో36.74 లక్షల టన్నులతో గుజరాత్ ముందుంది. ఉత్పత్తిలో మొదటి ఐదు రాష్ట్రాల్లో ఆంధ్రప్రదేశ్ లేదు | 2023-24; భారత ప్రభుత్వ మూడో ముందస్తు అంచనాలు; ANGRAU ఉటంకించింది |
| శనగ | దేశ ఉత్పత్తిలో 3.58 శాతం (137.50 లక్షల టన్నుల్లో 4.92 లక్షల టన్నులు). 36.96 లక్షల టన్నులతో మధ్యప్రదేశ్ ముందుంది | 2021-22 |

- **పసుపు, ఆధారాలు వేరుగా చెబుతున్నాయి:** సర్వే 2024-25 రాష్ట్రానికి రెండో స్థానం ఇచ్చింది. ANGRAU పసుపు ఔట్‌లుక్ నివేదిక Indiastat అంకెలతో రాష్ట్రం “ranks 8th in turmeric production”, అంటే పసుపు ఉత్పత్తిలో ఎనిమిదో స్థానంలో ఉందని చెబుతోంది (2023-24లో 1,054.17 వేల టన్నుల్లో38.03 వేల టన్నులు; ముందస్తు అంచనాలు).
- **వేరుశనగకు రెండు అంకెలు:** రాష్ట్ర అంకె 5.94 లక్షల హెక్టార్లు(2022-23). జాతీయ అంచనా 3.66 లక్షల హెక్టార్లు (2023-24). ఇవి వేర్వేరు ఆధారాల నుంచి వచ్చిన వేర్వేరు సంవత్సరాల అంకెలు. ఒకే ఏడాది అంకెలన్నట్టు వీటిని పోల్చకండి.
- **కంది దిగుబడి:** 2025-26లో ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో హెక్టారుకు 6.47 క్వింటాళ్లు ఇది జాతీయ సగటు 8.05 క్వింటాళ్ల కన్నా 19.6 శాతం తక్కువ.

## 2.6 ఉద్యాన పంటలు, తోట పంటలు, చేపలు

- **సామాజిక ఆర్థిక సర్వే 2024-25:** సర్వే ఉద్యాన పంటల విస్తీర్ణాన్ని 18.23 లక్షల హెక్టార్లుగా పేర్కొంది. పట్టిక 5.7 ప్రకారం ఉద్యాన పంటల ఉత్పత్తి **2023-24 తుది అంచనాలో** 365.92 లక్షల టన్నులు. ముద్రిత పేజీ 61లోని జాతీయ ఉత్పత్తిలో 15.6 శాతం వాటా ప్రత్యేకంగా **పండ్ల ఉత్పత్తికి** సంబంధించినది; ఉద్యాన పంటలన్నిటికీ కాదు. ఈ అంకెల పరిధులు వేరు; ఒకదానితో మరొకటి భాగించి ఒకే కాలపు దిగుబడిగా భావించకండి. సర్వే ఆంధ్రప్రదేశ్‌ను దేశంలో అత్యధికంగా పండ్లు పండించే రాష్ట్రంగా పేర్కొంది. మామిడి, బత్తాయి, పసుపులో రెండో స్థానం అని చెప్పింది (పసుపు మూలాల్లో తేడా కోసం 2.5 చూడండి).
- **మామిడి:** వ్యవసాయ మంత్రిత్వ శాఖ రాష్ట్రాల వారీ పట్టిక (2018 ఏప్రిల్ 3 నాటి లోక్‌సభ జవాబు) ప్రకారం 2014-15 నుంచి 2017-18 వరకు ప్రతి ఏడాదీ ఉత్పత్తిలో ఉత్తర్‌ప్రదేశ్ (Uttar Pradesh) తర్వాత రాష్ట్రం రెండో స్థానంలో ఉంది. 2017-18లో (తాత్కాలిక అంకెలు, provisional) రాష్ట్రం 44.89 లక్షల టన్నులు పండించింది. ఉత్తర్‌ప్రదేశ్ 45.49 లక్షల టన్నులు పండించింది. దేశం మొత్తం ఉత్పత్తి 207.14 లక్షల టన్నులు.
- ఆయిల్ పామ్ (oil palm), బొప్పాయి (papaya), నిమ్మ (lime), కోకో (cocoa), టమాట (tomato), మిరప పంటల ఉత్పాదకతలో (productivity), అంటే హెక్టారుకు వచ్చే ఉత్పత్తిలో, రాష్ట్రం బాగా రాణిస్తోందని అదే సర్వే చెబుతోంది. ఇది దిగుబడి (yield) గురించిన మాట; ఉత్పత్తిలో స్థానం గురించిన మాట కాదు.
- **గోదావరి జిల్లాల్లో తాటి జాతికి (palm) చెందిన రెండు పంటలు పండుతాయి.** ఈ రెండింటిలో దేశంలో రాష్ట్రం స్థానాలు వేరు:

| పంట | రాష్ట్రంలో ఎక్కడ పండుతుంది | భారతదేశంలో ఆంధ్రప్రదేశ్ స్థానం | సంవత్సరం, ఆధారం |
|---|---|---|---|
| ఆయిల్ పామ్ | ఏలూరు (Eluru) జిల్లా మొదటి స్థానంలో ఉంది. 2023-24లో రాష్ట్రంలోని 226,527 హెక్టార్లలో 116,073 హెక్టార్లు ఈ జిల్లాలోనే ఉన్నాయి. తర్వాత తూర్పు గోదావరి, కాకినాడ వస్తాయి | ఏ ఇతర రాష్ట్రంలో కన్నా ఇక్కడే ఎక్కువ విస్తీర్ణం ఉంది (లెక్కించినది). దేశంలోని 3.70 లక్షల హెక్టార్లలో 1.86 లక్షల హెక్టార్లు ఇక్కడ ఉన్నాయి. అంటే సుమారు సగం | 2020-21; వ్యవసాయ మంత్రిత్వ శాఖ (Ministry of Agriculture): 2024 జూలై 30 నాటి లోక్‌సభ (Lok Sabha) జవాబు; జాతీయ వంట నూనెల మిషన్, ఆయిల్ పామ్ (National Mission on Edible Oils, Oil Palm, NMEO-OP) మార్గదర్శకాలు, 2022 ఏప్రిల్ |
| కొబ్బరి (coconut) | కోనసీమ (కింద చూడండి) | విస్తీర్ణంలో నాలుగో స్థానంలో ఉంది (2,277.18 వేల హెక్టార్లలో 106.86). ఉత్పత్తిలోనూ నాలుగో స్థానంలో ఉంది (20,535.88 మిలియన్ కాయల్లో1,705.98). ఉత్పత్తిలో కర్ణాటక, కేరళ, తమిళనాడు ముందున్నాయి. రాష్ట్రంలో దిగుబడి హెక్టారుకు 15,964 కాయలు. ఇది జాతీయ సగటు 9,018 కన్నా చాలా ఎక్కువ | 2022-23 తుది అంచనాలు (final estimates); వ్యవసాయ మంత్రిత్వ శాఖ; కొబ్బరి అభివృద్ధి బోర్డు (Coconut Development Board) ప్రచురించింది |

- **కొబ్బరి:** కోనసీమ (Konaseema) అంటే గోదావరి డెల్టాలో ఆ నది పాయలకూ (distributaries) బంగాళాఖాతానికీ మధ్య ఉన్న దీవులు. ఇది డాక్టర్ బి.ఆర్. అంబేడ్కర్ కోనసీమ జిల్లాలో ఉంది. కొబ్బరి చెట్లకూ వరి పొలాలకూ ఈ ప్రాంతం పేరు పొందింది.
- **చేపలు, రొయ్యలు (సర్వే 2024-25):** భారతదేశ రొయ్యల ఎగుమతుల్లో రాష్ట్రం వాటా 31 శాతం. 2024-25లో లక్ష్యం 56.62 లక్షల టన్నులు; చేపల ఉత్పత్తి 41.38 లక్షల టన్నులకు చేరింది. 2023-24లో దేశంలో 197 లక్షల టన్నుల చేపలు ఉత్పత్తి అయ్యాయి (రాజ్యసభలో కేంద్ర మత్స్య శాఖ మంత్రి చెప్పారు). రాష్ట్ర, దేశ అంకెలు వేర్వేరు సంవత్సరాలకు చెందినవి; వాటి నుంచి ఒకే సంవత్సరపు జాతీయ వాటాను లెక్కించకూడదు. చేపల రంగం వివరాలు టాపిక్ 795లో (80వ రోజు) వస్తాయి.

## 2.7 వ్యవసాయ వస్తువులకు భౌగోళిక గుర్తింపు (GI)

భౌగోళిక గుర్తింపుల రిజిస్ట్రీ (GI registry) ఆంధ్రప్రదేశ్‌కు మూడు వ్యవసాయ వస్తువులను (agricultural goods) చూపిస్తుంది. అవి: 1. గుంటూరు సన్నం మిరప (Guntur Sannam Chilli; 2010-11). 2. బనగానపల్లె మామిడి (Banaganapalle Mangoes; 2017-18; తెలంగాణతో కలిసి). 3. అరకు లోయ అరబికా కాఫీ (Araku Valley Arabica Coffee; 2018-19; ఒడిశాతో కలిసి).

తిరుపతి లడ్డు(Tirupathi Laddu), బందరు లడ్డు(Bandar Laddu) ఆహార పదార్థాలుగా (foodstuffs) నమోదయ్యాయి; వ్యవసాయ వస్తువులుగా కాదు.

## 2.8 సవాళ్లు ఒక్కో లైన్‌లో

- **పొడి నైరుతి ప్రాంతం, తక్కువ దిగుబడి:** 2022-23లో అదే పట్టిక ప్రకారం శ్రీ సత్యసాయి జిల్లాలో వేరుశనగ హెక్టారుకు సుమారు 473 కిలోలు ఇచ్చింది. అన్నమయ్య జిల్లాలో సుమారు 1,755 కిలోలు ఇచ్చింది.

- **రాబడి కన్నా ఖర్చు ఎక్కువ:** 2025 ఖరీఫ్‌లో కంది సాగుకు హెక్టారుకు రూ. 63,207 ఖర్చయింది. రాబడి రూ. 48,766 వచ్చింది. అంటే హెక్టారుకు రూ. 14,441 నష్టం వచ్చింది (ANGRAU ఖర్చుల అధ్యయనం).

## 3. అదనపు విభాగం: ప్రాంతాలు, మండలాల వారీగా

మండలాల జాబితా (2.3) 13 పాత జిల్లాలను వాడుతుంది. పంటల పట్టికలు (2.4) కొత్త జిల్లాలను వాడతాయి. రెండు జాబితాల్లోనూ ఒకే పేరు ఉన్న జిల్లాలను మాత్రమే నేరుగా ఒక మండలంలో పెట్టగలం. అయినా పాత పేరుతో ఉన్న కొత్త జిల్లా పాత జిల్లాలో ఒక భాగం మాత్రమే కావచ్చు. ఎందుకంటే పాత జిల్లాలను విభజించారు.

| మండలం (IMD) | పంటల పట్టికలో అదే పేరుతో ఉన్న జిల్లా | పంటల పట్టికలు ఏం చెబుతున్నాయి |
|---|---|---|
| ఉత్తర కోస్తా ఆంధ్ర | శ్రీకాకుళం | వరి విస్తీర్ణంలో మూడో స్థానంలో ఉంది; 160 వేల హెక్టార్లు(2022-23) |
| గోదావరి | పశ్చిమ గోదావరి; తూర్పు గోదావరి | వరి విస్తీర్ణంలోనూ ఉత్పత్తిలోనూ పశ్చిమ గోదావరి మొదటి స్థానంలో ఉంది. తూర్పు గోదావరి ఆరో స్థానంలో ఉంది (2022-23) |
| కృష్ణా | కృష్ణా; ప్రకాశం; గుంటూరు | వరి విస్తీర్ణంలో కృష్ణా రెండో స్థానంలో ఉంది (2022-23). కంది విస్తీర్ణంలో (2025-26), శనగ ఉత్పత్తిలో (2020-21) ప్రకాశం రెండో స్థానంలో ఉంది. మిరప విస్తీర్ణంలోనూ ఉత్పత్తిలోనూ గుంటూరు మొదటి స్థానంలో, ప్రకాశం రెండో స్థానంలో ఉన్నాయి (2020-21) |
| దక్షిణ ఆంధ్ర | నెల్లూరు; చిత్తూరు; కడప | వరి ఉత్పత్తిలో నెల్లూరు రెండో స్థానంలో ఉంది (2022-23). వేరుశనగ విస్తీర్ణంలో చిత్తూరు ఐదో స్థానంలో ఉంది (2022-23). శనగ ఉత్పత్తిలో వైఎస్ఆర్ కడప మూడో స్థానంలో ఉంది (2020-21) |
| అల్ప వర్షపాత మండలం | అనంతపురం; కర్నూలు | కంది విస్తీర్ణంలో (2025-26), వేరుశనగ ఉత్పత్తిలో (2022-23) అనంతపురం మొదటి స్థానంలో ఉంది. శనగలో కర్నూలు మొదటి స్థానంలో ఉంది (2020-21) |
| అధిక ఎత్తు మండలం | (పైన చెప్పిన అవే నాలుగు జిల్లాలు) | పైన ఇచ్చిన ఏ పంటల పట్టికా ఈ మండలం కోసం తయారు చేసింది కాదు |

ఎలా చదవాలి: శ్రీకాకుళం నుంచి కృష్ణా వరకు, ఇంకా కిందికి నెల్లూరు వరకు కోస్తా జిల్లాల్లో వరి ముందుంది. అల్ప వర్షపాత మండలంలో, చిత్తూరు, కడప జిల్లాల్లో,ప్రకాశం జిల్లాలో పప్పుధాన్యాలు, వేరుశనగ ముందున్నాయి. కృష్ణా మండలంలో, కర్నూలులో మిరప కనిపిస్తుంది.

## 4. పరీక్షలో తరచూ తప్పు చేసే మూడు చోట్లు

1. **"వేరుశనగలో అతి పెద్ద జిల్లా అనంతపురం" అనుకోవడం.** అది కొలమానం మీద, జిల్లాల జాబితా మీద ఆధారపడి ఉంటుంది. 2022-23లో 26 జిల్లాల జాబితా ప్రకారం విస్తీర్ణంలో శ్రీ సత్యసాయి (204 వేల హెక్టార్లు) ముందుంది. ఉత్పత్తిలో అనంతపురం (133 వేల టన్నులు) ముందుంది. జవాబు చెప్పే ముందు ప్రశ్న ఏ కొలమానాన్ని అడుగుతోందో చూడండి.
2. **జిల్లాల జాబితా చూడకుండా జిల్లా అంకెను చదవడం.** 2020-21 శనగ అంకెలు 13 పాత జిల్లాలవి (కర్నూలు, ప్రకాశం, వైఎస్ఆర్ కడప, అనంతపురం). 2022-23 వరి అంకెలు 26 కొత్త జిల్లాలవి. అందుకే వాటిలో కాకినాడ కనిపిస్తుంది. పాత జిల్లాలను విభజించారు. కాబట్టి ఒక జాబితాలో ముందున్న జిల్లా మరో జాబితాలో ముందు ఉండాలని లేదు.
3. **"అత్యధికంగా పండ్లు పండించే రాష్ట్రం" అంటే ప్రతి పండులోనూ మొదటి స్థానం అనుకోవడం.** రాష్ట్రం దేశంలో అత్యధికంగా పండ్లు పండిస్తుందని సర్వే 2024-25 చెబుతోంది. అయినా బత్తాయిలో రాష్ట్రానికి రెండో స్థానమే ఇచ్చింది. ఆయిల్ పామ్, బొప్పాయి, కోకో గురించి చెప్పినప్పుడు అది ఉత్పాదకత (హెక్టారుకు ఉత్పత్తి) గురించి మాట్లాడుతోంది. అది మొత్తం ఉత్పత్తిలో స్థానం కాదు. అలాగే విస్తీర్ణంలో స్థానం, ఉత్పత్తిలో స్థానం ఒకటే కావాలని లేదు. వాక్యం ఏ స్థానం గురించి చెబుతోందో చూడండి.

## 7. ఆధారాలు

### 7.1 ఆధారాల పట్టిక

**S1**

Government of Andhra Pradesh, Planning Department, Socio-Economic Survey 2024-25, Chapter 1 (General Overview), sections 1.1 and 1.5, hosted by the Finance Department. https://s3.ap-south-1.amazonaws.com/apfinance.gov.in/uploads/index-docs/AP_Socio_Economic_Survey_2024_25.pdf

49.55 lakh hectares (30.40 per cent) of land cultivated; rainfall of 960.3 mm against 860.0 mm (June to December 2024); foodgrains 37.51 lakh hectares and 161.86 lakh tonnes (2024-25, Second Advance Estimates) against 33.24 and 143.31; paddy area up 9.16 per cent and output up 12.95 per cent to 127.15 lakh tonnes; 18.23 lakh hectares reported horticulture area; 365.92 lakh tonnes horticultural output, 2023-24 FINAL, Table 5.7 (printed page 62); 15.6 per cent share specifically of national FRUIT production (printed page 61); "the largest fruit producer in India"; second in mango, sweet orange and turmeric; productivity of oil palm, papaya, lime, cocoa, tomato and chillies; 31 per cent of shrimp exports; fish production of 41.38 lakh tonnes against 56.62 lakh tonnes (2024-25)

---

**S2**

India Meteorological Department, State Agro-Meteorological Centre, Agromet Advisory Service Bulletin for the State of Andhra Pradesh, No. 52/2025, issued on 1 July 2025. https://mausam.imd.gov.in/amaravati/mcdata/APAgromet.pdf

The six agro-climatic zones and their districts: North Coastal Andhra, Godavari, Krishna, South Andhra, Scarce Rainfall, High Altitude

---

**S3**

ANGRAU, Centre for Agriculture and Rural Development Policy Research (CARP), "Paddy Outlook Report, June to May 2023-24". https://angrau.ac.in/downloads/AMIC/OutlookReports/2023_24/paddy%20outlook-June-july-2023-24.pdf

Paddy area and production in kharif and rabi, 2022-23 (from *Andhra Pradesh Agricultural Statistics at a Glance*); leading districts West Godavari, Krishna, Srikakulam, Kakinada; East Godavari sixth; the four districts' share of area and production

---

**S4**

ANGRAU, CARP, "Groundnut Outlook Report, June to May 2023-24". https://angrau.ac.in/downloads/AMIC/OutlookReports/2023_24/groundnut%20outlook-June-july-2023-24.pdf

Groundnut area and production in kharif and rabi, 2022-23 (from *Andhra Pradesh Agricultural Statistics at a Glance, 2023*); district area, production and yield (Sri Sathya Sai, Ananthapuramu, Kurnool, Annamayya, Chittoor); India 48.80 lakh hectares and 102.89 lakh tonnes (2023-24, third advance estimates); leading States by area and production; Andhra Pradesh 3.66 lakh hectares

**S5**

ANGRAU, CARP, "Redgram Outlook Report, June to May 2025-26". https://angrau.ac.in/downloads/AMIC/OutlookReports/2025-26/Redgram%20Outlook%20report%202025-26%20-%20Final.pdf

India 4.46 million hectares and 3.59 million tonnes; Karnataka 34 per cent of area and Maharashtra 33 per cent of production; Andhra Pradesh 0.43 million hectares (10 per cent) and 0.28 million tonnes (8 per cent); yield 6.47 against 8.05 quintals a hectare; 31.26 per cent of the State's pulse area; district areas (DES, Andhra Pradesh, third advance estimates); mainly kharif; cost of cultivation and returns in kharif 2025

**S6**

ANGRAU, Agricultural Market Intelligence Centre, "Bengalgram Outlook Report, January to December 2022". https://angrau.ac.in/downloads/AMIC/OutlookReports/2022/9-Bengalgram%20Outlook%20Report%20-%20January%20to%20December%202022.pdf

Andhra Pradesh 4.45 lakh hectares and 4.92 lakh tonnes (2021-22), 3.58 per cent of India's production; India 137.50 lakh tonnes; Madhya Pradesh 36.96 lakh tonnes; district shares for 2020-21 (Kurnool, Prakasam, YSR Kadapa, Ananthapuramu; from apagrisnet.gov.in); rabi season

**S7**

ANGRAU, CARP, "Chilli Outlook Report, June to May 2023-24". https://angrau.ac.in/downloads/AMIC/OutlookReports/2023_24/chillis%20outlook-June-july-2023-24.pdf

India 8.09 lakh hectares and 29.13 lakh tonnes (2023-24); Andhra Pradesh 2.47 lakh hectares and 14.44 lakh tonnes, 49.57 per cent, "tops the list" (Spices Board, Second Advance Estimates 2023-24); 2022-23 figures from *Andhra Pradesh Agricultural Statistics at a Glance*; major districts Guntur, Prakasam, Kurnool and Krishna; kharif and rabi; Guntur chilli yard

**S8**

Wikipedia, "List of geographical indications in India" (a table of the registrations of the Geographical Indications Registry, Chennai). https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_geographical_indications_in_India

Guntur Sannam Chilli (2010-11), Banaganapalle Mangoes (2017-18, with Telangana) and Araku Valley Arabica Coffee (2018-19, with Odisha) as agricultural goods; Tirupathi Laddu and Bandar Laddu as foodstuffs

**S9**

Wikipedia, "Konaseema" (citing Akella and Pannala, *Konaseema: Hidden Land of the Godavari*, Partridge Publishing India, 2014, and the inkakinada.com page on Konaseema). https://en.wikipedia.org/wiki/Konaseema

Konaseema as a group of islands between the branches (distributaries) of the Godavari in its delta and the Bay of Bengal, in Dr B.R. Ambedkar Konaseema district; known for coconut trees and paddy fields

**S10**

Tobacco Board, online registration portal. https://tobaccoboard.in/

Registration of processors and manufacturers of Virginia tobacco

**S11**

ANGRAU, "Regional Agricultural Research Stations". https://angrau.ac.in/ANGRU/RARS.aspx

Zone names used by ANGRAU: North Coastal Zone, Godavari Zone, Krishna Zone, Scarce Rainfall Zone (station in Nandyal district), Southern Zone; RARS Chintapalle with no zone label

**S12**

Geographical Indications Registry, public search, Application No. 607, "Araku Valley Arabica Coffee". https://search.ipindia.gov.in/GIRPublicSearch/Application/Details/607

Class 30, agriculture; Andhra Pradesh and Odisha; applicant Coffee Board; filed 1 January 2018; registered, certificate dated 1 March 2019

**S13**

ANGRAU, AMIC, "Chilli Outlook Report, January to December 2022", Table 5. https://angrau.ac.in/downloads/AMIC/OutlookReports/2022/3-Chilli%20Outlook%20Report%20-%20January%20to%20December%202022.pdf

District comparison for chilli, 2020-21 (13 districts, from *Agricultural Statistics at a Glance, Andhra Pradesh*): Guntur first in area (78 thousand hectares) and production (456 thousand tonnes), Prakasam second (51; 132), then Kurnool and Krishna

**S14**

Tobacco Board, "Soil types" and home page. https://tobaccoboard.com/soiltypes.php

FCV tobacco soil zones: Southern Light Soils and Southern Black Soils in Prakasam and Nellore; Northern Light Soils in East and West Godavari; Board's address at G.T. Road, Guntur

**S15**

Ministry of Agriculture and Farmers Welfare, Directorate of Economics and Statistics, "Time Series, Third Advance Estimates 2025-26" (as on 27 May 2026). https://desagri.gov.in/wp-content/uploads/2026/06/Time-Series-3rd-AE-2025-26-English.pdf

All-India tur production of 35.92 lakh tonnes in 2025-26 (third advance estimates), matching the 3.59 million tonnes quoted by ANGRAU

**S16**

Coconut Development Board (Ministry of Agriculture and Farmers Welfare), "All India final estimates of Area and Production of Coconut", state-wise table (total matching the 2022-23 row of the page's India series; source given as the Ministry of Agriculture and Farmers Welfare). https://coconutboard.gov.in/Statistics.aspx

Coconut 2022-23: India 2,277.18 thousand hectares, 20,535.88 million nuts, 9,018 nuts a hectare; Andhra Pradesh 106.86 thousand hectares, 1,705.98 million nuts, 15,964 nuts a hectare; Karnataka, Kerala and Tamil Nadu ahead in production, Kerala, Karnataka and Tamil Nadu in area

**S17**

Lok Sabha, Starred Question No. 119, "Welfare of Palm Oil Farmers", answered on 30 July 2024 by the Minister of Agriculture and Farmers Welfare, Annexure-I. https://eparlib.nic.in/bitstream/123456789/2977964/1/AS119_naZwTE.pdf

Oil palm area of Andhra Pradesh by year: 186,009 hectares (2020-21), 226,527 hectares (2023-24); Eluru district 116,073 hectares (2023-24), then East Godavari and Kakinada; Eluru separated from West Godavari in 2022

**S18**

Ministry of Agriculture and Farmers Welfare, Department of Agriculture and Farmers Welfare, guidelines of the National Mission on Edible Oils, Oil Palm (NMEO-OP), April 2022, section 2.3 (copy hosted by the Government of Odisha, Department of Agriculture). https://agri.odisha.gov.in/sites/default/files/2025-03/NMEO-OPGUIEDELINES.pdf

India's area under oil palm, 3.70 lakh hectares in 2020-21

**S19**

ANGRAU, CARP, "Turmeric Outlook Report, June to May 2023-24", Table 1 (source: Indiastat). https://angrau.ac.in/downloads/AMIC/OutlookReports/2023_24/turmeric%20outlook%20-June-july-2023-24.pdf

Andhra Pradesh 38.03 of India's 1,054.17 thousand tonnes of turmeric in 2023-24 (advance estimates); "ranks 8th in turmeric production"

**S20**

All India Radio (News on AIR), "Fish production increased to 197 lakh tonnes in 2023-24", 10 December 2025 (reply of the Union Minister of Fisheries, Animal Husbandry and Dairying in the Rajya Sabha). https://www.newsonair.gov.in/fish-production-increased-to-197-lakh-tonnes-in-2023-24

India's fish production of 197 lakh tonnes in 2023-24

**S21**

Lok Sabha, Unstarred Question No. 5915, "Production of Mangoes", answered on 3 April 2018 by the Minister of State for Agriculture and Farmers Welfare, Annexure-I. https://eparlib.nic.in/bitstream/123456789/775309/1/AU5915.pdf

State-wise mango production, 2014-15 to 2017-18 (provisional): Andhra Pradesh second after Uttar Pradesh in each year; 2017-18: Andhra Pradesh 4,488.59, Uttar Pradesh 4,549.28, India 20,713.53 thousand tonnes

# Topic 207
# వాతావరణ మార్పుపై జాతీయ కార్యాచరణ ప్రణాళిక ఎనిమిది మిషన్లు

Day 21 · Science & Technology | Item 22 · తెలుగు

## 1. ఒక్క వాక్యంలో భావన

వాతావరణ మార్పుపై జాతీయ కార్యాచరణ ప్రణాళిక (National Action Plan on Climate Change, NAPCC) వాతావరణ మార్పుపై భారతదేశ జాతీయ వ్యూహం. దీన్ని ప్రధానమంత్రి 2008 జూన్ 30న విడుదల చేశారు. మొదట్లో ఇది ఎనిమిది జాతీయ మిషన్ల (National Missions) ఆధారంగా రూపొందింది (2023, 2025 నాటి అధికారిక ప్రకటనలు మనిషి ఆరోగ్యంపై తొమ్మిదో మిషన్‌ను కూడా లెక్కిస్తున్నాయి). పరీక్షలో దీని సూత్రాలను, ప్రతి మిషన్ లక్ష్యాన్ని, దాన్ని నడిపే మంత్రిత్వ శాఖను, దీనితో ముడిపడిన రాష్ట్ర ప్రణాళికలను, నిధిని, NDC లక్ష్యాలను అడుగుతారు.

## 2. రివిజన్ నోట్స్

ఇంతకు ముందు టాపిక్‌లు ఒక్కో వాక్యంలో: హరితగృహ వాయువులు (greenhouse gases), భూతాపం టాపిక్ 96లో వచ్చాయి; UNFCCC, దాని “బాధ్యత అందరిదీ, కానీ ఎవరి స్థాయికి తగ్గట్టు వారిది” అనే సూత్రం (common but differentiated responsibilities), పారిస్ ఒప్పందం (Paris Agreement) టాపిక్ 107లో వచ్చాయి; జాతీయ సౌర మిషన్ (National Solar Mission), దాని లక్ష్యాలు టాపిక్ 117లో వచ్చాయి; భారతదేశ ఇంధన మిశ్రమం (energy mix), శిలాజేతర (non-fossil) వాటా టాపిక్ 196లో వచ్చాయి.

### 2.1 నేపథ్యం: కౌన్సిల్, ప్రణాళిక విడుదల

- **ప్రధానమంత్రి వాతావరణ మార్పు కౌన్సిల్ (Prime Minister’s Council on Climate Change, PMCCC):** ఈ కౌన్సిల్ 2007 జూలై 13న తన మొదటి సమావేశం జరిపింది. వాతావరణ మార్పుపై ఒక జాతీయ పత్రం తయారు చేయాలని ఆ సమావేశంలోనే నిర్ణయించింది (NAPCC సాంకేతిక పత్రం).
- **విడుదల:** ప్రధానమంత్రి NAPCCని 2008 జూన్ 30న విడుదల చేశారు (MoEFCC, 2021 డిసెంబర్ 1 నాటి FAQ).
- **ఇది ఏమిటి:** ఇది ఒక జాతీయ వ్యూహం. వాతావరణ మార్పుకు తగ్గట్టు భారతదేశం సర్దుకోవడానికి సాయం చేయడం దీని లక్ష్యం. దేశ అభివృద్ధి మార్గాన్ని పర్యావరణపరంగా ఇంకా సుస్థిరంగా మార్చడం కూడా దీని లక్ష్యమే.
- **కాల పరిధి:** 11వ ప్రణాళికలో మిగిలిన కాలానికి, 12వ ప్రణాళిక (2012-13 నుంచి 2016-17) కాలానికి మిషన్లకు లక్ష్యాలు పెట్టారు. ప్రతి మిషన్‌ను నడిపే మంత్రిత్వ శాఖ ఒక మిషన్ పత్రాన్ని 2008 డిసెంబర్ నాటికి PMCCCకి పంపాల్సి ఉండేది. అందులో లక్ష్యాలు, వ్యూహాలు, కాలపట్టికలు, పర్యవేక్షణ ప్రమాణాలు ఉండాలి.
- **పర్యవేక్షణ ఎవరిది:** మొత్తం అమలును PMCCC పర్యవేక్షిస్తుంది; ప్రగతిని అప్పుడప్పుడు సమీక్షిస్తుంది. ప్రతి మిషన్ తన వార్షిక పనితీరు గురించి బహిరంగంగా నివేదించాలి.

## 2.2 విధానం, సూత్రాలు

- **సహ ప్రయోజనాల (co-benefits) విధానం:** భారతదేశ అభివృద్ధి లక్ష్యాలను ముందుకు తీసుకెళ్తూనే, వాతావరణ మార్పును సమర్థంగా ఎదుర్కోవడానికి సహ ప్రయోజనాలు కూడా ఇచ్చే చర్యలను ఈ ప్రణాళిక ఎంచుకుంటుంది.
- **తలసరి (per capita) హామీ:** అభివృద్ధి లక్ష్యాలను సాధిస్తూనే, భారతదేశ తలసరి హరితగృహ వాయు ఉద్గారాలు (emissions) ఏ దశలోనూ అభివృద్ధి చెందిన దేశాల తలసరి ఉద్గారాలను మించవని భారతదేశం దృఢంగా నిర్ణయించుకుంది.
- **CBDR-RC:** ప్రణాళిక సాంకేతిక పత్రం భారతదేశ చర్యలను "బాధ్యత అందరిదీ, కానీ ఎవరి స్థాయికి, సామర్థ్యానికి తగ్గట్టు వారిది" అనే సూత్రం (common but differentiated responsibilities and respective capabilities, CBDR-RC) పరిధిలో చూపిస్తుంది (టాపిక్ 107).
- **NAPCC చెప్పిన సూత్రాలు (ఏడు):**
  1. సమాజంలోని పేదలను, ముప్పుకు తేలికగా లోనయ్యే వర్గాలను (vulnerable sections) కాపాడాలి. అందుకు అందరినీ కలుపుకుపోయే, సుస్థిరమైన, వాతావరణ మార్పును పట్టించుకునే అభివృద్ధి వ్యూహం కావాలి.
  2. జాతీయ వృద్ధి లక్ష్యాలను సాధించాలి. అందుకు దిశలో గుణాత్మకమైన మార్పు రావాలి; ఆ మార్పు పర్యావరణ సుస్థిరతను పెంచాలి.
  3. తుది వినియోగంలో డిమాండ్ వైపు నిర్వహణకు (end-use demand side management) సమర్థమైన, తక్కువ ఖర్చుతో కూడిన వ్యూహాలు కావాలి.
  4. అడాప్టేషన్ (adaptation), ఉద్గారాల తగ్గింపు (mitigation) కోసం తగిన సాంకేతికతలను విస్తృతంగా, వేగంగా అమల్లోకి తేవాలి.
  5. సుస్థిర అభివృద్ధి కోసం కొత్త, వినూత్నమైన మార్కెట్ యంత్రాంగాలు, నియంత్రణ యంత్రాంగాలు, స్వచ్ఛంద యంత్రాంగాలు రావాలి.
  6. పౌర సమాజంతో, స్థానిక ప్రభుత్వాలతో అనుసంధానం ద్వారా, ప్రభుత్వ-ప్రైవేట్ భాగస్వామ్యాల (public-private partnerships) ద్వారా అమలు జరగాలి.
  7. పరిశోధన, అభివృద్ధి, సాంకేతికతలను పంచుకోవడం, వాటి బదిలీ కోసం అంతర్జాతీయ సహకారాన్ని స్వాగతించాలి. అదనపు నిధులు, బదిలీకి తోడ్పడే ప్రపంచ మేధో సంపత్తి (intellectual property) వ్యవస్థ దానికి తోడుగా ఉండాలి.
- MoEFCC 2021 నాటి FAQ మొదటి ఆరు సూత్రాలనే చూపిస్తుంది. ప్రశ్నలో ఏడు సూత్రాలు ఇస్తే, ఏడోది అంతర్జాతీయ సహకారం.
- ఇక్కడ అడాప్టేషన్ అంటే వాతావరణ మార్పు ప్రభావాలకు తగ్గట్టు సర్దుకోవడం. ఉద్గారాల తగ్గింపు అంటే ఆ మార్పుకు కారణమయ్యే ఉద్గారాలను తగ్గించడం.

## 2.3 ఎనిమిది మిషన్లు వాటి ముఖ్య లక్ష్యాలు

| సంఖ్య | మిషన్ | NAPCCలో (2008) ముఖ్య లక్ష్యం | తర్వాతి లక్ష్యాలు లేదా లక్షణాలు (అధికారిక ప్రకటనలు) |
|---|---|---|---|
| 1 | జాతీయ సౌర మిషన్ (National Solar Mission) | మొత్తం ఇంధన మిశ్రమంలో సౌరశక్తి వాటాను పెంచాలి. 2017 నాటికి కనీసం 1,000 MW సాంద్రీకృత సౌర విద్యుత్ (concentrating solar power) రావాలి; దేశంలోనే ఏడాదికి 1,000 MW PV తయారీ జరగాలి | 2022 నాటికి 20 GW అనే లక్ష్యాన్ని 2015లో 100 GWకి పెంచారు; తర్వాతి చరిత్ర టాపిక్ 117లో ఉంది |
| 2 | ఇంధన సమర్థత పెంపు జాతీయ మిషన్ (National Mission for Enhanced Energy Efficiency, NMEEE) | ఒక మార్కెట్ యంత్రాంగం ఉండాలి: అందులో ఇంధనం ఎక్కువగా వాడే పెద్ద పరిశ్రమలు ధ్రువీకరించిన ఇంధన ఆదాలను అమ్ముకుంటాయి, కొనుక్కుంటాయి. సమర్థమైన ఉపకరణాల వైపు మార్పు వేగంగా జరగాలి. డిమాండ్ వైపు నిర్వహణకు భవిష్యత్తు ఆదాల నుంచి నిధులు రావాలి. కోశ సాధనాలు (fiscal instruments) వాడాలి | ఈ మిషన్ 2011 నుంచి అమలవుతోంది; దీని నాలుగు కార్యక్రమాలు ఇవి: పెర్ఫార్మ్, అచీవ్ అండ్ ట్రేడ్ (Perform, Achieve and Trade, PAT); మార్కెట్ ట్రాన్స్‌ఫర్మేషన్ ఫర్ ఎనర్జీ ఎఫిషియెన్సీ (MTEE); ఎనర్జీ ఎఫిషియెన్సీ ఫైనాన్సింగ్ ప్లాట్‌ఫామ్ (EEFP); ఫ్రేమ్‌వర్క్ ఫర్ ఎనర్జీ ఎఫిషియెంట్ ఎకనామిక్ డెవలప్‌మెంట్ (FEEED) |
| 3 | సుస్థిర ఆవాసంపై జాతీయ మిషన్ (National Mission on Sustainable Habitat, NMSH) | దీనికి మూడు భాగాలు ఉన్నాయి: ఇంధన పరిరక్షణ భవన నియమావళిని (Energy Conservation Building Code, ECBC) మరిన్ని భవనాలకు విస్తరించడం; వ్యర్థాల నుంచి విద్యుత్ తయారీతో సహా పట్టణ వ్యర్థాల నిర్వహణ; మెరుగైన పట్టణ ప్రణాళిక, ప్రజా రవాణా వైపు మార్పు | PMCCC దీన్ని 2010 జూన్‌లో ఆమోదించింది |
| 4 | జాతీయ జల మిషన్ (National Water Mission, NWM) | నియంత్రణ, వేర్వేరు హక్కులు (differential entitlements), ధరల ద్వారా నీటి వినియోగ సామర్థ్యాన్ని (water use efficiency) 20 శాతం పెంచాలి | దీనికి ఐదు లక్ష్యాలు ఉన్నాయి; 20 శాతం పెంపు వాటిలో ఒకటి (2.5) |
| 5 | హిమాలయ పర్యావరణ వ్యవస్థ పరిరక్షణ జాతీయ మిషన్ (National Mission for Sustaining the Himalayan Ecosystem, NMSHE) | హిమాలయ హిమానీనదాలు (glaciers) వెనక్కి తగ్గుతున్నాయా, ఎంత మేరకు తగ్గుతున్నాయో అంచనా వేయాలి; ఒక పర్యవేక్షణ నెట్‌వర్క్ ఏర్పాటు చేయాలి; సమాజ ఆధారిత నిర్వహణను (community-based management) ప్రోత్సహించాలి | దీన్ని DST నడుపుతోంది (2.4) |

| సంఖ్య | మిషన్ | NAPCCలో (2008) ముఖ్య లక్ష్యం | తర్వాతి లక్ష్యాలు లేదా లక్షణాలు (అధికారిక ప్రకటనలు) |
|---|---|---|---|
| 6 | హరిత భారత్ జాతీయ మిషన్ (National Mission for a Green India, GIM) | ఇది ప్రధానమంత్రి హరిత భారత్ ప్రచారాన్ని ఆధారం చేసుకుంది. 60 లక్షల హెక్టార్ల (6 million hectares) క్షీణించిన అటవీ భూమిలో అడవుల పెంపకం (afforestation) ఆ ప్రచారం లక్ష్యం. దేశ విస్తీర్ణంలో 33 శాతం అటవీ, వృక్ష విస్తీర్ణం (forest and tree cover) ఉండాలనేది జాతీయ లక్ష్యం; అప్పట్లో అడవుల కింద 23 శాతం విస్తీర్ణం ఉండేది | 50 లక్షల హెక్టార్లలో (5 million hectares) అటవీ లేదా వృక్ష విస్తీర్ణం పెరగాలి; ఇంకో 50 లక్షల హెక్టార్లలో అడవుల నాణ్యత మెరుగుపడాలి: మొత్తం 1 కోటి హెక్టార్లు(10 million hectares) (2.5) |
| 7 | సుస్థిర వ్యవసాయ జాతీయ మిషన్ (National Mission for Sustainable Agriculture, NMSA) | వాతావరణ మార్పును తట్టుకునే పంటలు కావాలి, ఉదాహరణకు వేడిని తట్టుకునే రకాలు; ఇతర పంటల సరళులు కావాలి; వర్షాధార వ్యవసాయంలో ఉత్పాదకత పెరగాలి; కొత్త రుణ, బీమా యంత్రాంగాలు రావాలి | 2014-15 నుంచి ఇది అమల్లో ఉంది (2.5) |
| 8 | వాతావరణ మార్పుపై వ్యూహాత్మక విజ్ఞాన జాతీయ మిషన్ (National Mission on Strategic Knowledge for Climate Change, NMSKCC) | ఒక వాతావరణ శాస్త్ర పరిశోధన నిధి (Climate Science Research Fund) ఏర్పాటు కావాలి; విశ్వవిద్యాలయాల్లో వాతావరణ పరిశోధన విభాగాలు రావాలి; వెంచర్ క్యాపిటల్ ద్వారా ప్రైవేట్ నవకల్పనలకు ప్రోత్సాహం ఉండాలి | కనీసం 10 థీమాటిక్ నాలెడ్జ్ నెట్‌వర్క్‌లు (thematic knowledge networks), 50 చైర్ ప్రొఫెసర్ పదవులు (chair professorships), సుమారు 200 మంది శిక్షణ పొందిన నిపుణులు, కనీసం మూడు ప్రభుత్వ-ప్రైవేట్ భాగస్వామ్యాలు ఉండాలి |

## 2.4 మిషన్లను ఎవరు నడుపుతున్నారు

ప్రతి మిషన్‌ను దాని నోడల్ (nodal) మంత్రిత్వ శాఖ లేదా విభాగం పథకాలు, కార్యక్రమాల ద్వారా అమలు చేస్తుందని MoEFCC 2025 జూలై 24న రాజ్యసభలో ఇచ్చిన జవాబు చెబుతోంది. ప్రకటనలు, MoEFCC నడిపే NAPCC పోర్టల్ (portal) పేర్కొన్న శాఖలు ఇవి:

| మిషన్ | నోడల్ మంత్రిత్వ శాఖ లేదా విభాగం | ప్రకటన చెప్పే అదనపు విషయం |
|---|---|---|
| జాతీయ సౌర మిషన్ | నూతన, పునరుత్పాదక ఇంధన మంత్రిత్వ శాఖ (Ministry of New and Renewable Energy, MNRE) | వివరాలు టాపిక్ 117లో ఉన్నాయి |

| మిషన్ | నోడల్ మంత్రిత్వ శాఖ లేదా విభాగం | ప్రకటన చెప్పే అదనపు విషయం |
|---|---|---|
| NMEEE | విద్యుత్ మంత్రిత్వ శాఖ (Ministry of Power); ఈ శాఖ ఇంధన సమర్థత బ్యూరో (Bureau of Energy Efficiency, BEE) ద్వారా ఈ మిషన్‌ను నడుపుతుంది. BEE ఈ శాఖ కింద ఉన్న చట్టబద్ధ సంస్థ (statutory body) | PATను BEE నడుపుతోంది. దాని 2025 డాష్‌బోర్డ్ ప్రకారం ఇంధనం ఎక్కువగా వాడే 1,333 పరిశ్రమలు PAT పరిధిలో ఉన్నాయి; పారిశ్రామిక ఇంధన వినియోగంలో 55 శాతం దాని పరిధిలో ఉంది; ఆదా అయిన ఇంధనం 25.78 మిలియన్ టన్నుల చమురుకు సమానం (million tonnes of oil equivalent) |
| NMSH | గృహనిర్మాణ, పట్టణ వ్యవహారాల మంత్రిత్వ శాఖ (Ministry of Housing and Urban Affairs, MoHUA) | ఇది AMRUT, స్వచ్ఛ భారత్ మిషన్ (Swachh Bharat Mission), స్మార్ట్ సిటీస్ మిషన్ (Smart Cities Mission) ద్వారా పని చేస్తుంది |
| NWM | జల్ శక్తి మంత్రిత్వ శాఖ (Ministry of Jal Shakti); అందులోని జల వనరులు, నదుల అభివృద్ధి, గంగా పునరుజ్జీవన విభాగం (Department of Water Resources, River Development and Ganga Rejuvenation) దీన్ని చూస్తుంది | రాష్ట్ర ప్రత్యేక కార్యాచరణ ప్రణాళికల కోసం రాష్ట్రాలకు గ్రాంట్లు ఇస్తుంది (2.5) |
| NMSHE | శాస్త్ర, సాంకేతిక విభాగం (Department of Science and Technology, DST) | DST నడిపే రెండు మిషన్లలో ఇది ఒకటి |
| NMSKCC | DST | DST నడిపే రెండో మిషన్ ఇది |
| GIM | పర్యావరణ, అటవీ, వాతావరణ మార్పు మంత్రిత్వ శాఖ (Ministry of Environment, Forest and Climate Change, MoEFCC) | ఇప్పటివరకు 17 రాష్ట్రాలకు, ఒక కేంద్రపాలిత ప్రాంతానికి ₹982.34 కోట్లు విడుదల చేశారు (2025 జూలై 24) |
| NMSA | వ్యవసాయ, రైతు సంక్షేమ మంత్రిత్వ శాఖ (Ministry of Agriculture and Farmers Welfare) | పర్ డ్రాప్ మోర్ క్రాప్ (Per Drop More Crop), వర్షాధార ప్రాంత అభివృద్ధి (Rainfed Area Development) దీని పథకాల్లో ఉన్నాయి (2.5) |

## 2.5 గుర్తుంచుకోవాల్సిన మిషన్ వివరాలు

- **NWM ఐదు లక్ష్యాలు:** (1) ప్రజలందరికీ అందుబాటులో ఉండే సమగ్ర నీటి డేటాబేస్ (water database), జల వనరులపై వాతావరణ మార్పు ప్రభావ అంచనా ఉండాలి. (2) నీటి పరిరక్షణకు పౌరులు, రాష్ట్రాలు చర్యలు తీసుకోవాలి. (3) అతిగా వాడుకున్న (over-exploited) ప్రాంతాలతో సహా, ముప్పుకు తేలికగా లోనయ్యే ప్రాంతాల (vulnerable areas) మీద ప్రత్యేక దృష్టి పెట్టాలి. (4) నీటి వినియోగ సామర్థ్యం 20 శాతం పెరగాలి. (5) నదీ పరీవాహక స్థాయిలో (basin level) జల వనరుల నిర్వహణ జరగాలి. రాష్ట్ర ప్రత్యేక కార్యాచరణ ప్రణాళికలు (State Specific Action Plans) తయారు చేయడానికి రాష్ట్రాలకు గ్రాంట్లు అందుతాయి: "పెద్ద" రాష్ట్రానికి ₹50 లక్షలు, "చిన్న" రాష్ట్రానికి ₹30 లక్షలు. వర్షపు నీటి సేకరణ (rainwater harvesting) కోసం "జల్ శక్తి అభియాన్: క్యాచ్ ద రెయిన్" (Jal Shakti Abhiyan: Catch the Rain) 2021లో మొదలైంది.
- **GIM మూడు లక్ష్యాలు (MoEFCC FAQ):** పట్టికలోని 50 లక్షలు + 50 లక్షల హెక్టార్లు ఒకటి. సుమారు 30 లక్షల (3 million) కుటుంబాలకు అడవుల ఆధారిత జీవనోపాధి ఆదాయం పెరగాలి. 2020 నాటికి ఏటా అడవులు పీల్చుకునే CO2 పరిమాణం (sequestration) 50 నుంచి 60 మిలియన్ టన్నులు పెరగాలి. NAPCC చెప్పిన 60 లక్షల హెక్టార్లను, 33

శాతాన్ని వీటితో కలపకండి. 2021 నుంచి 2030 వరకు సవరించిన మిషన్ పత్రం (MoEFCC; 2026లో NAPCC పోర్టల్‌లో ఉంది) GIMతో పాటు అనుసంధానించిన జాతీయ, రాష్ట్ర పథకాల ద్వారా 2 కోట్ల 40 లక్షల హెక్టార్లలో (24 million hectares) అడవుల పెంపకం, పునరుద్ధరణ చర్యల లక్ష్యాన్ని పెట్టుకుంది (పోర్టల్ 2030 నాటికి 2 కోట్ల నుంచి 2 కోట్ల 40 లక్షల హెక్టార్లుగా చూపిస్తుంది). ఇది దేశపు మొత్తం అటవీ, వృక్ష విస్తీర్ణం కాదు; ఇప్పటికే సాధించిన విస్తీర్ణమూ కాదు. 2021-30 కాలానికి GIM ప్రత్యేక అడవుల పెంపకం భాగం 10 లక్షల హెక్టార్లు(1.0 million hectares). 2030 నాటికి 2.5 నుంచి 3 బిలియన్ టన్నుల (billion tonnes) CO2కు సమానమైన అదనపు కార్బన్ నిల్వ (carbon sink) కూడా దాని లక్ష్యం. ఈ తర్వాతి లక్ష్యాలను మొదటి 50 లక్షలు + 50 లక్షల హెక్టార్లతో కలపకండి.

- **NMSA:** నేల ఆరోగ్య నిర్వహణ (soil health management), పొలాల్లో నీటి నిర్వహణ (farm water management) దీని భాగాల్లో ఉన్నాయి. నేల ఆరోగ్య కార్డులను (Soil Health Cards) 2015 ఫిబ్రవరి నుంచి ఇస్తున్నారు. పర్ డ్రాప్ మోర్ క్రాప్ (Per Drop More Crop), వర్షాధార ప్రాంత అభివృద్ధి (Rainfed Area Development) దీని పథకాల్లో ఉన్నాయి (MoEFCC, 2025 ఆగస్టు).
- **NMSKCC:** వాతావరణ మార్పు విషయంలో శాస్త్ర, సాంకేతిక రంగాల్లో మనుషుల సామర్థ్యాన్ని, సంస్థల సామర్థ్యాన్ని పెంచడం దీని ముఖ్య లక్ష్యం. దీని కింద DST 18 సెంటర్స్ ఆఫ్ ఎక్సలెన్స్ (Centres of Excellence) ఏర్పాటు చేసింది (2025 జూలై 30).
- **NMEEE:** NAPCC చెప్పిన "మార్కెట్ యంత్రాంగం" ఆచరణలో PATగా రూపం తీసుకుంది. ఇంధనం ఎక్కువగా వాడే పెద్ద పరిశ్రమలు సాధించిన ఇంధన ఆదాలను ధ్రువీకరిస్తారు. ఆ సర్టిఫికెట్లను ఇంధన ఆదా సర్టిఫికెట్లు(energy saving certificates, ESCerts) అంటారు. వాటిని అమ్ముకోవచ్చు, కొనుక్కోవచ్చు. PAT ఈ పరిశ్రమలకు లక్ష్యాలు పెడుతుంది; వీటిని "డిజిగ్నేటెడ్ కన్స్యూమర్స్" (designated consumers) అంటారు.

## 2.6 రాష్ట్ర ప్రణాళికలు, అడాప్టేషన్ నిధి

- **రాష్ట్ర వాతావరణ మార్పు కార్యాచరణ ప్రణాళికలు (State Action Plans on Climate Change, SAPCC):** ప్రతి రాష్ట్రం లేదా కేంద్రపాలిత ప్రాంతం NAPCCకి అనుగుణంగా తన సొంత ప్రణాళిక తయారు చేసుకుంటుంది. 2015 జూలై నాటికి సుమారు 27 రాష్ట్రాలకు, 5 కేంద్రపాలిత ప్రాంతాలకు ఇలాంటి ప్రణాళిక ఉంది (Arthapedia). 2022 మార్చి నాటికి 33 రాష్ట్రాలు/కేంద్రపాలిత ప్రాంతాలకు ఉంది. 2025 ఆగస్టు18 నాటికి 34 రాష్ట్రాలు/కేంద్రపాలిత ప్రాంతాలకు ఉంది; వాటిలో కొన్ని తమ ప్రణాళికలను సవరించుకున్నాయి (MoEFCC). అస్సాంకు (Assam) సవరించిన ప్రణాళిక ఉంది. దాని పేరు SAPCC 2.0; అది 2021 నుంచి 2030 వరకు ఉన్న కాలానికి.
- **వాతావరణ మార్పు అడాప్టేషన్ జాతీయ నిధి (National Adaptation Fund on Climate Change, NAFCC):** ఇది కేంద్ర రంగ పథకం (Central Sector Scheme). దీన్ని 2015 జూలైలో ఆమోదించారు; 2015-16లో ఏర్పాటు చేశారు. 2015-16, 2016-17 సంవత్సరాలకు దీనికి ₹350 కోట్లు కేటాయించారు. వాతావరణ మార్పు దుష్ప్రభావాలకు ముఖ్యంగా లోనయ్యే (particularly vulnerable) రాష్ట్రాలకు, కేంద్రపాలిత ప్రాంతాలకు ఇది సాయం చేస్తుంది. ఆ సాయం నిర్దిష్ట అడాప్టేషన్ ప్రాజెక్టుల రూపంలో అందుతుంది. జాతీయ వ్యవసాయ, గ్రామీణాభివృద్ధి బ్యాంకు (National Bank for Agriculture and Rural Development, NABARD) దీనికి జాతీయ అమలు సంస్థ (National Implementing Entity). 2018 ఫిబ్రవరి నాటికి ఈ నిధి ₹236.32 కోట్ల విలువైన 23 ప్రాజెక్టులను మంజూరు చేసింది. వాటిలో ఒకటి 2016-17లో ఆంధ్రప్రదేశ్‌కు వచ్చింది.

## 2.7 తొమ్మిదో మిషన్, NDCతో సంబంధం

- **మనిషి ఆరోగ్యం:** 2008 నాటి NAPCCలో ఎనిమిది మిషన్లు ఉన్నాయి. 2023, 2025 నాటి MoEFCC ప్రకటనలు, ఇతర ప్రకటనలు తొమ్మిది మిషన్లను చూపిస్తున్నాయి; కొత్తగా చేరింది మనిషి ఆరోగ్యం. తొమ్మిదింటిలో ఆరు మిషన్లు అడాప్టేషన్ మీద దృష్టి పెడతాయని MoEFCC 2025 జూలై 24న ఇచ్చిన జవాబు చెబుతోంది. ముప్పుకు తేలికగా లోనయ్యే వర్గాలు వాతావరణ మార్పును తట్టుకునేలా చేయడం వాటి ఉద్దేశం. ఆ ఆరు ఏవో ఆ జవాబు చెప్పలేదు. వాతావరణ మార్పు, మనిషి ఆరోగ్యంపై జాతీయ కార్యక్రమం (National Programme on Climate Change and Human Health, NPCCHH) ఆరోగ్య, కుటుంబ సంక్షేమ మంత్రిత్వ శాఖ (Ministry of Health and Family Welfare) కింద ఉంది. ఇది మొత్తం 36 రాష్ట్రాలు/కేంద్రపాలిత ప్రాంతాల్లో అమలవుతోంది.
- **ప్రస్తుత స్థితి:** 2022, 2023 నాటి ప్రకటనలు NAPCCని “an overarching framework for all climate actions” అని పేర్కొన్నాయి; అంటే అన్ని వాతావరణ చర్యలనూ కలుపుకునే చట్రం అది. MoEFCC 2025 జూలై, ఆగస్టుల్లో ఇచ్చిన జవాబులు దాని మిషన్ల పని గురించి చెప్పాయి. సవరించిన ప్రణాళికను అవి ప్రకటించలేదు. **2022 ఆగస్టు సవరించిన NDCలో 2030 లక్ష్యాలు** (కేంద్ర మంత్రివర్గ ఆమోదం 2022 ఆగస్టు3):
- GDP ఉద్గార తీవ్రత 2030 నాటికి 2005 స్థాయి కన్నా 45 శాతం తగ్గాలి.
- సాంకేతిక పరిజ్ఞాన బదిలీ, గ్రీన్ క్లైమేట్ ఫండ్‌తో సహా తక్కువ వ్యయంతో అంతర్జాతీయ ఆర్థిక సహాయం తోడ్పాటుతో, 2030 నాటికి మొత్తం స్థాపిత విద్యుత్ సామర్థ్యంలో సుమారు 50 శాతం శిలాజేతర వనరుల నుంచి ఉండాలి.
- అటవీ, వృక్ష కవచం ద్వారా 2030 నాటికి 2.5 నుంచి 3 బిలియన్ టన్నుల CO2 సమానమైన **అదనపు** కార్బన్ నిల్వ ఏర్పడాలి.

**2026 ఏప్రిల్ NDCలో 2035 లక్ష్యాలు** (కాలం 2031-2035; కేంద్ర మంత్రివర్గ ఆమోదం 2026 మార్చి 25):

- GDP ఉద్గార తీవ్రత 2035 నాటికి 2005 స్థాయి కన్నా 47 శాతం తగ్గాలి.
- సాంకేతిక పరిజ్ఞాన బదిలీ, తక్కువ వ్యయంతో అంతర్జాతీయ ఆర్థిక సహాయం తోడ్పాటుతో, 2035 నాటికి మొత్తం స్థాపిత విద్యుత్ సామర్థ్యంలో సుమారు 60 శాతం శిలాజేతర వనరుల నుంచి ఉండాలి.
- అటవీ, వృక్ష కవచం ద్వారా 2035 నాటికి **2005 ఆధార స్థాయితో పోలిస్తే** 3.5 నుంచి 4.0 బిలియన్ టన్నుల CO2 సమానమైన కార్బన్ నిల్వ ఏర్పడాలి.

**కొలమానాలను సరిగ్గా చదవండి.** ఉద్గార తీవ్రత అంటే GDP యూనిట్‌కు ఉద్గారాలు; మొత్తం ఉద్గారాల్లో సంపూర్ణ కోత కాదు. స్థాపిత విద్యుత్ సామర్థ్యం వేరు, ఉత్పత్తి చేసిన విద్యుత్ వేరు. ఇవి లక్ష్యాలు; సాధించిన ఫలితాల ప్రకటనలు కావు. రెండు కార్బన్ నిల్వ లక్ష్యాల పదప్రయోగాన్ని వేరుగా ఉంచండి; రెండింటికీ ఒకే ఆధార స్థాయిని ఊహించకండి. సాధన ప్రశ్న ప్రత్యేకంగా 2022 ఆగస్టు సవరణను అడుగుతోంది. కాబట్టి దాని చారిత్రక సందర్భం, జవాబులోని 2005 ఆధార సంవత్సరం మారవు.

2070 నాటికి నెట్ జీరో దీర్ఘకాల లక్ష్యం. LIFE అంటే పర్యావరణం కోసం జీవనశైలి. వాతావరణ కట్టుబాట్ల అమలుకు NAPCC మిషన్లు తోడ్పడతాయి; NDCల పూర్తి వివరాలు టాపిక్ 307లో ఉన్నాయి.

## 3. అదనపు విభాగం: కాలక్రమం, 2007 నుంచి 2025 వరకు

| తేదీ | జరిగిన విషయం |
|---|---|
| 2007 జూలై 13 | PMCCC మొదటి సమావేశం జరిగింది; ఒక జాతీయ పత్రం తయారు చేయాలని అది నిర్ణయించింది |
| 2008 జూన్ 30 | ప్రధానమంత్రి ఎనిమిది జాతీయ మిషన్లతో NAPCCని విడుదల చేశారు |
| 2008 డిసెంబర్ | మిషన్ పత్రాలను PMCCCకి సమర్పించాల్సిన గడువు ఇది |
| 2010 జూన్ | సుస్థిర ఆవాసంపై జాతీయ మిషన్‌ను PMCCC ఆమోదించింది |
| 2011 | ఈ ఏడాది నుంచి NMEEE అమలవుతోంది |
| 2014-15 | NMSA అమల్లోకి వచ్చింది |
| 2015 ఫిబ్రవరి | నేల ఆరోగ్య కార్డులు ఇవ్వడం మొదలైంది |
| 2015 | 2022 కోసం పెట్టుకున్న సౌర లక్ష్యాన్ని 20 GW నుంచి 100 GWకి పెంచారు |
| 2015 జూలై | NAFCCని ఆమోదించారు; సుమారు 27 రాష్ట్రాలకు, 5 కేంద్రపాలిత ప్రాంతాలకు SAPCCలు ఉన్నాయి |
| 2018 ఫిబ్రవరి | ₹236.32 కోట్ల విలువైన 23 NAFCC ప్రాజెక్టులు మంజూరయ్యాయి |
| 2021 | “జల్ శక్తి అభియాన్: క్యాచ్ ద రెయిన్” మొదలైంది |
| 2022 మార్చి | 33 రాష్ట్రాలు/కేంద్రపాలిత ప్రాంతాలకు SAPCCలు ఉన్నాయి |
| 2022 ఆగస్టు3 | భారతదేశ సవరించిన NDCని కేంద్ర మంత్రివర్గం ఆమోదించింది |
| 2023 మార్చి | ప్రకటనలు మనిషి ఆరోగ్యంతో కలిపి తొమ్మిది మిషన్లను చూపించాయి |
| 2025 జూలై 24 | MoEFCC: తొమ్మిది మిషన్లు ఉన్నాయి; ప్రతి దాన్నీ దాని నోడల్ మంత్రిత్వ శాఖ లేదా విభాగం నడుపుతోంది |
| 2025 ఆగస్టు18 | MoEFCC: 34 రాష్ట్రాలు/కేంద్రపాలిత ప్రాంతాలకు SAPCCలు ఉన్నాయి |

ఈ పట్టికను ఎలా చదవాలి:

- ప్రణాళిక 2008లో వచ్చింది. కానీ దాని మిషన్లు వేర్వేరు సమయాల్లో మొదలయ్యాయి: ఆవాసం మిషన్‌కు 2010లో ఆమోదం వచ్చింది; ఇంధన సమర్థత మిషన్ 2011 నుంచి అమలవుతోంది; వ్యవసాయ మిషన్ 2014-15 నుంచి అమలవుతోంది.
- అడాప్టేషన్ వైపు పని తర్వాత పెరిగింది: SAPCCలు సుమారు 32 రాష్ట్రాలు, కేంద్రపాలిత ప్రాంతాల (2015) నుంచి 34కి (2025) విస్తరించాయి. వాటి ప్రాజెక్టులకు NAFCC నిధులు ఇస్తుంది.

## 4. పరీక్షలో తరచూ తప్పు చేసే మూడు చోట్లు

1. **"అన్ని మిషన్లనూ MoEFCCయే నడుపుతుంది" అనుకోవడం.** హరిత భారత్ మిషన్‌ను MoEFCC నడుపుతుంది; ప్రణాళికను సమన్వయం చేస్తుంది. కానీ ప్రతి మిషన్‌కు దాని సొంత నోడల్ మంత్రిత్వ శాఖ లేదా విభాగం ఉంది: సౌర మిషన్‌కు MNRE; ఇంధన సమర్థత మిషన్‌కు BEE ద్వారా విద్యుత్ మంత్రిత్వ శాఖ; ఆవాసం మిషన్‌కు MoHUA. హిమాలయ మిషన్, వ్యూహాత్మక విజ్ఞాన మిషన్ అనే రెండు మిషన్లను DST నడుపుతుంది.
2. **హరిత భారత్ అంకెలను కలగాపులగం చేయడం.** ఇవి మూడు వేర్వేరు అంకెలు: NAPCC చెప్పిన 60 లక్షల హెక్టార్ల అడవుల పెంపకం (ప్రధానమంత్రి అంతకు ముందు ప్రకటించిన ప్రచారం); అటవీ, వృక్ష విస్తీర్ణం 33 శాతం ఉండాలనే జాతీయ లక్ష్యం (అప్పట్లో ఉన్నది 23 శాతం); మిషన్ సొంత లక్ష్యమైన 50 లక్షలు + 50 లక్షల హెక్టార్లు వీటిలో మొదటి 50 లక్షల హెక్టార్లు విస్తీర్ణం పెంచడానికి ఉద్దేశించినవి; రెండో 50 లక్షల హెక్టార్లు నాణ్యత పెంచడానికి ఉద్దేశించినవి.
3. **"ఎనిమిది మిషన్లు కాబట్టి ఆరోగ్యం వాటిలో ఉండదు" అనుకోవడం.** 2008 నాటి ప్రణాళికలో ఎనిమిది మిషన్లు ఉన్నాయి. 2023, 2025 నాటి అధికారిక ప్రకటనలు మనిషి ఆరోగ్యంతో కలిపి తొమ్మిది మిషన్లను చూపిస్తున్నాయి. దాని కార్యక్రమమైన NPCCHHను ఆరోగ్య మంత్రిత్వ శాఖ మొత్తం 36 రాష్ట్రాలు/కేంద్రపాలిత ప్రాంతాల్లో నడుపుతోంది. 2008 నాటి ప్రణాళిక గురించి అడిగితే ఎనిమిది అని రాయాలి; ఇప్పటి జాబితా గురించి అడిగితే తొమ్మిది అని రాయాల్సి రావచ్చు.

## 7. ఆధారాలు

### 7.1 ఆధారాల పట్టిక

**S1**

Government of India, Prime Minister's Council on Climate Change, "National Action Plan on Climate Change" (2008), with its technical document (copy hosted by Climate Policy Radar). https://cdn.climatepolicyradar.org/navigator/IND/2008/national-action-plan-on-climate-change_e519421f95914b49614d76d4d62f2456.pdf

First PMCCC meeting of 13 July 2007; co-benefits approach; per capita pledge (quoted); CBDR-RC in the technical document; the principles; the eight missions and their goals (solar 1,000 MW CSP and 1,000 MW a year of PV by 2017; the market mechanism and other energy efficiency initiatives; ECBC, urban waste and public transport; 20 per cent water use efficiency; glacier assessment, monitoring network and community-based management; 6 million hectares, 33 and 23 per cent; climate-resilient crops, rainfed farming, credit and insurance; Climate Science Research Fund, university units, venture capital); mission documents by December 2008; 11th and 12th Plan time frame; annual public reporting; the MoEF's coordination unit for the plan

---

**S2**

Ministry of Environment, Forest and Climate Change (MoEFCC), "Frequently Asked Questions (FAQs): National Action Plan on Climate Change (NAPCC)", 1 December 2021 (PIB document). https://static.pib.gov.in/WriteReadData/specificdocs/documents/2021/dec/doc202112101.pdf

Release by the Prime Minister on 30 June 2008; purpose; six principles; solar target raised from 20 GW to 100 GW in 2015; NMEEE since 2011 and its four initiatives; NMSH approved in June 2010; NWM's five goals; GIM's three objectives (5 plus 5 million hectares, 3 million households, 50 to 60 million tonnes by 2020); NMSA from 2014-15, its components and Soil Health Cards from February 2015; NMSKCC targets

---

**S3**

Indian Economic Service, Arthapedia, "National Action Plan on Climate Change (NAPCC)" (contributed by Surbhi Jain, IES). https://ies.gov.in/arthapedia/concept/national-action-plan-climate-change-napcc

Release on 30 June 2008; PMCCC's oversight; the seven principles; about 27 States and 5 UTs with SAPCCs as of July 2015

**S4**

PIB (MoEFCC), "Parliamentary Question: National Action Plan on Climate Change", 18 August 2025, Release ID 2157522. https://www.pib.gov.in/PressReleasePage.aspx?PRID=2157522

34 States/UTs with SAPCCs, some updated; NMSA schemes (Per Drop More Crop, Rainfed Area Development)

**S5**

PIB (MoEFCC), "Action plan to reduce carbon emission", 21 March 2022, Release ID 1807648. https://www.pib.gov.in/Pressreleaseshare.aspx?PRID=1807648&reg=48&lang=2

Eight missions; NAPCC as the overarching framework; 33 States/UTs with SAPCCs

**S6**

PIB (MoEFCC), "Parliament Question: Measures related to climate change", 24 July 2025, Release ID 2147752. https://www.pib.gov.in/PressReleasePage.aspx?PRID=2147752&reg=3&lang=2

Nine missions with human health; six focused on adaptation; implementation by nodal ministries or departments; MNRE, MoHUA (AMRUT, Swachh Bharat Mission, Smart Cities Mission) and DST named; NPCCHH in all 36 States/UTs; GIM funds of ₹982.34 crore to 17 States and one UT; NWM grants of ₹50 lakh and ₹30 lakh; Catch the Rain (2021)

**S7**

PIB (MoEFCC), "Protection and Conservation of Ecosystem", 4 December 2023, Release ID 1982307. https://www.pib.gov.in/PressReleasePage.aspx?PRID=1982307&reg=3&lang=2

Green India Mission as one of the eight NAPCC missions; missions implemented by nodal ministries; DST implements NMSHE and NMSKCC

**S8**

PIB (Ministry of Science and Technology), "Parliament Question: National Mission on Strategic Knowledge for Climate Change", 30 July 2025, Release ID 2150127. https://www.pib.gov.in/PressReleasePage.aspx?PRID=2150127&reg=3&lang=2

DST implements NMSKCC; its main objective of building human and institutional S&T capacity; 18 Centres of Excellence

**S9**

PIB (Ministry of Development of North Eastern Region), "Vulnerability to Climate Change", 16 March 2023, Release ID 1907725. https://www.pib.gov.in/PressReleaseIframePage.aspx?PRID=1907725

Nine missions including health; "an overarching framework for all climate actions"; Assam's SAPCC 2.0 for 2021 to 2030

**S10**

PIB (MoEFCC), "Government has established National Adaptation Fund on Climate Change: Javadekar", 4 August 2015. https://www.pib.gov.in/newsite/printrelease.aspx?relid=124326&reg=48&lang=2

NAFCC approved in July 2015; ₹350 crore for 2015-16 and 2016-17; to assist States and UTs particularly vulnerable to climate change; NABARD as National Implementing Entity

**S11**

PIB (MoEFCC), "National Adaptation Fund for Climate Change", 5 February 2018, Release ID 1519143. https://www.pib.gov.in/pressreleaseshare.aspx?prid=1519143&reg=48&lang=2

Central Sector Scheme set up in 2015-16; concrete adaptation activities; NABARD; 23 projects worth ₹236.32 crore from 2015-16 to 2017-18; Andhra Pradesh project in 2016-17

**S12**

PIB (Cabinet), "Cabinet approves India's Updated Nationally Determined Contribution to be communicated to the United Nations Framework Convention on Climate Change", 3 August 2022, Release ID 1847812. https://www.pib.gov.in/PressReleasePage.aspx?PRID=1847812

45 per cent cut in emissions intensity of GDP from the 2005 level by 2030; about 50 per cent cumulative installed capacity from non-fossil sources by 2030; net zero by 2070; LIFE

**S13**

Bureau of Energy Efficiency, "Perform Achieve Trade (PAT)" (page last updated 24 October 2026). https://beeindia.gov.in/en/programmes/perform-achieve-and-trade-pat

BEE as a statutory body under the Ministry of Power running PAT; ESCerts; 2025 dashboard: 1,333 energy-intensive industries, 55 per cent of industrial energy consumption, 25.78 million toe saved

**S14**

National Water Mission, website. https://nwm.gov.in/

The NAPCC's aim to increase water use efficiency by 20 per cent through regulatory mechanisms, differential entitlements and pricing

**S15**

Pew Center on Global Climate Change, summary "National Action Plan on Climate Change" (2008; hosted by India Water Portal). https://oldiwp.indiawaterportal.org/sites/default/files/iwp/uploads/2008/07/national-action-plan-on-climate-change.pdf

Cross-check of the co-benefits sentence, the per capita pledge, the eight missions running through 2017, 6 million hectares and 23 to 33 per cent

**S16**

MoEFCC, NAPCC portal, "National Water Mission". https://napccindia.moef.gov.in/napcc/mission/nwm

Nodal ministry of the NWM: Department of Water Resources, River Development and Ganga Rejuvenation, Ministry of Jal Shakti; the five goals, including the 20 per cent gain in water use efficiency

**S17**

MoEFCC, NAPCC portal, "National Mission for Sustainable Agriculture". https://napccindia.moef.gov.in/napcc/mission/nmsa

Nodal ministry of the NMSA: Ministry of Agriculture and Farmers Welfare

**S18**

MoEFCC, NAPCC portal, "National Mission for a Green India". https://napccindia.moef.gov.in/napcc/mission/nmgi

Nodal ministry of the GIM: MoEFCC

**S19**

MoEFCC, NAPCC portal, “National Mission for Enhanced Energy Efficiency”. https://napccindia.moef.gov.in/napcc/mission/nmeee

Nodal ministry of the NMEEE: Ministry of Power, with BEE as implementing agency; its four initiatives, PAT among them; PAT sets targets for designated consumers and creates tradable ESCerts

**S20**

MoEFCC, National Mission for a Green India, revised mission document for 2021-2030, printed pages 3 and 40. https://napccindia.moef.gov.in/uploads/2026/09/1789207182206-03-green-india-revised-mission.pdf

24 million hectare afforestation/restoration intervention target through GIM and converging national/State schemes; GIM-specific afforestation 1.0 million hectares, 2021-30; not total national forest cover or achieved area; additional 2030 carbon-sink target

**S21**

Government of India, Updated First NDC, August 2022, items 3-5, printed page 2. https://www.unfccc.int/sites/default/files/NDC/2022-08/India%20Updated%20First%20Nationally%20Determined%20Contrib.pdf

2030 intensity and capacity targets, finance/technology condition including GCF, and additional 2.5-3 billion tonne sink

**S22**

Government of India, NDC 2031-2035, April 2026, printed pages 9 and 17. https://www.unfccc.int/sites/default/files/2026-04/INDIA%20NDC%202031-35.pdf

2035 targets: 47 per cent intensity below 2005, about 60 per cent capacity with finance/technology condition, sink 3.5-4.0 billion tonnes relative to 2005

**S23**

PIB, Cabinet approval of India’s NDC for 2031-2035, 25 March 2026, Release ID 2245209. https://www.pib.gov.in/PressReleasePage.aspx?PRID=2245209&lang=1&reg=20

Cabinet approval date and three 2035 target metrics

**S24**

National Water Mission, Comprehensive Mission Document, Volume I, April 2011, executive summary and Goal 1. https://napccindia.moef.gov.in/resources/pdfs/nwm-mission-document-volume-1.pdf

First goal includes both a public comprehensive water database and assessment of climate-change impacts on water resources

# Topic 208
# వ్యక్తుల మధ్య నైపుణ్యాలు సమాచార ప్రసారం శ్రద్ధగా వినడం

Day 21 · General Mental Ability: Reasoning & Psychological | Item 17 · తెలుగు

## 1. ఒక్క వాక్యంలో భావన

మనుషుల మధ్య మాటల ద్వారా, మాటలు లేని సంకేతాల ద్వారా జరిగే సంభాషణను (communication) వ్యక్తుల మధ్య సంభాషణ (interpersonal communication) అంటారు; ఎదుటివారు చెప్పేదాన్ని కావాలని, మనసు పెట్టి అందుకోవడమే శ్రద్ధగా వినడం (active listening). పరీక్షలో సంభాషణ ప్రక్రియలోని అంశాలు, మాటలు లేని సంకేతాల రకాలు, వినడంలోని పద్ధతులు, వినడానికి అడ్డు వచ్చేవి, ప్రజా సేవ సందర్భాల్లో ఇవి ఎలా వర్తిస్తాయి అని అడుగుతారు.

## 2. రివిజన్ నోట్స్

### 2.1 ఇంతకు ముందు టాపిక్‌లు చెప్పింది

- **టాపిక్ 68 (భావోద్వేగ ప్రజ్ఞ, emotional intelligence):** తనలోనూ ఇతరుల్లోనూ ఉన్న భావోద్వేగాలను గమనించడం, వాటి మధ్య తేడా గుర్తించడం, ఆ సమాచారాన్ని ఆలోచనకూ చేతలకూ దారి చూపడానికి వాడుకోవడం. అక్కడ చూసిన NCERT మాట: భావోద్వేగ ప్రజ్ఞ ఉన్నవారు ఇతరుల హావభావాలను (body language), గొంతునూ స్వరాన్నీ, ముఖ కవళికలనూ గమనిస్తారు.
- **టాపిక్ 108 (నిర్ణయం తీసుకోవడం, decision making):** ఒక లక్ష్యాన్ని చేరడానికి, అందుబాటులో ఉన్న ప్రత్యామ్నాయాల్లో ఒక కార్యాచరణను ఎంచుకోవడం.
- **టాపిక్ 128 (భావోద్వేగాలను గుర్తించడం):** ఒక సందర్భం చెప్పే సంకేతాలు అన్నీ, అంటే మాటలు, గొంతులోని స్వరం (tone), భంగిమ (posture), చేతలు, ఆ సందర్భం: వీటన్నింటినీ అన్నిటికన్నా బాగా వివరించే భావానికి పేరు చెప్పడం.
- **టాపిక్ 138 (సాంఘిక ప్రజ్ఞ, social intelligence):** మనుషులను అర్థం చేసుకుని, వారితో వ్యవహరించేటప్పుడు తెలివిగా నడుచుకోవడం. అందులో వినడం (listening) ఒక భాగం. గోల్‌మన్ (Goleman) దీన్ని "శ్రుతి కలపడం" (attunement) అంటాడు; అంటే పూర్తి శ్రద్ధతో వినడం. ఆ భాగాన్నే ఈ టాపిక్ వివరంగా నేర్పుతుంది.

### 2.2 వ్యక్త్యంతర నైపుణ్యాలు, అవి ఎందుకు ముఖ్యం

- **వ్యక్తుల మధ్య సంభాషణ** అంటే వేర్వేరు మనుషుల మధ్య జరిగే సంభాషణ.
- **సంభాషణా సామర్థ్యం (communicative competence)** అంటే సమర్థంగా సంభాషించగల సామర్థ్యం. సంభాషణ నైపుణ్యాల్లో శాబ్దిక (verbal) నైపుణ్యాలూ ఉన్నాయి, అశాబ్దిక (non-verbal) నైపుణ్యాలూ ఉన్నాయి.
- **ఈ నోట్స్‌లో "వ్యక్త్యంతర నైపుణ్యాలు" (interpersonal skills) అనే మాటను ఇలా వాడుతున్నాం:** ఇతరులతో ముఖాముఖి వ్యవహరించేటప్పుడు ఒక వ్యక్తి వాడే నైపుణ్యాలు. వాటిలో రెండింటిని ఈ టాపిక్ తీసుకుంటుంది: సంభాషించడం, వినడం. దృఢంగా చెప్పడం (assertiveness), సంప్రదింపులు (negotiation), ఘర్షణ పరిష్కారం (conflict resolution) 53వ రోజున (టాపిక్ 528) వస్తాయి. జట్టుగా పనిచేయడం (teamwork) 86వ రోజున (టాపిక్ 858) వస్తుంది.

- రెండు పదాలను కలిపేయకండి: వ్యక్త్యంతర ప్రజ్ఞ (interpersonal intelligence) గార్డ్‌నర్ (Gardner) చెప్పినది (టాపిక్ 138); అది ఇతరులను అర్థం చేసుకునే సామర్థ్యం. వ్యక్త్యంతర నైపుణ్యాలు అంటే ఒక వ్యక్తి ఇతరులతో చేసేది.
- **ప్రజా సేవకుడికి ఇవి ఎందుకు కావాలి:** ప్రజా ప్రయోజనాల కోసం వాదించడంలో (public interest advocacy), సముదాయాలను సంఘటితం చేయడంలో (community organising) శ్రద్ధగా వినడాన్ని వాడతారు. రోగులతో మాట్లాడే వైద్య సిబ్బందీ దీన్ని వాడతారు; దీనివల్ల కలుగుతాయని చెప్పే ప్రయోజనాల్లో రోగులకు ఎక్కువ సంతృప్తి కలగడం ఒకటి. ఘర్షణలను పరిష్కరించడానికీ ఇది సాయపడుతుంది: ఒక పక్షం ఎదుటి పక్షాన్ని అర్థం చేసుకుంటే, సహకార వాతావరణం ఏర్పడవచ్చు.
- **ఉదాహరణ (వివరణ కోసం):** రేషన్ కార్డు కౌంటర్ దగ్గర ఒక పౌరుడు చెప్పేది పూర్తిగా విని, అడిగింది ఏమిటో సరిచూసుకునే గుమాస్తా ఆ పౌరుడికి రెండోసారి రావాల్సిన పని తప్పిస్తారు. పౌరుడు చెప్పడం పూర్తి కాకముందే జవాబు ఇచ్చే గుమాస్తా చాలాసార్లు అడగని ప్రశ్నకు జవాబు ఇస్తారు.

## 2.3 సంభాషణ: అర్థం, ప్రక్రియ

- **అర్థం (NCERT):** సంభాషణ అనేది ఒక ప్రక్రియ. అది తెలిసి జరగవచ్చు, తెలియకుండానూ జరగవచ్చు; కావాలని జరగవచ్చు, అనుకోకుండానూ జరగవచ్చు. ఇందులో భావాలు, ఆలోచనలు మాటల రూపంలో గానీ మాటలు లేని రూపంలో గానీ సందేశాలుగా వ్యక్తమవుతాయి. ఆ సందేశాలను పంపుతారు, అందుకుంటారు, అర్థం చేసుకుంటారు. మాట్లాడటం అనే క్రియ ఒక్కటే సంభాషణ కాదు. సంభాషణకు అందులో పాల్గొనేవారు అర్థాన్ని పంచుకోవడం కూడా కావాలి; అప్పుడే పంపిన సందేశం ఉద్దేశమే అందుకున్న సందేశంలోనూ ఉంటుంది.
- **షానన్ (Shannon), వీవర్ (Weaver) నమూనా (ఏకదిశ ప్రసార నమూనా, linear transmission model):** మూలం (source) ఒక సందేశాన్ని (message) తయారు చేస్తుంది. ట్రాన్స్‌మిటర్ (transmitter) దాన్ని ఒక సిగ్నల్‌గా (signal) మారుస్తుంది. అంతరాయం (noise) ఆ సిగ్నల్‌కు అడ్డు తగిలి దాన్ని వక్రీకరించవచ్చు. అందుకునేవారి (receiver) దగ్గర సిగ్నల్ మళ్లీ సందేశంగా మారి గమ్యాన్ని (destination) చేరుతుంది. క్లుప్తంగా: మూలం, సందేశం, ట్రాన్స్‌మిటర్ (ఎన్‌కోడర్, encoder), మాధ్యమం (channel), అంతరాయం, అందుకునేవారు (డీకోడర్, decoder), గమ్యం.
- **ష్రామ్ (Schramm):** మూలానికి ఒక ఆలోచన వచ్చి, దాన్ని సందేశం రూపంలో వ్యక్తం చేసినప్పుడు సంభాషణ మొదలవుతుంది. ఆలోచనను సందేశంగా మార్చడమే సంకేత రూపంలోకి మార్చడం (encoding). దీనికి ఒక కోడ్ (code), అంటే ఒక గుర్తుల వ్యవస్థ (sign system) కావాలి. సంభాషణ ఫలించాలంటే మూలానికీ గమ్యానికీ ఉన్న అనుభవ పరిధులు (fields of experience) ఒకదానితో ఒకటి కలిసి ఉండాలి.
- **పరస్పర చర్య నమూనాలు (interaction models)** సంభాషణను రెండు వైపులా జరిగేదిగా చూపిస్తాయి. అందుకునేవారి స్పందన తిరిగి మూలానికి చేరడమే ప్రతిస్పందన (feedback). మామూలు మాటామంతీ లాంటి చాలా రకాల సంభాషణలను వివరించడానికి ప్రతిస్పందన అవసరం.
- **NCERT చెప్పే ప్రక్రియ:** పంపేవారు సంకేత రూపంలోకి మారుస్తారు (ఆలోచనలను తీసుకుని, వాటికి అర్థం ఇచ్చి, సందేశ రూపంలో పెడతారు). అందుకునేవారు అర్థం విప్పుతారు (decoding; సందేశాన్ని అర్థమయ్యే రూపంలోకి మార్చుకుంటారు). సందేశం చేరిందని, దాని అర్థం విప్పారని ప్రతిస్పందన చూపిస్తుంది. పరిసరాల్లోని అంతరాయం (environmental noise) సందేశాన్ని వక్రీకరించగలదు.

ప్రక్రియ:

| సోపానం | అంశం | ఏం జరుగుతుంది |
|---|---|---|
| 1 | మూలం (పంపేవారు) | పంచుకోవాల్సిన ఒక ఆలోచన ఉంటుంది |

| సోపానం | అంశం | ఏం జరుగుతుంది |
|---|---|---|
| 2 | సంకేత రూపంలోకి మార్చడం | భాష లాంటి ఒక కోడ్ వాడి ఆలోచనను సందేశంగా మారుస్తారు |
| 3 | సందేశం | పంపేది ఇదే: మాటలు, గుర్తులు, సంకేతాలు |
| 4 | మాధ్యమం | సందేశం ప్రయాణించే దారి ఇది: ముఖాముఖి, టెలిఫోన్, ఉత్తరం |
| 5 | అంతరాయం | దారిలో సందేశం మీద పనిచేసి దాన్ని వక్రీకరించగలదు |
| 6 | అర్థం విప్పడం | అందుకునేవారు తమకు చేరినదాన్ని అర్థమయ్యే రూపంలోకి మార్చుకుంటారు |
| 7 | అందుకునేవారు | సందేశాన్ని అందుకుని సరిగ్గా గానీ తప్పుగా గానీ అర్థం చేసుకుంటారు |
| 8 | ప్రతిస్పందన | అందుకునేవారి స్పందన తిరిగి మూలానికి చేరుతుంది; ఈ సోపానం పరస్పర చర్య నమూనాల్లో ఉంటుంది, ఏకదిశ నమూనాలో ఉండదు |

- **ఉదాహరణ (వివరణ కోసం):** ఒక గ్రామ రెవెన్యూ అధికారి (మూలం) సరిగ్గా వినిపించని ఫోన్ లైన్ (అంతరాయం ఉన్న మాధ్యమం) మీద ఒక రైతుకు (అందుకునేవారు) “మ్యుటేషన్ పెండింగ్‌లో ఉంది” అని చెబుతారు. “మ్యుటేషన్” అనే మాట రైతుకు తెలియదు; అర్థం విప్పడం విఫలమవుతుంది. “నా భూమి పోయిందా?” అని రైతు అడగడమే ప్రతిస్పందన. సందేశం విఫలమైందని అది అధికారికి చూపిస్తుంది.

## 2.4 శాబ్దిక, అశాబ్దిక సంభాషణ

- **శాబ్దిక సంభాషణ** అంటే భాషా రూపంలో, అంటే భాష ద్వారా సందేశాలను ఇచ్చిపుచ్చుకోవడం. దీని ప్రధాన రూపాలు మాట్లాడటం, రాయడం; వాటికి జతగా ఉండేవి వినడం, చదవడం.
- **అశాబ్దిక సంభాషణ** అంటే భాష కాని మార్గాల ద్వారా సమాచారాన్ని ఇచ్చిపుచ్చుకోవడం.

| అశాబ్దిక సంకేతం రకం | ఇందులో ఏమేం ఉంటాయి | ప్రజా కార్యాలయంలో ఉదాహరణ (వివరణ కోసం) |
|---|---|---|
| కైనెసిక్స్ (kinesics) | శరీర ప్రవర్తన ఇందులో ఉంటుంది: సైగలు (gestures), భంగిమలు, నడక తీరు; నవ్వడం, ముఖం చిట్లించడం లాంటి ముఖ కవళికలు | ఒక అధికారి “చెప్పండి” అంటారు; కానీ వెనక్కి వాలి ఫోన్ వైపు చూస్తుంటారు. ఆయన మాటలకూ సంకేతాలకూ పొంతన లేదు |
| పారాలాంగ్వేజ్ (paralanguage; దీన్ని వోకాలిక్స్, vocalics అని కూడా అంటారు) | మాటలోని అశాబ్దిక అంశాలు ఇందులో ఉంటాయి: లయ, తీవ్రత, స్థాయి (pitch), ధారాళత, గొంతు గట్టిదనం | “రేపు రండి” అనే అవే మాటలు గట్టిగా, పై స్థాయిలో అన్నప్పుడు వెళ్లగొట్టినట్టు వినిపిస్తాయి |

| అశాబ్దిక సంకేతం రకం | ఇందులో ఏమేం ఉంటాయి | ప్రజా కార్యాలయంలో ఉదాహరణ (వివరణ కోసం) |
|---|---|---|
| ప్రాక్సెమిక్స్ (proxemics) | వ్యక్తిగత దూరాన్ని (personal space) ఎలా వాడతారో ఇందులో ఉంటుంది; మాట్లాడేవారి మధ్య దూరం వారి మధ్య ఉన్న పరిచయాన్ని, సాన్నిహిత్యాన్ని చూపిస్తుంది | ఒక అధికారి అర్జీదారును ఎత్తైన కౌంటర్‌కు అవతల దూరంగా నిలబెడతారు |
| హాప్టిక్స్ (haptics) | స్పర్శ ద్వారా అందే సమాచారం ఇందులో ఉంటుంది | ఒక వృద్ధ రోగి భుజం మీద డాక్టర్ చేయి వేస్తారు |

- **ఎంత భాగం అశాబ్దికం?** ఆలోచనలు, సమాచారంలో ఎక్కువ భాగం అశాబ్దికంగానే అందుతుందని రే బర్డ్‌విజిల్ (Ray Birdwhistell) భావించాడు. కొన్ని గైడ్ పుస్తకాలు ఈ వాటాకు ఒక స్థిరమైన శాతం ఇస్తాయి. ఈ నోట్స్ కోసం వాడిన ఆధారాలు అన్ని సంభాషణలకూ వర్తించే కొలిచిన వాటా ఏదీ ఇవ్వడం లేదు. కాబట్టి అలాంటి శాతాన్ని వాస్తవంగా చెప్పకండి.
- **హావభావాలు (body language; NCERT):** మాటలు కాకుండా మనుషులు ఇచ్చిపుచ్చుకునే సందేశాలు అన్నీ హావభావాలే. ఒక్క సంకేతం సరిపోదు. సైగలు, భంగిమ, కళ్లలోకి చూడటం (eye contact), వేసుకున్న బట్టలు, కదలికలు: వీటన్నింటినీ కలిపి చూడాలి.
- **పొంతన (congruency; NCERT):** మాటలతో చెప్పేదానికీ (శాబ్దిక సంభాషణ), మాటలు లేకుండా చూపించేదానికీ (అశాబ్దిక సంభాషణ) మధ్య ఉండే పొందిక ఇది. మాటలు ఒకటి చెప్పి సంకేతాలు ఇంకొకటి చెబితే రెండింటినీ చదవండి: టాపిక్ 128 అడిగింది మాటలను మాత్రమే వివరించే భావాన్ని కాదు; చెప్పిన సంకేతాలు అన్నింటినీ వివరించే భావాన్ని.

## 2.5 వినడం, శ్రద్ధగా వినడం

- **చెవికి వినబడటం (hearing), వినడం (listening) ఒకటి కాదు (NCERT).** చెవికి వినబడటం ఒక జీవ సంబంధమైన (biological) క్రియ: ఇందులో సందేశం జ్ఞానేంద్రియాల ద్వారా అందుతుంది. వినడంలో సందేశాన్ని అందుకోవడం, దాని మీద శ్రద్ధ పెట్టడం, దానికి అర్థం ఇవ్వడం, స్పందించడం అన్నీ ఉంటాయి. వినడానికి శ్రద్ధ (attentiveness) కావాలి.
- **శ్రద్ధగా వినడం** అంటే సంభాషణలో కావాలని, మనసు పెట్టి పాల్గొనడం. అపార్థాలను తొలగించడం, ఆలోచనలను (thoughts), విషయాలను చూసే తీరును (perceptions), భావనలను (ideas) స్పష్టం చేయడం దీని లక్ష్యం. ఈ పదం మనోవిజ్ఞాన శాస్త్రవేత్తలు కార్ల్ రోజర్స్ (Carl Rogers), రిచర్డ్ ఫార్సన్ (Richard Farson) రాసిన “Active Listening” అనే వ్యాసం నుంచి వచ్చింది. వినేవారు శ్రద్ధగా ఉండాలి, తీర్పులు చెప్పకూడదు, మధ్యలో అడ్డు తగలకూడదు అని ఇది కోరుతుంది. ఓపిక, విశ్లేషించడం, స్పందించడం కూడా కావాలని NCERT చెబుతుంది.

| పద్ధతి | వినేవారు ఏం చేస్తారు |
|---|---|
| శ్రద్ధ పెట్టడం (attending) | సందేశం మీద శ్రద్ధ పెడతారు; ఆ క్షణం మీదే మనసు నిలుపుతారు; స్పందనకు సమయం ఇస్తారు |
| తీర్పు చెప్పకుండా ఆగడం (withholding judgement) | ఎదుటివారు చెప్పేదాని మీద తీర్పు చెప్పరు |
| సొంత మాటల్లో తిరిగి చెప్పడం (paraphrasing) | మాట్లాడినవారి సందేశాన్ని వినేవారు తమ సొంత మాటల్లో చెబుతారు |
| భావాలను ప్రతిబింబించడం (reflecting feelings) | మాట్లాడినవారు బయటికి చెప్పినా చెప్పకపోయినా వారి భావాలను గుర్తిస్తారు |

| పద్ధతి | వినేవారు ఏం చేస్తారు |
|---|---|
| స్పష్టత కోసం అడగడం (clarifying) | చెప్పినది సరిగ్గా అర్థమైందో లేదో తేల్చుకోవడానికి ప్రశ్నలు అడుగుతారు |
| వివరంగా జవాబు చెప్పే ప్రశ్నలు (open-ended questions) | మాట్లాడేవారు తమ జవాబును విస్తరించి చెప్పేలా ప్రశ్నలు అడుగుతారు |
| సారాంశం చెప్పడం (summarising) | సందేశంలోని ప్రధాన అంశాలు, ఉద్దేశం ఏమిటని తాము అనుకుంటున్నారో క్లుప్తంగా చెబుతారు |
| అశాబ్దిక సంకేతాలు | కళ్లలోకి చూడటం, తగిన హావభావాలు వాడతారు; ఇవి మాట్లాడేవారికి ప్రతిస్పందనగా కూడా పనిచేస్తాయి |

- **సహానుభూతితో వినడం (empathic listening; ఈ నోట్స్‌లో వాడే అర్థం):** ఇది ఒక రకం శ్రద్ధగా వినడం: ఇందులో వినేవారు వాస్తవాలతో పాటు మాట్లాడేవారి భావాల మీద కూడా శ్రద్ధ పెడతారు. భావాలను ప్రతిబింబించడం సహానుభూతిని (empathy) ఏర్పరచడానికి సాయపడుతుంది; దాంతో తన మాటకు విలువ ఇచ్చారని, అర్థం చేసుకున్నారని మాట్లాడేవారికి అనిపిస్తుంది. కార్ల్ రోజర్స్ మూడు సహాయక పరిస్థితులను (facilitative conditions) చెప్పాడు: సహానుభూతి, నిజాయితీ (genuineness), షరతులు లేని సానుకూల ఆదరణ (unconditional positive regard).
- **వినడానికి అడ్డు వచ్చే అవరోధాలు (barriers):**

| అవరోధం | ఏం జరుగుతుంది |
|---|---|
| ముందే తీర్పు ఇచ్చేయడం (prejudging) | ముందు నుంచీ ఉన్న పక్షపాతాల వల్ల వినేవారు ఎదుటివారి వాదనలో బలహీనతల కోసమే వింటారు; దాని బలాలను పట్టించుకోరు |
| వడపోత (filtering) | వినేవారు తాము వినాలని ఆశించిన దాని మీదే దృష్టి పెడతారు |
| పగటి కలలు (daydreaming) | వేరే విషయాల గురించిన ఆలోచనలు వస్తాయి; దృష్టి నిలవదు. ఒక పాఠ్యపుస్తకం అంచనా ప్రకారం మెదడు నిమిషానికి సుమారు 500 పదాలను ప్రాసెస్ చేయగలదు; మాట మాత్రం నిమిషానికి సుమారు 125 పదాల వేగంతో సాగుతుంది. దాంతో మనసు తేలికగా దారి తప్పుతుంది |
| జవాబును మనసులో సిద్ధం చేసుకోవడం (rehearsing) | వినేవారు వినడం మానేసి తాము ఇవ్వాల్సిన జవాబును సిద్ధం చేసుకోవడంలో మునిగిపోతారు |
| పరిసరాలకు, శరీరానికి సంబంధించినవి (environmental and physiological) | శబ్దం, ఫోన్ సిగ్నల్ సరిగ్గా లేకపోవడం ఇందులో ఉంటాయి; తలనొప్పి, ఆకలి, అలసట కూడా ఇందులోకే వస్తాయి |

- **ఉదాహరణ (వివరణ కోసం):** ఒక గ్రీవెన్స్ హియరింగ్‌లో "ఈ అర్జీల్లో ఎప్పుడూ అతిశయోక్తే ఉంటుంది" అని ముందే నిర్ణయించుకున్న అధికారి ముందే తీర్పు ఇచ్చేస్తున్నారు. తాను ఆశిస్తున్న సర్వే నంబర్ కోసం మాత్రమే వినే అధికారి వడపోత చేస్తున్నారు. అర్జీదారు ఇంకా మాట్లాడుతుండగానే తన ఉత్తర్వును సిద్ధం చేస్తున్న అధికారి జవాబును సిద్ధం చేసుకుంటున్నారు.

## 2.6 సంభాషణకు అవరోధాలు

| అవరోధం | అది ఏమిటి | ఉదాహరణ (వివరణ కోసం) |
|---|---|---|
| భౌతిక (physical) అవరోధం | అంతరాయం ఇది: సందేశం అందుకునేవారిని చేరే దారిలో దానికి అడ్డు తగిలి దాన్ని వక్రీకరించే ప్రభావాలు; ఫోన్ కాల్‌లో వచ్చే గరగర శబ్దాలు దీనికి ఉదాహరణ | జనం కిక్కిరిసిన బస్టాండ్‌లో ఎవరికీ అర్థం కాని ఒక ప్రకటన వస్తుంది |
| అర్థ సంబంధ (semantic) అవరోధం | అందుకునేవారికి తెలియని పదాలను గానీ, ఒకటి కన్నా ఎక్కువ అర్థాలు వచ్చే మాటలను గానీ సందేశం వాడుతుంది. అలాంటి తెలియని పదాలుగా NCERT వీటిని చెబుతుంది: యాస (slang); ఒక సంస్కృతికి లేదా ప్రాంతానికి ప్రత్యేకమైన పదాలు; ఇబ్బంది కలిగించే విషయాన్ని మెత్తగా చెప్పే మాటలు (euphemisms) | ఏం తొలగిస్తారో చెప్పకుండా "తొలగింపు కోసం దరఖాస్తు చేయండి" అని ఒక నోటీసు గ్రామస్థులకు చెబుతుంది |
| మానసిక (psychological) అవరోధం | దృష్టి మళ్లడం, ఎంపిక చేసిన గ్రహణం (selective perception), ప్రతిస్పందనను పట్టించుకోకపోవడం ఇందులో ఉంటాయి | ఆసుపత్రి కౌంటర్ దగ్గర కంగారుపడుతున్న ఒక తల్లి "సీరియస్" అనే మాటను మాత్రమే పట్టుకుంటారు; మిగతాది ఆమె మనసుకు ఎక్కదు |
| సాంస్కృతిక (cultural) అవరోధం | రెండు వైపుల మధ్య పెద్ద సాంస్కృతిక తేడాలు ఉంటాయి | ఒక సముదాయంలో మర్యాదగా ఉండే సైగ గానీ పిలిచే తీరు గానీ ఇంకో సముదాయంలో అమర్యాదగా అనిపిస్తుంది |

## 2.7 తరచూ కలిపేసే జంటలు

| కలిపేసే జంట | తేడా |
|---|---|
| చెవికి వినబడటం, వినడం | చెవికి వినబడటం అంటే జ్ఞానేంద్రియాల ద్వారా సందేశం అందే జీవ సంబంధమైన క్రియ. వినడంలో దానికి తోడు శ్రద్ధ, అర్థం ఇవ్వడం, స్పందన ఉంటాయి |
| సొంత మాటల్లో తిరిగి చెప్పడం, సారాంశం చెప్పడం | మొదటిది ఒక సందేశాన్ని వినేవారి మాటల్లో మళ్లీ చెబుతుంది; రెండోది మొత్తం సందేశంలోని ప్రధాన అంశాలను, ఉద్దేశాన్ని చెబుతుంది. సారాంశం సాధారణంగా చివర్లో వస్తుంది |
| భావాలను ప్రతిబింబించడం, స్పష్టత కోసం అడగడం | ప్రతిబింబించడం మాటల వెనక ఉన్న భావానికి పేరు పెడుతుంది; స్పష్టత కోసం అడగడం విషయం సరిగ్గా తెలుసుకోవడానికి ప్రశ్నలు వేస్తుంది |
| వడపోత, ముందే తీర్పు ఇచ్చేయడం | వడపోతలో వినేవారు తాము వినాలని ఆశించిన దాన్నే ఉంచుకుంటారు; ముందే తీర్పు ఇచ్చేయడంలో అంతకు ముందే ఉన్న పక్షపాతం వల్ల మాట్లాడేవారి బలహీనతల కోసమే వింటారు |
| ప్రాక్సెమిక్స్, కైనెసిక్స్ | ప్రాక్సెమిక్స్ దూరం, వ్యక్తిగత దూరం గురించినది; కైనెసిక్స్ శరీర కదలికలు, ముఖ కవళికల గురించినది |

| కలిపేసే జంట | తేడా |
|---|---|
| వ్యక్త్యంతర ప్రజ్ఞ, వ్యక్త్యంతర నైపుణ్యాలు | మొదటిది ఒక సామర్థ్యం (గార్డ్‌నర్); రెండోది ఒక వ్యక్తి ఇతరులతో చేసేది |

## 3. అదనపు విభాగం: ఒక గ్రీవెన్స్ హియరింగ్, సోపానాల వారీగా

రామయ్య అనే ఒక రైతు మండల గ్రీవెన్స్ హియరింగ్‌కు వస్తారు. ఆయనకు రావాల్సిన పంట నష్టపరిహారం ఇంకా అందలేదు. 2.3లోని ప్రక్రియను, 2.5లోని పద్ధతులను ఒకే సమావేశంలో ఈ సోపానాలు చూపిస్తాయి.

1. **ఆయన మాట్లాడక ముందు (శ్రద్ధ పెట్టడం; అశాబ్దిక సంకేతాలు).** అధికారి ఫైలును పక్కన పెడతారు. ఆయన వైపు తిరిగి, కూర్చోమంటారు. కళ్లలోకి చూడటం, భంగిమ తన మాట వింటారని రామయ్యకు చెబుతాయి.
2. **ఆయన తన విషయం చెబుతారు (వివరంగా జవాబు చెప్పే ప్రశ్న; అడ్డు తగలకపోవడం).** "పరిహారం విషయంలో ఏం జరిగిందో చెప్పండి" అని అధికారి అడుగుతారు. రామయ్య చెప్పేది పొడవుగా ఉన్నా అధికారి మధ్యలో అడ్డు తగలరు.
3. **ఒక మాట అస్పష్టంగా ఉంది (స్పష్టత కోసం అడగడం).** "లిస్టు వచ్చింది, కానీ నా పేరు కొట్టేశారు" అని రామయ్య అంటారు. అధికారి ఇలా అడుగుతారు: "లిస్టులో మీ పేరు అసలు లేదా? లేక ముందు ఉండి, తర్వాత కొట్టేశారా?"
4. **విషయాన్ని సరిచూసుకుంటారు (సొంత మాటల్లో తిరిగి చెప్పడం).** "అంటే మొదటి లిస్టులో మీ పేరు ఉంది; పొలం తనిఖీ తర్వాత దాన్ని తీసేశారు."
5. **భావాన్ని గమనిస్తారు (భావాలను ప్రతిబింబించడం).** అప్పు గురించి చెప్పేటప్పుడు రామయ్య గొంతు తగ్గిపోతుంది. అధికారి ఇలా అంటారు: "బ్యాంకు ఆగదేమో అని మీరు దిగులు పడుతున్నారు."
6. **ముగిస్తారు (సారాంశం చెప్పడం; ప్రతిస్పందన).** "మూడు విషయాలు: పొలం తనిఖీ తర్వాత మీ పేరు తీసేశారు; సర్వే రసీదు మీ దగ్గర ఉంది; పొలం తనిఖీ మళ్లీ చేయాలని మీరు కోరుతున్నారు. అంతేనా?" రామయ్య "అవును" అనడమే సందేశం చేరిందని చూపించే ప్రతిస్పందన.
7. **ఏం తప్పు జరిగి ఉండేది (అవరోధాలు).** 2వ సోపానంలో జవాబును మనసులో సిద్ధం చేసుకోవడం, 3వ సోపానంలో సర్వే నంబర్ కోసం మాత్రమే వడపోత చేయడం, "నియమాల ప్రకారం అనర్హులు" అనే మాటను వివరించకుండా వాడటం (అర్థ సంబంధ అవరోధం): వీటిలో ఏది జరిగినా ప్రక్రియ దెబ్బతినేది.

## 4. పరీక్షలో తరచూ తప్పు చేసే మూడు చోట్లు

1. **ఏకదిశ నమూనాలో ప్రతిస్పందనను చేర్చడం.** షానన్, వీవర్ ఏకదిశ ప్రసార నమూనాలో సందేశం మూలం నుంచి గమ్యానికి ఒకే వైపు సాగుతుంది. ప్రతిస్పందన పరస్పర చర్య నమూనాలకు చెందినది; అవి సంభాషణను రెండు వైపులా జరిగేదిగా చూపిస్తాయి.
2. **అశాబ్దిక సంకేతాలకు ఒక స్థిరమైన వాటా.** అర్థంలో హావభావాలు, స్వరం మోసే భాగానికి ప్రశ్న ఒక చక్కటి శాతం ఇచ్చి, దాన్ని ఒక నియమంగా చూపించవచ్చు. ఇక్కడ వాడిన ఏ ఆధారమూ అన్ని సంభాషణలకూ ఒకే వాటా ఇవ్వడం లేదు. అశాబ్దిక సంకేతాలు ముఖ్యమే; కానీ నిర్వచనాలను, సంకేతాలను బట్టి జవాబు చెప్పండి; ఒక సంఖ్యను బట్టి కాదు.

3. **వినడానికి అడ్డు వచ్చే అవరోధాలను కలిపేయడం.** జవాబును మనసులో సిద్ధం చేసుకోవడం అంటే తన జవాబును తయారు చేసుకోవడం. వడపోత అంటే తాను ఆశించిన దాన్ని మాత్రమే ఉంచుకోవడం. పగటి కలలు అంటే మనసు దారి తప్పడం; ఆలోచన వేగానికీ మాట వేగానికీ ఉన్న తేడా దీనికి తోడవుతుంది. ప్రశ్నలో ఒకదాన్ని వివరించి ఇంకోదాని పేరు పెట్టవచ్చు.

# 7. ఆధారాలు

## 7.1 ఆధారాల పట్టిక

**S1**

Wikipedia, “Communication” (a secondary source; the excerpt read did not show the names of the works it cites, only reference numbers). https://en.wikipedia.org/wiki/Communication

The Shannon and Weaver model (source, message, transmitter and signal, noise, receiver, destination; source, message, encoder, channel, decoder, receiver); Schramm (idea expressed as a message, encoding with a code or sign system, overlapping fields of experience); interaction models as two-way, and the need for feedback; interpersonal communication as communication between distinct people; communicative competence; verbal and non-verbal communication skills; verbal communication and its forms; non-verbal communication; kinesics, paralanguage (vocalics), proxemics and haptics with their contents; Birdwhistell’s view on how much is conveyed non-verbally; the barriers: noise (crackling on a telephone call), unfamiliar terms and ambiguous expressions, distraction, selective perception and lack of attention to feedback, cultural differences

---

**S2**

Wikipedia, “Active listening” (a secondary source; it cites Rogers and Farson, “Active Listening”, as excerpted in Newman and others (eds.), *Communicating in Business Today*; Adler and others, *Communicating at Work*; Derber, 1979; Levitt, 2001; Lang and others, 2000). https://en.wikipedia.org/wiki/Active_listening

Active listening as intentionally engaging with communication, and its aim; the term from Carl Rogers and Richard Farson; the techniques (attending, withholding judgement, paraphrasing, reflecting feelings, clarifying, open-ended questions, summarising, eye contact and body language as feedback); reflecting feelings and empathy; Rogers’ three facilitative conditions; the barriers (rehearsal, filtering, biases that make a listener hear an argument for its weaknesses, internal distractions, about 500 against about 125 words a minute, environmental and physiological barriers); uses in public interest advocacy, community organising and medicine, patient satisfaction, and resolving conflict

---

**S3**

Wikipedia, “Listening” (a secondary source; it cites Yarn, 2002; Hoppe, 2018). https://en.wikipedia.org/wiki/Listening

Active listening as attentive, non-judgemental and non-interrupting

---

**S4**

NCERT, Psychology, Class XII (the edition before rationalisation), Chapter 9 “Developing Psychological Skills”, section “Communication Skills”, read in the Internet Archive copy (item ncert-lepy1). The current rationalised textbook has dropped this chapter: its file lepy106 is now the chapter on attitudes. https://ia802806.us.archive.org/10/items/ncert-lepy1/lepy109_djvu.txt

Communication as a conscious or unconscious, intentional or unintentional process of sending, receiving and understanding verbal or non-verbal messages, and the act of speech by itself not being communication, since communication needs shared meaning; the process: the sender encodes, the receiver decodes, feedback shows the message was received and decoded, environmental noise distorts; hearing as a biological activity of reception through the sensory channels, and listening as reception, attention, assigning meaning and responding, needing attentiveness; active listening needing patience, being non-judgemental, analysing and responding; paraphrasing as restating the speaker’s ideas in one’s own words; body language as all messages exchanged besides words, and cues (gestures, posture, eye contact, clothing, movement) read together, not singly; congruency as harmony between verbal and non-verbal communication; slang, culture- or region-specific words and euphemisms as obstacles to communication

# Topic 209
# ఘాతాంకాల నియమాలు

Day 21 · General Mental Ability: Quantitative & Data | Item 9 · తెలుగు

## 1. ఒక్క వాక్యంలో భావన

ఒకే భూమి (base) ఉన్న ఘాతాలను (powers) గుణించడం, భాగించడం, ఒక ఘాతానికి మళ్లీ ఘాతం తీసుకోవడం: ఈ పనులను ఘాతాంక న్యాయాలు (laws of exponents) ఘాతాంకాల (exponents) మీద చేసే చిన్న లెక్కలుగా మారుస్తాయి. సమాసాలను (expressions) సూక్ష్మీకరించడానికి, ఒకే భూమి ఉన్న సమీకరణాలను (equations) సాధించడానికి, ఘాతాలను పోల్చడానికి, సంఖ్యలను ప్రామాణిక రూపంలో (standard form) రాయడానికి, ఒక ఘాతంలో ఒకట్ల స్థానంలోని అంకెను (units digit) కనుక్కోవడానికి పరీక్షలో వీటిని వాడతారు.

## 2. రివిజన్ నోట్స్

### 2.1 భూమి, ఘాతాంకం, ఘాతం

- ఈ నోట్స్‌లో a^n అంటే a కు n వ ఘాతం (a raised to the power n); అంటే a ను దానితోనే n సార్లు గుణించడం (n ఒక సహజ సంఖ్య). 5^4 = 5 × 5 × 5 × 5 = 625. ఇక్కడ 5ను భూమి (base) అనీ, 4ను ఘాతాంకం (exponent) అనీ అంటారు. ఘాతాంకాన్ని power అని కూడా అంటారు; బ్రిటిష్ ఇంగ్లిష్‌లో index అంటారు. 625 అనే సంఖ్య 5కు ఒక ఘాతం (a power of 5) అవుతుంది.
- భిన్న ఘాతాంకాన్ని (fractional exponent) కుండలీకరణంలో (brackets) రాస్తాం: 64^(2/3).
- **టాపిక్ 9ను గుర్తు చేసుకోండి:** ఇక్కడ భూములు పూర్ణాంకాలు (integers) కావచ్చు, లేదా భిన్నాలు కావచ్చు. భిన్నాలు అంటే అకరణీయ సంఖ్యలు (rational numbers). భిన్న ఘాతాంకాలు ఉన్నప్పుడు భూములు ధన వాస్తవ సంఖ్యలు (real numbers) కూడా కావచ్చు. **టాపిక్ 109ను గుర్తు చేసుకోండి:** ఘాతాలను, మూలాలను (roots) ×, ÷, +, -ల కన్నా ముందే చేయాలి. కాబట్టి -3^2 = -(3^2) = -9; కానీ (-3)^2 = 9.
- **రుణ భూమి ఉన్న ఘాతాల గుర్తు మారుతూ ఉంటుంది:** ఘాతాంకం సరి సంఖ్య అయితే ఘాతం ధన సంఖ్య అవుతుంది; బేసి సంఖ్య అయితే రుణ సంఖ్య అవుతుంది. (-2)^5 = -32; (-3)^2 × (-5)^2 = 9 × 25 = 225; (-1)కు సరి ఘాతం తీసుకుంటే 1 వస్తుంది, బేసి ఘాతం తీసుకుంటే -1 వస్తుంది.
- **ఒకదాని మీద ఒకటి ఉన్న ఘాతాంకాలను పై నుంచి కిందికి చదవాలి.** 2^(3^2) = 2^9 = 512; కానీ (2^3)^2 = 8^2 = 64. ఘాతాల విషయంలో సహచర ధర్మం (associative property) పనిచేయదు.

### 2.2 న్యాయాలు, వాటి షరతులు

ఈ పట్టికలో a, b అనేవి భూములు; m, n అనేవి పూర్ణాంకాలు (చివరి రెండు వరుసల్లో భిన్నాలు వాడాం).

| న్యాయం | నియమం | షరతు | ఉదాహరణ |
|---|---|---|---|
| లబ్ధ న్యాయం (product law; ఒకే భూమి) | a^m × a^n = a^(m+n) | ఒకే భూమి ఉండాలి; ఏ ఘాతాంకమైనా 0 లేదా రుణ సంఖ్య అయితే a సున్న కాకూడదు | p^4 × p^6 = p^10; 2^3 × 2^4 = 2^7 = 128 |
| భాగఫల న్యాయం (quotient law; ఒకే భూమి) | a^m ÷ a^n = a^(m-n) | a సున్న కాకూడదు | 2^100 ÷ 2^25 = 2^75 |
| ఘాతానికి ఘాతం (power of a power) | (a^m)^n = a^(mn) | ఏ ఘాతాంకమైనా 0 లేదా రుణ సంఖ్య అయితే a సున్న కాకూడదు | 8^6 = (2^3)^6 = 2^18 |
| లబ్ధానికి ఘాతం (power of a product) | (ab)^n = a^n × b^n | n విలువ 0 లేదా రుణ సంఖ్య అయితే a గానీ b గానీ సున్న కాకూడదు | 3^4 × 2^4 = 6^4 = 1,296 |
| భాగఫలానికి ఘాతం (power of a quotient) | (a/b)^n = a^n / b^n | b సున్న కాకూడదు; n విలువ 0 లేదా రుణ సంఖ్య అయితే a కూడా సున్న కాకూడదు | (2/3)^3 = 8/27 |
| సున్న ఘాతాంకం (zero exponent) | a^0 = 1 | a సున్న కాకూడదు | 7^0 = 1 |
| రుణ ఘాతాంకం (negative exponent) | a^(-n) = 1/a^n | a సున్న కాకూడదు | 2^(-3) = 1/8; 1/3^(-2) = 9 |
| లవం (numerator) 1 ఉన్న భిన్న ఘాతాంకం | a^(1/n) = a కు n వ మూలం (nth root) | a సున్న కన్నా పెద్దది కావాలి (2.4 చూడండి) | 8^(1/3) = 2; 64^(1/2) = 8 |
| భిన్న ఘాతాంకం | a^(m/n) = (a^(1/n))^m | a సున్న కన్నా పెద్దది కావాలి | 27^(2/3) = 3^2 = 9; 16^(3/4) = 2^3 = 8 |

- లబ్ధ న్యాయానికీ భాగఫల న్యాయానికీ **ఒకే భూమి** ఉండాలి. లబ్ధానికి ఘాతం అనే న్యాయానికి **ఒకే ఘాతాంకం** ఉండాలి. 2^3 × 3^2ను ఒకే ఘాతంగా కలపలేం.

## 2.3 సున్న ఘాతాంకం, రుణ ఘాతాంకం

- **a^0 = 1 ఎందుకు.** a^m ÷ a^m విలువ 1. భాగఫల న్యాయం ప్రకారం అదే a^(m-m) = a^0 కూడా అవుతుంది. a = 0 అయితే ఇది 0/0 అవుతుంది; 0/0కు విలువ నిర్వచించలేదు. అందుకే a ≠ 0 అనే షరతు పెట్టాం.
- **రుణ ఘాతాంకం అంటే వ్యుత్క్రమం (reciprocal);** రుణ సంఖ్య కాదు. a^(-m) అనేది a^m కు గుణకార విలోమం (multiplicative inverse) అవుతుంది: 2^(-3) × 2^3 = 1. కాబట్టి 10^(-1) = 1/10, 10^(-2) = 1/100, 10^(-3) = 1/1000.

- ఒక భిన్నాన్ని రుణ ఘాతంగా రాయవచ్చు: 1/2 = 2^(-1). కాబట్టి (1/2)^x = 2^(-x). భిన్నాన్ని తిరగేస్తే ఘాతాంకం గుర్తు మారుతుంది: (2/3)^(-2) = (3/2)^2 = 9/4.

## 2.4 భిన్న ఘాతాంకాలు: మూలాలు (9వ తరగతి, వాస్తవ సంఖ్యలు)

- a సున్న కన్నా పెద్దదైన వాస్తవ సంఖ్య, n ఒక సహజ సంఖ్య అయితే, a^(1/n) అంటే a కు ఉండే ధన n వ మూలం (positive nth root). 64^(1/2) = √64 = 8; 8^(1/3) = 2 (ఇది ఘనమూలం, cube root).
- **a^(m/n)లో హారం (denominator) n మూలాన్ని చెబుతుంది; లవం m ఘాతాన్ని చెబుతుంది.** ముందు మూలం తీసుకోండి; సంఖ్యలు చిన్నవిగానే ఉంటాయి. 27^(2/3): 27 ఘనమూలం 3; 3^2 = 9. 32^(2/5): 32 ఐదో మూలం 2; 2^2 = 4. 125^(-1/3) = 1/5.
- భూములు ధన సంఖ్యలైతే ఈ ఘాతాంకాలకూ అవే న్యాయాలు వర్తిస్తాయి: 2^(2/3) × 2^(1/3) = 2^1 = 2.
- **ఇక్కడ భూమి ధన సంఖ్య ఎందుకు కావాలి.** ఒక రుణ సంఖ్యకు n బేసి సంఖ్య అయితేనే వాస్తవ n వ మూలం ఉంటుంది ((-8)^(1/3) = -2). n సరి సంఖ్య అయితే వాస్తవ మూలం ఉండదు: √(-4) వాస్తవ సంఖ్య కాదు. టాపిక్ 9లో √(-1) సంఖ్యారేఖ మీద ఉండదని చూశాం; ఇదీ అలాంటిదే. రుణ భూములకు భిన్న ఘాతాలు తీసుకుంటే న్యాయాలు అన్నిసార్లూ సరిగ్గా పనిచేయవు. అందుకే పరీక్ష ప్రశ్నల్లో భూమిని ధన సంఖ్యగానే ఇస్తారు.

## 2.5 ప్రామాణిక రూపం (శాస్త్రీయ సంజ్ఞామానం)

- ఒక సంఖ్యను x × 10^y రూపంలో రాస్తే, ఆ సంఖ్య **ప్రామాణిక రూపం (standard form)**లో ఉంది అంటాం. ఇక్కడ x విలువ 1 లేదా అంతకన్నా ఎక్కువ ఉండాలి, 10 కన్నా తక్కువ ఉండాలి; y ఒక పూర్ణాంకం కావాలి. గణిత ప్రకాశ్ (Ganita Prakash) దీన్ని **శాస్త్రీయ సంజ్ఞామానం (scientific notation)** అంటుంది. పాత 8వ తరగతి పుస్తకం ప్రామాణిక రూపం అంటుంది. రెండూ ఒకటే.
- **ఎలా రాయాలి.** దశాంశ బిందువుకు (decimal point) ముందు సున్న కాని ఒకే అంకె మిగిలే వరకు దశాంశ బిందువును జరపాలి. ఎన్ని స్థానాలు జరిపామో అదే ఘాతాంకం అవుతుంది. పెద్ద సంఖ్యకు (బిందువును ఎడమ వైపుకు జరిపితే) ఘాతాంకం ధన సంఖ్య అవుతుంది. 1 కన్నా చిన్న సంఖ్యకు (బిందువును కుడి వైపుకు జరిపితే) ఘాతాంకం రుణ సంఖ్య అవుతుంది.

| రాశి (NCERT ఉదాహరణ) | మామూలు రూపం | ప్రామాణిక రూపం |
|---|---|---|
| ఒక మామూలు పెద్ద సంఖ్య | 30,81,00,000 | 3.081 × 10^8 |
| సూర్యుడి నుంచి భూగ్రహానికి (Earth) దూరం | 1,49,60,00,00,000 మీ. | 1.496 × 10^11 మీ. |
| సూర్యుడి వ్యాసం | 1,40,00,00,000 మీ. | 1.4 × 10^9 మీ. |
| భూగ్రహం వ్యాసం | 1,27,56,000 మీ. | 1.2756 × 10^7 మీ. |
| ఒక కాగితం మందం | 0.0016 సెం.మీ. | 1.6 × 10^(-3) సెం.మీ. |
| ఒక మొక్క కణం పరిమాణం | 0.00001275 మీ. | 1.275 × 10^(-5) మీ. |

| రాశి (NCERT ఉదాహరణ) | మామూలు రూపం | ప్రామాణిక రూపం |
|---|---|---|
| ఒక ఎర్ర రక్త కణం పరిమాణం | 0.000007 మీ. | 7 × 10^(-6) మీ. |

- **పోల్చడం.** భాగించి, 10 భూమిగా ఉన్న ఘాతాలను విడిగా లెక్కించండి. సూర్యుడి వ్యాసం ÷ భూగ్రహం వ్యాసం = (1.4 × 10^9) ÷ (1.2756 × 10^7) = (1.4 ÷ 1.2756) × 10^2. ఇది సుమారు 110 అవుతుంది; NCERT దీన్ని "సుమారు 100 రెట్లు" అని సవరించి చెబుతుంది. ఎర్ర రక్త కణం ÷ మొక్క కణం = (7 × 10^(-6)) ÷ (1.275 × 10^(-5)) = 0.7 ÷ 1.275. ఇది సుమారు 1/2 అవుతుంది: ఎర్ర రక్త కణం పరిమాణం మొక్క కణం పరిమాణంలో సుమారు సగం ఉంటుంది.
- **కూడటం.** ముందు ఘాతాంకాలను సమానం చేయాలి: 5.97 × 10^24 + 7.35 × 10^22 = 597 × 10^22 + 7.35 × 10^22 = 604.35 × 10^22 = 6.0435 × 10^24.
- ఒక మైక్రాన్ (micron) అంటే 1/1000000 మీ. = 10^(-6) మీ.

## 2.6 ఒకే భూమి ఉన్న సమీకరణాలు

- **నియమం.** m, n పూర్ణాంక ఘాతాంకాలు అయినప్పుడు, వాస్తవ భూమి a విలువ 0, 1, -1 కాకపోతే a^m = a^n నుంచి m = n వస్తుంది. వాస్తవ ఘాతాంకాల కోసం a > 0, a ≠ 1 అనే ధన భూమిని వాడాలి. (1^5 = 1^7; (-1)^2 = (-1)^4. కాబట్టి ఆ భూములకు ఈ నిర్ధారణ వర్తించదు.)
- **పద్ధతి.** (1) రెండు వైపులా ఒకే భూమి ఘాతాలుగా రాయండి. (2) ఘాతానికి ఘాతం న్యాయాన్ని కుండలీకరణంతో **మొత్తం** ఘాతాంకానికి వాడండి: 8^(x-1) = (2^3)^(x-1) = 2^(3x-3); 2^(3x-1) కాదు. (3) ఘాతాంకాలను సమానం చేసి సాధించండి.
- ఉదాహరణలు: 2^(x+1) = 32 = 2^5. కాబట్టి x + 1 = 5, x = 4. 3^(2x) = 81 = 3^4. కాబట్టి 2x = 4, x = 2. 4^x = 8^(x-1) నుంచి 2^(2x) = 2^(3x-3) వస్తుంది. కాబట్టి 2x = 3x - 3, x = 3. NCERT ఉదాహరణ: (-3)^(m+6) = (-3)^7 నుంచి m = 1 వస్తుంది.

## 2.7 ఘాతాలను పోల్చడం

- **ఒకే భూమి (1 కన్నా పెద్దది):** ఘాతాంకం పెద్దదైతే సంఖ్య కూడా పెద్దది అవుతుంది. 2^60 అనేది 2^50 కన్నా పెద్దది.
- **ఒకే ధన ఘాతాంకం (ధన భూములు):** భూమి పెద్దదైతే సంఖ్య కూడా పెద్దది అవుతుంది. 81^10 అనేది 64^10 కన్నా పెద్దది.
- **రెండూ వేరైతే:** ఘాతాంకాల ఉమ్మడి కారణాంకం (common factor) వాడి ఘాతాంకాలను సమానం చేయండి. 2^60, 3^40, 5^20, 7^10లలో ఏది అన్నిటికన్నా పెద్దది? ఈ ఘాతాంకాలన్నిటికీ 10 ఉమ్మడి కారణాంకంగా ఉంది. 2^60 = (2^6)^10 = 64^10; 3^40 = (3^4)^10 = 81^10; 5^20 = (5^2)^10 = 25^10; 7^10 అలాగే ఉంటుంది. కాబట్టి 3^40 అన్నిటికన్నా పెద్దది. లేదా భూములను సమానం చేయండి: 8^20 = 2^60, 4^25 = 2^50. కాబట్టి 8^20 అనేది 4^25 కన్నా పెద్దది.
- భూమి 0, 1 మధ్య ఉంటే మొదటి నియమం తిరగబడుతుంది: (1/2)^3 = 1/8 అనేది (1/2)^2 = 1/4 కన్నా చిన్నది.
- చిన్న సంఖ్యల్లో జాగ్రత్త కావాలి: 3^4 = 81 అనేది 4^3 = 64 కన్నా పెద్దది. అలాగే 2^8 = 256 అనేది 8^2 = 64 కన్నా పెద్దది. పోల్చడాన్ని టాపిక్ 969లో ఇంకా వివరంగా చూస్తాం.

## 2.8 ఒక ఘాతంలో ఒకట్ల స్థానంలోని అంకె (ఒక చిట్కా)

ఒక ఘాతంలో ఒకట్ల స్థానంలోని అంకె, భూమిలో ఒకట్ల స్థానంలోని అంకె మీద మాత్రమే ఆధారపడుతుంది. అది ఒక చక్రంలా (cycle) మళ్లీ మళ్లీ వస్తుంది.

| భూమిలో ఒకట్ల స్థానంలోని అంకె | 1వ, 2వ, 3వ, 4వ ఘాతాల ఒకట్ల అంకెలు | చక్రం పొడవు |
|---|---|---|
| 0, 1, 5, 6 | ప్రతిసారీ అదే అంకె వస్తుంది | 1 |
| 4 | 4, 6, 4, 6 | 2 |
| 9 | 9, 1, 9, 1 | 2 |
| 2 | 2, 4, 8, 6 | 4 |
| 3 | 3, 9, 7, 1 | 4 |
| 7 | 7, 9, 3, 1 | 4 |
| 8 | 8, 4, 2, 6 | 4 |

- **పద్ధతి** (ఘాతాంకం 1 లేదా అంతకన్నా ఎక్కువ): ఘాతాంకాన్ని 4తో భాగించి శేషం తీసుకోండి. శేషం 0 అయితే 4 తీసుకోండి. భూమిలోని ఒకట్ల అంకెకు ఆ చిన్న ఘాతం లెక్కించి, వచ్చిన సంఖ్యలో ఒకట్ల అంకెను చూడండి. ప్రతి చక్రం పొడవు (1, 2 లేదా 4) 4ను నిశ్శేషంగా భాగిస్తుంది. అందుకే ఈ పద్ధతి ప్రతి అంకెకూ పనిచేస్తుంది.
- ఉదాహరణ: 7^95. 95 = 4 × 23 + 3. కాబట్టి 7^3 = 343 చూడాలి: ఒకట్ల అంకె 3.
- ఉదాహరణ: 13^42. ఇక్కడ 3 ఒక్కటే ముఖ్యం. 42ను 4తో భాగిస్తే శేషం 2; 3^2 = 9. ఒకట్ల అంకె 9.
- **NCERT అభ్యాసంతో సరిచూడటం:** 2^224 ÷ 4^32 = 2^224 ÷ 2^64 = 2^160. 160ను 4తో భాగిస్తే శేషం 0, కాబట్టి 2^4 = 16 చూడాలి: ఒకట్ల అంకె 6. NCERT జవాబు కూడా ఇదే.

## 2.9 తరచూ జరిగే పొరపాట్లు ఒక్క చూపులో

| తప్పు లెక్క | సరైన లెక్క | ఎందుకు |
|---|---|---|
| 2^3 × 2^4 = 2^12 | 2^3 × 2^4 = 2^7 | ఒకే భూమి ఘాతాలను గుణిస్తే ఘాతాంకాలను కూడాలి; (2^3)^4 మాత్రమే 2^12 అవుతుంది |
| 2^3 + 2^4 = 2^7 | 2^3 + 2^4 = 8 + 16 = 24 | ఘాతాల మొత్తాన్ని ఒకే ఘాతంగా మార్చే న్యాయం ఏదీ లేదు |
| -2^2 = 4 | -2^2 = -(2^2) = -4; (-2)^2 = 4 | "-" గుర్తు కుండలీకరణం లోపల లేకపోతే, ముందు ఘాతం చేసి తర్వాత "-" పెట్టాలి |
| 2^(-3) = -8 లేదా -6 | 2^(-3) = 1/8 | రుణ ఘాతాంకం వ్యుత్క్రమాన్ని ఇస్తుంది |
| 7^0 = 0 లేదా 7^0 = 7 | 7^0 = 1 | సున్న కాని ఏ భూమికైనా 0 ఘాతం 1 అవుతుంది |

| తప్పు లెక్క | సరైన లెక్క | ఎందుకు |
|---|---|---|
| 16^(1/2) = 8 | 16^(1/2) = √16 = 4 | 1/2 ఘాతాంకం అంటే వర్గమూలం (square root); సగం కాదు |

- **0^0ను పక్కన పెడుతున్నాం.** దీనికి అందరూ ఒప్పుకున్న ఒకే విలువ లేదు. గణితంలో కొన్ని శాఖలు దీన్ని 1గా తీసుకుంటాయి; ఇంకొన్ని దీనికి విలువ నిర్వచించవు. జాగ్రత్తగా తయారుచేసిన ప్రశ్న దీని మీద ఆధారపడదు. 0కు రుణ ఘాతం (ఉదాహరణకు 0^(-1)) అంటే సున్నతో భాగించడం; దానికి విలువ నిర్వచించలేదు.

## 3. అదనపు విభాగం: సాధించిన ఎనిమిది ప్రశ్నల అభ్యాసం

1. **(3^4 × 3^(-6)) ÷ 3^(-3)ను సూక్ష్మీకరించండి.** ఘాతాంకాలను కూడి, తీసివేయాలి: 4 + (-6) - (-3) = 1. జవాబు: 3^1 = 3.
2. **(3/5)^(-2) × (3/5)^4ను సూక్ష్మీకరించండి.** భూమి ఒకటే, కాబట్టి కూడాలి: -2 + 4 = 2. జవాబు: (3/5)^2 = 9/25.
3. **81^(3/4), 125^(-2/3) కనుక్కోండి.** 81 నాలుగో మూలం 3; 3^3 = 27. 125 ఘనమూలం 5; 5^2 = 25. "-" గుర్తు వల్ల వ్యుత్క్రమం తీసుకోవాలి: 1/25.
4. **0.00045ను, 6,05,00,000ను ప్రామాణిక రూపంలో రాయండి.** 0.00045లో బిందువు 4 స్థానాలు కుడి వైపుకు జరుగుతుంది: 4.5 × 10^(-4). 6,05,00,000లో (అంటే 60500000లో) బిందువు 7 స్థానాలు ఎడమ వైపుకు జరుగుతుంది: 6.05 × 10^7.
5. **5^(2x-1) = 125ను సాధించండి.** 125 = 5^3. కాబట్టి 2x - 1 = 3, 2x = 4, x = 2. సరిచూడటం: 5^3 = 125.
6. **(1/3)^x = 9^(x-3)ను సాధించండి.** ఎడమ వైపు: 1/3 = 3^(-1), కాబట్టి (1/3)^x = 3^(-x). కుడి వైపు: 9^(x-3) = (3^2)^(x-3) = 3^(2x-6); ఇక్కడ 2 మొత్తం కుండలీకరణాన్ని గుణిస్తుంది. కాబట్టి -x = 2x - 6, 3x = 6, x = 2. సరిచూడటం: (1/3)^2 = 1/9; 9^(2-3) = 9^(-1) = 1/9.
7. **2^30, 3^20, 5^10లలో ఏది అన్నిటికన్నా పెద్దది?** ఘాతాంకాల ఉమ్మడి కారణాంకం 10 వాడాలి: 2^30 = 8^10, 3^20 = 9^10; 5^10 అలాగే ఉంటుంది. ఘాతాంకం 10 ఉన్నప్పుడు అన్నిటికన్నా పెద్ద భూమి 9. కాబట్టి 3^20 అన్నిటికన్నా పెద్దది.
8. **3^65లో, 8^47లో ఒకట్ల అంకెలను కనుక్కోండి.** 65 = 4 × 16 + 1, కాబట్టి 3^1 చూడాలి: ఒకట్ల అంకె 3. 47 = 4 × 11 + 3, కాబట్టి 8^3 = 512 చూడాలి: ఒకట్ల అంకె 2.

## 4. పరీక్షలో తరచూ తప్పు చేసే మూడు చోట్లు

1. **ఘాతాంకాలను కూడటానికీ గుణించడానికీ వేర్వేరు న్యాయాలు ఉన్నాయి.** 3^2 × 3^4 = 3^6 (ఘాతాలను గుణిస్తున్నాం కాబట్టి ఘాతాంకాలను కూడాలి). కానీ (3^2)^4 = 3^8 (ఘాతానికి మళ్లీ ఘాతం తీసుకుంటున్నాం కాబట్టి గుణించాలి). 3^2 + 3^4 = 9 + 81 = 90 లాంటి మొత్తాన్ని ఒకే ఘాతంగా అసలు రాయలేం.
2. **"-" గుర్తు ఘాతాంకంలో ఉందా, భూమి ముందు ఉందా.** ఘాతాంకంలో "-" ఉంటే వ్యుత్క్రమం వస్తుంది: 5^(-2) = 1/25; -25 కాదు, -10 కూడా కాదు. కుండలీకరణం బయట భూమి ముందు "-" ఉంటే దాన్ని చివర్లో పెట్టాలి: -5^2 = -25; కానీ (-5)^2 = 25.

3. **సున్న కాని ఏ సంఖ్యకైనా 0 ఘాతం 1 అవుతుంది; సున్న ఘాతాంకం దాని భూమికి మాత్రమే వర్తిస్తుంది.** (-7)^0 = 1, (3/4)^0 = 1; కానీ -7^0 = -(7^0) = -1. a^0ను 0 అని గానీ a అని గానీ ఎప్పుడూ రాయకూడదు. 0^0కు అందరూ ఒప్పుకున్న ఒకే విలువ లేదు; దాన్ని పక్కన పెడుతున్నాం.

# 7. ఆధారాలు

## 7.1 ఆధారాల పట్టిక

**S1**

NCERT, *Ganita Prakash*, Grade 8 (reprint 2026-27), Chapter 2 “Power Play”, Sections 2.2 to 2.4, the exercises and the Summary. https://ncert.nic.in/textbook/pdf/hegp102.pdf

Base and exponent (5^4 = 625, “4 is the exponent/power, and 5 is the base”); the laws n^a × n^b = n^(a+b), n^a ÷ n^b = n^(a-b), (n^a)^b = n^(ab), n^a × m^a = (nm)^a, n^a ÷ m^a = (n ÷ m)^a with their conditions n ≠ 0 and m ≠ 0; n^0 = 1 for n ≠ 0 and n = 0 leading to 0/0; n^(-a) = 1/n^a; examples p^4 × p^6 = p^10, 8^6 = (2^3)^6 = 2^18, 2^100 ÷ 2^25 = 2^75, (-3)^2 × (-5)^2 = 225; 3^4 greater than 4^3 and 2^8 greater than 8^2; scientific notation x × 10^y with x at least 1 and less than 10; 30,81,00,000 (308100000) = 3.081 × 10^8; Sun to Earth 1,49,60,00,00,000 m = 1.496 × 10^11 m; the exercise answer that the units digit of 2^224 ÷ 4^32 is 6

---

**S2**

NCERT, *Mathematics*, Class VIII, Chapter 10 “Exponents and Powers” (the textbook used before *Ganita Prakash*), Sections 10.2 to 10.4 and “What have we discussed?”, read on the SATHEE portal of IIT Kanpur. https://sathee.iitk.ac.in/ncert-books/class-08/mathematics/chapter-10-exponents-and-powers

a^(-m) = 1/a^m for a non-zero integer a, as the multiplicative inverse of a^m; 10^(-1), 10^(-2), 10^(-3); the six laws for non-zero integers a, b and any integers m, n; (2/3)^(-2) = 9/4; 1/3^(-2) = 9; (-3)^(m+6) = (-3)^7 gives m = 1; standard form of small numbers with negative exponents; red blood cell 0.000007 m = 7 × 10^(-6) m; plant cell 0.00001275 m = 1.275 × 10^(-5) m; paper 0.0016 cm = 1.6 × 10^(-3) cm; Sun to Earth 1.496 × 10^11 m; diameter of the Sun 1.4 × 10^9 m and of the Earth 1.2756 × 10^7 m, with the Sun “about 100 times” the Earth; a red blood cell about half a plant cell; 5.97 × 10^24 + 7.35 × 10^22 = 604.35 × 10^22; one micron = 10^(-6) m

---

**S3**

Wikipedia, “Exponentiation” (citing Nykamp, “Basic rules for exponentiation”, *Math Insight*; Weisstein, “Power”, *MathWorld*; Bronstein and Semendjajew, *Taschenbuch der Mathematik*; the *NIST Handbook of Mathematical Functions*). https://en.wikipedia.org/wiki/Exponentiation

The exponent also called the power or, in British English, the index; exponentiation not associative ((2^3)^2 = 64 and 2^(3^2) = 512) and stacked exponents read from the top down; powers of a negative number alternate in sign; a number to the power 0 is 1, with 0^0 defined in some branches and undefined in others; 0 to a negative power is division by zero; x^(1/n) as the non-negative real nth root for non-negative x, and rational exponents defined through roots for a positive base; a negative real number has a real nth root only when n is odd; the identities hold for positive bases and real exponents but can fail for negative bases; base 10 in scientific notation

# Topic 210
# వర్తమాన అంశాలు పద్మ పురస్కారాలు 2026

Day 21 · Current Affairs | CA-PER · తెలుగు

## 1. ఒక్క వాక్యంలో భావన

పద్మ విభూషణ్ (Padma Vibhushan), పద్మ భూషణ్ (Padma Bhushan), ఇంకా పద్మశ్రీ (Padma Shri) అనే పద్మ పురస్కారాలు (Padma Awards) భారత ప్రభుత్వం ఇచ్చే పౌర పురస్కారాలు. గణతంత్ర దినోత్సవం (Republic Day) ముందు రోజైన 2026 జనవరి 25న కేంద్ర హోం మంత్రిత్వ శాఖ (Ministry of Home Affairs, MHA) 2026 సంవత్సరానికి 131 పురస్కారాలను ప్రకటించింది. పరీక్షలో వీటి చరిత్ర గురించి, ఎంపిక, అర్హతల నియమాల గురించి, 2026 జాబితాలోని సంఖ్యలు, పేర్ల గురించి అడుగుతారు.

## 2. రివిజన్ నోట్స్

### 2.1 ఈ పురస్కారాలు ఏమిటి, వీటి చరిత్ర

- **1954:** భారత ప్రభుత్వం రెండు పౌర పురస్కారాలను ప్రారంభించింది: భారతరత్న (Bharat Ratna), పద్మ విభూషణ్. అప్పట్లో పద్మ విభూషణ్‌లో మూడు తరగతులు ఉండేవి: పహేలా వర్గ్ (Pahela Varg), దూస్రా వర్గ్ (Dusra Varg), తీస్రా వర్గ్ (Tisra Varg).
- **1955:** 1955 జనవరి 8 నాటి రాష్ట్రపతి నోటిఫికేషన్ (Presidential Notification) ఈ మూడు తరగతులకు పద్మ విభూషణ్, పద్మ భూషణ్, పద్మశ్రీ అనే పేర్లు పెట్టింది. అంటే 1954లో ఉన్నవి రెండు పురస్కారాలు; మూడు పద్మ పేర్లు వచ్చింది 1955 నుంచి.
- **మొదటి విరామం:** బాలాజీ రాఘవన్ v. యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా (Balaji Raghavan v. Union of India) కేసులో సుప్రీంకోర్టు తీర్పు ఇలా నమోదు చేసింది: జాతీయ పురస్కారాలను (National Awards) 1977 ఆగస్టులో రద్దు చేశారు; 1980 జనవరి 25న ప్రభుత్వం వాటిని మళ్లీ ప్రారంభించింది. అందుకే అధికారిక పద్మ పురస్కారాల వెబ్‌సైట్ 1978, 1979 సంవత్సరాలను విరామ సంవత్సరాలుగా చూపుతుంది.
- **రెండో విరామం:** 1993 నుంచి 1997 వరకు ఉన్న సంవత్సరాలను కూడా వెబ్‌సైట్ విరామ సంవత్సరాలుగా చూపుతుంది. ఈ కాలంలో ఈ పురస్కారాలపై కోర్టుల్లో సవాలు నడిచింది; 1995 డిసెంబర్‌లో సుప్రీంకోర్టు ఆ సవాలుపై తీర్పు ఇచ్చింది.
- **బాలాజీ రాఘవన్ v. యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా (1995 డిసెంబర్ 15; ఐదుగురు న్యాయమూర్తులు):** జాతీయ పురస్కారాలు “do not amount to ‘titles’ within the meaning of Article 18(1)” (అధికరణ 18(1) అర్థంలో “బిరుదులు” కావు) అని కోర్టు తీర్పు ఇచ్చింది. వీటిని పేరుకు ముందు గానీ (prefix), పేరు తర్వాత గానీ (suffix) వాడకూడదు. అలా వాడితే “the defaulter should forfeit the National Award conferred on him or her” (అలా వాడిన వ్యక్తి తనకు ఇచ్చిన జాతీయ పురస్కారాన్ని కోల్పోవాలి) అని చెప్పింది. టాపిక్ 73లో అధికరణ 18తో పాటు నేర్చుకున్న తీర్పు ఇదే.

- **సంఖ్య గురించి తీర్పు ఏం చెప్పింది:** ఒక సంవత్సరంలో గరిష్ఠంగా ఎన్ని పురస్కారాలు ఇవ్వవచ్చో అప్పటికి ఏ పరిమితీ పెట్టలేదని మెజారిటీ తీర్పు గుర్తించింది. జస్టిస్ కుల్దీప్ సింగ్ (Justice Kuldip Singh) తన వేరే అభిప్రాయంలో, ఒక సంవత్సరంలో అన్ని పురస్కారాలూ కలిపి యాభై దాటకూడదని సూచించారు. ఇప్పుడు అమల్లో ఉన్న పరిమితి మార్గదర్శకాల (guidelines) నుంచి వచ్చింది (2.3 చూడండి); తీర్పు నుంచి కాదు.
- **పురస్కారం పొందినవారికి ఇచ్చేవి:** రాష్ట్రపతి సంతకం ఉన్న సనద్ (Sanad), అంటే ధ్రువపత్రం (certificate), ఇంకా ఒక పతకం (medallion) ఇస్తారు. దానితో పాటు పతకం చిన్న ప్రతిరూపం (replica) కూడా ఇస్తారు; ఉత్సవాల్లో గానీ అధికారిక కార్యక్రమాల్లో గానీ దాన్ని ధరించవచ్చు. ఈ పురస్కారం “does not amount to a title and cannot be used as a suffix or prefix to the awardees’ name” (బిరుదు కాదు; పురస్కారం పొందినవారి పేరుకు ముందు గానీ తర్వాత గానీ వాడకూడదు) అని వెబ్‌సైట్ చెబుతుంది.

## 2.2 మూడు శ్రేణులు, రంగాలు

| పురస్కారం | దేనికి ఇస్తారు (మార్గదర్శకాల మాటల్లో | 2026లో సంఖ్య |
|---|---|---|
| పద్మ విభూషణ్ | అసాధారణమైన, విశిష్టమైన సేవకు (exceptional and distinguished service) | 5 |
| పద్మ భూషణ్ | ఉన్నత స్థాయి విశిష్ట సేవకు (distinguished service of a high order) | 13 |
| పద్మశ్రీ | విశిష్ట సేవకు (distinguished service) | 113 |

- 2026 MHA ప్రకటన మూడో శ్రేణిని (category) “distinguished service in any field” (ఏ రంగంలోనైనా విశిష్ట సేవ) అని రాసింది.
- **వెబ్‌సైట్‌లో ఉన్న రంగాలు:** కళ (Art); సామాజిక సేవ (Social Work); ప్రజా వ్యవహారాలు (Public Affairs); సైన్స్, ఇంజినీరింగ్ (Science and Engineering); వాణిజ్యం, పరిశ్రమలు (Trade and Industry); వైద్యం (Medicine); సాహిత్యం, విద్య (Literature and Education); సివిల్ సర్వీసు (Civil Service); క్రీడలు (Sports); ఇంకా ఇతరాలు (Others). 2026 జాబితాలో “ఇతరాలు” కింద ఉన్నవాటికి ఆ మాట తర్వాత రంగం పేరు కూడా ఉంది. ఉదాహరణలు: ఇతరాలు (పురావస్తు శాస్త్రం, Archaeology), ఇతరాలు (వ్యవసాయం, Agriculture), ఇతరాలు (పశుసంవర్ధకం, Animal Husbandry), ఇతరాలు (ఆధ్యాత్మికత, Spiritualism), ఇతరాలు (రేడియో ప్రసారం, Radio Broadcasting).
- భారతరత్న వేరే పురస్కారం; ఇది దేశంలో అత్యున్నత పౌర పురస్కారం. మూడు పద్మ పురస్కారాల్లో ఇది ఒకటి కాదు.

## 2.3 ఎవరు ఎంపిక చేస్తారు, నియమాలు ఏమిటి

| అంశం | అధికారిక వెబ్‌సైట్ ఏం చెబుతోంది |
|---|---|
| ఎంపిక చేసే సంస్థ | పద్మ పురస్కారాల కమిటీ (Padma Awards Committee); దీన్ని ప్రధానమంత్రి ప్రతి సంవత్సరం ఏర్పాటు చేస్తారు |
| సభ్యులు | దీనికి క్యాబినెట్ కార్యదర్శి (Cabinet Secretary) అధ్యక్షత వహిస్తారు; హోం కార్యదర్శి (Home Secretary), రాష్ట్రపతి కార్యదర్శి (Secretary to the President), ఇంకా నలుగురి నుంచి ఆరుగురు ప్రముఖులు ఇందులో ఉంటారు |

| అంశం | అధికారిక వెబ్‌సైట్ ఏం చెబుతోంది |
|---|---|
| ఆమోదం | కమిటీ సిఫారసులు ప్రధానమంత్రికి, రాష్ట్రపతికి వెళ్తాయి; పురస్కారాల ప్రదానాన్ని రాష్ట్రపతి ఆమోదిస్తారు |
| నామినేషన్లు | ప్రజలు ఎవరైనా నామినేషన్ పంపవచ్చు. తమను తామే నామినేట్ చేసుకోవడం (self-nomination) కూడా కుదురుతుంది |
| ఎవరు అర్హులు | జాతి, వృత్తి, హోదా, లింగం అనే తేడాలు లేకుండా అందరూ అర్హులే |
| ప్రభుత్వ ఉద్యోగులు | ప్రభుత్వ రంగ సంస్థల్లో(Public Sector Undertakings, PSUs) పనిచేసేవారితో సహా ప్రభుత్వ ఉద్యోగులు (Government servants) అర్హులు కారు; డాక్టర్లు శాస్త్రవేత్తలు మాత్రం అర్హులు |
| మరణానంతర పురస్కారాలు (posthumous awards) | సాధారణంగా ఈ పురస్కారాలను మరణానంతరం ఇవ్వరు; ఎంతో అర్హత ఉన్న సందర్భా-ల్లో మరణానంతర పురస్కారాన్ని ప్రభుత్వం పరిశీలించవచ్చు |
| పై శ్రేణి పురస్కారం (higher category) | అంతకు ముందు ఇచ్చిన పద్మ పురస్కారం నుంచి కనీసం ఐదేళ్లు గడిస్తేనే పై శ్రేణి పురస్కారం ఇవ్వవచ్చు; ఎంతో అర్హత ఉన్న సందర్భాల్లో పురస్కారాల కమిటీ ఈ నియమాన్ని సడలించవచ్చు |
| ఒక సంవత్సరంలో సంఖ్య | మరణానంతర పురస్కారాలను, NRIలకు (Non-Resident Indians, ప్రవాస భారతీ-యులు), విదేశీయులకు, OCIలకు (Overseas Citizens of India) ఇచ్చే పురస్కారాల-ను మినహాయిస్తే, ఒక సంవత్సరంలో ఇచ్చే పురస్కారాలు మొత్తం 120కి మించకూడదు |
| ప్రకటన, ప్రదానం | ప్రతి సంవత్సరం గణతంత్ర దినోత్సవం ముందు రోజు ప్రకటిస్తారు; సాధారణంగా మార్చి లేదా ఏప్రిల్‌లో రాష్ట్రపతి ప్రదానం చేస్తారు; ప్రదాన కార్యక్రమం జరిగిన రోజే పేర్లను భారత గెజిట్‌లో (Gazette of India) ప్రచురిస్తారు |

2026 ప్రకటన ఈ పురస్కారాలను “on the occasion of Republic Day” (గణతంత్ర దినోత్సవం సందర్భంగా) ప్రకటిస్తారని రాసింది; వెబ్‌సైట్ “on the eve of Republic Day” (గణతంత్ర దినోత్సవం ముందు రోజు) అని రాసింది. రెండూ జనవరి 25న చేసిన ఒకే ప్రకటన గురించే చెబుతున్నాయి.

## 2.4 2026 జాబితా సంఖ్యల్లో

| అంశం | 2026 జనవరి 25 నాటి MHA ప్రకటనలోని సంఖ్య |
|---|---|
| రాష్ట్రపతి ఆమోదించిన మొత్తం పురస్కారాలు | 131 |
| పద్మ విభూషణ్ | 5 |
| పద్మ భూషణ్ | 13 |
| పద్మశ్రీ | 113 |
| జంట కేసులు (duo cases; ఇద్దరు వ్యక్తులకు కలిపి ఒకే పురస్కారంగా లెక్క) | 2 |

| అంశం | 2026 జనవరి 25 నాటి MHA ప్రకటనలోని సంఖ్య |
|---|---|
| పురస్కారాలు పొందినవారిలో మహిళలు | 19 |
| విదేశీయులు, NRIలు, PIOలు (Persons of Indian Origin, భారత సంతతి వ్యక్తులు), OCIలు | 6 |
| మరణానంతర పురస్కారాలు పొందినవారు | 16 |

- రెండు జంట కేసులూ పద్మశ్రీలే. మొదటిది గాయత్రి బాలసుబ్రమణియన్ (Gayatri Balasubramanian), రంజని బాలసుబ్రమణియన్ (Ranjani Balasubramanian) జంట (కళ, తమిళనాడు). రెండోది రామచంద్ర గోడ్‌బోలే (Ramchandra Godbole), సునీతా గోడ్‌బోలే (Suneeta Godbole) జంట (వైద్యం, ఛత్తీస్‌గఢ్). కాబట్టి 131 పురస్కారాలు అందుకున్న వ్యక్తుల సంఖ్య 131 కన్నా ఎక్కువ.
- 131 అనేది 120 కన్నా ఎక్కువే. కానీ 120 పరిమితిలో మరణానంతర పురస్కారాలు, NRIలకు, విదేశీయులకు, OCIలకు ఇచ్చే పురస్కారాలు లెక్కలోకి రావు.

## 2.5 2026 పద్మ విభూషణ్ గ్రహీతలు

| గ్రహీత | రంగం | రాష్ట్రం |
|---|---|---|
| ధర్మేంద్ర సింగ్ డియోల్ (Dharmendra Singh Deol) (మరణానంతరం) | కళ | మహారాష్ట్ర |
| కె.టి. థామస్ (K T Thomas) | ప్రజా వ్యవహారాలు | కేరళ |
| ఎన్. రాజం (N Rajam) | కళ | ఉత్తరప్రదేశ్ |
| పి. నారాయణన్ (P Narayanan) | సాహిత్యం, విద్య | కేరళ |
| వి.ఎస్. అచ్యుతానందన్ (V S Achuthanandhan) (మరణానంతరం) | ప్రజా వ్యవహారాలు | కేరళ |

ఐదుగురిలో ముగ్గురు కేరళ వారు; ఐదుగురిలో ఇద్దరికి మరణానంతరం ఇచ్చారు.

## 2.6 ఆంధ్రప్రదేశ్, తెలంగాణ నుంచి పురస్కారాలు పొందినవారు

MHA జాబితాలోని రాష్ట్రం కాలమ్ ప్రకారం ఈ రెండు రాష్ట్రాల నుంచి 11 మంది గ్రహీతలు ఉన్నారు; ఆ 11 మందీ పద్మశ్రీ గ్రహీతలే. 2026 పద్మ విభూషణ్, పద్మ భూషణ్ గ్రహీతల్లో ఒక్కరి పేరు కూడా ఈ రెండు రాష్ట్రాల్లో దేని కిందా జాబితాలో లేదు. డాక్టర్ నోరి దత్తాత్రేయుడు (Dr Nori Dattatreyudu; పద్మ భూషణ్, వైద్యం) పేరు అమెరికా (United States of America) కింద ఉంది.

| గ్రహీత | పురస్కారం | రంగం | రాష్ట్రం |
|---|---|---|---|
| గద్దె బాబు రాజేంద్ర ప్రసాద్ (Gadde Babu Rajendra Prasad) | పద్మశ్రీ | కళ | ఆంధ్రప్రదేశ్ |
| గరిమెళ్ల బాలకృష్ణ ప్రసాద్ (Garimella Balakrishna Prasad) (మరణా-నంతరం) | పద్మశ్రీ | కళ | ఆంధ్రప్రదేశ్ |
| మాగంటి మురళీ-మోహన్ (Maganti Murali Mohan) | పద్మశ్రీ | కళ | ఆంధ్రప్రదేశ్ |
| వెంపటి కుటుంబ శాస్త్రి (Vempaty Kutumba Sastry) | పద్మశ్రీ | సాహిత్యం, విద్య | ఆంధ్రప్రదేశ్ |
| చంద్రమౌళి గడ్డమ-ణుగు (Chandramouli Gaddamanugu) | పద్మశ్రీ | సైన్స్, ఇంజినీరింగ్ | తెలంగాణ |
| కృష్ణమూర్తి బాల-సుబ్రమణియన్ (Krishnamurty Balasubramanian) | పద్మశ్రీ | సైన్స్, ఇంజినీరింగ్ | తెలంగాణ |
| కుమారసామి తం-గరాజ్ (Kumarasamy Thangaraj) | పద్మశ్రీ | సైన్స్, ఇంజినీరింగ్ | తెలంగాణ |
| దీపికా రెడ్డి (Deepika Reddy) | పద్మశ్రీ | కళ | తెలంగాణ |
| గూడూరు వెంక-ట్ రావు (Guduru Venkat Rao) | పద్మశ్రీ | వైద్యం | తెలంగాణ |

| గ్రహీత | పురస్కారం | రంగం | రాష్ట్రం |
|---|---|---|---|
| పాల్కొండ విజయ్ ఆనంద్ రెడ్డి (Palkonda Vijay Anand Reddy) | పద్మశ్రీ | వైద్యం | తెలంగాణ |
| రామారెడ్డి మామిడి (Rama Reddy Mamidi) (మరణానంతరం) | పద్మశ్రీ | ఇతరాలు (పశుసంవర్ధకం) | తెలంగాణ |

అంటే ఆంధ్రప్రదేశ్ నుంచి నలుగురు, తెలంగాణ నుంచి ఏడుగురు ఉన్నారు. రామారెడ్డి మామిడి రంగం సహకార అభివృద్ధి (Cooperative Development) అని 2026 జూన్ 23 నాటి గెజిట్ నోటిఫికేషన్ పేర్కొంది; 2026 జనవరి 25 నాటి MHA జాబితా ఇతరాలు (పశుసంవర్ధకం) అని పేర్కొంది.

### 2.7 2026 పురస్కార ప్రదాన కార్యక్రమాలు, భారతరత్న

- **సివిల్ ఇన్వెస్టిచర్ సెరిమనీ-I (Civil Investiture Ceremony-I), అంటే మొదటి పురస్కార ప్రదాన కార్యక్రమం:** 2026 మే 25న రాష్ట్రపతి భవన్‌లో (Rashtrapati Bhavan) జరిగింది. అక్కడ రాష్ట్రపతి ద్రౌపది ముర్ము (Droupadi Murmu) 2026 సంవత్సరానికి పద్మ విభూషణ్, పద్మ భూషణ్, పద్మశ్రీ పురస్కారాలను ప్రదానం చేశారు.
- **సివిల్ ఇన్వెస్టిచర్ సెరిమనీ-II, అంటే రెండో పురస్కార ప్రదాన కార్యక్రమం:** 2026 జూన్ 23న రాష్ట్రపతి భవన్‌లో జరిగింది. రాష్ట్రపతి సచివాలయం (President's Secretariat) విడుదల చేసిన 2026 జూన్ 23 నాటి గెజిట్ నోటిఫికేషన్ No. 75-Pres/2026లో 65 పురస్కారాలు ఉన్నాయి: 2 పద్మ విభూషణ్, 7 పద్మ భూషణ్, 56 పద్మశ్రీ.
- ఈ కార్యక్రమాలు సాధారణంగా మార్చి లేదా ఏప్రిల్ ప్రాంతంలో జరుగుతాయని ప్రకటన చెబుతోంది; 2026లో అవి మే, జూన్ నెలల్లో జరిగాయి.
- **భారతరత్న:** 2026 జనవరి 25 నాటి MHA ప్రకటనలో ఏ భారతరత్నా ప్రకటించలేదు. 2024లో ఐదు భారతరత్న పురస్కారాలు ప్రకటించారు. భారతరత్న పద్మ పురస్కారాలకు వేరు.

## 3. అదనపు విభాగం: కాలక్రమం

| తేదీ | ఏం జరిగింది |
|---|---|
| 1954 | రెండు పౌర పురస్కారాలు ప్రారంభమయ్యాయి: భారతరత్న, పద్మ విభూషణ్ (మూడు తరగతులతో) |
| 1955 జనవరి 8 | రాష్ట్రపతి నోటిఫికేషన్ మూడు తరగతులకు పద్మ విభూషణ్, పద్మ భూషణ్, పద్మశ్రీ అనే పేర్లు పెట్టింది |
| 1977 ఆగస్టు | జాతీయ పురస్కారాలను రద్దు చేశారు (బాలాజీ రాఘవన్ తీర్పులో నమోదైనట్లు) |
| 1978, 1979 | అధికారిక వెబ్‌సైట్ వీటిని విరామ సంవత్సరాలుగా చూపుతుంది |
| 1980 జనవరి 25 | ప్రభుత్వం పురస్కారాలను మళ్లీ ప్రారంభించింది |

| తేదీ | ఏం జరిగింది |
|---|---|
| 1993 నుంచి 1997 వరకు | అధికారిక వెబ్‌సైట్ దీన్ని రెండో విరామ కాలంగా చూపుతుంది |
| 1995 డిసెంబర్ 15 | బాలాజీ రాఘవన్ v. యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా: ఈ పురస్కారాలు అధికరణ 18(1) కింద బిరుదులు కావని తీర్పు వచ్చింది |
| 2024 | ఐదు భారతరత్న పురస్కారాలు ప్రకటించారు |
| 2026 జనవరి 25 | 2026 సంవత్సరానికి 131 పద్మ పురస్కారాలను MHA ప్రకటించింది |
| 2026 మే 25 | రాష్ట్రపతి భవన్‌లో మొదటి పురస్కార ప్రదాన కార్యక్రమం జరిగింది |
| 2026 జూన్ 23 | రాష్ట్రపతి భవన్‌లో రెండో పురస్కార ప్రదాన కార్యక్రమం జరిగింది; గెజిట్ నోటిఫికేషన్ No. 75-Pres/2026 వచ్చింది |

## 4. పరీక్షలో తరచూ తప్పు చేసే మూడు చోట్లు

1. **ప్రకటించడం వేరు, ప్రదానం చేయడం వేరు; 1954 వేరు, 1955 వేరు.** పురస్కారాలను గణతంత్ర దినోత్సవం ముందు రోజు ప్రకటిస్తారు. కానీ రాష్ట్రపతి వాటిని తర్వాత జరిగే ప్రదాన కార్యక్రమాల్లో ఇస్తారు; 2026లో ఆ కార్యక్రమాలు మే 25న, జూన్ 23న జరిగాయి. 1954లో ఉన్నవి రెండు పురస్కారాలే: భారతరత్న, మూడు తరగతులున్న పద్మ విభూషణ్. పద్మ భూషణ్, పద్మశ్రీ అనే పేర్లు1955 జనవరి 8 నాటి నోటిఫికేషన్ నుంచి వచ్చాయి.
2. **బిరుదు కాదు; అయినా పేరుకు ముందు వాడకూడదు.** అధికరణ 18(1) ప్రకారం రాజ్యం (State) బిరుదులు ఇవ్వకూడదు. కానీ జాతీయ పురస్కారాలు బిరుదులు కావని 1995లో సుప్రీంకోర్టు తీర్పు ఇచ్చింది. అదే తీర్పు వీటిని పేరుకు ముందు గానీ తర్వాత గానీ వాడకూడదని చెప్పింది; వాడితే పురస్కారాన్ని కోల్పోవాలని చెప్పింది. భారతరత్న వేరే పురస్కారం; మూడు పద్మ పురస్కారాల్లో ఇది ఒకటి కాదు. 2026 జాబితాతో పాటు భారతరత్న ఏదీ ప్రకటించలేదు.
3. **జాబితాను లెక్కించడం.** జంట కేసులో ఇద్దరు వ్యక్తులు ఉంటారు; కానీ పురస్కారం ఒక్కటే. కాబట్టి పురస్కారాల సంఖ్య, వ్యక్తుల సంఖ్య ఒకటి కాదు. “ఆంధ్రప్రదేశ్ లేదా తెలంగాణ నుంచి” అంటే అధికారిక జాబితాలోని రాష్ట్రం కాలమ్ ప్రకారమే. ఆ కాలమ్ ప్రకారం 2026లో ఈ రెండు రాష్ట్రాల నుంచి పురస్కారం పొందిన ప్రతి ఒక్కరూ పద్మశ్రీ గ్రహీతే. వేరే దేశం కింద జాబితాలో ఉన్న గ్రహీతను ఈ లెక్కలోకి తీసుకోరు.

# 7. ఆధారాలు

## 7.1 ఆధారాల పట్టిక

**S1**

Press Information Bureau (Ministry of Home Affairs), “Padma Awards 2026 announced”, 25 January 2026, Release ID 2218547, with the full list of awardees. https://www.pib.gov.in/PressReleasePage.aspx?PRID=2218547&reg=3&lang=1

Date of the announcement; 131 awards including 2 duo cases counted as one; 5 Padma Vibhushan, 13 Padma Bhushan, 113 Padma Shri; 19 women; 6 Foreigners/NRI/PIO/OCI; 16 posthumous; wording of the three categories and the fields; “on the occasion of Republic Day”; ceremonies at Rashtrapati Bhavan usually around March or April; the five Padma Vibhushan awardees with field and State; the Padma Bhushan list (Dr Nori Dattatreyudu under the United States of America); the Padma Shri entries for Andhra Pradesh and Telangana, the two duo cases and the “Others” fields; no mention of the Bharat Ratna

---

**S2**

Padma Awards, Government of India (Ministry of Home Affairs), “About Awards”. https://padmaawards.gov.in/PadmaAwards/AboutAwards (text read from the same page at https://origin1-padma.padmaawards.gov.in/PadmaAwards/AboutAwards )

Two awards instituted in 1954; Pahela Varg, Dusra Varg and Tisra Varg; Presidential Notification of 8 January 1955; interruptions in 1978 and 1979 and 1993 to 1997; the three categories; the fields; eligibility; Government servants and PSUs; posthumous awards; the five-year gap and its relaxation; the limit of 120 and what it excludes; the Padma Awards Committee and its members; nominations and self-nomination; Sanad, medallion and replica; not a title, not a prefix or suffix; announcement on the eve of Republic Day, presentation and Gazette publication; the Bharat Ratna as the highest civilian award

---

**S3**

President’s Secretariat, Notification No. 75-Pres/2026, New Delhi, 23 June 2026, The Gazette of India, Extraordinary, Part I, Section 1, No. 169. https://padmaawards.gov.in/Document/pdf/notifications/PadmaAwards/2026.pdf

The awards conferred on 23 June 2026: 2 Padma Vibhushan, 7 Padma Bhushan, 56 Padma Shri (65 in all); the field of Rama Reddy Mamidi given as Cooperative Development; cross-check of names, fields and States of the Andhra Pradesh and Telangana awardees in this notification

---

**S4**

Press Information Bureau (President’s Secretariat), “President of India presents Padma Awards 2026 at the Civil Investiture Ceremony-II”, 23 June 2026, Release ID 2277220. https://www.pib.gov.in/PressReleasePage.aspx?PRID=2277220&reg=48&lang=2

Date and place of the Civil Investiture Ceremony-II (23 June 2026, Rashtrapati Bhavan); President Droupadi Murmu presented the three awards for 2026

---

**S5**

President of India, Digital Photo Library, caption of the photograph of the Civil Investiture Ceremony-I, 25 May 2026. https://dpl.rashtrapatibhavan.gov.in/view_datails/MjkwNDg=

Date and place of the Civil Investiture Ceremony-I (25 May 2026, Rashtrapati Bhavan); the three awards for 2026 presented by the President

---

**S6**

Supreme Court of India, Balaji Raghavan and S.P. Anand v. Union of India, judgment of 15 December 1995, 1996 AIR 770, 1996 SCC (1) 361, copy on the Supreme Court's website. https://api.sci.gov.in/judgment/judis/10166.pdf

Date; five judges; the awards instituted in January 1954, cancelled on 8 August 1977, revived on 25 January 1980; "The National Awards do not amount to 'titles' within the meaning of Article 18(1)"; not to be used as suffixes or prefixes, and forfeiture; no limit then prescribed on the number in a year; Justice Kuldip Singh's proposal of not more than fifty

**S7**

President of India, Press Communiques of 23 January, 3 February and 9 February 2024. https://presidentofindia.nic.in/press_releases/press-communique-5 ; https://presidentofindia.nic.in/press_releases/press-communique-6 ; https://presidentofindia.nic.in/press_releases/press-communique-7

Five Bharat Ratna announcements in 2024: Karpoori Thakur; Lal Krishna Advani; Charan Singh, P.V. Narasimha Rao and M.S. Swaminathan

**S8**

Earlier topic of this programme, read for consistency: Topic 73, "Right to Equality: Articles 14 to 18"

The holding of Balaji Raghavan on Article 18(1), its date and bench, and the dates of cancellation (8 August 1977) and revival (25 January 1980) as taught there

**S9**

The institute's current affairs file: Insights "Current Affairs 30", January 2026, "The Padma Awards", page 56

Selection of the item only. The facts in the notes are taken from the official sources listed in this table

**S10**

Ministry of Home Affairs, D.O. No. 1/7/2026-Public, 12 March 2026, letter to the Chief Secretaries and Administrators of all States and UTs on nominations for the Padma Awards 2027. https://www.padmaawards.gov.in/Document/pdf/PDFS/LetterStateAndUTGovernments2025.pdf

Government servants, including those working with PSUs, except doctors and scientists, not eligible; a higher category only after at least five years, with relaxation in deserving cases; posthumous awards normally not conferred

**S11**

All India Radio News (newsonair.gov.in), "President Murmu presents Padma Awards 2026", 25 May 2026. https://newsonair.gov.in/president-murmu-presents-padma-awards-2026-late-dharmendra-violin-maestro-n-rajam-conferred-with-padma-vibhushan/

Date and place of the Civil Investiture Ceremony-I (25 May 2026, Rashtrapati Bhavan)